પારસી પ્રકાશ

અથવા

પારસીઓના સંબંધમાં માહે જુન ઈ. સ. ૧૮૭૮ થી તા. ૩૧ મી ડીસેમ્બર ૧૮૮૦
સુધીમાં બનેલા અગત્યના બનાવોની અનુક્રમે નોંધ.

રચનાર:—મરહુમ ખા. બા. બહમનજી બેહરામજી પટેલ.
પ્રગટ કરનાર:—દીનબાઈ બેહરામજી પટેલ.
કોટ, મુંબઈ.

દફતર ૨ જું—ભાગ ૮ મો.

(ઈસવી સન ૧૮૬૭ ના ૨૫ મા કાયદા પ્રમાણે સરકારમાં નોંધાવેલું.)

મુંબઈ.
"સાંજ વર્તમાન" ઈલેક્ટ્રીક પ્રીંટીંગ પ્રેસમાં રૂ. ન. વાચ્છાગાંધીએ છાપ્યું છે.

સને ૧૯૧૦ ઈસવી—સને ૧૨૮૦ યઝદજરદી.

PARSEE PRAKASH

BEING

A RECORD OF IMPORTANT EVENTS IN THE GROWTH

OF THE

PARSEE COMMUNITY IN WESTERN INDIA

CHRONOLOGICALLY ARRANGED

FROM JUNE 1878 A.D. TO 31ST DECEMBER 1880

EDITED BY THE

LATE KHAN BAHADUR BOMANJEE BYRAMJEE PATELL

PUBLISHED BY

DINBAI BYRAMJEE PATELL

Fort, BOMBAY

SERIES II. PART VIII.

Registered under Act XXV of 1867.

Bombay

PRINTED BY RUSTOM N. VATCHAGHANDY AT THE "SANJ VARTAMAN" PRESS

1910 A. D.—1280 A. Y.

ખુલાસો.

“ **પારસી પ્રકાશ** ” ના રચનાર મારા વાહલા ભાઇ ખાન બાહાદુર બહમનજી બેહરામજી પટેલ ગાથા ૨ જે ઉસ્તવદ (શે.) ૧૨૭૭ યઝદેજરદી, તા૦ ૯ મી સપટેમબર સને ૧૯૦૮ ઇસવીને દીને હુક થયા છે. તેવણનું આ માનીતું પુસ્તક, જે પાછલ તેવણે પોતાની જીંદગીનો મોટો ભાગ રોકયો હતો, તેનાં બીજાં દફતરનો આ આઠમો અને છેલ્લો ભાગ પારસી આલમ હજુર ધરવાની દુઃખદાયક ફરજ મારે માથે આવી પડી છે.

આ અંકમાં સમાવેલી બાબદોનો મોટો ભાગ મરનારે હસ્ત લેખમાં તેયાર કર્યો હતો. થોડીક વીગતો જે અધુરી હતી તે મેં એવણની નોંધ ઉપરથી તમામ કરી છે. આ અંકમાં ત્રણ અંક જેટલાં પાનાં સામટાં આપ્યાં છે. તેના બીજા ભાગમાં “પારસી પ્રકાશ”ના પેહલાં દફતરની માફક સાંકલીઉં આપ્યું છે, કે જેથી બીજાં દફતરમાં આપેલી કોઇ પણ બાબદ ખોલવાને વાંચનારને સગવડ પડે.

આ અંક તૈયાર કરવામાં મારા મરહુમ ભાઇના જે મીત્રોએ મને મદદ કરી છે તેઓનો ઉપકાર માનવાની રજા લઉં છું.

મારા મરહુમ ભાઇનાં પારસી પ્રકાશનાં બીજા દફતરનો આ છેલ્લો ભાગ છે. તેમાં તેવણનાં મરણ તાંકણે પારસી પ્રજાએ પારસી પત્રો મારફતે તેવણની જીંદગી માટે જે કદરશનાશીની નોંધ લીધી છે તે એક વધારા તરીકે અંકની સેવટે આપવાની રજા લેઉં છું.

દીનબાઈ બેહરામજી પટેલ.

કોટ, દાદીશેઠ હાઉસ, કાવસજી પટેલ સ્ટ્રીટ,
તા૦ ૧ લી ડીસેમબર ૧૯૧૦.

તા૦ ૧૫ મી જુન.

પારસીઓના પવિત્ર ધર્મ, ભાષા અને લખાણો બાબેના મરહુમ ડાકટર મારટીન હાઉગના કીમતી રેસાલાઓની નવી આવૃતી ડાકટર ઇ. ડબલ્યુ. વેસ્ટે છપાવી પ્રગટ કીધી હતી.[1] એ પુસ્તકમાં પારસીઓના ધર્મ વગેરે વિષે ડાકટર હાઉગે કરેલી નવી શોધોને લગતાં લખાણો પ્રગટ કરવા સાથે પારસીઓની કેટલીક ક્રિયાઓનું વર્ણન આપેલું છે.

તા૦ ૧૬ મી જુન.

રોજ ૩૦ માહ ૯ (શે૦) ૧૨૪૭ ય૦

આજ દીને મરહુમ બાઇ દીનબાઇ તે શેઠ દીનશાહજી બીખાજી ખાનનાં ધણીઆણીનાં ઉઠમણાંમાં તેમના ખાવંદે રૂ. ૧૦૦૦) તથા બીજા ખેશીઓએ રૂ. ૨૨૩) મલી રૂ. ૧૨૨૩) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[2]

તા૦ ૧૮ મી જુન.

અતરેની સાસુન મીકાનીકસ ઇનસ્ટીટયુટની આજ દીને મલેલી વાર્ષિક સભામાં લંડનવાલા શેઠ પેસતનજી રતનજી કોહલાને "હિંદુસ્થાનમાં રૂનાં કારખાનાંઓ" બાબે એક સરસ રસાલો લખવા માટે રૂપાનો ચાંદ તથા રૂ. ૧૫૦) નું ઇનામ, તથા શેઠ દોરાબજી બીખાજી રબાડીને પણ એક પૂલ બાંધવાનો પલાન તેના વીગતવાર અડસટા સાથે તૈયાર કરવા માટે એજ મુજબનું ઇનામ મલ્યું હતું.[3]

તા૦ ૨૦ મી જુન.

રોજ ૪ માહ ૧૦ (શે૦) ૧૨૪૭ ય૦

મરણ—નસરવાનજી દોરાબજી આપઅખત્યાર[4]—ઉમર વર્ષ ૪૫)—સુરતવાલા શેઠ દોરાબજી કાલાભાઇ કીકા દાવરના નાધલા દીકરા. એવણ પ્રથમ અતરે સ્કુલ માસ્તર હતા, અને તે દરમ્યાન ઇ૦ સ૦ ૧૮૫૩ માં "પંચ અને શમશાહેર રમુજ" નામનું નાધલા કદનું એક અઠવાડીક મશકેરૂં પત્ર કાઢવા માડયું હતું, જે ૧૪ માસ સુધી ચાલ્યું હતું. એ પછી તા૦ ૬ ઠી સપ્ટેમબર ૧૮૫૪ થી "આપઅખતીયાર" નામનું દર બુધવારે નીકલતું એક વર્ત્તમાન પત્ર પરવરતાવવા માડયું હતું, જે ૧૮૬૬ સુધી ચલાવ્યું હતું, અને તે ઉપરથીજ એવણ "આપઅખત્યાર"ની અટકથી ઓળખાવા લાગ્યા હતા. તા૦ ૧ લી નવેમબર ૧૮૭૮ થી અતરે નીકલતાં "પારસી પંચ" પત્રના એવણ માલેક તથા અધીપતી થયા હતા, અને તે પત્ર પોતાનાં મરણ સુધી ચલાવ્યું હતું. ૧૮૫૯ ના નવેમબર માસમાં એવણે પારસી ખેલાડીઓથી કસરત અને ગુજરાતી ગાયનના ખેલો કરવાને "પારસીઓની કસરત અને ગુજરાતી ગાયન મંડલી" સ્થાપી તે ત્રણ વર્ષ ૧૮૬૨ સુધી ચલાવી હતી. ૧૮૬૧ માં એવણે "શરીર શીક્ષક" નામનું શરીરને કસરત આપવા બાબેનું એક પુસ્તક રચી પ્રગટ કીધું હતું. તા૦ ૬ ઠી ફેબરવારી ૧૮૬૮ થી એવણે "ઇઅજદાં પરસ્ત" નામનું જરથોસ્તી ધર્મના સબકો અને સત જરથોસ્તના ફરમાનો તેમજ જરથોસ્તી ટોળાની નીતિ, સંસાર અને કેળવણીને લગતી બીનાઓ તથા સુચનાઓનું દર ભરેસપતવારે પ્રગટ થતું એક વર્તમાનપત્ર ચોકસ દસ્તુરોની મદદ લઇ કાઢવા માંડયું હતું, જે પણ પોતાનાં મરણ સુધી ચલાવ્યું હતું.

---

[1] "Essays on the sacred Language, Writings, and Religion of the Parsis—By Martin Haug, Ph. D. Second Edition. Edited by E. W West, Ph. D. London: Trübner & Co., Ludgate Hill, 1878."

[2] જામે જમશેદ, તા૦ ૨૦ મી જુન ૧૮૭૮.

[3] બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૨૦ મી જુન ૧૮૭૮.

[4] એવણના બાવા શેઠ દોરાબજી તથા કાકા શેઠ શેહરીઆરજી કાલાભાઇ કીકા સુરત મધે રૂસ્તમપરાના રહીશ હતા, અને બંને ભાઇઓ ભણુનાર ગણુનાર હોવાથી "દાવર"ની અટકથી ઓળખાતા હતા. રૂસ્તમપરાના બેહદીનો જેઓ નવસારીથી ત્યાં આવી વસેલા હતા તેમને ત્યાંના ધર્મ સંબંધી જીવતાંનાં કામો જેવાં કે નવજોત, લગન, વગેરે કરવાનો હક આગલા બંદોબસ્તો મુજબ ભગરીયા મોબેદોનો હતો તેઓએ કેટલાક લવાજમ જબરીથી એવડા મેલવવાનો દાવો કર્યો હતો, જેમકે એક છોકરાંની નવજોત બાહેરગામ થઇ હોય તો તેનાં લગન વખતેબી નવજોતનો લવાજમ માગતા હતા, અને જો તે ન આપે તો બાજે વખત મારામારી કરતા, અને તેમાં કોઇ બનાવમાં પેલાં છોકરાંની કુશતી પણ તોડી નાખતા હતા, જે વિષે બેહદીનોએ ૧૮૩૨ ના આગસ્ટ માસમાં મુંબઇની પંચાતના અકાબરોને ૧૯ કલમની એક અરજી કરી સઘળી કેફીએત લખી જણાવી હતી. એ વખતે કેટલીક રીકજીક થવાથી ભગરયા મોબેદોએ બેહદીનોને ત્યાં જીવતાંનું કામ કરવાનું થોડોક વખત બંધ કીધું હતું, જેથી ઉપલા બે બેહદીનો શેહરીઆરજી અને દોરાબજી કાલાભાઇ કીકા તથા તેમની સાથે દોરાબજી અને હોશંગજી બહમનજી ડોટીવાલા, મેહરનોશજી મોટાભાઇ ડોટીવાલા, અને રતનજી કીકા, જેઓ બધા ઘણા દીનચુસ્ત તથા ભણી ગણી જાણુનાર હતા તેઓએ બેહદીનોને ત્યાં લગન, નવજોત, વગેરે અગતની જીવતાંની ક્રિયાઓ કીધી હતી.

૧૮૭૦ માં "રાગ શીક્ષક' અથવા હીંદુસ્તાની રાગનું ગ્નાન મેળવવાનો માર્ગ એવે નામનું એક પુસ્તક પ્રગટ કીધું હતું. એવણ પોતાની એક સગીના જાહાનસી ખાતે મરણ પામેલા ભરથારનું લેણુદેણુ નકી કરવા માટે તે તરફ ગયા હતા, અને ત્યાંજ એમનું મરણ નીપજ્યું હતું.[1]

તા૦ ૨૦ મી જુન.

રોજ ૪ માહ ૧૦ (શે૦) ૧૨૪૭ ય૦

આજ દીને મરહુમ બાઇ ગુલબાઇ તે શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટનાં બેટી તથા શેઠ રૂસ્તમજી નાનાભાઇ બેહરામજી જીજીભાઇનાં પહેલાં ધણીઆણીનાં ઉઠમનામાં તેમના બાવા શેઠ દીનશાહજીએ રૂ. ૫૦૦૦), માતાજી બાઇ સાકરબાઇ અને છોકરાંઓએ રૂ. ૫૫૦૦), કાકા શેઠ નશરવાનજી માણેકજી પીટીટે રૂ. ૧૦૦૦), અને બપાવા સસરા શેઠ બેહરામજી જીજીભાઇ, સી. એસ. આઇ., એ રૂ. ૧૦૦૦) મલી રૂ. ૧૨૫૦૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[2]

તા૦ ૨૬ મી જુન.

રોજ ૧૦ માહ ૧૧ (ક૦) ૧૨૪૭ ય.

મરણ—શાવકશાહ સોરાબજી દાવર[3]—ઉમર વર્ષ ૩૩) શેઠ સોરાબજી રૂસ્તમજી દાવરના વડા દીકરા એવણે ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૯ ના મારચ માસમાં અતરે ડીસ્ટ્રીક્ટ પલીડરની તથા ૧૮૭૦ના મારચ માસમાં હાઇકોરટ પલીડરની પરીક્ષાઓ પસાર કરી હતી. તે પછી સરકારી ન્યાય ખાતાંની નોકરીમાં જોડાઇ પ્રથમ પુણું જીલ્લાનાં ખેડ ગામના, તે પછી ૧૮૭૨ના આગસ્ટ માસથી સુરત જીલ્લાનાં વાધરા ગામના, ૧૮૭૩ ના મારચથી ભાવંડીના, અને આ ચાલુ સાલના આપરેલ માસથી થાણાના સબારડીનેટ જડજ રૂ. ૫૦) સુધીના દીવાની મુકદમાઓ ચુકવવાની સમાલ કાઝ કોરટના જડજની સતા સાથે નેમાયા હતા, પણ ત્રણ માસમાં એમનું મરણ મુંબઇ મધે નીપજ્યું હતું.

---

૧ હીંદી પંચવાળા શેઠ બરજોરજી આપ અખત્યારના બાવા.

૨ રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૨૩ મી જુન ૧૮૭૮.

૩ વકીલો શેઠો મેહરવાનજી (કેખશરૂ આલપાઇવાલા), અરદેશર, અને જાંહગીર શાવકશાહ દાવર, તથા મરહુમ ડાકટર ફરાંમરોજ શાવક. શાહ દાવર, એલ. આર. સી. એસ., એમ. ડી., ના બાવા.

તા૦ ૨૭ મી જુન

રોજ ૧૧ માહ, ૧૧(ક૦) ૧૨૪૭ ય૦

મરણ—શાપુરજી હોરમજજી પાટક એમ. એ. એલ. એલ. બી.[1]—ઉમર વર્ષ ૩૪). શેઠ હોરમસજી શાપુરજી પાટકના વડા દીકરા. એવણે ઇ. સ. ૧૮૬૫ માં મુંબઇની યુનીવરસીટીની બી. એ., ૧૮૬૭ માં એમ. એ., અને ૧૮૬૮ માં એલ. એલ. બી. ની પરીક્ષાઓ પસાર કરી હતી. ૧૮૭૦ ના આપરેલ માસમાં એઓ હાઇકોરટના સોલીસીટરની પરીક્ષા પસાર કરી તે ધંધામાં પડયા હતા, અને એજ સાલના અકટોબર માસથી બીજા એક સોલીશીટર શેઠ ઠાકોરદાસ આતમારામ મેહતા, બી. એ., એલ. એલ. બી. સાથે "શાપુરજી એંડ ઠાકોરદાસ" ને નામે વકીલની પેહડી કાઢી હતી. એ પેહડી છા વર્ષ ચાલી તેટલામાં એવણે મોટી નામના મેલવી હતી.

તા૦ ૧ લી જુલાઇ

શેઠ ગોદરેજજી દોરાબજી પદમજી, બી. એ., ને હિંદુસ્થાનની નામદાર સરકારે મુંબઇના એકાઉંટંટ જનરલના આસીસ્ટંટ નેમ્યા હતા.[2]

તા૦ ૪ થી જુલાઇ.

શેઠ એદલજી મનજીભાઇ મોદીને નામદાર સરકારે અમદાવાદ જીલ્લાનાં બોરસડ ગામના સબારડીનેટ જડજ નેમ્યા હતા.

સરજયન બેહરાંમજી નશરવાંનજી કોયાજીને નામદાર સરકારે માલેગાંમના કામચલાઉ સીવીલ સરજયન નેમ્યા હતા.[3]

તા૦ ૫ મી જુલાઇ.

દસ્તુર બહમનજી જામાસ્પજી જામાસ્પઆશાનાને નામદાર સરકારે બીરાર જીલ્લાને લગતાં ખાનગામના જડજ નેમ્યા હતા.[4]

તા૦ ૮ મી જુલાઇ

રોજ ૧૨ માહ ૧૦ (શે.) ૧૨૪૭ ય૦

મરણ—મનચેરજી હીરજીભાઇ રેડીમની—(ઉમર વર્ષ. ૩૮). મરહુમ શેઠ હીરજીભાઇ જાંગીરજી રેડીમનીના

---

૧. શેઠો ફરાંમજી, હીરજીભાઇ, અને હોરમજી શાપુરજી પાટકના બાવા.

૨ બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૧૯ મી જુલાઇ ૧૮૭૮.

૩ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૪ થી જુલાંઇ ૧૮૭૮.

૪ રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૭ મી જુલાઇ ૧૮૭૮.

દીકરા., અને સર કાવસજી જાંગીર નાઇતના ભતરીજા. મરનાર ભોલા અને ખુશ સ્વભાવના હતા. શેર સતાના અઇયામમાં વેપારમાં એમનો પાસો અવળો પડયા પછી, જવાન વયે મરણ પામ્યા હતા. [૧]

તા૦ ૧૧ મી જુલાઇ.

આએ સાલની દેશી માજીસ્ત્રેટોની પરીક્ષામાં નીચલા પારસીઓ પસાર થયા હતાઃ—

ત્રીજા વર્ગના માજીસ્ત્રેટ—શેઠો દાદાભાઇ દીનશાહ કરાકા, ધનજીભાઇ દોરાબજી મોદી, પેશતનજી હીરજીભાઇ અંકલેસરીઆ.

મુંબઇની પારસી ચીફ–માટરીમોનીઅલ કોરટના એક ડેલીગેટ શેઠ શોરાબજી જમશેદજી જીજીભાઇએ ઓધ્ધો છોડવાથી નામદાર સરકારે તેમની જગાએ શેઠ કાવસજી ખરશેદજી જમશેદજીને નેમ્યા હતા.

સરજયન હોરમસજી દાદાભાઇ મસાનીને નામદાર સરકારે થાણાના કામચલાઉ સીવીલ સરજયન નેમ્યા હતા. [૨]

તા૦ ૧૧ મી જુલાઇ.

હાનરેબલ શોરાબજી શાપુરજી બંગાલીએ મુંબઇનાં મ્યુનીસીપાલ કારપોરેશનને તેમની સભાનાં દીવાનખાંનામાં ટાંગવાને ઇંગલાંડથી મંગાવેલો એક ઘણોજ સોભીતો ઝુંડો કારપોરેશનના મુદ્રા લેખ સાથે ભેટ કીધો હતો. આ ઝુંડો આજની સભામાં પેહલવેહલો ટાંગવામાં આવ્યો હતો, અને તે માટે કારપોરેશને હાનરેબલ શોરાબજીનો ઉપકાર માનયો હતો [૩]

૧ શેઠ રૂસ્તમજી મંચેરજી રેડીમનીના બાવા,

૨ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૧૧ મી જુલાઇ ૧૮૭૮.

૩ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૧૩ મી જુલાઇ ૧૮૭૮.

એ ઝુંડો હાનરેબલ શેઠ શોરાબજીએ નીચલો પત્ર લખી મ્યુનીસીપલ કમીશનર ઉપર મોકલ્યો હતો—

BOMBAY, 9th July 1878.

J. H. GRANT, Esq., c. s.
Municipal Commissioner.

Dear Sir,

I have the honour, as a citizen and member of the Corporation, to forward herewith for presentation to the City, the Banner of the Municipal Corporation of Bombay, prepared under the directions of our late Municipal Commissioner, Mr. Pedder, and just received from England. With many best wishes for the prosperity and increasing usefulness of our Municipal Corporation.—I have &c.

SORABJEE SHAPOORJEE BENGALLEE.

તા૦ ૧૧ મી જુલાઇ.
રોજ ૨૫ માહ ૧૦ (શે.) ૧૨૪૭ ય૦

નવસારી મધે મરહુમ સર જમશેદજી જીજીભાઇ પેહલા બારોનેટે ઈ૦ સ૦ ૧૮૫૩ માં બંધાવેલી શગડી પડી ભાગાથી તે એવણના ઘરમનાં ફંડ મધેથી પાછી નવેસરથી બંધાવી આજ દીને એવણના વડા દીકરા મરહુમ સર જમશેદજી જીજીભાઇ બીજા બારોનેટ, સી. એસ. આઇ. ની વરસીને રોજે ઇજાવી હતી. [૧]

તા૦ ૧૩ મી જુલાઇ
રોજ. ૨૭ માહ. ૧૧ (ક૦) ૧૨૪૭ ય૦

મરણ—રૂસતમજી ધનજીશાહ કપટાંન [૨]—ઉમર વર્ષ. ૬૧) ચીનના એક જાણીતા પારસી વેપારી એઓ એ ચીન, યુરોપ તથા લગભગ અરધી દુનીયાંની મુસાફરી કરી હતી. તા૦ ૧૭ મી મે ૧૮૫૨ ને દીને એવન ચીન ગયા હતા. અને હાંગકાંગથી તા૦ ૪ થી એપ્રોલ ૧૮૫૯ ને દીને નજદીક સાત વર્ષે અતરે પાછા ફર્યા હતા. અને ૧૮૬૦ ના મે મહીનામાં પાછા હાંગકાંગ ગયા હતા. ચીન ખાતેની મી૦ ફરાંમજી હોરમજીની કું૦ની પેહડીના સંબંધમાં તા૦ ૧ લી મારચ ૧૮૬૯ થી રૂસ્તમજી ધનજીશાહની કું૦ નાં નામથી વેપાર તથા આડતનું કામ અતરે શરૂ કર્યું હતું જે ફેબરવારી ૧૮૭૫માં બંધ કર્યું હતું. નામદાર માહરાણીનો એલચી રાઇટ આનરેબલ અરલ ઓફ એલગીન પીકીનની દરબારમાં જવા માટે હાંગકાંગ આવ્યો ત્યારે તા૦ ૩ જી જુલાઇ ૧૮૫૭ ને દીને પરદેશી વેપારીઓનાં એક ડેપ્યુટેશને

૧ આ નવી શગડીપર ઈ૦ સ૦ ૧૮૫૩ વાલી જુની શગડીપરની તખતી પાછી જડાવી તેની હેઠલ નીચલી નવી તખતી મારેલી છેઃ—

"પાક દાદાર હોરમજદની મદદ છે."
"ઉપલી તકતી મધે જણાવેલી શગડી બીશમાર
"થઇને ભાગી ગીઆના શબબથી, શખીવજુદ અકાબર
"શાહેબ શર જમશેદજી જીજી[illegible] પેહેલા બારોનેટનાં
"ઘરમનાં ફંડ મધેથી એવણ[illegible]હેબનાં માતાજી બાઇ
"જીવણબાઇનાં પૂનને શારૂં [illegible]એ શગડી અશલ જગો
"ઉપર નવેશરથી બંધાવીને તથા એવણ શાહેબના વડા
"પૂતર મરહુમ શેઠ ખરશેદજી જમશેદજી તે શર જમશેદજી
"જીજીભાઇ બીજા બારોનેટ, શી. એશ. આઇ. ની વરશીને
"રોજે ઇજાવી ને જરતોશતી અંજુમનને વાપરવા આપી
"છે. શ્રી નોશારી રોજ ૨૫ મો માહ ૧૦ મો શેહેનશાહી
"સને ૧૨૪૭ યઅજદજરદી તા૦ ૧૧ મા જુલાઇ
"૧૮૭૮ ઇશવી."

૨ મરહુમ શેઠ ધનજીશાહ તથા શેઠ હોરમજજી નવરોજી કપતાનના બાપના કાકા.

તેને મકાને જઈ તેને એક માનપતર આપ્યું હતું, તે વેળાએ પારસી વેપારીઓમાં એવંન એક હતા. "ચીનની અંજુમનનાં ફંડ" ના ૧૮૬૦ થી ૬૫ સુધી એવંન એક તરસતી હતા. પોતાના ભાઈ શેઠ દારાશા કપતાંનની સાથે મળી અતરે ઉભાં થતાં દરેક ઉધરાનામાં એવંન પોતાનો હીસો આપતા હતા. તા૦ ૧૯ મી મારચ ૧૮૭૭ ને દીને એવંને રૂ. ૧,૦૦,૦૦૦) એક લાખનું એક તરસત દીડ કીધું હતું જેમાં એવી સરત હતી કે, એવંનની હઈયાતી દરમેઆંન તેનું વ્યાજ એવંનને મલે અને એવંનની હઈયાતી બાદ તે નીચે પ્રમાણે ખરચેઃ—૧ લું મરહુમ ધનજીશાહ રતનજી કપતાન (મરનાર રૂસ્તમજીના બાવા) અને ધણીયાંણી બાઈ ધનબાઈજી (મરનાર રૂસ્તમજીનાં માતાજી) ની ઓલાદથી ઉતરી આવેલા જેઓ નાચાર અને અશકત હોય તેઓના ગુજારા માટે અને પછી ૨ જું પારસી જરથોસ્તી ધરમ પાલનાં લાચારબેચારને પગાર આપવામાં અને તેઓના મોત ખરચ લગન અને નવજોત ક્રીયા કરવામાં. હાલ એ ફંડ રૂ. ૧,૦૦,૦૦૦) એક લાખપરથી વધી રૂપીયા એક લાખ દશ હજાર ઉપર થયું છે.

બીજું એક ફંડ ઉપલીજ સરતે એમના ભતરીજા મરહુમ શેઠ દીનશાહજી દારાશાહ કપતાનની યાદગારીમાં તેમના ધણીયાંની બાઈ માણેકબાઈએ કીધું છે. જે અસલ રૂ. ૧૫,૦૦૦) નું હતું તે હાલ વધી રૂ. ૧૬,૫૦૦) સોલ હજાર પાંચસો ઉપર ગયું છે,

---

તા૦ ૧૫ મી જુલાઈ.

શેઠ નાદરશાહ હોરમજજી સુખીઆએ ઇસપનીતિ કથાનો ફારસીમાં તરજુમો કરી તેનું એક પુસ્તક છપાવી પ્રગટ કીધું હતું.[1] એ પુસ્તક મુંબઈના નામદાર ગવરનર સર રીચરડ ટેમપલને અર્પણ કરવામાં આવ્યું હતું.

તા૦ ૧૫ મી જુલાઈ.

મુંબઈના કદમી પારસીઓના ધહંબારની ક્રિયા કે જે અસલથી મરહુમ દાદી શેઠનાં આતશબહેરામમાં થતી હતી, તથા તેનું જમન એજ આતશબહેરામને લગતા જમવાના ઓટલાઓ ઉપર કરવામાં આવતું હતું, પણ એ ઓટલાઓ ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૯ થી તદન બીસમાર થવાથી જમન આલબલેસ બાગમાં કરવાની ફરજ પડતી હતી. આ ઉપરથી ઘણાક કદમી પારસીઓનો વિચાર થયો કે ધહંબારની ક્રિયા તથા જમન સાથેજ અસલની માફકજ દાદી શેઠનાં આતશબહેરામમાં કરવું, અને એ ધહંબારનું ફંડ જે હાલમાં રૂ. ૧૯૩૯૭૦) નું છે, અને જેની દર વર્ષે સરેરાસ આવક રૂ. ૭૯૨૧) તથા ખરચ રૂ. ૫૪૦૭) થાય છે તથા રૂ. ૨૫૦૦) ને આસરે વધારે રહે છે, તેથી એ ફંડ મધેથી મજકુર આતશબહેરામમાંજ જમનના બે નવા ઓટલા બંધાવવા. હવે એ ધહંબાર ફંડનું ત્રસ્ટ દીડ જે ઈ૦ સ૦ ૧૮૪૮ માં કરવામાં આવ્યું છે તેમાં લખ્યા મુજબ એ પુંજીમાંથી ધહંબારની ક્રિયા તથા જમન સિવાય બીજાં કાંઈ કામો થઈ શકે નહિં. આ ઉપરથી એ બાબે હાઈ કોરટની પરવાનગી લેવાની જરૂર જણાયાથી કાયદા પ્રમાણે એ ફંડના આગલા ત્રસ્ટીઓ શેઠો મનચેરજી હોરમજજી કામાજી, મનચેરજી ફરામજી કામાજી, અને ખુરશેદજી નોશરવાનજી કામાજી ને એક બાજુના તથા હાલના ત્રસ્ટીઓ શેઠો ફરામજી નશરવાનજી પટેલ, લીમજી માણેકજી બનાજી, બહમનજી ફરામજી કામાજી, ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજી અને હીરજીભાઈ અરદેશર દાદીશેઠને બીજી બાજુના નામના વાદી પ્રતીવાદી ઠેરવી હાઈ કોરટનો હોકમ લેવા એક ફરીઆદી માંડી, જેની સુનાવણી આજ દીને નામદાર જસટીસ ગ્રીનની હજુરમાં નીકળી હતી, જે વેળાએ બંને બારહુની તકરાર સાંભળી તેમની સમજુતીથી એ ફંડમાંથી રૂ. ૩૦૦૦૦) ની રકમ ઉપાડી મજકુર દાદીશેઠનાં આતશબહેરામના કમ્પાઉંડમાં ધહંબાર તથા બીજાં જાહેર અને ખાનગી જમનોને માટે બે ઓટલા મજકુર ત્રસ્ટીઓ હસ્તક બંધાવવાની મંજુરીઆત આપી હતી.[1]

તા૦ ૧૯ મી જુલાઈ.

રોજ ૩ માહ ૧૧ (શે.) ૧૨૪૭ ય૦

મરણ— સર કાવસજી જાંહગીરજી રેડીમની, નાઈટ, સી. એસ. આઈ.—૧ ઉમર વર્ષ ૬૭) પારસી કોમમાં નાઈટહુડનું માન મેલવનારા બીજા શેઠીયા. એમનો જનમ તા૦ ૨૪ મી મે ૧૮૧૨ ને દીને એમના મમાવા દાદીશેઠના કાવસજી પટેલના મોહલ્લામાં આવેલાં ઘેર મધે થયો હતો. એવણે ઈંગ્રેજીની કેળવણી કોટ માહેલી સારજંત સાઈકસની શાલામાં લીધી હતી જયારે સર જમશેદજી જીજીભાઈ બીજા બારોનેટ સાહેબ એમના ગોઠીયા હતા. એમનાં માતાજી બાઈ મેહરબાઈ—જેવન એવનની પછી ૧૮૮૪ માં ૯૩) વર્ષની અતી બુજરોગ વયે ગુજર્યાં છે—બહુ બાહોશ હતાં અને મરહુમ શેઠની જાહોજલાલીનો પાયો નાખવામાં તેમનો હાથબી કેહવાઈ

---

1 "A Persian Translation of Æsop's Fables. By Nadarshaw Hormusjee Sukhia. Bombay. Printed at "Hydree Press." 1878."

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૬ મી જુલાઈ ૧૮૭૮.

શકાય. તે વેળાના શેઠીયા વર્ગની વેપારી વલાંણને અનુસરી મરહુમને ૧૫) વર્ષની ઉમરે એક ઇંગ્રેજી પેહડીમાં તાલીમ માટે મેલ્યા હતા. પેહલવેહલા મેસરસ ડંકન ગીબ અને કંપનીમાં ગોડાઉન કીપર અને કલારકનું કામ કીધા પછી પોતાની ૨૫) વર્ષની ઉમરે તા૦ ૩૦ મી એપ્રીલ ૧૮૩૭ થી એજ મેસરસ ડંકન ગીબની કંપનીની દલાલીનું કામ માથે લીધું હતું. ૧૮૪૦ની ચીનની લડાઇ પછી ચીનનાં વેપારમાં પારસીઓએ જે દોલત મેળવી તેઓમાં મરહુમ એક હતા. તા૦ ૨૪ મી એપ્રીલ ૧૮૩૭ ને દીને સુરતમાં લાગેલી મોટી આગમાં નુકશાંન પામેલાઓને આશરો આપવાને મુંબઇની માહજને જે ઉઘરાણુ કરી જમશેદજી જીજીભાઇના છોકરાઓની કું૦ માં નાણું એકઠું કીધું હતું તેમાં સર કાવસજીએ રૂ. ૩૦૧) ભર્યા હતા. ૧૮૪૬ થી એમને પોતાનો સ્વત્રંત રોજગાર ચલાવા માંડેલો જણાય છે અને એજ વર્ષમાં નામદાર સરકારે એમને સુલેહના અમલદારનું માન આપ્યું હતું. તા૦ ૧૮ મી ફેબરવારી ૧૮૫૧ ને દીને ઓમ્ને નેટીવ ડીસપેનસરીની કમીટીના એક વધારાના મેમબર એમને નેમ્યા હતા. કોલાબા પ્રેસનો વરાળ બળથી ચાલતો પેહલો સાંચો ૧૮૫૩ માં ઉભો કીધો તેના એક ડાયરેકટર હતા. તા૦ ૫ મી આગષ્ટ ૧૮૫૩ ને દીને અતરેની સીવરી ખાતેની "સ્કુલ ઓફ઼ ઇનડસટરી" ના સઘળા છોકરાઓને પોતાને ખરચે એકેકી નવી કપડાંની જોડ, તથા આગગાડીમાં થાણા સુધીની સેહલ કરાવી હતી. ન્યુ કનઝરવંસી આકટ ઉપર વિચાર કરવા તથા રીપોરટ કરવાને બેંચ ઓફ઼ જસ્તીસીસની તા૦ ૧૭ મી નવેમ્બર ૧૮૫૫ ને દીને મળેલી સભામાં ૬ ઇંગ્રેજ, ૧ હીંદુ, અને ૨) પારસીની કમીટી નેમી હતી તેમાં એવન એક હતા. તા૦ ૬ ઠી સપટેમ્બર ૧૮૫૬ ને દીને સખત બીમારીમાંથી સાજા થયા તેની ખુશાલીમાં પોતે જે ચાર કંપનીઓના દલાલ હતા તે ચારે પેહડીઓનાં તમામ માણસો–યુરોપીયન આસીસ્તંતથી તે હમાલ સુધી–ને રૂ. ૧૫,૦૦૦)ની રકમ વેંહચી આપા હતી. ૧૮૫૭ ના મારચ માસમા સર કાવસજીએ સુરત મધે એક ઇસપીતાલ સ્થાપવા સારૂં રૂ. ૩૦,૦૦૦ ની રકમ સરકારના સવાધીનમાં આપવાની ખાહેશ જણાવી હતી. તા૦ ૬ ઠી આપરેલ ૧૮૫૭ ને દીને અતરેની મરકનતાઇલ બેંકના ભાગીદારોની સભામાં શેઠ નવરોજી ફરદુનજીએ એવી તકરાર ઉઠાવી હતી કે એ બેંક મધે ઉંચી પદવીના અને જોખમભરેલા ઓધાઓ દેશીઓને કેમ નહીં આપતા. તેની સામે કાવસજી નાહનાભાઇ દાવરે દેશીઓ માટે હલકો વીચાર જણાવ્યો હતો. શેઠ કાવસજી જાંગીરજી રેડીમનીએ એખલાએ શેઠ નવરોજીના વીચારોને ટેકો આપ્યો હતો. તા૦ ૭ મી આપરેલ ૧૮૫૯ નાં ગવરનમેંટ ગેઝેતમાં જે સખસ શેઠ કાવસજી જાંગીરજી રેડીમનીની સુરતમાં બાંધવા ધારેલી આસપીતલનો સરસ પલાંન બનાવી તા૦ ૧ લી આગષ્ટ ૧૮૫૯ સુધીમાં સરકારી ઇજનેરને હવાલે કરશે તેને રૂ. ૫૦૦) ઇનામ આપવામાં આવશે એવી જાહેર ખબર છપાઇ હતી. ૧૮૪૦ થી ૬૦ સુધીના ચીનના વેપારમાં પારસીઓએ જે ફતેહ મેલવી તે લાકડાં અને સડનાં વાહણોનો જમાનો હતો. વરાળ બળનાં વાહણોની બળવંત ઇંગ્રેજી હરીફાઇ ત્યાર પછી હરોલમાં આવી. ૧૮૫૯ માં કોસ્તાપર ફરતી સ્તીમર માઉંટ સ્તુઅર્ટ એલફીનસ્તનના સર કાવસજી માલેક હતા. ૧૮૬૦ માં ડાકટર બ્યુસ્તનાં કુટુંબને આશરો આપવા માટે "ફરેંડ ઓફ઼ ઇંડીયા" એ એક ફંડ કીધું હતું, તેમાં શેઠ કાવસજીએ રૂ. ૫૦૦) ભર્યા હતા. ૧૮૬૦ માં નામદાર સરકારે એમને ઇનકમટાક્ષના કમીશનર નેમ્યા હતા. તે ઇનકમટાક્ષ કમીશનના પ્રમુખ મી૦ જેમસ ગીબસે નામદાર સરકાર અને શેહરીઓ બેઉ પક્ષને સંતોષ આપનારી એમની કુનેહ અને કારસાજીની એક ભાષાનમાં બહુ વખાન કીધી હતી. તે સેવાના બદલામાં એમને ધારાસભાના સભાસદ નેમવાની નામદાર સરકારની ખાહેશ હતી. પણ તે વખતથી એવંન દેહના દુખથી એવા સપડાઇ ગયા હતા કે પોતાની બાકીની જીંદગી જાહેર કામકાજથી અલગજ કાહરવી પડી હતી. પણ પોતાના ધંધા વેપાર અને જાહેર પરોપકારમાં સેહેજબી અલવલ આવવા દીધી હતી નહીં. તા૦ ૧૫ મી અકટોબર ૧૮૬૧ નાં જામે જમશેદમાં એવંન તરફથી નીચલી જાહેર ખબર છપાઇ છેઃ—

કરીકેટની રમતના શોખીઓને શેઠ કાવશજી જાંગીરજી રેડીમનીની તરફની ભેટ.

ચાલતા મહીનાની તા૦ ૧૨મીનાં રાશત ગોફ઼તારમાં કરીકેટ વીશે જે જાહેર ખબર છપાઇ છે તેને લગતી એ શેઠ તરફથી વધારે સુચના થાએઆથી એ રમતના સોખીઓને જણાવવામાં આવે છે કે જે આબરૂવાન જુવાન ગરહસ્થો આવતી શીઆળાની મોસમમાં એ રમત રમવાને શારૂં પોત્તપોતામાં કલબો ઉભી કરશે તેમને જોઇતો શાંમાન એ શેઠની તરફથી નીચે શાઇ કરનાર પાશેથી મલી આવશે.

તા૦ ૧૪ મી અકટોબર ૧૮૬૧.

અરદેશર ફરામજી.

જરતોશતી રવાંનોને અવલમંજલ પોંહચાડવાનાં ફંડ વીશે શેઠ કાવસજી જાંગીરજી રેડીમનીએ પંચાતના

તરસતીઓ ઉપર એક પતર લખીઓ હતો, તે ઉપરથી તરસતીઓએ પોતાની તા૦ ૧૮ ફેબરવારી ૧૮૬૨ ને દીને મળેલી સભામાં એ ફંડ મધેથી શું શું ખરચો કરવામાં આવશે તેની એક યાદી નકી કીધી હતી, જે તા૦ ૧૪ મી મારચ ૧૮૬૨ નાં જામે જમશેદમાં છપાયલીછે. એવને તા૦ ૨૩ મી જુન ૧૮૬૩ ના જામે જમશેદમાં જાહેર ખબર આપી હતી કે પારસીના ટોલામાંથી હરેક શખસ ઈંગલાંડ જઈને બારીસતરના ધંધામાં દાખલ થઈને અતરે આવયા પછી અતરેની હાઈ કોરતમાં સપત લઈને ધંધો ચલાવે તેહવા શખસને ઈનામ તરીકે રૂ. ૫૦૦૦ની રકમ તેવણ આપશે. આજથી ચાર મહીનાની મુદત સુધીમાં જો આએ ઇનામ મેલવવાને માટે કોઈબી શખસનું નામ નહીં નોધાશે તો તે મુદત પછી આ રકમ એ ઉપયોગમાંથી કાઢી નાખવામાં આવશે. શેઠ કાવસજીએ તા૦ ૩ જી જુન ૧૮૬૭ નાં જામેમાં પોતાની ખરી શહીથી એક ચરચાપત્ર લખી સુચના કીધી હતી કે મ્યુનીસીપાલ ખાતું જન ૧૨)ને સોંપવું, તેનું નામ ટાઉન કૌનસીલ રાખવું, તેનો જાયુક સરનશીન કમીશનરને કરવો ને બાકીના ૧૧ મેમબરો સર્વ જાતમાંથી ચુંટી કાઢવા, વગેરે. વળી ૧૮૬૫ માં પારસી ચીફ માતરીમોનીયલ કોરટના પેહલ વેહલા ડેલીગેટો નેમાયા હતા તેમાં એવન એક હતા. તા૦ ૧૪ મી જુન ૧૮૬૯ નાં બોમ્બે ગેઝેટમાં છપાવ્યું હતું કે મુંબઈનાં મ્યુનીસીપાલ ખાતાંને જે મોટું દેવું થયું છે તે ફીટાડવા માટે જો મુંબઈના લોકો પોતાની શકતી મુજબ પાંચ લાખ રૂપીયાભરે તો તેવણ પોતેબી તેમાં દશ હજાર રૂપીયા ભરવાને તઈઆર છે. ટાઈમસ ઓફ ઈંડીઆના માજી અધીપતી મી૦ રાબરટ નાઈટે ગ્રેટ બ્રીટનની પાર્લામેંટના સભાસદો જોગ એક પત્ર લખી તેમાં હીંદુસ્તાનના લાભ ઉપર પારલામેંટ કેટલું થોડું ધીઆંન આપે છે, તથા એ દેશની આબાદી બાબે કેટલી બેપરવાઈ બતાવી સામનું તેને કેવી રીતે લુટવામાં આવે છે તે સંધું લંબાનથી બતાવી આપયું હતું. આ પત્રપર સતાવાળાઓનું ધીઆંન ખેંચાય માટે તે એક ચોપડીના આકારમાં ઈંગલંડ ખાતે એવણે પોતાને ખરચે છપાવી ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૯ માં વેંહચ્યું હતું.

અતરેની એલફીનસ્ટન કોલેજ માટેની કાવસજી બીલડીંગ પરેલ ખાતે પેહલી તા૦ ૨૦ મી ફેબરવારી ૧૮૭૧ ને દીને વપડાસમાં આવી ત્યારે એજ કોલેજવાળા મી૦ ડોસાભાઈ નશરવાનજી વાહડીયાએ એમનાં માનમાં એક કવીતા રચી એમને અરપણ કીધી હતી. ૧૮૭૧ ના મે માસમાં નામદાર મહારાણીની સરકારે એમને સી. એસ. આઈ. નો ખેતાબ અને ૧૮૭૨ ના જુન મહીનામાં યુનાઈટેડ કીંગડમના નાઈટનો ખેતાબ એનાયત કીધો હતો, અને એ પ્રસીધ્ધ પારસી તે માટે ખરેજ લાયક છે, એમ તે વેળા દરેક કોમે માન્યું હતું. તે એ પરથી જણાશે કે ૨,૦૦૦ બે હજાર શેહરીઓની શહી—જેઓમાં લોર્ડ બીશપ, કાઉનસીલના મેમબરો, અને જડજો વગેરે હતા.—સાથનું એક મુબારકબાદીનું માનપત્ર એમનાં ચર્ચગેટ સ્ટ્રીટનાં રેહવાનાં મકાનમાં આગેવાન ઈંગ્રેજ અને દેશી ગ્રહસ્થોએ એમની માંદગી સબબે જઈ હાથોહાથ આપ્યું હતું, અને તેજ વેળા જાહેર પ્રજાએ એકઠા કરેલા નજદીક રૂ. ૨૫,૦૦૦) ની એક રકમમાંથી એમનું એક બાહવલું ઉભું કરવા દેવાની રજા માંગી હતી. એ ઉપરાંત હીંદુસ્થાનના ઘણાક ભાગોમાંથી મુબારબાદીનાં ઘણાક માનપત્રો એમને મલયાં હતાં. ઉપલું બાહવલું "યુનીવરસીટી હોલ" ના દરવાજા આગલ આજે એમની મોટાઈ અને ભલાઈની યાદ આપતું ઉભેલું છે; એ બાહવલું તા૦ ૨૩ મી મારચ ૧૮૭૬ ને દીને ઓનરેબલ મી૦ જેમસ ગીબ્સે એક મોટા મેલાવડા સનમુખ ખોલ્લું કીધું હતું. આપણા નામદાર રાજા સાતમા એડવર્ડ જે વેળા પ્રીન્સ ઓફ વેલસ તરીકે મુંબઈની મુલાકાતે આવયા હતા ત્યારે એમને બંગલે વીઝીટે ગયા હતા; પણ માંદગીને શબબે એવણ મળી શકયા નહીં તેથી એક રૂપાનો ચાંદ, એક ચોપડી, અને પોતાની તથા નામદાર પ્રીનસેસની એક સબી સર કાવસજીપર ભેટ મોકલી હતી. એમની સખાવત નાતજાતનાં ફરક વનાની હતી તે પછવાડે આપેલી ટીપપરથી જણાશે. વળી એજ નામદાર રાજા મરણતોલ માંદગીમાંથી સાજો થયો તેની શુકરગુજારીમાં ૨૦૦) બસો પાઉંડની રકમ ઈંગ્લાંડનાં કોઈબી ધરમખાતાંમાં આપવાને એવને સર જયોર્જ તે વખતના ડાકટર—બર્ડવુડ ઉપર મોકલી હતી. તે પરથી તે વેળાનાં "લંડન પંચે" રમુજ કીધા હતી કે "Is Mr. Readymoney a Parsee? At any rate he is the reverse of Parsi-monious." પોતાની જીંદગીના છેલ્લાં ચૌદ વર્ષો માદગીને બીછાને તેબી સખત પીડાકારીમાં કહર્યાથી એવંને કાઈ જાહેર કે રાજદવારી જીંદગીમાં નામ નહીં કાહ્યું પણ એવંનની બોહળી સખાવતે એવંન પોતાનુ નામ અમર કરી ગયા છે. એવંને બંધાવેલી જાહેર ઈમારતોમાં પહેલી સુરતની "સર કાવસજી જાંગીર સીવીલ હાસપીતલ" છે, જે બંધાવવા માટે રૂ. ૩૦,૦૦૦) આ પવ.ની એવંને પેહલાં માંગની કરી હતી. પણ છેવટે એવંને રૂ. ૬૬,૦૦૦ સુધીનો ખરચ કરી તે સંપુરન

કરી આપી હતી. તેજ અરસામાં મુબઇમાં ગ્રાન્ટ મેડીકલ કાલેજને લગતી "સર કાવસજી જાંગીર આંખની હાસપીતલ" બંધાવવા એવંને રૂ. ૫૦,૦૦૦) આપવા માંગ્યા' અને તે છેહ્લે રૂ. ૯૭,૧૪૩) ને ખરચે પુરી થઇ, જે બધો ખરચ એવંને આપયો હતો. એમની ઉદારતાનો ત્રીજો સ્થંભપુનાની "સર કાવસજી જાંગીર કોલેજ ઓફ સાયનસ" છે, જે માટે રૂ. ૫૦,૦૦૦) આપયા હતા. એ મકાન ૧૮૬૫ માં ખુલું મેલતાં તે વેળાના ગવરનર સર બારટલ ફ્રીયરે જાહેર કીધું હતું કે આ મકાંન માંટે જેમ રૂ. ૫૦,૦૦૦) સર કાવસજીએ આપ્યા છે, તેમ તેજ વેળાએ મુંબઇમાં નાચાર યુરોપીયનોને મદદ કરનારી "સ્ત્રેંજરસ ફ્રેંડ સોસાયટી" ને એક ઇમાંરત બાંધવ એટલીજ રકમ આપવાની માંગની કીધી છે. પણ એવનની ઘણી અગતની સખાવંત એલફીનસ્તન કાલેજની ઇમારત માટે આપેલા રૂ. ૨૦૦,૦૦૦ (કે જે ઇમારતનો પાયો નાખવાની ક્રીયા તા૦ ૭ મી મારચ ૧૮૬૬ ને દીને ગવરનર સર બારટલ ફ્રીયરે કરી હતી,) અને મુંબઇના "યુનીવરસીટી હૉલ" માટે આપેલા રૂ. ૧૦૦,૦૦૦ છે. એ હૉલ તા૦ ૩૧ મી ડીજેમબર ૧૮૭૪ ને દીને સરકારે યુનીવરસીતીને સ્વાધીન કીધો હતો. એ મકાંનો એમની યાદગારી જાથુકની જાળવશે, પણ એમની સખાવતની એક ટીપ અતરે આપ્યા વના ચાલતું નથી [1]. એ મકાનોના પાયાની તથા ઉઘાડવાની દબદબાભરી ક્રીયાઓના અને એમની જાહોજલાલીના બીજા હેવાલો આ દફતરના આગલા ભાગોમાં આવી ગયલા છે, ને સાંકળીઉં ઉઠલાવાથી મલી આવશે.

તા૦ ૨૯ મી જુલાઇ ૧૮૭૭ ને દીને મરહુમ સર જમશેદજી જીજીભાઇ બીજા બારોનેટ, સી. એસ. આઇ., ના મરણની નોંધ અજુમનનાં દફતરમાં દાખલ કરવા, તથા તેવણના વડા સાહેબજાદા તે તરીજા બારોનટ સાહેબને જરથોસ્તી અંજુમનના વડા તરીકે સ્વીકારવાને અંજુમનની મોટી જાહેર સભા "આલબલેસ બાગ" માં મલી હતી ત્યાં સર કાવસજી—જેઓ જાથુકની બીમારીના સબબથી કોઇબી જાહેર કામોમાં ભાગ લઇ શકતા નહી હતા—હાજર થવાથી સર્વ જરથોસ્તીઓને મોટી ખુશાલી ઉપજી હતી, અને એવનની ગાડીના ઘોડા દરવાજાની બાહેર છોડાવી કેટલાક પારસીઓ તેને અંદર ઘસડી લાવ્યા હતા. અતરેની એલફીનસ્તન કૉલેજના વિદ્યાર્થીઓ તથા પ્રોફેસરોએ એક ઉઘરાણું કરી એમની એક સુંદર ઓઇલ પેનટીંગ તસવીર પડાવી હતી, તે કૉલેજનાં દીવાનખાનામાં ખુલ્લી મુકવાની ક્રીયા હાનરેબલ મી૦ જેમસ ગીબસે, તા૦ ૨ જી મારચ ૧૮૭૮ ને દીને એક મોટા મેલાવડાની હજુરમાં કીધી હતી.

એવન વાલકેશ્વર ખાતેના પોતાના બંગલામાં મરણ પામ્યા હતા જે વેળા જાહેર છાપાએ એમને "પૂર્વના

---

૧ સર કાવસજી જાંગીર, નાઇટની સખાવતોની ટીપ.

૧૮૪૬	ડા૦ ગ્રેમનરની ડીસપેનસરી હમણાની નેતીવ જેનરલ ડીસપેનસરી ...	રૂ. ૧૦૦૦
૧૮૫૦	કામાતીપુરાની આગમાં સપડાયલાં નીરાધારો માટે ૩૭ નળીયાં સાથના ઝુપડાં બાંધવા	૧,૨૨૫
,,	ડીસ્ત્રીક્ટ બેનીવોલંટ સોસાયટી ...	૧,૦૦૦
૧૮૫૨	બોમ્બે એસોસીએશન	૫૦૦
,,	પેરી તેસ્તીમોનીઅલ ફંડ ...	૧,૦૦૦
૧૮૫૩	સ્કુલ ઓફ ઇંડસ્ત્રીમાં, ઇનામ માટે	૧,૦૨૬
૧૮૫૪	વાંદરા ડીસપેનસરી	૫૦૦
,,	સર જે. જે. બેનીવોલંટ ઇનસ્તીતયુશન	૩,૫૦૦
૧૮૫૮	સ્કોતીશ ફીમેલ ઓરફનેજ અને પુના ઓરફનેજને ઇમારત અને કપડાં માટે.	૫,૯૭૧
૧૮૫૯	વીકટોરીયા મ્યુજીયમ	૨,૬૦૦
૧૮૬૧	વાવ્ય પ્રાંતોનું દુકાળ ફંડ ...	૧૦,૦૦૦
૧૮૬૧ } ૧૮૬૨ }	સુરતની કાવસજી જાંગીર સીવીલ હાસપીતલ	૭૧,૯૦૨
૧૮૬૨	માંચેસ્ટરનું દુકાળ ફંડ... ...	૧,૦૦૦
,,	લાંકેશાયર દુકાળ નીવારન ...	૨,૦૦૦
૧૮૬૩	સર કાવસજી જાંગીર યુનીવરસીટી હૉલ	૧૦૦,૦૦૦
૧૮૬૩	પુના એનજીનીયરીંગ કૉલેજ ...	૫૦,૦૦૦
,,	સ્ત્રેંજરસ હોમ ફ્રેંડ સોસાયટી ...	૫૦,૦૦૦
,,	રોયલ એશયાતીક સોસાયટી ને ઓરીયેંતલ વર્કસ માટે	૫,૦૦૦
,,	યુનીવરસીટીનું સીલ	૧,૨૦૦
,,	પોરબંદરનું પાંજરાપોલ ફંડ ...	૨,૨૦૦
,,	અલેકઝાંડરા ગર્લ્સ સ્કુલ ફંડ ...	૫,૦૦૦
,,	સેંત જોનસ ચર્ચ કોલાબાનો મીનારો	૭,૫૦૦
૧૮૬૪	રોયલ એશીયાટીક સોસાયટીને સીકકાઓ ખરીદવા માટે.	૮,૦૦૦
,,	મદરાસના વનકરોનાં નીવારણ માટે	૫,૦૦૦
,,	એલફીનસ્તન કોલેજને સંસ્કૃત ચોપડીઓ માટે	૧,૦૦૦
,,	કલકતાનું દુકાળ ફંડ	૫,૦૦૦
૧૮૬૫	મુંબઇના સેલરસ હોમમાં ...	૧,૫૦૦
,,	લંડનનાં આલબર્ત ઑરફનેજ અસાઇલમ	૪,૭૫૨
૧૮૬૬	કાવસજી જાંગીર આંખની હાસપીટલ.	૧૧૨,૦૦૦
,,	એલફીનસ્તન કોલેજની કાવસજી જાંગીરની ઇમારત.	૨૦૦,૦૦૦
૧૮૬૬	કોટનાં સેંત થોમસ કેઠીડ્રલનો ફુવારો	૧૩,૭૭૭
,,	કાવસજી જાંગીર નવસારી મદરેસાને ૫) ટકાની સરકારી નોટ ...	૧,૧૦૦

પીબડી "ની ઉપમા આપી બહુ ખેદ બતાવ્યો હતો. નામદાર સરકારે એક ઠરાવ બહાર પાડયો હતો જે નીચે ઉતારી લીધો છે:—

GENERAL DEPARTMENT,
Bombay Castle, 19th July 1878.

IT is with deep regret that the Governor in Council has received intelligence of the death at an early hour this morning of Sir Cawasji Jehangir Readymoney, Kt., C. S. I.

Remembering the munificent charities and benefactions with which Sir Cawasji's name has been connected during the past quarter of a century, the Government consider that this public recognition of his work is pre-eminently called for.

૧૮૬૭	ખેડા તાલુકાના ગામ કપડવંજમાં લાઇબ્રેરી અને મીનારો. ...	૨,૫૦૦
,,	હીંદુસ્તાન અને ચીનની ફીનાનશીયલ એસોસીએશન	૨૦૦,૦૦૦
	નીચલાં દવાખાનાઓ નીભાવવામાં આવ્યાં:—	
	રાંદેરનું દવાખાનું ૧૮૬૨–૭૧...રૂ. ૧૨,૫૦૦	
	ગણદેવીનું દવાખાનું ૧૮૬૫–૬૮...રૂ. ૫,૫૦૦	
	નવસારીનું દવાખાનું ૧૮૬૪–૬૭...રૂ. ૪,૫૬૫	
	વલસાડનું દવાખાનું ૧૮૬૨–૭૧...રૂ. ૧૧,૫૦૦	
		૩૪,૦૬૫
,,	નીચલી નિશાળો નીભાવવા માટે:—	
	ગણદેવીની નિશાળ: ૧૮૬૪ થી ૬૯ ... રૂ. ૧૪,૦૦૦	
	ખેતવાડીની છોકરીઓની નિશાળ, ૧૮૫૦–૭૦ રૂ. ૨૨,૫૦૦	
	કાવસજી જાંગીર નવસારી મદરેસા ... રૂ. ૩૫,૦૦૦	
		૭૧,૫૦૦
,,	મુંબઇના જુદા જુદા લત્તાઓપર ફુવારાઓ બંધાવવાને રૂ. ૩૦,૦૦૦; પારસી પંચાયતનાં આંધળાંપાંગળાંના ફંડમાં: અને જુદી જુદી એસોસીએશન, લાઇબ્રેરી અને દવાખાનાઓના ફંડમાં	૨,૧૦,૨૮૮
,,	નવસારી મદરેસામાં પાંચ ટકાની નોટ	૫૨૯
૧૮૬૮	પંચાયતનાં આંધળાંપાંગળાંનાં ફંડમાં	૫૦૦
,,	,, જ. રવાનોને અવલમંજલ પહોંચાડવાનું ફંડ	૫૮૫
,,	મુંબઇ યુનીવરસીટીને લાટીન સ્કોલરશીપ માટે	૫,૦૦૦
,,	ગ્રાન્ટ મેડીકલ કાલેજને નેચરલ હીસતરીની ચોપડીઓ ખરીદવા ...	૨,૦૦૦
,,	બોમ્બે એસોસીએશનને ...	૧,૦૦૦
૧૮૬૯	લંડનની પ્રીનટરસ પેનશન એસોસીએશનને	૧,૦૪૬
,,	પારસી પંચાયત	૫,૦૦૦
,,	નેટીવ જેનરલ લાઇબ્રેરી... ...	૧,૧૦૦
,,	સીંધ હૈદરાબાદની દેવાનાશાળા અને બાગ	૫૦,૦૦૦
૧૮૬૯	લંડનના રીજંટ પારકમાં ફુવારો બંધાવવા	૧૩,૫૪૪
,,	ગ્રાન્ટ મેડીકલ કાલેજમાં બે સ્કોલરશીપ માટે	૫,૫૧૪
,,	ઇંડયન તર્ફ સોસાયટી... ...	૫,૪૦૦
,,	લાચાર ઇરાનીઓને ખાણું આપવા	૩,૮૬૫
,,	લંડનની ઇસ્ટ ઇંડયા એસોસીએશનને	૧,૧૧૨
,,	ફીમેલ નોરમલ સ્કુલને, સ્કોલરશીપ માટે	૧,૫૦૦
,,	મુંબઇની સેંટ ઝેવીયર કાલેજનો મીનારો	૫,૦૦૦
,,	સેંટ ઝેવીયર કાલેજમાં લાતીન સ્કોલરશીપ	૨,૭૪૨
,,	ગ્રાંટ મેડીકલ કાલેજમાં સ્કોલરશીપ	૨,૭૫૬
,,	કાવસજી જાંગીર નવસારી મદરેસા	૧,૦૮૦
,,	લંડનના જુદાં જુદાં ધરમખાતાંના ફંડોમાં	૨,૦૦૦
,,	ડયુક ઓફ એડીનબરોનાં આવકાર ફંડમાં	૨,૦૦૦
,,	ઇચ્છાપોરનાં રવાનોનાં ફંડમાં ...	૧,૦૮૦
૧૮૭૦	કાવસજી જાંગીર ગણદેવી ઇગ્લીશ... સ્કુલ	૩,૦૦૦
,,	ઇંડયન મેડીકલ ડીપારતમેંતને શીતલાના અખતરા માટે	૫૪૦
,,	કાંદાવાળા મોહલ્લા રીડીંગ રૂમ ને લાઇબ્રેરી	૫૦૦
,,	કાવસજી જાંગીર ગણદેવી સ્કુલ અને દવાખાનું	૧,૦૦૦
,,	ફ્રાંકો પ્રસીયન લડાઇના સીપાહોનું નીવારન ફંડ...	૧૦,૭૨૬
૧૮૭૧	કાવસજી જાંગીર ખેતવાડીની છોકરીઓની નિશાળ	૧,૦૦૦
,,	નાચાર ઇરાનીઓનાં જજીયા ફંડમાં	૯,૯૭૫
,,	ઇરાનનું દુકાળ ફંડ.	૧,૦૦૦
,,	ઇચ્છાપોરનું જનરલ ફંડ ...	૫૦૦
,,	કાવસજી જાંગીર ગણદેવી સ્કુલ અને દવાખાનું	૫૦૦
,,	બોમ્બે ફીલ હારમોનીક સોસાયતી	૫૦૦
,,	ઇરાનીઓનું દુકાળ ફંડ	૫૦૧
,,	લાચાર ઇરાનીઓ માટે ચોપાતી આગળ ધરમશાલા બંધાવી. ...	૧૫,૦૦૦

By his death the Government has lost one of its most loyal subjects, India a generous benefactor, and the Town and Island of Bombay one of its most upright and independent citizens.

By Order of His Excellency the
Honourable the Governor in Council.
N. W. RAVANSCROFT,
Chief Secretary to Government.

એમની પાયદસ્ત બહુ દબદબાથી કાહરવામાં આવી હતી, જેની હરોલમાં તે વેળાના પોલીસ કમીશનર સર ફ્રાંક સુતર ચોપાતી સુધી ચાલ્યા હતા. પારસી પંચાયતે અંજુમનની સભા બોલાવી દલગીરી અને દીલાસાના ઠરાવો પસાર કરી એમનાં માતાજી અને વારેસ દીકરા પર મોકલી આપ્યા હતા. એવંને પોતાના વસીહતનામામાં પોતાના અંગત નોકરોને વરસાંન અને ઉંચકાઓ આપ્યા હતા.[૨]

એ ઉપરાંત એમની ખાનગી સખાવતનો આંકડો નજદીક ૩,૦૦,૦૦૦ નો અંકાય છે. સગાં સ્નેહીઓમાં એમની આપ લે બહુ મોહલી હતી.[૩]

તા૦ ૨૧ મી જુલાઇ.

આજ દીને મરહુમ સર કાવસજી જાંહગીરજી રેડીમની, નાઇટ, સી. એસ. આઇ. નાં ઉઠમણાંની ક્રિયા મરહુમ શેઠ દાદીભાઇ નોશરવાંનજીવાલાં આતશબેહરાંમમાં થઇ હતી, જે વેળાએ તેમના પાલક બેટા શેઠ જાંહગીરજી કાવશજી રેડીમનીએ રૂ. ૭૬૦૦) મરનારની નઇઅતે ધર્મ ખાતે આપ્યા હતા. ઉઠમણાંની સેવટે દસ્તુર પેશોતનજી બેહરાંમજી સંજાણાએ ઉઠી મરહુમ

૧૮૭૧	પ્રીન્સ ઓફ વેલ્સ સાજા થયા તેની ખુશાલીમાં લંડનના ધરમખાતાંઓમાં વેંહચવા મોકલ્યા ...	૨,૦૪૮
૧૮૭૨	ડા૦ લીવીંગ્સ્ટનની શોધ માટેનું ફંડ સર જયોરજ બરડવુડ મારફતે ...	૧,૦૨૬
,,	સેલરોની જયાફત ફંડ	૧,૦૦૦
,,	અલેકજાંડરા ગર્લ્સ સ્કુલમાં "નોર્થબ્રુક પ્રાઇઝ"	૫૦૦
,,	સર સેમોર ફીતઝરાલ્ડ મેમોરીયલ ફંડ	૫૦૦
,,	રૂસ્તમજી જમશેદજી જીજીભાઇ મેમોરીયલ ફંડ	૧,૪૦૦
,,	પ્રોતેસ્તંત ઇનસ્તીતયુશન ...	૨,૦૦૦
,,	મેકલીન ફંડ	૧,૦૦૦
,,	દાદાભાઇ નવરોજી તેસ્તીમોનીયલ ફંડ.	૫૦૦
,,	કેઠલીક ક્રીસ્ચીયન ઇનસ્તીતયુશન...	૧,૦૦૦
,,	નવસારી મદરેસા	૫૦૦
,,	ખાનદેશ અને નાશક નીવારન ફંડને લોર્ડ નોથબ્રુકની હીંદની પધરાંમનીનાં માનમાં	૧,૦૦૦
૧૮૭૩	લંડનના "શેકસપીઅરસ પ્લે ફંડ"માં	૧,૦૫૨
૧૮૭૪	બંગાલનાં નીવારન ફંડમાં ...	૧,૦૦૦
,,	કાવસજી જાંગીર યુનીવરસીતી હૉલમાં ફરનીચર મુકવા મુંબઇ સરકારને	૧૦,૦૦૦
,,	જોન કોનન મેમોરીયલ ફંડ ...	૧,૦૦૦
૧૮૭૫	ગ્રાન્ટ મેડીકલ કૉલેજ, દાયનના વર્ગ માટે	૨,૦૪૫
,,	કાવસજી જાંગીર નવસારી મદરેસા.	૧,૨૦૦
,,	ઓબ્રાયન ફેમાલી ફંડ	૧,૦૦૦
,,	ફ્રોર્ટ રીડીંગ રૂમ એંડ લાઇબ્રેરી	૧,૦૦૦
,,	ભુલેશ્વર લાઇબ્રેરી	૫૦૦
,,	મુંબઇનાં ઇંગ્રેજોના જીમખાનાને ...	૫૦૦
,,	માહીમના બાગ માટે, મુંબઇ મ્યુનીસીપાલીટીને	૨,૫૦૦
૧૮૭૫	અમદાવાદ સંકટ નીવારન ફંડ ...	૧,૫૦૦
,,	પારસી પંચાયતનું દોખમા ફંડ ...	૧,૦૦૦
,,	મુંબઇની સ્કુલ ઓફ આર્ટમાં ઇલીસ પ્રાઇઝ	૧,૦૩૪
,,	રોયલ પોર્તસમાઉથ સેલરસ હોમ	૫૫૬
,,	પ્રીન્સ ઓફ વેલ્સ રીસેપશન ફંડ	૨,૦૦૦
૧૮૭૬	કાવસજી જાંગીર નવસારી મદરેસા	૧,૨૦૦
,,	મુંબઇનાં ઇંગ્રેજોનાં જીમખાનાને ફરનીચર માટે	૧,૦૦૦
,,	પેન તાલુકામાં ફુવારો તથા હવાડો	૩,૦૦૦
,,	ગોવાલીયા તલાવની હીરજી રેડીમનીની અગીયારી સમરાવી	૩,૦૦૦
,,	નવસારી મદરેસા	૧,૨૦૦
,,	દખણ મરાઠાનું દુકાળ નીવારન ફંડ	૨,૦૦૦
,,	વાંદરાનું ધરમનું દવાખાનું ...	૧૦,૦૦૦
,,	મુંબઇની મ્યુનીસીપાલીટીને સીલ માટે	૨,૧૯૬
,,	સર જમશેદજી જીજીભાઇ બીજા બારોનેટની યાદગારીનું ફંડ ...	૧,૫૦૦
,,	એલફીનસ્ટન કૉલેજને સાયનટીફીક ચોપડીઓ ખરીદવા	૫૦૦
	જુમલે	૧૪,૪૨,૭૦૬

૨

૨ એમના પોતાના વારસ ન હોવાથી પોતાના ભત્રીજા જીવનજીના દીકરા જાંગીરને પોતાના દીકરા કરી લીધા હતા, જેવંન મરહુમને પગલે ચાલી સખાવતોમાં નામ કાહ્યું છે, જેની પીછાનમાં નામદાર સરકારે એમને બી નાઇટહુડનું પદ આપ્યા પછી ૧૯૦૮ માં બેરોનેટસી બક્ષી છે, જે એવને પોતાના મરહુમ મુરબીના નામથી સર કાવસજી જાંગીર, બેરોનેટ, કરી ધારન કીધી છે.

૩ આ ટીપ એમના દીકરા સર કાવસજી જાંગીર પહેલા બારોનેટે બાહર પાડેલાં એમનાં જનમ વૃતાંતપરથી લીધી છે.

સર કાવશજીની સ્તુતી કરી તેમનું નામ જરથોસ્તી મજહબને લગતી જાહેર ક્રિઆઓમાં બીજા બુજર્ગોનાં નામ સાથે લેવાની સુચના કીધી, જેને દસ્તુર શેરાબજી રૂસતમજી મુલ્લાં ફીરોજનાએ ટેકો આપ્યો હતો ૧

એવંનનું ઉઠમનું પુનાના જરથોસ્તીઓએ સર જમશેદજી જીજીભાઈની અગીઆરીમાં કીધું હતું જે વેળા ઘણા જરથોસ્તીઓ હાજર હતાં. ૨

તા૦ ૨૪ મી જુલાઈ ૧૮૭૮.

પારસીઓમાં પોતાની વ્યાપારી પેહડીઓનાં હીસાબનાં દફતરોમાં જુદાં ખાતાં પાડી તરસ્ટ કરવાને લગતો એક અગતનો મુકદમો અતરેની હાઈ કોરટમાં નામદાર જડજ સર ચારલસ સારજંટની હજુરમાં નીકલ્યો હતો. એ મુકદમા મધે મુંબઈમાં આગલ વ્યાપાર કરતી મેસરસ ખુરશેદજી નોશરવાનજી કામાની કુંપનીના આગલા ભાગયાઓ શેઠો ખુરશેદજી નોશરવાનજી કામાજી, દોરાબજી નશરવાંનજી કામાજી, પેશતનજી નવરોજજી પોંહચા, અને રૂશતમજી ફરાંમજી મેહતા ઉપર શેઠ પીરોજશાહ કાવસજી પોંહચાએ તરસ્ટનાં નાણાં બાબે ફરીઆદી માડી હતી. એની કેફીઅત એમ હતી કે વાદીના બાપ શેઠ કાવસજી નવરોજજી પોંહચા કે જેવણ ઉપલી કુંપનીની પેહડીમાં કામકાજ કરતા હતા તેવણ ઈ૦ સ૦ ૧૮૫૦ ના મેએ માસમાં ગુજર્યા તે વેળાએ પેહડીના ભાગયાઓનો એવો વીચાર થયો જે તેવણની જગો તેવણના ભાઈ શેઠ શાપુરજી નવરોજજી પોંહચાને આપવી અને જે કમીશન દર વર્ષે થાય તેમાંથી અરધું તેવણ લીએ અને અરધું મરહુમ શેઠ કાવશજીનાં છોકરાઓને આપવું, અને એ રીતનું એક ખાતું પોતાનાં દફતરમાં આ પ્રમાણે પાડયું—"ભાઈ ખરશેદજી નશરવાંનજી કાંમાની કંપની તે બેહુશતી કાવશજી નવરોજજી પોંચાજીના છોકરાઓને આપતા કીધેલા હકના તરશટીઓનું ખાતું." એ ખાતું પાડવાનો શબબ તેમાં એવો જણાવ્યો હતો જે "બેહુશતી કાવશજીની નઈએત ઇતબાર તથા હમારી પેહુડીમાં સારી મેહુનત તથા મેનીજ કીધી તેના બદલામાં તેવણના બચાંઓને ગુજરાંન તથા ખરચ શારૂં હક આપતો કીધોચ. એ નાણાં ઉપર હમારી પેહુડીનો કશો દાવો નથી પણ તે નાણું જાલવવાનો હક હમારી કમપનીનો છે." એ રીતે ઉપલાં ખાતાંમાં ૧૮૫૯ સુધી ચોકસ રકમો દર વર્ષે જમે નાખ્યા કીધી, અને ખાતું ચાલુ રાખીને દર વર્ષે તેનું વ્યાજ ચઢાવતા ગયા. ૧૮૬૩ માં ઉપલા ભાગયાઓ છુટા પડયા, અને તેઓના છોકરાઓ, ભાઈ, તથા બીજાઓને પેહડીમાં ભાગયા કીધા. ૧૮૬૭ માં પેહડીને મોટું નુકસાન થયું, અને ૧૮૭૩ માં તેઓએ માગનારાઓ સાથે પતાવટ કરી વહીવટ બંધ કીધો. આ ઉપરથી વાદી દાદ માગે છે જે હમારા તરસ્ટનાં નાણાંનો હીસાબ એ પેહુડીવાલાઓ પાસેથી લેઈને તેમાંથી અરધું નાણું મારા ભાગનું અપાવવું, અને જો હાલની પેહુડીવાલાઓ નહિં આપે તો અસલના ભાગયાઓ જે તરસ્ટીઓ છે તેઓ તે સંધું ભરી આપે. એના જવાબમાં પરતીવાદીઓ કેહ છે જે હમોએ કાંઈ મરનાર શેઠ કાવશજીનાં કુટુંબને વાસ્તે કાયદાસરનું તરસ્ટ કીધું નથી, અને હમોએ ઉપલું ખાતું પાડી આગલ જે કાંઇ આપ્યું તે ફકત ધર્મ દાખલ સિવાય બીજી રીતે આપ્યું નથી. તે કરતાં વાદીને જો પોતાનો હક લાગયો હોય તો પેહડી બંધ થતી વખતેજ તેને ફરીઆદી માડી પોતાનાં નાણાંની શાન કરી લેવી હતી. એ મુકદમો કેટલાક દીવસો સુધી સાંભલ્યા બાદ નામદાર જડજ સર ચારલસ સારજંટે આજ દીને તેનો ચુકાદો આપ્યો કે ઉપલી દફતરનાં ખાતાંની નોધ ઉપરથી જણાય છે કે કાવશજીના હકદારોને કાંઈ પણ અપાવવાનો અસલ ભાગયાઓનો વિચાર હતો. અને તેઓ તે નાણાંના ત્રસ્ટી થયલા, તથા ત્રસ્ટ પુરતું થયલું ગણાય, કાંએજે તેઓ એ ખાતું ૧૮૬૩ ની દીવાલી વેર તેઓ ભાગયા હતા ત્યાં સુધી ખેચતા આવ્યા છે, અને જે કાંઈ એ ખાતાંમાંથી ઉપાડયું છે તે માત્ર એ ત્રસ્ટનો લાભ મેલવનારાઓને વાસ્તેજ ઉપાડયું છે. ૧૮૬૩ માં ઉપલા જુના ભાગયાઓ છુટા પડયા તે વેળાએ તેઓએ એ ત્રસ્ટ ફંડ વિષે કશી દરકાર કીધી નહીં, અને પેહડીનો વહીવટ એમનો એમ નવા ભાગયાઓને સોંપ્યો, પણ તેથી કાંઈ તેમનો જોખમ ઓછો નથી. તેઓએ એ ત્રસ્ટનાં ખાતાં વિષે બંદોબસ્ત કરી ત્રસ્ટીપણાંની ફરજ બરાબર અદા કરવી હતી. ઉપલામાંના બે પરતીવાદીઓ શેઠ દોરાબજી નશરવાનજી કામાજી ૧૮૫૧ થી ચીનમાંજ રહે છે, અને શેઠ રૂસતમજી ફરામજી મેહતા ૧૮૬૬ માં ગુજરી ગયા છે તેથી તેઓપર કાંઈ બેદરકારી અથવા ગફલતી લાગુ પડતી નથી. તેટલા માટે બાકીના હૈયાત રહેલા ભાગયા શેઠ ખરશેદજી નોશરવાંનજી કામાજી અને ગુજરી ગયલા ભાગયા શેઠ પેશતનજી નવરોજજી પોંહચાની મીલકતના વકીલાટણ બાઈ ભીખાઇજીએ ૧૮૬૩ ની દીવાલી સુધી ઉપલાં ખાતાંની જે બાકી દફતરમાં બોલતી હતી તે ૧૮૬૩ પછી વાદીને જે રકમો ખરચ સારૂં આપી છે

---

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૨ મી જુલાઈ ૧૮૭૮.
૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૩ મી જુલાઈ ૧૮૭૮.

તે બાદ કરી ૬ ટકાનાં વ્યાજને હીસાબે એકાઉંટંટ જનરલને સ્વાધીન કરવી, જે તે મધેથી વાદીને આ ફરી. આદી માડી તે દીવસથી યાને ૧૮ મી ડીસેમબર ૧૮૭૬ થી દર માસે રૂ. ૧૦૦ લેખે ગણીને આપે, અને બાકી જે રહે તેનાં સરકારી ૪) ટકાની લોન લીએ, અને તેનું વ્યાજ દર માસે રૂ. ૧૦૦ જેટલું ન ઉપજે તો લોન વેચીને પણ જયાં સુધી ચાલે ત્યાં સુધી દર માસે રૂ. ૧૦૦ આપે. બંને બાજુનો ખરચ પણ ઉપલા બે પરતીવાદીઓને માથે નાખ્યો હતો.[1]

તા૦ ૨૪ મી જુલાઇ.

રોજ ૮ માહ ૧૧ (શે૦) ૧૨૪૭ ય૦

મરણ—પીરોજશાહ શાપુરજી કમીશરીવાલા—ઉમર વર્ષ—એવન સુરતના રહેવાસી હતા, અને ૧૮૬૦ ના દાહેકામાં તે તરફના દરેક જાહેર કામોમાં આગેવાની લેતા હતા. ૧૮૬૦ ના ડીસેમ્બર માસમાં "સુરત કાટન કલીનીંગ સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કું૦" સ્થાપવા માટેની પહેલી સભામાં એમને એ કુંપનીના એક ડાયરેકટર ઠેરવ્યા હતા. ૧૮૬૧ માં સુરત મધે "હેનરી નવરોજી એંડ કંપની"ને નામે ધંધો કરતી રેલવેના અને સરકારી કંત્રાકટરોની પહેડીના એક ભાગ્યા હતા. તા૦ ૨૩ મી જાનેવારી ૧૮૬૩ ને દીને સરકારે એમને સુરતના એક મ્યુનીસીપલ કમીશનર નેમ્યા હતા. સુરતની પારેખ હુન્નરશાળાનો કારોબાર ચલાવવાને સરકારે ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૩ ના આગષ્ટ માસમાં નેમેલી કમીટીના એવન એક સભાસદ હતા. સુરત મધે ઘણી મોંઘવારી ચાલવાથી ત્યાંની રૈયતને સસ્તો અનાજ પુરો પાડવાને એક "ગ્રેન કુંપની" ત્યાંના કલેકટર મી૦ રાજરસની આગેવાની હેઠળ તા૦ ૬ ઠી નવેમ્બર ૧૮૬૪ ને દીને ઉભી થઇ હતી. તેના બે પારસી ડાયરેકટરોમાં એક એવન (અને બીજા શેઠ કેખશરૂ હોરમજી આલપાઇવાલા) હતા. એમનું મરણ સુરત મધે નીપજયું હતું.

તા૦ ૧ લી આગશ્ટ.

શેઠ કાવસજી દાદાભાઇ નાએગામવાલા, એમ. એ., ને ગ્રેટબ્રીટન એંડ આયરલંડની રસાયણીઓની મંડલી (Institute of Chemistry) ના એક "આશોશીએટ" તરીકે ચુંટી કાઢયા હતા.[2]

તા૦ ૩ જી આગશ્ટ.

રોજ ૧૮ માહ ૧૨ (ક૦) ૧૨૪૭ ય૦

આજદીને મરહુમ શેઠ ફરામજી ડોશાભાઇ મામાનાં ઉઠમણાંમાં તેમનાં બેશીઓએ રૂ. ૯૫૦) ધર્મખાતાંઓમ આપ્યા હતા.[1]

તા૦ ૮ મી આગશ્ટ.

રોજ ૨૩ માહ ૧૧ (શે.) ૧૨૪૭ ય૦

આજ દીને મરહુમ બાઇ બચુબાઇ તે મરહુમ શેઠ શોરાબજી ફરામજી વાડીઆનાં વીધવાનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી રૂ. ૫૦૦), દીકરાઓ શેઠો માણેકજી અને ખરશેદજી શોરાબજી વાડીઆએ રૂ. ૧૦૦૦) તથાં બીજાં બેશીઓએ રૂ. ૬૧૫) મલી રૂ. ૨૧૧૫) ધર્મ ખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[2]

તા૦ ૧૩ મી આગશ્ટ.

રોજ ૨૮ માહ ૧૧ (શે.) ૧૨૪૭ ય૦

મરણ—એદલજી નવરોજજી સખીદાસ—ઉમર વર્ષ ૭૯) એવંન અતરેના એક દલાલ હતા. ઇ. સ. ૧૮૬૦ માં પંચાતના ટરસતીઓએ "મુંબઇનાં જરથોસ્તી રવાંનોને અવલમંજલ પોંહચાડવા"નું ફંડ સ્થાપી પછી તેનુ નામ બદલી "કુલ જરથોસ્તી રવાંનોને અવલમંજલ પોંહચાડવાનું ફંડ" એમ રાખ્યું હતું તેમાં તા૦ ૧૨ મી ડીસેમબર ૧૮૬૩ ને દીને રૂ. ૧૦૦૦) ની નોટ પોતાની ખુશીથી બખસેસ તરીકે આપી હતી.

તા૦ ૨૧ મી આગશ્ટ.

શેઠ અરદેશર હોરમજી વાડીઆના એક દીકરા પેશતનજી કે જેવણુની ઉમર ૧૯) વર્ષની હતી તેવણે એક ઠેકાંણે પોતાની શેહાદી કરવાનું નક્કી કીધું, પણ તેમનાં માબાપની મરજી ન હોવાથી પારસી લગનના કાયદાની ત્રિજી કલમ પ્રમાણે ૨૧) વર્ષની અંદરની ઉમરનાં છોકરાંઓથી બાપ અથવા વાલીની મંજુરીઆત એટલે તેમની લગનનાં રેજીસ્ટર ઉપર શાહી વગર લગન થાય નહિં એવી બંદી હોવાથી એ બાઇએ તે બાઇને નવસારી લઇ જઇ ત્યાં ગઇ તા૦ ૩૧ મી જુલાઇ ૧૮૭૭ ને દીને લગન કીધાં કે નવસારી ગાયકવાડી કસબો હોવાથી ત્યાં પારસી કાયદાની બંદી લાગુ પડી

---

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૯ મી જુલાઇ ૧૮૭૮.
૨ બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૨ જી આગશ્ટ ૧૮૭૮.

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૬ ઠી આગશ્ટ ૧૮૭૮.
૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૨ મી આગશ્ટ ૧૮૭૮.

શકશે નહિં, પણ લગન કરનાર બધે જણાં ઇંગ્રેજી રૈયત હોવાથી તેમને એ કલમ કેથેબી જાય ત્યાં લાગુ પડે, અને આએ ઉમરે પોંહચ્યા વગરનાં લગન બાપ અથવા વાળીની મંજુરીઆત વગર કાએદેસર હોયજ નહિં એવાં જાણીતા બારીસ્ટરોનાં મત પડવાથી આખરે એક વર્ષ રહી એટલે આજે એ ભાઇએ માબાપની મંજુરીઆતથી અતરે મુંબઇમાં પોતાનાં લગન પાછાં તેજ બાઇ સાથે કીધાં હતાં.[1]

તા૦ ૨૨ મી આગશટ.
રોજ ૭ માહ ૧૨ (શે.) ૧૨૪૭ ય.

મરણ–ધનજીભાઇ પેશતનજી માહાલક્ષમીવાલા–ઉમર વર્ષ ૪૨) એવન અતરેના એક શેરના દલાલ હતા.[2]

તા૦ ૨૨ મી આગશટ.

એડનના પોલીટીકલ રેસીડંટની કોરટના કલાર્ક અને રેજીસ્ત્રાર શેઠ મનચેરજી રૂસતમજી ઘોલુને નામદાર સરકારે બીજા વર્ગના માજીસ્ત્રેટની તથા સ્માલ કોઝ કોરટના જડજની સતા આપી હતી.

શેઠ શાપુરજી જામાસપજી ભાવનગરીને નામદાર સરકારે અત્રેનાં કસ્ટમના વિજા તથા શેઠ જાંહગીરજી ડોશાભાઇ કરાકાને ચોથા વર્ગના આસીસ્ટંટ કમીશનર નેમ્યા હતા.[3]

તા૦ ૨૭ મી આગશટ.
રોજ ૧૨ માહ ૧૨ (શે.) ૧૨૪૭ ય૦

આજ દીને મરહુમ બાઇ દીનબાઇ તે શેઠ ફરામજી હોરમજજી બહમનજી શેઠનાનાં બેટીનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી રૂ. ૧૭૦૦), બાવા શેઠ ફરામજી હોરમજજી શેઠનાએ રૂ. ૫૦૦) તથા બીજા બેશીઓએ રૂ. ૫૦૦) મલી રૂ. ૨૭૦૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[1]

તા૦ ૨૮ મી આગશટ.
રોજ ૧૩ માહ ૧૨ (શે.) ૧૨૪૭ ય.

મરણ—પેશતનજી મેહરવાંનજી તબાક[2] ઉમર વર્ષ ૬૯), ચીનના એક જાણીતા વેપારી હતા. સખાવતના દરેક ફંડમાં હીસો આપતા હતા, ૧૮૫૪ ની પાણીની ટીપની વેળાએ સરકારે ત્રણ અમલદારોની એક કમીટી ઠેવી હતી. તે કમીટીને અતરેના દેશી ગ્રહસ્થોએ પોતાના ખાનગી કુવાઓ જાહેર વપડાસ માટે સપુરદ કીધા હતા. તેમાં એવને પણ ખેતવાડીમાં ૧) કુવો આપ્યો હતો.

તા૦ ૨૯ મી આગશટ.

હાનરેબલ ડોશાભાઇ ફરામજી કરાકા, સી. એસ. આઇ. ને નામદાર સરકારે મુંબઇના ટાપુમાં નાખેલા "લાઈસિનસ ટાક્ષ"ના કરને લગતી અપીલો સાંભલી ચુકાદા કરવાને એક કલેકટરના જેવી સત્તા સાથે ખાસ ઓધ્ધેદાર નેમ્યા હતા.

સર જમશેદજી જીજીભાઇ પારસી બેનીવોલંટ ઇનસ્ટીટયુટના સરકાર તરફના એક અધીકારી મરહુમ સર કાવસજી જાંહગીરજી રેડીમની નાઇટની જગોએ નામદાર સરકારે શેઠ નશરવાનજી માણેકજી પીટીટને નેમ્યા હતા.[3]

તા૦ ૩૦ મી આગશટ.
રોજ ૧૫ માહ ૧૨ (શે૦) ૧૨૪૭ ય૦

મરણ—એમ૦ એદલજી હોરમસજી પંથકી, થાણેવાલા—ઉમર વર્ષ ૭૨) મરહુમ શેઠે રતનજી ફરામજી બાટલીબોઇ સાથે કરાંચીમાં ઇંગ્રેજી અસબાબ અને દારૂકામની દુકાન ઉઘાડી હતી. એમનું મરણ થાના મધે નીપજયું હતું.[4]

---

૧ એ બાબે જાણીતા બારીસ્ટર મી૦ મેકફરસનનુ મત તા૦ ૩૦ મી સપટેમબર ૧૮૭૭ નાં રાસ્ત ગોફતારમાં છપાયલું છે, જેમાં તે લખે છે કે "ઇંગ્રેજી રાજમાં વસનાર કોઇ પારસી મરદ ઇયા ઓરત ૨૧ વરસની અંદરની ઉમરમાં પોતાનાં માબાપ ઇયા વાલીની પરવાંનગી વગર ઇંગ્રેજી કોરટોની સતાની બાહેર જઇ પરણી આવે તો તે લગન સઘળી ઇંગ્રેજી કોરટોમાં રદ બાતલ છે."

૨ મરહુમ શેઠ બહમનજી પેસ્તનજી માસ્તરના ભાઇ. અને શેઠો કાવસજી, પેસ્તનજી, તથા જમશેદજી ધનજીભાઇ મહાલક્ષમીવાલાના બાવા.

૩ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૨૨ મી આગશટ ૧૮૭૮.

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૮ મી આગશટ ૧૮૭૮.

૨ શેઠો માણેકજી અને મેહરવાંનજી પેસ્તનજી તબાકના બાવા.

૩ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૨૯ મી આગસ્ટ ૧૮૭૮.

૪ કરાંચીવાળા શેઠ ફરામરોજ એદલજી પંથકી એમના પાલક દીકરા થાય છે.

તા૦ ૩૦ મી આગસ્ટ.

આજ દીને મરહુમ શેઠ પેસ્તનજી મેહરવાંનજી તબાકનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી રૂ. ૧૦૦૦, વીધવા બાઇ રતનબાઇએ રૂ. ૫૦૦, દીકરા શેઠ માણેકજી પેસ્તનજી તબાકે રૂ. ૫૦૦, શેઠ મેહરાંમજી નશરવાનજી સીરવાઇએ રૂ. ૫૦૦, તથા બીજાં ખેશીઓએ રૂ. ૨૦૦ મલી રૂ. ૨૭૦૦ ધર્મ ખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[૧]

તા૦ ૧ લી સપટેમબર

શેઠ શેરાબજી જમશેદજી રીડરે "ગુલ અફશાંન" નામનું વિદયા હુનર, વાર્તા, નીતિ, ઇત્યાદી બાબદોનું એક માસીક ચોપાન્યું આજ દીનથી પરવરતાવવા માડયું હતું.

તા૦ ૩ જી સપટેમબર.

રોજ ૧૯ માહા ૧૨ (શે.) ૧૨૪૭ ય.

આજ દીને મરહુમ શેઠ કાવશજી નશરવાંનજી નાનમોદીનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી તથા ખેશીઓએ મલી રૂ. ૬૧૬) ધર્મ ખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[૨]

તા૦ ૫ મી સપટેમબર.

રોજ ૨૧ માહા ૧૨ (શે.) ૧૨૪૭ ય૦

મરણ—બરજોરજી રૂસતમજી બાટલીવાલા—ઉમર વર્ષ ૭૩) અતરેના એક વેપારી અને વાઇનમરચંત હતા.

તા૦ ૭ મી સપટેમબર.

કલકતાથી બાર મૈલ દુર શીરામપોર ખાતે શેઠ ધનજીભાઇ મેહરાંમજી મેહતાની આગેવાંની હેઠલ બંધાયલી પેહલ વેહલી "ધી એમપ્રેસ ઑફ ઇંડીઆ મીલ" ઉઘાડવાની ક્રિઆ આજ દીને તે તરફ ધામધુમથી કરવામાં આવી હતી. પ્રથમમાં એક ડાએરેકટર શેઠ રૂસતમજી સોરાબજી ઉનવાલાએ એ કારખાંનાંને લગતો અહેવાલ કહી સંભલાવ્યા પછી શેઠ ધનજીભાઇનાં ધણીઆંની બાઇ ખરશેદબાઇએ સવેની ખુશાલીના પોકારો વચ્ચે ચંપીનની બાટલી ફોડી બંધે એનજીનોને "રૂસતમ" અને "વાટસન" નાં નામો આપી ચાલુ કર્યાં હતાં.[૩]

તા૦ ૭ મી સપટેમબર.

આજ દીને મરહુમ શેઠ બરજોરજી રૂસતમજી બાટલીવાલાનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પુંજી મધેથી તેવણનાં વીધવા બાઇ બચુબાઇએ રૂ. ૭૭૦૦) ધર્મ ખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[૧]

તા૦ ૭ મી સપટેમબર.

દસ્તુર જામાસપજી મીનોચેહરજી જામાસપઆશાનાએ આજ દીને કોટ મધે મરહુમ દાદીશેઠની દરેમેહરમાં "ફ્રરવરદેગાંનના દીવસો" વિષે એક વાએજ કીધી હતી.[૨]

તા૦ ૧૦ મી સપટેમબર.

ડાકટર એદલજી માણેકજી દામલાએ લશ્કરી વૈધક ખાતાંની "ઇંડીઅન મેડીકલ સરવીસ" ની પરીક્ષા ઇંગ્લાંડ મધે ફતેહમંદીથી પસાર કીધી હતી.[૩]

તા૦ ૧૨ મી સપટેમબર.

ડાકટર કેખશરૂ રૂસતમજી વીકાજીને લંડનની "ઇનસ્ટીટયુટ ઑફ કેમીસ્ત્રી ઑફ ગ્રેટ બ્રીટન એન્ડ આયરલંડ" ના એક "ફેલો" તરીકે ચુંટી કાઢયા હતા.[૪]

તા૦ ૧૨ મી સપટેમબર.

શેઠ દોરાબજી તેહમુલજી કાપડયાને નામદાર સરકારે ખાંનદેશ જીલ્લાનાં એરાંનડોલ ગામના સબારડીનેટ જડજ નેમ્યા હતા.[૫]

તા૦ ૧૫ મી સપટેમબર.

શેઠ અરદેશર શેરાબજી દસ્તુર કામદીને "સ્કુલ બોયસ ગાઇડ" અથવા નિશાલ્યાનો ભોમયો નામની

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૩ જી સપટેમબર ૧૮૭૮.

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૭ મી સપટેમબર ૧૮૭૮.

૩ રાસ્ત ગોફતાર, તા૦ ૨૨ મી સપટેમબર ૧૮૭૮
આ મીલને લગતું સર્વે સાંચાકામ શેઠ ધનજીભાઇના બેટા શેઠ રૂસતમજી ધનજીભાઇ મેહતા ઇંગલાંડ જઇ ખરીદી લાવ્યા હતા.

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૦ મી સપટેમબર ૧૮૭૮.

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૧ મી સપટેમબર ૧૮૭૮.

એજ મુજબ એજ જગોપર તા૦ ૧૧ મી સપટેમબરે દસ્તુરજીએ "અહુરમઝદને ખુશનુદ કેવી રીતે કરવો" તે બાબદ ઉપર તથા તા૦ ૧૪ મી સપટેમબરે "બંદગી" ની બાબદ ઉપર વાએજીઓ કીધી હતી.

૩ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૧૨ મી સપટેમબર ૧૮૭૮.

૪ બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૧૨ મી અકટોબર ૧૮૭૮.

૫ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૧૨ મી સપટેમબર ૧૮૭૮.

ચોપડી ઇંગ્રેજી બેલ ગુજરાતી ભાષામાં રચી પ્રગટ કીધી હતી.[1]

તા૦ ૨૧ મી સપટેમબર.

શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટે મુંબઇની રાએલ એશીઆટીક શોશાઇટીની લાઇબ્રેરીને માટે "એનસાઇ કલોપીડીઆ બ્રીટેનીકા" નો સટ ખરીદવાને રૂ. ૭૫૦) ભેટ આપ્યા હતા.[2]

તા૦ ૨૧ મી સપટેમબર.

દસ્તુર જામાસપજી મીનોચહેરજી જામાસપઆશાનાએ આજ દીને કોટમાં મરહુમ શેઠ દાદાભાઇ નોશરવાનજી વાલી દરેમહેરમાં "નેરંગ" ઉપર એક વાએજ કીધી હતી.[3]

તા૦ ૨૪ મી સપટેમબર.

રોજ ૫, માહ ૧ (શે.) ૧૨૪૮ ય૦.

મરણ—ફરામજી કાવસજી માણેકજી મેહતા ઉમર વર્ષ ૫૮). એવણ પહેલાં મુંબઇની ટંકસાલ-માં બુલીયન કીપરના ઓધા ઉપર હતા. પછી શેર સતાના અધ્યામમાં તે નોકરી છોડી દઇ દીલ્હી ગયા હતા, જ્યાંથી ફીરોઝપોરની શેઠો જસાવાલાની પેહડીમાં જોડાયા હતા. એવણ એક મેસન હતા. ૧૮૭૮ માં ફીરોઝપોરમાં ખરાબ તાવનો રોગ ફાટી નીકલ્યો હતો, તેમાં સપડાઇ એવણ તાંહજ મરણ પામ્યા હતા.

તા૦ ૨ જી અકટોબર.

રોજ ૧૩, માહ ૧ (શે.) ૧૨૪૮ ય૦

આજ દીને મરહુમ બાઇ ડોશીબાઇ તે શેઠ દાદાભાઇ એદલજી આલબલેસનાં બેટી અને શેઠ કેખશરૂ ફરદુનજી ધનજીભાઇ આલબલેસનાં ધણીઆંનીનાં ઉઠમણામાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી રૂ. ૧૦૦૦), બાવા શેઠ દાદાભાઇએ રૂ. ૬૦૦૦), માતાજી બાઇ પીરોજબાઇએ રૂ. ૫૦૦), કાકાઓ શેઠો માણેકજી બેહમનજી અને હોરમજી એદલજી આલબલેસે રૂ. ૧૦૦૦), બપાવા સસરા શેઠ ધનજીભાઇ એદલજી આલબલેસે રૂ. ૧૦૦૦), ખાવંદ શેઠ કેખશરૂ તથા સસરા શેઠ ફરદુનજી ધનજીભાઇ આલબલેસે રૂ. ૪૦૦), ભાઇઓ શેઠો ડોશાભાઇ, નવરોજી, અને હીરજીભાઇ દાદાભાઇ આલબલેસે રૂ. ૩૫૦), ફુવા શેઠ કાવશજી બેજનજી આલબલેસે રૂ. ૩૦૦), અને બીજાં બેશીઓએ રૂ. ૨૭૧) મલી રૂ. ૧૦૮૨૧) ધર્મખાતાં ઓમાં આપ્યા હતા.[1]

તા૦ ૩ જી અકટોબર.

શેઠ બરજોરજી એદલજી મોદી, એમ. એ. એલ. એલ. બી. ને નામદાર સરકારે સુરત જીલ્લાના જંબુસરના તથા શેઠ એદલજી મનજીભાઇ મોદીને નામદાર સરકારે વલસાડના સબારડીનેટ જડજ નેમ્યા હતા.[2]

તા૦ ૬ થી અકટોબર.

મરહુમ સર કાવશજી જાંગીરજી રેડીમની નાઇટ, સી. એસ. આઇ. નાં મરણની નોધ અંજુમનનાં દફતરમાં ઘટતી રીતે દાખલ કરવા સારૂં અતરેના ૬૬૫ જરથોસ્તી અહરથોએ ગઇ તા૦ ૨૦ મી આગસ્ટે મુંબઇની પારસી પંચાતનાં ફંડના તરસ્ટી સાહેબો જોગ કરેલાં રીકવીજીશનની[3] રૂહે આજ દીને જરથોસ્તીઓ ની એક મોટી જાહેર સભા "આલબલેસ બાગ"માં મલી હતી. શરૂઆતમાં શેઠ ફરામજી નશરવાનજી પટેલે દર ખાસ્ત કીધી કે "જરતોસ્તી અંજુમનની છેહલી સભા ના ઠેડાવ પ્રમાણે સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ સાહેબે સરનશીનની ખુરસીએ બીરાજવું."

[1] "The School Boy's Guide. Being a collection of a few English Idioms, Phrases, &c. alphabetically arranged. By Ardesir Sorabji Dustoor Bombay: printed at the "Bombay Samachar Press." 1878.

[2] જામે જમશેદ, તા૦ ૨૨ મી સપટેમબર ૧૮૭૮.

[3] એ વાએજનું ઇ. સ. ૧૮૭૯ માં નીચે મુજબ ચોપાનયું છપાવી પ્રગટ કીધું હતું:—

"નેરંગ ઉપર વાઆજ બનાવનાર, દસ્તુર જામાસપજી મીનોચેરજી જામાસપઆસાના. મુંબઇ:—ઇગલ પ્રીતીંગ પ્રેસ. ૧૨૪૮ યજદજરદી. ૧૮૭૯ ઇસવી."

[1] જામે જમશેદ, તા૦ ૫ મી અકટોબર ૧૮૭૮.

[2] બોમ્બે ગવરનમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૩ જી અકટોબર ૧૮૭૮.

[3] આ રીકવીજીશન ઉપર નીચલી જાણીતી શહીઓ હતી:—

શેઠો દાદાભાઇ પેશતનજી વાડીઆ, અરદેશર હોરમજજી વાડીઆ, બેહરામજી જીજીભાઇ, નશરવાનજી માણેકજી પીટીટ, દાદાભાઇ રૂસતમજી બનાજી, કાવશજી ખરશેદજી જમશેદજી જીજીભાઇ, ઓનરેબલ ડોશાભાઇ ફરામજી કરાકા, મનચેરજી હોરમજજી કામાજી, શેરાબજી શાપુરજી બંગાલી, દસ્તુર પેશોતનજી બેહરામજી સંજાણા, દસ્તુર શેરાબજી

સરનશીને ખુરસી લીધા બાદ અંજુમનનાં ધર્મખાતાંના સેક્રેટરી શેઠ નશરવાનજી બેહરામજીએ ૬૬૫ જરથોસ્તીઓ તરફથી આવેલું "રીકવીજીશન" વાંચી સંભળાવ્યું. એ બાદ સરનશીન સાહેબે એક લાગણી ભર્યું ભાષણ કરી મરહુમ સર કાવસજી જાંહગીરજી રેડીમની નાઇટ, સી. એસ. આઇ. નાં દલગીરી ભરેલાં મરણની નોંધ નીચે મુજબ વાંચી સંભલાવી:—

મરણની નોંધ.

"સર કાવસજી જાંહગીરજી રેડીમની નાઇટ, સી એસ. આઇ. રોજ ૩ જો માહ ૧૧ મો શેહનશાહી તથા માહ ૧૨ મો કદમી ૧૨૪૭ ઇઅજદેજરદી–તા૦ ૧૯ મી જુલાઇ સને ૧૮૭૮ ને વાર શુકરને દીને મુંબઇ મધે હક થાએઆતે માઠા બનાવથી જરતોશતી અંજુમનને ઘણી દલગીરી ઉપજી છે. જરથોસ્તીઓના ફાયદાને કાજે સખાવતનું પેહેલવેહેલું કામ એવણે કીધું ત એ છે કે સને ૧૮૫૩ ઇસવીનાં સાલમાં રૂ. ૩૦૦૦૦ અંકે તીસ હજારની મોટી રકમની સરકારી ટકા ૪ ની નોટો આપીને પોતાનાં ખેશીઓનાં પુનને માટે તરણ જુદાં જુદાં ખાતાંઓ પંચાએતનાં ધરમનાં દફતરમાં એવણે પડાવીઆં હતાં, જેનું વીઆજ આંધલાં પાગલાં તથા લાચાર જરતોશતીઓની પરવરશી કરવાનાં ફંડમાં, તથા જંદ અવસ્તા શીખવવાની નીશાલોનાં ફંડમાં વાપરવામાં આવે છે. એ ઉપરાંત જુદે જુદે પ્રસંગે પંચાએતનાં ફંડમાં રૂ. ૮૫૦૦ તથા સર જમશેદજી જીજીભાઇ પારસી બેનીવોલંટ ઇનસટીટીઉશનનાં ફંડમાં રૂ. ૩૫૦૦ એવણે ધરમ ખાતે આપીઆ હતા. ઇરાન દેશના જરથોસ્તી રેહેવાસીઓના જજીઆનાં ફંડમાં રૂ. ૧૦૦૦૦ અંકે

રૂસતમજી મુલ્લાંફીરોજના, નાનાભાઇ બેહરામજી જીજીભાઇ, હોરમજજી બહમનજી વાડીઆ, બહમનજી ફરામજી કામાજી, નવરોજજી માણેકજી વાડીઆ, નશરવાનજી જાંગીરજી વાડીઆ, હીરજીભાઇ મેહરવાનજી વાડીઆ, ખાનબાહદુર જમશેદજી ધનજીભાઇ વાડીઆ, નવરોજજી ફરદુનજી, શેરાબજી નવરોજજી વાડીઆ, દાદાભાઇ બહમનજી જીજીભાઇ, નશરવાનજી રતનજી તાતા, કાવશજી દીનશાહજી એડનવાલા, ધનજીભાઇ મેહરવાનજી જીજીભાઇ, પીરોજશાહ મેહરવાનજી જીજીભાઇ, જમશેદજી ખરશેદજી જમશેદજી, પેશતનજી બહમનજી જીજીભાઇ, જમશેદજી બહમનજી વાડીઆ, શેરાબજી ફરામજી પટેલ, બેહરામજી નશરવાનજી સીરવાઇ, નશરવાનજી અરદેશર હોરમજજી વાડીઆ, મનચેરજી નવરોજજી બનાજી, પીરોજશાહ મેહરવાનજી મેહતા, નવરોજજી અરદેશર દાવર, ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજી, એદલજી ફરામજી ઢોંડી, જમશેદજી નશરવાનજી પીટીટ, ડોશાભાઇ ધનજીભાઇ સુરતી, એદલજી રૂસતમજી રીપોરટર, ખરશેદજી જમશેદજી બાટલીબોઇ, અરદેશર ફરામજી મુસ, મેહરવાનજી નશરવાનજી પટેલ, મનચેરજી બહમનજી પંથકી, દોરાબજી ફરામજી પાંડે, નશરવાનજી મેહરવાનજી પાંડે, શેરાબજી પેશતનજી ફરામજી, હોરમજજી બેહરામજી રાણા, હોરમજજી નવરોજજી સકલાતવાલા, ખરશેદજી પાલનજી પાંઉવાલા, શેરાબજી તેહમુલજી લીગેટના, ખાનબાહદુર બેહરામજી દાદાભાઇ રેજીસ્ટાર, ખરશેદજી માણેકજી શેઠના, ફરામજી હોરમજજી બહમનજી શેઠના, નવરોજજી જાંહગીરજી ગામડીઆ, બહમનજી બેહરામજી પટેલ, જાલભાઇ દોરાબજી ઉમરીગર, જમશેદજી કુંવરજી જશાવાલાના છોકરાઓ, જાંહગીરજી હોરમજજી ચીનાઇ, ખરશેદજી સોરાબજી વાડીઆ, અરદેશર બહમનજી કાકા, હોરમજજી દાદાભાઇ પલીડર, ડાકટર કાવશજી હોરમજજી, પેશતનજી નશરવાનજી વાડીઆ, બરજોરજી રૂસતમજી મોદી, દીનશાહજી મનચેરજી પંથકી, અરદેશર રૂશતમજી મુનશી, નાનાભાઇ રૂસતમજી રાણીના, શેરાબજી નવરોજજી કુપર, નશરવાનજી ફરદુનજી પારખ, દારાશાહ દોરાબજી રીપોરટર, જાંગીરજી ગુસતાદજી, માણેકજી ડોશાભાઇ વાડીઆ, લવજીભાઇ ખરશેદજી વાડીઆ, માણેકજી સોરાબજી વાડીઆ, જમશેદજી સંતોકજી દાવર, રૂસતમજી શેરાબજી કમીશરીવાલા, પીરોજશાહ માણેકજી કાકા, બેજનજી પેસ્તનજી ખરાસ, અરદેશરજી માણેકજી ખાન, સોરાબજી પાલણજી મેહરજી, નવરોજજી રતનજી વીકાજી, સોરાબજી એદલજી દુબાશ, અરદેશર ફરામજી સોલીસીટર. દોરાબજી એદલજી સકલાતવાલા, શાપુરજી નવરોજજી પોંહચા, એદલજી બેહરામજી વાડીઆ, નસરવાનજી ફરામજી દોંડી, દાદાભાઇ દોરાબજી લાલકાકા, મનચેરજી મેહરવાનજી દાદીના, એદલજી ફરામજી આલબલેસના છોકરાઓ, નશરવાનજી ધનજીભાઇ રાણા, જાંહગીરજી હોરમસજી પંથકી, હોરમસજી મનચેરજી કામાજી, જાંગીરજી ડોશાભાઇ ફરામજી, ફરામજી કાવશજી મારકર, કાવશજી પેશતનજી કામા, રૂસતમજી ફરામજી દીવેચા, હીરજીભાઇ હોરમસજી શરાફ, રતનજી ફરદુનજી ડોશાભાઇ પારખ, કાવસજી જાંહગીરજી જશાવાલા, માણેકજી ફરામજી માપલા, જમશેદજી મહેરવાનજી કોલસાવાલા, બરજોરજી મનચેરજી વાડીઆ, જમશેદજી નશરવાનજી વાડીઆ, એદલજી દસ્તુર પેશોતનજી સંજાણા, જાંહગીરજી મહેરવાનજી પલીડર, ધનજીશાહ મહેરવાનજી કરાકા, ફરામજી હોરમસજી દારૂખાનાવાલા, રૂસતમજી ડોશાભાઇ ડાકટર, ફરામજી મહેરવાનજી વાડીઆ, દારાશાહ સોરાબજી તારાપોરવાલા, પેશતનજી દાદાભાઇ સરવેયર, કાવસજી દાદાભાઇ દુબાશ, જમશેદજી નશરવાનજી મોદી, કાવસજી નશરવાનજી કાંગા, દોરાબજી ફરામજી બીલીઆ, પેશતનજી કાવસજી કાંગા, પેશતનજી ખરશેદજી સરાફ, દાદાભાઇ માણેકજી વાડીઆ, બહમનજી એદલજી દાવર, દીનશાહજી ભીખાજી ખાન, જાંહગીરજી નશરવાનજી મોદી, રૂસતમજી જાંહગીરજી વાડીઆ, શેરાબજી બેજનજી સરાફ, અરદેશર કાવસજી શેઠના, પીરોજશાહ પેશતનજી વાડીઆ, ભીમજીભાઇ મનચેરજી મોદી, માણેકજી ફરામજી દારૂખાનાવાલા, બરજોરજી રૂસતમજી મીસ્ત્રી, ડોશાભાઇ બરજોરજી મીસ્ત્રી, મનચેરજી હોશંગજી જાંગોશા, વગેરે.

દશ હજારની બખશેશ એવણે કીધી હતી, અને ગરીબ ધરાનીઓને રેહવાને માટે મુંબઇમાં ચોપાતી આગલ મરહુમ શેઠ અરદેશરજી ખરશેદજી દાદીશેઠની ધરમ શાલાના કમપાઉંડમાં એક મકાન રૂ. ૧૫૦૦૦ અંકે પંદર હજારને ખરચે બંધાવીને ધરમ ખાતે આપીઉં હતું. ખેતવાડીના જરથોસ્તીઓની બાલક છોકરીઓને માટે એક નીશાળનો ખરચ લાંબી મુદત સુધી એવણે પોંહચતો પાડીઓ હતો. જરથોસ્તીઓનાં લાભને માટે દેશાવરો ખાતે જે સખાવતો એવણે કીધી છે તેમાં મુખ્ય કરીને નવસારીની મદરેસા, તથા ગણદેવી ખાતેની નીશાલ ચાલુ રાખવાનો ખરચ લાંબી મુદત સુધી એવણે પોંહચતો પાડીઓ હતો, જેનો લાભ જરથોસ્તીઓનાં શેંકડો બાલકોએ લીધો છે. મુંબઇ તથા દેશાવરો ખાતેની કેટલીએક દરમેહરોને ઘટતો આસરો એવણ તરફથી મલીઓ હતો, તથા ગોવાલીઆ તલાવ ઉપરની એવણનાં બપાઇ બેહેશતનશીન બાઇ શુનાંબાઇ હીરજી રેડીમનીવાલી દરમેહર જે તદન બીસમાર હાલતમાં હતી તેને મોટી રકમ ખરચીને સમરાવી હતી. બીજી કોમનાં લોકો સમેત જરથોસ્તીઓને લાભ થાએ, એવાં ઘણુંએક કામો એ મરહુમ અકાબરે મોટી રકમો ખરચીને કીધાં છે, તેની ટુંક વીગત નીચે મુજબ છે:—

મુંબઇ શહેરને જેબ આપે એવી યુનીવરસીટીની જાણીતી ઇમારત બાંધવાના ખરચને માટે એવણે રૂ. ૧૦૦૦૦૦ આપયા હતા, તથા ભાએખલા આગલની એલફીનસટન કાલેજને માટે બંધાવેલી રોનકદાર હવેલી ઉપર રૂ. ૨૦૦૦૦૦ ખરચયા હતા, જે બંધે ખાતાંઓ ઉધરતા જવાનોને કેળવણીનાં મોટાં મંદીરો તરીકે હાલ ગણાએ છે. સર જમશેદજી જીજીભાઇ હારપીટલના કમપાઉનડ મધે આંખના દરદીઓને માટે એક મકાન બંધાવીયું તે પાછલ રૂ. ૧૧૨૦૦૦ અંકે એક લાખ ને બાર હજાર ખરચીઆ હતા, તથા પુણા ખાતે ઇનજીનીઅરીંગ કોલેજની ઇમારતને માટે રૂ. ૧૦૦૦૦૦ આપીઆ હતા. સુરતની હાસપીતલની ઇમારત બાંધવા માટે રૂ. ૭૨૦૦૦ની બખશેશ કીધી હતી, જે ખાતું હાલ સુરત શહેરના સરવે કીસમના લોકોને ઘણું ઉપયોગી થઇ પડયું છે. ગરીબોને મુફત દવા તથા સલહા આપવા માટે મુંબઇ, વાંદરા, ગણદેવી, વલસાડ, નવસારી, રાંદેર વીગેરે બીજાં ગામો ખાતે એ સખી ગ્રહસ્થે દવાખાનાઓ કેટલીએક મુદત સુધી ચલાવવા પાછલ મોટી રકમનો ખરચ કીધો હતો. એ ઉપરાંત જાહેર પુસ્તક ખાનાંઓ, તથા બીજાં ઉપયોગી ખાતાંઓને એવણની તરફથી આશરો મલીઓ હતો. દુકાલની વેલાએ ગરીબોને આશરો આપવા માટે સારી રકમો એવણે ધરમ ખાતે આપી હતી. મુંબઇ શહેરમાં સરવે ગનેઆતનાં ગરીબ લોકોને પાણી પીવા સારૂં એવણે પોતાને ખરચે ઠેકાણે ઠેકાણે ફુવારાઓ ઉભા કરાવીઆ હતા, જેને માટે આશરે રૂપીઆ ૨૫૦૦૦ અંકે પચીસ હજારની રકમ એવણે બખશેશ આપી હતી.

ઉપર જણુવેલાં તથા તે ઉપરાંત બીજાં અનેક સખાવતનાં અને પરજા ઉપીયોગી કામો કરીને, જુમલે પંદર લાખ રૂપીઆની મોટી રકમ ધરમ ખાતે આપીને દુનીઆના દરમીયાનમાં આપણી પારસી કોમનાં માનમાં એ પ્રમાણે વધારો કીધો છે. સરાફી તથા વહેવારી ઘણાંએક ખાતાંના કારોબારમાં એવણે અગતનો ભાગ પોતાની જવાનીના વખતમાં લીધો હતો, અને એક શેહરી તરીકે એવણે ઘણી અગતની ફરજો અદા કીધી હતી. મુંબઇ શેહરમાં જેબી પરજા ઉપીયોગી તથા દેશ હીતકારીક કામો ઉભાં કરવામાં આવતાં હતાં, તેની આગેવાની તથા તેમાં અગતનો ભાગ લેવાને એવણ પોતાના ચાલતા વખતમાં સદા તઇયાર રેહતા હતા. બ્રીટીશ રાજની એક વફાદાર રઇયત તરીકે એવણ પોતાની ફરજો અદા કરવાને કોઇબી રીતે પછાત પડયા નથી. જે કુરપાલુ, મહા બલવાન રાજના છાંહેઆ હેઠલ એવણે પોતાની દોલત મેલવી હતી, તે રાજ કરતાઓના ગરીબ અને બીન વારેશ જાતભાઇઓને માટે અતરેનાં તેમજ ઇંગલંડનાં ઘણાંએક ધરમ ખાતાંઓમાં આસરો આપવા માટે પોતાનો સખી દસત એવણે લંબાવીઓ હતો, તથા તેમ કરીને બ્રીટીશ રાજ તરફની પોતાની વફાદારી જાહેર કીધી હતી. એવા એક સખી અને જાહેર હીમતવાલા ગ્રહસ્થનાં મરણથી આપણી કોમે એક ઉદાર દીલના અકાબરને તથા મુંબઇએ એક નામીચા શેહરીને ખોહેઓ છે, જે માઠા બનાવથી આપણી જરથોસ્તી અંજુમન ઘણી દલગીર છે.”

ઉપલી નોંધ વાંચયા બાદ સરનશીન સાહેબે દરખાસ્ત કીધી અને તેને શેઠ શોરાબજી શાપુરજી બંગાલીએ ટેકો આપ્યો કે:—

“બેહેશતનશીન સર કાવસજી જાંહગીરજી રેડીમની નાઇટ, સી. એસ. આઇ. નાં દલગીરી ભરેલાં મરણની નોંધ અતરે વાંચી સંભલાવી તે અંજુમનની આએ સભાએ બહાલ રાખવી અને તે અતરેથી બાહાલ રાખવામાં આવે છે.”

આનરેબલ ડોસાભાઇ ફરામજી કરાકા, સી. એસ. આઇ. એ દરખાસ્ત કીધી અને તેને શેઠ હોરમસજી બહમનજી વાડીઆએ ટેકો આપ્યો કે:—

"મરહુમ સર કાવસજી જાંહગીરજી રેડીમની નાઇટનાં મરણ વીશેની નોંધ જે આએ સભાએ બાહાલ રાખી છે તેની એક નકલ આપણી અંજુમનનાં દફતરમાં દાખલ કરવા સારૂં અંજુમનનાં ધરમખાતાંનાં ફંડના તરસ્ટી સાહેબો ઉપર આએ સભાના સરનશીન સાહેબે એક ઘટતો કાગલ લખીને મોકલવી."

શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટે દરખાસ્ત કીધી અને તેને શેઠ ખરશેદજી ફરદુનજી પારખે ટેકો આપયો કે:—

"મરહુમ સર કાવસજી જાંહગીરજી રેડીમની નાઇટનાં દલગીરી ભરેલાં મરણ વીશેની નોંધ જે આએ સભાએ બાહાલ રાખી છે, તેની એક એક નકલ એવણનાં માતાજી સાહેબ મેહેરબાઇ તથા એવણનાં ભાઇ સાહેબ શેઠ હીરજી જાંહગીરજી રેડીમની તથા એવણના પાલક શેઠ જાંહગીરજી કાવશજી જાંહગીરજી ઉપર આએ સભાના સરનશીન સાહેબે ઘટતાં કાગલો લખીને મોકલવી."

શેઠ હોમજી ખરશેદજી દાદીશેટે દરખાસ્ત કીધી અને તેને દસ્તુર પેશોતનજી બેહરામજી સંજાણાએ ટેકો આપયો કે:—

"આપણી કોમના ૬૬૫ જરથોસ્તીઓએ અંજુમનની આએ સભા બોલાવવા સારૂં અંજુમનનાં ધરમખાતાંનાં ફંડના તરસ્ટી સાહેબોને એલતેમાસ કીધી હતી તેને માન આપીને તરસ્ટી સાહેબોએ આએ સભા બોલાવી તથા તેને લગતી સરવે ઘટતી ગોઠવણો કીધી તે વીશે આએ સભા તેઓનો ઉપકાર માને છે."

શેઠ હીરજીભાઇ હોરમજજી શેઠનાએ દરખાસ્ત કીધી અને તેને દસ્તુર સોરાબજી રૂસ્તમજી મુલ્લાંફીરોજનાએ ટેકો આપયો કે:—

"આએ અંજુમનની સભા ભરવા સારૂ આલબલેસ બાગનું મકાન વાપરવાને તેના માલેકોએ રજા આપી તેથી તેઓનો ઉપકાર આએ સભાએ માનવો."

શેઠ બહમનજી ફરામજી કામાજીએ દરખાસ્ત કીધી અને તેને શેઠ જાંહગીરજી મેહરવાનજી પલીડરે ટેકો આપયો કે:—

"અંજુમનની સભાના સરનશીન સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ પોતાનો ઓઘો ચાલાકીથી બજાવીઓ તે વીષે આએ સભા તેવણનો ઉપકાર માને છે."

ઉપલી સરવે દરખાસ્તો એકમતે પસાર થવા બાદ સભા બરખાસ્ત થઇ હતી. ૧

૧ જામે જમશેદ તા૦ ૭ મી અકટોબર ૧૮૭૮.

તા૦ ૮ મી અકટોબર.

રોજ ૧૯ માહ ૧ (શે.) ૧૨૪૮ ય૦

પુણા મધે શેઠ હોરમજજી શોરાબજી તાડીવાલાએ ત્યાંનાં મરહુમ શેઠ શોરાબજી રતનજી પટેલવાલાં દોખમાં પર જવાનો આરધા માઇલનો લાંબો રસ્તો પોતાને ખરચે બંધાવી આપ્યો તે આજ દીને ખોહલો મુકવામાં આવ્યો હતો. ૧

તા૦ ૧૦ મી અકટોબર.

શેઠ દીનશાહ જમશેદજી દસ્તુર કામદીનનાને નામદાર સરકારે પંચમહાલમાં ગોધરાના મામલતદાર નેમ્યા હતા. ૨

તા૦ ૧૨ મી અકટોબર.

ભરૂચના સબ જડજ દસ્તુર દીનશાહજી પેશોતનજી કામદીને ૪૦ વર્ષની સરકારી લાંબી નોકરી કરી પોતાનો ઓઘો પેનશન લઇ છોડવાથી તેમને ત્યાંની રૈયતના લોકોએ આજ દીને અદાલતવાલાં મકાનમાં એક માનપત્ર આપ્યું હતું. ૩

તા૦ ૧૬ મી અકટોબર.

રોજ ૨૭ માહ ૧ (શે.) ૧૨૪૮ ય૦

મરણ—અરદેશર મેહરવાનજી શેઠના—ઉમર વર્ષ ૩૫) મરહુમ માણેકજી શેઠના ધરમ ખાતાંના ૭) મા મુતવલી નેમાયા હતા, અને તે વહીવટ ફકત પાંચ વરસની ટુંક મુદતજ ભોગવી જવાન વયે ઘોડાપરથી પડી જવાથી મરણ પામ્યા હતા. પોતાના બાપની જગોએ ભગર સાથના મોબેદોના ફંડના એવનને તા૦ ૧૧ મી જુન ૧૮૭૬ ને દીને ત્રસ્ટી નેમયા હતા, એવનના બાપે સ્થાપેલી કાંદાવાળા મોહલ્લાની પારસી છોડીઓની નીશાળ એવને પોતાનાં મરણ સુધી પોતાને ખરચે ચલાવી હતી. મુંબઇમાં સ્થાપેલી પારસી બોરડીંગ સ્કુલને માટે એવણે તા૦ ૧ લી મારચ ૧૮૭૭ થી પુનાની નજદીક ડાપુરીમાં આવેલા પોતાના બંગલા સસ્તે ભાડે કેટલુંક સુધી આપયા હતા. મુંબઇની મ્યુનીસીપલ કોરપોરેશનની તા૦ ૨૬ મી જુલાઇ ૧૮૭૫ ને દીને થયલી ચુંટણીમાં કર ભરનારાઓના

૧ મુંબઇ સમાચાર, તા૦ ૧૨ મી અકટોબર ૧૮૭૮.

૨ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૧૦ મી અકટોબર ૧૮૭૮.

૩ મુંબઇ સમાચાર, તા૦ ૧૫ મી અકટોબર ૧૮૭૮.

ના એક મેમબર તરીકે ચુંટી કહાડયા હતા. ૧૮૭૬ ના ખાનદેશ તથા દખન મરાઠાના દુકાળની સંકટ નીવારણુ કમીટીના એવણુ એક સભાસદ હતા. મરહુમ માણેકજી શેઠની ધરમ ખાતાંની કોટની વાડીના જુના ઓટલા એવને ઉખેડાવી નવેસરથી બંધાવ્યા હતા.[1]

તા૦ ૨૦ મી અકટોબર.

શેઠ બહમનજી બેહરામજી પટેલે "પારસી પ્રકાશ" અથવા પારસીઓ ઇરાનથી હિંદુસ્થાન આવ્યા, અને એક કોમ તરીકે ઉગી નીકલ્યા, તેટલાં તેઓએ પોતાનો ધર્મ, કોમ, અને નામ સાચવવાને કેવા ઉપાયો લીધા, કેટલી મુસીબતો ખેંચી, અને કેવી ખંત રાખી, તે આપણા પૂર્વજોની હાલતનો આ જમાનાનાં છુટાપણાં અને સુખ ચેનમાં આપણને ખયાલ પણ નથી તે ખયાલ આપવા તેઓને લગતી બની શકતી નોંધોનું એક પુસ્તક પ્રગટ કીધું હતું. એ પુસ્તકમાં આગલા વખતથી તે હાલના વખત સુધીમાં જેબી બનાવો આપણી કોમના સંબંધમાં બન્યા હોય તેની, તથા બીજું જે બી જાણીતા જરથોસ્તી જાગીરદારો, ધર્મના ઉપાધ્યાઓ, વેપારીઓ, વીદ્વાનો, સરકારી અમલદારો, કારીગરો, ગ્રંથકારો વગેરે આ ચાલુ તથા ગઇ સદીમાં થઇ ગયા હોય, અને જેઓએ પોતાના ધરમ તથા કોમ તરફ દીલસોજી, રાજય તરફની વફાદારી, સચાઇ અને હક વાજબી ઇનસાફનો ચાહ, સખાવત અને વેપાર ધંધાની કુનેહ કે જે પારસીઓના ખુદરતી ખવાસો છે તે ઘટતી રીતે જાહેરમાં કોઇબી પ્રકારે ખરૂં પાડી આપવાને કોશેશ કીધી હોય, તે સઘળાઓની નોંધ એકંદર આકારમાં સચવાઇ રહે એવી મકસદ રાખી હતી.[2]

---

[1] એવનને તાંહ નર વારેસ નહીં હોવાથી એમના ભાઇ જાલભાઇ એમના પાલક થઇ જાલભાઇ અરદેશર શેઠ તરીકે મરહુમ માણેકજી શેઠનાં ધરમ ખાતાંના ૮ મા મુતવલી છે. એવણની બે દીકરીઓમાંની એક બાઇ બાનુબાઇ મી૦ ફીરોઝ ખરશેદજી શેઠનાનાં ધણીયાણી અને બીજાં નવાજબાઇ મી૦ રતનજી જમશેદજી તાતાના ધણીયાણી છે.

[2] "પારસી પ્રકાશ અથવા પારસીઓ ઇરાનથી હિંદુસ્થાન આવયા તયારથી તે ઇ. સ. ૧૮૬૦ સુધીમાં તેઓના સંબંધમાં બનેલા અગતયના બનાવોની વર્ષોને અનુક્રમે નોંધ. દફતર ૧ લું;—૧૧ ભાગોમાં રચનાર, બહમનજી બેહરામજી પટેલ. મુંબઇ, દફતર આશકારા છાપાખાના મધે, રૂસ્તમજી નવરોજજી ખંબાતાએ છાપયું છે, કોટ:—કાવસજી પટેલ સ્ત્રીટ, ના૦ ૮૭, છાપવું શરૂ સને ૧૮૭૮ ઇસવી—૧૨૪૮ યજદજરદી, ખતમ સને ૧૮૮૮ ઇસવી –૧૨૫૮ યજદજરદી."

તા૦ ૨૩ મી અકટોબર.

રોજ ૪ માહ ૨ (શે.) ૧૨૪૮ ય.

મરણ—કાવસજી દીનશાહજી પીટીટ—ઉમર વર્ષ ૩૪) મરહુમ સર દીનશાહ માણેકજી પીટીટ પેહલા બારોનેટ સાહેબના વડા દીકરા. એવણને એમના પીતાજીએ મોટા વેપાર અને કામકાજમાં નાંખ્યા હતા અને તેમાં જેઓના સંબંધમાં તેવણ આવતા તેઓથી મોટું માન મેલવતા હતા. સર દીનશાહજીના દીકરાઓને નામે ચાલતી મેસરસ સી. એંડ એફ દીનશાહજીની કંપનીના એવણ વડા ભાગ્યા હતા, જે પેહડી માણેકજી પીટીટ, મજગામ, વીકટોરીયા, ભરૂચ અને અતરેની બીજી મીલોનાં એજંટનું કામ કરતી હતી. એવણની પાયદસત વાલકેસરના "પીટીટ હોલ"માંથી કાહડી તે વેલા મરનારની એજનસી હેઠલની પાંચે મીલો બંધ રાખવામાં આવી હતી, અને તેનાં સઘળાં માણસો ખંબાલા હીલથી તે એવણના બંગલા સુધી હારે દોર એમના રવાનને માન આપવાને ગમગીની સાથે ઉભા હતાં.[1]

તા૦ ૨૫ મી અકટોબર.

આજ દીને મરહુમ શેઠ કાવસજી દીનશાજી પીટીટનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી રૂ. ૫૦૦૦), બાવા શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટે રૂ. ૮૦૦૦), માતાજી બાઇ સાકરબાઇ દીનશાહજી પીટીટે રૂ. ૩૦૦૦), વીધવા બાઇ આવાંબાઇએ રૂ. ૧૫૦૦), દીકરાઓ શેઠો માણેકજી, મેહરવાનજી, પેશતનજી, હોરમજજી, ખરશેદજી, અરદેશર અને સોરાબજીએ રૂ. ૨૫૦૦), દીકરીઓ બાઇઓ મીઠીબાઇ, વીરબાઇજી અને સુનાંબાઇએ રૂ. ૧૦૦૦), વહુઓ બાઇઓ ગુલબાઇ માણેકજી પીટીટ તથા મેહરબાઇ મેહરવાનજી પીટીટે રૂ. ૫૦૦), કાકા શેઠ નસરવાનજી માણેકજી પીટીટે રૂ. ૨૦૦૦), ભાઇઓ શેઠો ફ્રામજી અને બહમનજી દીનશાહજી પીટીટે રૂ. ૩૦૦૦), બેહનો બાઇઓ ભીખાઇજી, નવાજબાઇ, રતનબાઇ, હમાબાઇ, હીરાંબાઇ, માણેકબાઇ અને બચુબાઇએ રૂ. ૩૫૦૦), તથા ભોજાઇઓ બાઇઓ આવાંબાઇ ફ્રામજી પીટીટ અને ગુલબાઇ બહમનજી પીટીટેરૂ. ૫૦૦) મલી રૂ. ૩૦૫૦૦) ધરમખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[2]

---

[1] શેઠો માણેકજી, પેસતનજી, હોરમજી, ખરશેદજી, સોહરાબજી, ફરદુનજી અને મરહુમ મેહરવાનજી તથા અરદેશર કાવસજી પીટીટના બાવા.

[2] જામે જમશેદ, તા. ૨૬ મી અકટોબર ૧૮૭૮.

પાછલી રાતનાં ઉઠમણાંમાં બાવા શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટે બીજા રૂ. ૨૭૦૦) ધર્મ ખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[1]

તા૦ ૪ થી નવેમબર.

રોજ ૧૬ માહા ૨ (શે.) ૧૨૪૮ ય૦

મરણ—શાપુરજી શેરાબજી મગોલ—ઉમર વર્ષ ૫૭) એવણ અમદાવાદના એક અનુભવી અને આબરૂદાર વેપારી હતા. અમદાવાદની જરથોસ્તી અંજુમનનું ફંડ જે ૧૮૬૩ માં ઉભું થયું તેના પેહલેથી તે પોતાના મરણ સુધી એક ત્રસ્ટી અને સેકરેટરી હતા. ઇ. સ. ૧૮૬૬ માં સુરતની પારસી ડીસ્ટ્રીકટ મેટરીમોનીયલ કોરટના એક ડેલીગેટ નેમાયા હતા. એવણ અમદાવાદ મધેજ ગુજર્યા હતા.

તા૦ ૮ મી નવેમબર.

દસ્તુર જામાસ્પજી મીનોચેહરજી જામાસ્પઆશાના એ આજ દીને કોટ મધે મરહુમ દાદીશેઠની દરેમેહરમાં "ફરજંદોની તેઓનાં મા બાપ તરફની ફરજ" એ બાબદ ઉપર એક વાએજ કીધી હતી.[2]

તા૦ ૧૧ મી નવેમબર.

મુંબઇમાં વસનારા ૨૭૦૦ જરથોસ્તીઓની શહી સાથનો એક પત્ર પારસી પંચાતનાં ફંડના તરસ્ટી સાહેબો જોગ આજ દીને મોકલવામાં આવ્યો હતો, અને તેમાં અરજ કીધી હતી કે "આપણા જરથોશતી ટોળામાં હાલમાં અતી ઘણો અનીતીનો તથા બીજી રીતની બદકારી અને બદ એફીનીનો દીન ઉપર દીન ઘણો વધારો થાય છે, તે વીશે આપ સાહેબો પુરતી રીતે વાકેફ હશો. વાસ્તે તમો સાહેબોને તસદી આપીએચ અને અરજ ગુજારીએચ કે તે પાંતીનો કોઇબી સવલ રસતે કસોબી બંદોબસ્ત કરવા સારૂં એક પંચ મંડળી ઉભી કરીને તેઓની મારફતે બંદોબસ્ત કરાવા સારૂ અરજ કરીએ છીએ, અને જો હવેથી એવી મંડલી ઉભી કરીને ઘટીટ બંદોબસ્તો નહીં કરવામાં આવશે તો તમારા અરજદારો અતી ઘણો ભય રાખે છે કે હવે પછેના થોડાજ વખતમાં મોહોટી ખરાબી આપણા ઇજતદાર ટોળામાં થશે એમાં કશો શક નથી."[3]

---

૧ જામે જમશેદ, તા. ૨૮ મી અકટોબર ૧૮૭૮.
૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૮ મી નવેમબર ૧૮૭૮.
૩ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૪ મી નવેમબર ૧૮૭૮.

તા૦ ૧૪ મી નવેમબર

શેઠ જમશેદજી બેહરામજી મુકાતીને નામદાર સરકારે સુરત જીલ્લાનાં ઓલપાડના ખાસ કામ ચલાઉ સબ રેજીસ્ટ્રાર નેમ્યા હતા.[1]

તા૦ ૨૧ મી નવેમબર.

શેઠ દોરાબજી દીનશાહજી એડનવાલાને સપેનનાં રાજના એડન ખાતેના વાઇસ કૉનસલ નેમ્યા તે નેમણુંકને હિંદુસ્થાનની નામદાર સરકારે બાંહલી આપી હતી.[2]

તા૦ ૨૫ મી નવેમબર.

"પકવાન પોથી" યાને પારસીઓમાં રંધાતી સઘળી કીસમની વાનીઓ, પકવાનો, મીઠાઇઓ, પેસત્રી, અથાનાં, ઇત્યાદી સઘળી મલી ૪૦૦ વાંનીઓ બનાવવાની રીતીનું એક પુસ્તક શેઠ બરજોરજી નશરવાનજી હીરાએ રચેલું દફતર આશકારા છાપખાનાના માલેકોએ છપાવી પ્રગટ કીધું હતું.[3]

તા૦ ૫ મી ડીજેમબર.

સરજયન કેખશરૂ શેરાબજી નરીમાનને નામદાર સરકારે પંચમાહલના કામચલાઉ સીવીલ સરજયન નેમ્યા હતા.[4]

તા૦ ૬ ઠી ડીજેમબર.

રોજ ૧૮, માહ ૩ (શે) ૧૨૪૮ ય૦

મરણ—કાવસજી માણેકજી ગાંધી—ઉમર વર્ષ ૬૮) ખેતવાડીમાં રેહતા જરથોસ્તીઓએ અંજુમનને

---

૧ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૧૪ મી નવેમબર ૧૮૭૮.

૨ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૨૧ મી નવેમબર ૧૮૭૮.

૩ "પકવાંન પોથી. યાને પારસીઓમાં રંધાતી સઘલી વાનીઓ, પકવાનો, મીઠાઇઓ, અથાનાં વગેરે બનાવવાની રીતી. સઘલી મલી ૪૦૦ વાનીઓ છે. દફતર આશકારા પરેસના માલેકોને માટે, બનાવનાર, બરજોરજી નશરવાનજી હીરા. મુંબઇ, દફતર આશકારા છાપાખાનાં મધે રૂસ્તમજી નવરોજજી ખંબાતાએ છાપી છે. સને ૧૮૭૮ ઇસવી."
એ પુસ્તકની ૧૮૮૨ માં બીજી અને ૧૮૯૬ માં ત્રિજી આવૃત્તિઓ બાહેર પડી હતી.

૪ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૫ મી ડીજેમબર ૧૮૭૮.

નામે ૧૮૫૭ માં મુક્તાદ ફંડ તથા પછી બાજ જશન ફંડ અને ગહમબાર ફંડ કીધાં હતાં, તેના પેહલેથી એક તરસ્તી હતા.

તા૰ ૭ મી ડીજેમબર

પુણા ખાતે વૈદું શીખાડવાની એક શાળા ઉઘાડવા માટે શેઠ બેહરામજી જીજીભાઈ, સી૰ આઈ૰ ઈ૰ એ ત્યાંની શાશુન હાસ્પીટલની પાસેનો એક બંગલો તેને લગતી ૨૫૫૦૦ વાર જમીન સાથે, તથા રૂ. ૧૦૦૦૦) ની રોકડ રકમ સરકારમાં ભેટ આપી હતી, જે બાહલ રાખી નામદાર સરકારે એ શાળા "ધી બેહરામજી જીજીભાઈ મેડીકલ સ્કુલ" ને નામે ગઈ તા૰ ૧ લી નવેમ્બરથી ઉઘાડી હતી, અને તેને જાહેર રીતે ખોલ્લી મેલવાની કીઆ મુંબઈના નામદાર ગવરનર સર રીચરડ ટેમપલે એક મોટા મેલાવડાની હજુરમાં આજ દીને કીધી હતી. તે પર નીચે પ્રમાણે તખતી છેઃ—[1]

THE BYRAMJEE JEEJEEBHOY MEDICAL SCHOOL
POONA.
Established 1st November 1878.
Like the sister Institution at Ahmedabad
this school takes its name.
from the late
Hon'ble Mr. BYRAMJEE JEEJEEBHOY, C. S. I.
who presented
this Bungalow and the attached land
(admeasuring 25,500 Square Yards)
to be used as a Home and Play-Ground
for the Students
And who also contributed the sum of Rs. 10,000/—
in 4 per cent Government Paper
to form an Endowment Fund.

તા૰ ૧૭ મી ડીજેમબર.

રોજ ૨૯, માહ ૩ (શે.) ૧૨૪૮ ય૰

મરણ—દાદાભાઈ પેશતનજી નવસારીવાલા—ઉમર વર્ષ. ૮૧ નામદાર પેહલા સર જમશેદજી જીજીભાઈ બારોનેટ ના ધણીયાની લેડી આવાંબાઇના અતલગના બેહી હોવાથી એમના કુટુંબ સાથ બહુ પલોટાયલા હતા. અને એવં નેજ એમને ચીન તરફ વેપારનાં કામ માટે મોકલયા હતા.[2]

તા૰ ૧૮ મી ડીજેમબર.

પુણાંની કોનવેંટ અને પેનશનરસ સ્કુલમાં શિખનારાં બાળકોને શેઠ અરદેશર હોરમજજી વાડીઆનાં બાનુ બાઈ મેહરબાઈએ આજ દીને ક્રીસ્ટમાસની એક જીયાફત આપી હતી. બાઈનાં એક બેટી બાઈ ખરશેદબાઈએ એક ભાષણ કરી સર્વે બાળકોને ખુશાલ ક્રીસ્ટમાસ, તથા નામદાર કયસરે હિંદના બાહદુર સોલજરો કકડતી થંડી અને બરફની અંદર આફગાનીસ્તાન ખાતે લડે છે તેમની ફતેહ ચાહી હતી. [1]

શેઠો નવરોજજી હોરમજજી નસરવાનજી કુપર અને નાનાભાઈ દાદાભાઈ સતારાવાલાએ હીંદુસ્થાનની તવારીખની પ્રાચીન કાળમાં દારાયસ હીસ્તાસ્પીસના હુમલાથી તે હાલના મહારાણીજીના ઢંઢેરા સુધીના વખતની વર્ષો ને અનુક્રમે તવારીખનું એક પુસ્તક રચી પ્રગટ કીધું હતું. [2]

તા૰ ૧૯ મી ડીજેમબર ૧૮૭૮.

મરહુમ શેઠ કાવસજી નાનાભાઈ દાવરની મીલકતની વેંહચણીને લગતો સવાલ જે હાઈ કોરટમાં કમીશનરની હજુરમાં ચાલતો હતો, તે દરમ્યાન આજ દીને એ મરહુમનાં વીધવા બાઈ મીઠીબાઈ તરફથી નામદાર જડજ સર ચારલસ સારજંટને અરજ કરવામાં આવી હતી કે મરનારની બે નાબાલી દીકરીઓ ધનબાઈ અને જરબાઈ જેઓ આઠ વર્ષની ઉમરે પુગવામાં આવી છે, તેણીઓને પારસીઓની રીત મુજબ શુદરેહ પેહરાવવો જોઈએ, માટે તેના ખરચના રૂ. ૧૫૦૦, તેણીઓનો ફાલો, જે રૂ. ૩૪૦૦૦) નો થશે, તેમાંથી કમીશનર પાસે અપાવવા. મરનારની આખી મીલકત રૂ. ૬૨૭૦૦૦) ની કોરટની સંભાલ તલેછે. આ નવજોત માટે માંગેલી રકમ ધર્મની ક્રિઆ, ખાણા, અને બીજા ખરચોને માટે જોઈશે, અને તેમનાં કુટુંબના દરજજા પ્રમાણે એ રકમ કાંઈ ઘણી નહિં કેહવાશે. નામદાર જડજે જણાવ્યું કે શુદરેહ પેહરાવવાની ક્રિઆ મેં નજરે જોઈ છે, અને તે ઘણી થોડી છે, માટે તેપર આટલો મોટો ખરચ કરવો મને ઠીક લાગતો નથી, અને આએ કોરટ તેને ઉતેજન આપશે નહિ. એમ કહી બંધે

---

૧ જામે જમશેદ, તા૰ ૧૦ મી ડીજેમબર ૧૮૭૮.

૨ શેઠો મેહરવાનજી, નસરવાનજી, મંચેરજી, અને પેસ્તનજી દાદાભાઈ (પલાન મેકર) નવસારી વાળાના બાવા.

૧ જામે જમશેદ, તા૰ ૨૪ મી ડીજેમબર ૧૮૭૮.

૨ "Outlines of the History of India. Arranged in Chronological order. By, N. H. Cooper and N. D. Sataravala. Bombay: printed at the Fort Mercantile Press, 1878."

છોકરીઓની સાથે નવજોત કરવા સારૂં રૂ. ૭૫૦) અપાવવાનો હુકમ કીધો હતો. [૧]

તા૦ ૨૩ મી ડીસેમબર.

રોજ ૫ માહ ૪ (શ.) ૧૨૪૮ ય૦

મરણ—માણેકજી ખરશેદજી દાદીબરજોરના—ઉમર વર્ષ ૬૩ શેઠ ખરશેદજી બરજોરજી દાદીબરજોરના દીકરા. એવણ પ્રથમમાં ૧૮૪૦ થી પોતાના મામા શેઠ જીજીભાઇ દાદાભાઇની સહાયતાથી મેસરસ એડવરડ બેટ સને ત્યાં શેઠ જમશેદજી ખરશેદજી બાટલીબોઇ સાથે ભાગમાં દલાલી કરતા હતા. જેમાંથી તા૦ ૧૯ મી અકટોબર ૧૮૬૫ ને દીને છુટા પડી રીટાયર થયા હતા. "પોતાની આસપાસના ઓળખાંન પીછાનવાળા તથા સગા વહાલાઓમાંના જેઓ બેકાર અને લાચાર હાલતમાં હોએ તેઓને ધંધે રોજગારે લગાડવા તથા આશરો આપવામાં મરહુમ શેઠ સદા ઉલટ બતાવતા હતા અને તેથી તેવણ લોકોમાં મોહટાં માનને લાએકના થઆ હતા."[૨]

તા૦ ૨૪ મી ડીસેમબર.

સુરત જીલ્લાને લગતાં કુંડીઆંણુાં ગામ મધે ત્યાંની દરેમેહરની બાહેર પારસીઓના વપડાસને માટે એક કુવો કોઇ હમદીન જરથોસ્તીએ આજ દીને બંધાવી આપ્યો હતો. [૩]

તા૦ ૨૬ મી ડીસેમબર,

શેઠ રતનજી એદલજી કાંગાને નામદાર સરકારે અહમદનગર જીલ્લાના રાહુરી તાલુકાના કામ ચલાઉ મામલતદાર નેમ્યા હતા.

શેઠ માણેકજી એદલજી ખરીખાઉને નામદાર સરકારે બીજાપુરના મામલતદાર નેમ્યા હતા[૧]

વાંદરા મધેના ઓનરેબલ બેહેરામજી જીજીભાઇના "લેંડસ એન્ડ" નામના બંગલાના રસ્તા પરથી કેટલાક ઇંગ્રેજો ફરવા હરવા તથા ટેકડીનો દેખાવ જોવાને જાવ આવ કરતા હતા. તેમને એ શેઠે ત્યાં એક દરવાજો બાંધી લઇ અટકાવવાથી તેવણુ ઉપર એક જાહેર રસ્તો બંધ પાડવાની ફરીઆદી થાણાના મામલતદારની કોરટમાં મંડાઇ હતી. તેનો ચુકાદો તા૦ ૨૬ મી જુન ૧૮૬૯ ને દીને એ શેઠના લાભમાં થયો હતો કે એ રસ્તો કાઇ જાહેર હતો નહી, તે તો એ શેઠની જગા છે. તે પછી શેઠ બેહરાંમજીએ પોતાની જગાપરથી એક રસ્તો કરી વાંદરાના ટાપુના નાકાની સુંદર જગા પર બેઠકો વગેરે બંધાવી જાહેર. પ્રજાને ફરવા હરવા માટે આ શાલમાં ખુલ્લો મુકયો હતો તે પર નીચે પ્રમાણે તખતી મારેલી છે.

BYRAMJEE JEEJEEBHOY POINT.

The land forming this Point, and the Pathway leading to it were Presented to the Public by BYRAMJEE JEEJEEBHOY, Esq., C.S.I. who also contributed a large portion of the Expenses of constructing the Sea-side Road and it is therefore also called after him the

BYRAMJEE JEEJEEBHOY ROAD.

A. D. 1878.

એ ઠેકાણે પોરત્ચુગીઝોનો અસલ કીલ્લો હતો તેના ઉપર નીચે પ્રમાણે જુની તખતી હતી તે હાલ બી મોજુદ છે અને કીલ્લાનો થોડો ભાગ બી મોજુદ છે.

ESE. BALVAR
TE. SEFESEM
LOVOR-DONO
ME. DEIESVS
E. M. 1640

એનો તરજુમો એવો થાય છે કે "આ કીલો ખોદાની યાદમાં સને ૧૬૪૦ માં બાંધવામાં આવીયો છે."

એ દરીયે કીનારેનો રસ્તો બંધાયો તે આગમજ બેહરાંમજી પોઇંત પર જવાને લોકો જુનો હીલ રોડ વાપરતાં હતાં. ૧૮૭૦ ના એપ્રીલ માસની આખરીના એક દીને મુંબઇના તે વેળાના વડા જડજ સર ચારલસ સારજંત, મી૦ જસ્તીસ વારડન, ડા૦ લમસડન વગેરે

---

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૦ મી ડીસેમબર ૧૮૭૮.

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૫ મી ડીસેમબર ૧૮૭૮.

૩ આ કુવાપર નીચલી તખ્તી મારેલી છે.

"શ્રી પાક દાદગર દાદાર હોરમજદની મદદ હોજો.
"શ્રીકુલ કુંદીઆંનાંના જરથોસ્તી નાનાં તથા મોટાં અન
"જુમનને તથા દરેમેહેરમાં વાપડવા સારૂં એક અમદી
"આન જરથોસ્તીએ આ કુવો બંધાવી આપ્યો છે. પારસી
"રોજ ૬ થો મહા ૪ થો સને ૧૨૪૮ શેનશાહી યજદે
"જરદી. હીંદુ પોસ સુદ ૧ વાર ભોમે સંવત ૧૯૩૫
"ના તા૦ ૨૪ મી ડીઝેમબર ૧૮૭૮ અંગરેજી."

આએ કુવો મુંબઇવાલા શેઠ જાંગીરજી રૂસતમજી મોદીએ પોતાને ખરચે કુંદીઆંણુાવાલા શેઠ ખરશેદજી પાલણુજીની મારફતે બંધાવી આપ્યો હતો.

---

૧ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૨૬ મી ડીસેમબર ૧૮૭૮.

યુરોપીયન ગ્રહસ્થો અને કેટલીક બાનુઓ શેઠ બેહરાંમજીના બંગલામાં પીકનીકે જઈ બે મોટી આમનીબસ (તે વેળાએ રવૈયો હતો તેમ) ભરાઈ રાતે પાછાં ફરતાં હતાં. તેટલાં ગેહલી આમનીબસ જે સર ચારલસ સારજંત નાઈત પોતે હાંકતા હતા તે ટેકડીની તલીએની એક કઢંગી વલાંન આગલ એક પથર સાથે અફડી ગબડી પડી કે બસને મથાળે બેઠેલાં બે યુરોપીયન બાનુઓ મીસીસ વીને અને મીસ ફીલીપસ ત્યાંહ આવેલા એક ઉંડા પાર વગરના કુવામાં પડી જઈ ડુબી મુવાં. આ અકસ્માત પછી તે કુવાને મોટી દેવાલ કરી રસ્તો સુધાર્યો હતો. તો પણ ભવીષમાં અકસમાત ન બને, અને પ્રજાની સગવડ માટે સેંત એંડરૂના દેવલથી દરીયે કીનારેથી રસ્તો કાહડવા શેઠ બેહરાંમજીએ મ્યુનીસીપાલીતીને મોટી રકમ આપી હતી. જે કબુલી મ્યુનીસીલીટીએ તે રસ્તાને "ધી બેહરાંમજી જીજીભાઈ રોડ" નામ આપવાનો ઠરાવ કીધો હતો, એ રસ્તો પુરો કરતાં મ્યુનીસીપાલીતીએ નાણાં સંબંધી મુશકેલી બતાવી ઘણી ઢીલ કરી હતી. ૧૮૯૮ નાં શાલ સુધી તે પુરો થયલો નહીં હોવાથી એ. જી. તરસત સેતલમંતના તરસતીઓએ ૨૯ મી અકટોબર ૧૮૯૮ ને દીને રૂ. ૨૦૦૦ અને ૧૯૦૧ માં બીજા રૂ. ૧૨૦૦ મ્યુ. ને આપ્યા હતા. વળી તરસતી સાહેબોએ રૂ. ૨૦૦૦ ને ખરચે રસ્તાપર શોભઈતી પથરની બેઠકો બંધાવી આપી છે.

શેઠ દાદાભાઈ નવરોજજી પ્રોફેસરે ઈ. સ. ૧૮૭૬ ના ફેબરવારી, આપરેલ અને જુલાઈ માસમાં ઈસ્ટ ઇંડીઆ એસોસીએશનની મુંબઈની શાખાના સંબંધમાં કરેલાં "હિંદુસ્તાનની ગરીબાઈ" વિષેનાં ભાષણની એક ચોપડી લંડન મધે છપાવી પ્રગટ કીધી હતી.[1]

પ્રોફેસર મેક્ષમુલરે પોતાનાં અધીપતીપણાં અને જાતી દેખરેખ હેઠળ પૂર્વ તરફની ભાષાના નામીચા વિદ્યાર્થીઓ પાસે પૂર્વ તરફના ધરમને લગતાં કેટલાંક ઉપયોગી પુસ્તકોની એક હારમાલા "સેક્રેડ બુકસ ઑફ ધી ઇસ્ટ"નાં નામથી આએ વર્ષથી પ્રગટ કરાવવા માંડી હતી.[2]

પ્રોફેસર સી. હારલેએ ફ્રેંચ ભાષામાં અવસ્તાનાં વ્યાકરણ, anthologic, ફરહંગ વગેરેનું એક નાધલું પુસ્તક રચી પ્રગટ કીધું હતું.[3]

મોનશીયો એ. હોવેલાક નામના ફ્રેંચ વિદવાને અવસ્તા, જરથોસ્ત, માજદીઅશની દીન, વગેરેના જુના લેખોની તવારીખનું એક પુસ્તક ફ્રેંચ ભાષામાં પ્રગટ કીધું હતું.[4]

તા૦ ૩૧ મી ડીજેમબર.

આએ વર્ષમાં ઇપાને તા૦ ૧લી જાનેવારીથી તે તા૦ ૩૧ મી ડીજેમબર ૧૮૭૮ સુધીમાં મુંબઈના પારસીઓમાં ૧૧૨૪ જન્મ-જેમાં ૫૯૮ છોકરા અને ૫૨૯ છોકરી-નોધાયાં હતાં,

એજ વર્ષમાં મુંબઈ મધે પારસીઓમાં ૨૯૫ જોડાંનાં લગન તથા ૧૬ જોડાંનાં ગગરનાં નીચે મુજબની વીગતે થયાં હતાંઃ—

	નર.	નારી.	જુમલે.
લગન— ૭ થી ૧૦ વર્ષના.	૨	૧૧	૧૩
૧૧ થી ૧૫ વર્ષના.	૨૧	૧૨૩	૧૪૪
૧૬ થી ૨૦ વર્ષના.	૮૦	૧૨૬	૨૦૬
૨૧ થી ૨૫ વર્ષનાં.	૧૩૨	૩૩	૧૬૫
૨૬ થી ૩૦ વર્ષનાં.	૪૨	૨	૪૪

---

[1] "Poverty of India. By Dadabhai Naoroji. London: printed by Vincent Brooks, Daz and Son. 1878."

[2] એ હાર માલાનાં આજ સુધી ૪૯) દફતરો છપાઈ પ્રગટ થયાં છે, જે મધે પુરાતન ઇરાનીઓના ધર્મને લગતાં ૮) દફતરોમાં નીચલી બાબદોના તરજુમા કરેલા છેઃ—

દફતર ૪ થું—વંદીદાદ(જેમસ ડારમેસ્ટેટર)—૧૮૮૦.
દફતર ૫ મું—બુનદેહશ, બહમન યશ, અને શાયશ લાશાયશ (ઇ. ડબલ્યુ વેસ્ટ)—૧૮૮૦.
દફતર ૧૮ મું—દાદેસ્તાંને દીની અને માનુશચેહરનાં ધર્મ પત્રિકા (ઇ. ડબલ્યુ વેસ્ટ) ૧૮૮૨.
દફતર ૨૩ મું—શીરોજા, યશ્તો અને નીયાએશો (જેમસ ડારમેસ્ટેટર)—૧૮૮૪.
દફતર ૨૪ મું—દીનાએ મીનો ખેરદ, સેકંદ ગુમાનીવજાર, અને સદદર (ઇ. ડબલ્યુ વેસ્ટ) ૧૮૮૫.
દફતર ૩૧ મું—યજશને, વીસ્પરદ, આફરીનગાન, ગાહ અને પરચુટણ (એલ. એચ. મીલ્સ—૧૮૯૨.)
દફતર ૩૭ મું—એકવીશે નુશ્કની હકીકત, દીનકરદની ૮ મી તથા ૯ મી કેતાબમાં જણાવ્યા મુજબ (ઇ. ડબલ્યુ. વેસ્ટ) ૧૮૯૨.
દફતર ૪૭ મું—જરથોસ્ત પેગમબરના મોજેજા (ઇ. ડબલ્યુ વેસ્ટ)—૧૮૯૭.

[3] "C. de Harlez manuel, de la langue de l' Avesta. Grammair, Anthologiec, Lexique. Paris 1878."

[4] "A Hovelacque, L'Avesta, Zoroastre et le Mazdeisne. Premiere Partie. Intraduction. Decouverte et iuterpretation de L'Avesta. Paris 1878."

૩૧ થી ૩૫ વર્ષનાં.	૧૦	૦	૧૦
૩૬ થી ૪૦ વર્ષનાં.	૫	૦	૫
૪૧ થી ૪૫ વર્ષનાં.	૨	૦	૨
૪૬ થી ૫૦ વર્ષનાં.	૧	૦	૧
	૨૯૫	૨૯૫	૫૯૦
ગગરનાં—૧૬ થી ૨૦ વર્ષનાં.	૦	૪	૪
૨૧ થી ૨૫ વર્ષનાં.	૧	૫	૬
૨૬ થી ૩૦ વર્ષનાં.	૧	૩	૪
૩૧ થી ૩૫ વર્ષનાં.	૩	૪	૭
૩૬ થી ૪૦ વર્ષનાં.	૬	૦	૬
૪૧ થી ૪૫ વર્ષનાં.	૩	૦	૩
૪૬ થી ૫૦ વર્ષનાં.	૨	૦	૨
	૧૬	૧૬	૩૨

એજ વર્ષમાં મુંબઇ મધે પારસીઓમાં નીચે મુજબની વીગતે **૧૧૭૩** મરણ નિપજ્યાં હતાં:—

	નર.	નારી.	જુમલે.
તરતનાં જન્મેલ ...	૪૭	૨૪	૭૧
૧ દીનથી ૧ માસ સુધીના...	૫૨	૩૪	૮૬
૧ માસથી ૧ વર્ષ સુધીના...	૯૮	૯૧	૧૮૯
૧ થી ૫ ,, ...	૧૨૪	૧૧૪	૨૩૮
૬ થી ૧૦ ,, ...	૨૫	૨૧	૪૬
૧૧ થી ૨૦ ,, ...	૧૨	૩૬	૪૮
૨૧ થી ૩૦ ,, ...	૨૭	૨૯	૫૬
૩૧ થી ૪૦ ,, ...	૪૦	૩૧	૭૧
૪૧ થી ૫૦ ,, ...	૪૧	૨૧	૬૨
૫૧ થી ૬૦ ,, ...	૫૬	૩૯	૯૫
૬૧ થી ૭૦ ,, ...	૫૦	૪૬	૯૬
૭૧ થી ૮૦ ,, ...	૨૭	૪૯	૭૬
૮૧ થી ૯૦ ,, ...	૧૩	૨૩	૩૬
૯૧ થી ૧૦૦ ,, ...	૧	૨	૩
	૬૧૩	૫૬૦	૧૧૭૩

એ **૧૧૭૩** મરણ નીચલા લતાઓ ઉપર થયાં હતાં:—

કોલાબા	૧૦	બાહેરકોટ ...	૧૬૩
કોટ	૪૦૯	ખેતવાડી ..	૯૨
ધોબીતલાવ ...	૨૭૨	બેટાંકી	૨
કરેલવાડી ...	૧૮	ભીંડીબજાર ...	૩૭
ગીરગાંમ ...	૨૪	ભાએખલા ...	૫
ચોપાતી... ...	૨૬	મજગાંમ ...	૩૪
ગ્રાંટરોડ... ...	૧૯	પરેલ	૧૧
તારદેવ	૫	મોથ ...	૨
ગોવાલીઆ તલાવ...	૧૦	નાએગાંમ ...	૩
ખંબાલા ...	૨	દાદર	૧
વાલકેશ્વર ...	૮	માહીમ	૩
		વાંદરા	૫
		સર જ. જી. હાસ્પી૰	૭
		ગોકલદાસ હાસ્પી૰	૨
		છગતપુરા ...	૨
			૧૧૭૩

એ ૧૧૭૩ મરણ નીચલાં કારણથી નીપજ્યાં હતાં:—

તાવ	૨૪૬
ગ્નાન તંતુને લગતાં દરદો	૧૫૧
ફેફસાંને લગતાં દરદો	૮૦
લોહી વીકારને લગતા દરદો	૧૭
જલંદર	૧૭
શીતલા	૨૨
ગોવરૂં	૪૦
કોલેરા	૪૩
મરડો	૩૬
પેત	૪૧
પીસાબને લગતાં દરદો	૪
છુપા ભાગને લગતાં દરદો	૧૬
ચામડીને લગતાં દરદો	૧૯
હાલચાલ તથા તંતુને લગતાં દરદો	૩
તરતનાં જન્મેલાં	૭૧
જઇફી તથા નાકવતી	૧૩૯
બીજાં દરદો	૨૧૪
(૧૩ તાવને લગતાં.	
૯૬ છાતીને લગતાં.	
૧૦૫ પાચન શકિતને લગતાં.)	
આપઘાત	૧૨[1]

[1] આપઘાત કરી મરણ પામેલાં ૧૨) જણામાં ૫) પુરૂષ અને ૭) સ્ત્રી હતાં. પુરૂષોમાં એક ૪૮) વર્ષના આગલા બ્યાપારીએ નાણાં ગયાના ગમમાં અસ્ત્રાવડે ગળાં પર જખમ કરી તથા સાથે ઝેર ખાઇ, એક ૫૮) વર્ષના નશેશાલારે મગજની અસ્થિર હાલતમાં દરીયામાં પડી, એક ૫૩) વર્ષના દુકાનદારે માંદગીથી કંટાળી કુવામાં પડી, એક ૫૩) વર્ષના બબરચીએ છાકટપણાંના આવેશમાં દરીયામાં પડી, તથા એક ૨૩) વર્ષના રીટરે નોકરીથી રજા મલવાની નીરાશીમાં કુવામાં પડી આપઘાત કીધા હતા. સ્ત્રીઓમાં એક ૧૮) વર્ષનીએ માંદગીથી કંટાલી,

(૬ જેહર ખાઇને.
૬ કુવામાં પડીને.)
હોનારત, અકસમાત, વગેરે ૭૨
(૩ ડાઝી જવાથી.
૧ નાહતાં ડુબી જવાથી.
૧ રેલવે તલે આવી જવાથી.
૧ માએ બાળા ગોળી વધુ ખવાડવાથી.
૧ બારીએથી રસ્તામાં તુટી પડવાથી.)

૧૧૭૩

વળી એજ વર્ષમાં મુંબઇ મધે ૮૧ પારસીઓએ નાદાર દેવાદારોની કોરટનો આશરો મેલવવાને અરજી કીધી હતી, જેમાં બે ઓરતો પણ હતી.

એક ૨૫) વર્ષનીએ ઘરસંસારી કલેશને લીધે, બે ૨૬) વર્ષનીઓએ ભરથારોના મરણના ગમને લીધે, અને એક ૬૦) વર્ષનીએ મગજની અસ્થિર હાલતમાં પાંચેએ ઝેર ખાઇ, તથા એક ૬૭) અને બીજી ૩૫) વર્ષનીઓએ માંદગીથી કંટાળી બંનેએ કુવામાં પડી આપઘાત કીધા હતા.

૨ અકસ્માતથી મરણ પામેલાં ૭) જણામાં ૪) પુરૂષ અને ૩) સ્ત્રી હતાં. પુરૂષોમાં એક ૪૦) વર્ષના નોકરનાં કપડાં દીવાથી સળગી જવાથી, એક ૫૮) વર્ષનો પેનશનર ચાલતી ત્રેને ઉતરવા જતાં પડી જવાથી, એક ૯) વર્ષનો છોકરો દરીયામાં નાહતાં ડુબી જવાથી, અને એક ૪૦) દીવસના બુચાને માએ ભુલમાં બાળગોળી વધારે ખવાડવાથી મરણ પામ્યા હતા. સ્ત્રીઓમાં એક ૭૫) વર્ષની બુઢી તથા એક ૫) વર્ષની બુચી દીલમાંનાં કપડાં અકસ્માતીક સળગી જવાથી, તથા એક ૩૫) વર્ષની ઘરમાં આગ લાગવાથી ગભરાતમાં બારીએથી રસ્તામાં તુટી પડી મરણ પામી હતી.

ઈ. સ. ૧૮૭૯.

આએ વર્ષનાં "ટાઇમસ, ઓફ ઇંડીઆ" નાં કાલેનડરમાં[1] સઘળી બીના નીચલા ફેરફાર તથા વધારા સિવાય આગલાં કાલેનડરની માફકજ છે.

જાંઇટ સ્ટાક કુંપનીઓ:—

સેંત્રલ ઇંડીઆ સ્પીનીંગ વીવીંગ એંડ માન્યુફેકચરીંગ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં નશરવાનજી રતનજી તાતા, ખરશેદજી જાંહગીરજી તારાચંદ, ફરામજી હોરમજજી મેહતા, દાદાભાઇ દીનશાહ ગાંધી, અને જમશેદજી નસરવાનજી તાતા. શેક્રેટરી—જાંહગીરજી બરજોરજી વાછા.

ન્યુ કોલાબા કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં શેરાબજી શાપુરજી બંગાલી, શેરાબજી ફરામજી પટેલ, અને ખરશેદજી રૂસ્તમજી કામાજીનાં નામ વધારે.

કોલાબા સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં નશરવાનજી દાદાભાઇ કાતરકનું નામ વધારે.

ફ્રેંચ પ્રેસ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં દીનશાહ ફરામજી કેઆસ.

ગ્રેટ ઇસ્ટરન સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં પાલણજી ફરામજી મેહતાનું નામ વધારે.

હિંદુસ્થાન સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ મીલસ કુંપનીના માનેજર તરીકે ફરામજી બહમનજી પટેલ.

[1] The "Times of India" Calendar and Bombay Directory for 1879. Bombay: printed and published at the "Times of India" office.

મધરાજ સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં નશરવાનજી માણેકજી પીટીટ, કાવશજી દીનશાહજી એડનવાલા, એદલજી નશરવાનજી શેઠના, જાંહગીરજી હોરમજજી મોદી. શેક્રેટરી એંડ ત્રેજરર જાંહગીર હોરમજજીની કું૦

મધરાજ યુનૈઇટેડ સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ મીલસ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં ખરશેદજી માણેકજી શેઠના.

માણેકજી પીટીટ માન્યુફેકચરીંગ કુંપનીના ડાએરેકટરોમાં દાદી નશરવાનજી દાદીનું નામ વધારે.

તા૦ ૧ લી જાનેવારી

આજ દીને નવાં વર્ષની ખુશાલીમાં નામદાર માહારાણીજી તરફથી અપાયલા ખેતાબોમાં આકોલાના આસીસ્ટંટ કમીશનર દસ્તુર બહમનજી જામાસપજી જામાસ્પ આશાનાને "કંમપાનીઅન ઑફ ધી ઈંડીઅન એમપાએર" (સી. આઇ. ઇ.) નો ખેતાબ મલ્યો હતો.[1]

તા૦ ૨ જી જાનેવારી

રોજ ૧૫ માહ. ૪ (શે૦) ૧૨૪૮ ય.

મરણ—ખરશેદજી કુવરજી માજુ—ઉમર વર્ષ ૬૯) ૧૮૪૦ થી પોતાના પીતરાઇ હોરમજી માણેકજી માજુની

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૩ જી જાનેવારી ૧૮૭૯

ઇંગ્રેજ બજારની મીલીનરીની દુકાનમાં પોતાના ભાઇ દોરાબજી સાથ જોડાયા હતા. અને ૧૮૪૭ મા તેમાંથી છુટા પડી પોતે જુદો રોજગાર ચલાવતા હતા.

તા૦ ૭ મી જાનેવારી

મુંબઇનાં મ્યુનીસીપાલ કારપોરેશનના આવતાં ત્રણ વર્ષોને માટે કર ભરનારાઓ તરફના ૩૬) અધિકારીઓની ચુંટણી ગઇ તા૦ ૩૦ મી અકટોબરને દીને થાઇ હતી, જે વેળા ૩ ઇંગ્રેજ, ૧ પોર્ટુગીજ, ૧૫ હિંદુ, ૪ મુસલમાન અને નીચલા ૧૩ પારસીઓ કારપોરેટરો તરીકે ચુંટી કઢાયા હતાઃ—

વારડ. ૧; શેઠ હોરમજજી નવરોજજી સકલાતવાલા, કાવશજી માણેકજી લીમજી. વારડ ૨; શેઠો બહમનજી પેશતનજી માસટર, હોરમજજી દાદાભાઇ પલીડર; વારડ ૩; શેઠો નવરોજજી ફરદુનજી, ડાકટર કાવશજી હોરમજજી, નવરોજજી બેહરામજી સંતોક. વારડ ૪; શેઠ નશરવનજી ચાંદાભાઇ ઇજનેર. વારડ, ૬; શેઠ જમશેદજી પાલણજી કાપડીઆ. વારડ ૭; શેઠ ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજી. વારડ ૮; શેઠો મનચેરજી નવરોજજી બનાજી, બેહરામજી નશરવાનજી સીરવાઇ, વારડ ૯; શેઠ નાનાભાઇ બેહરામજી જીજીભાઇ.

એજ મુજબ સુલેહના અમલદારો તરફના ૧૬ અધિકારીઓની ચુંટણી તા૦ ૧૩ મી નવેમબરને દીને થાઇ હતી, જે વેળાએ ૭ ઇંગ્રેજ, ૪ હિંદુ, અને નીચલા ૫ પારસીઓ કારપોરેટરો તરીકે ચુંટી કઢાયા હતા.—

હાનરેબલ ડોશાભાઇ ફરામજી કરાકા, સી. એસ. આઇ; ખાંનબાહદુર બેહરામજી દાદાભાઇ રેજીસ્ટ્રાર, શેઠો હોમજી ખરશેદજી દાદી, પીરોજશાહ મેહરવાંનજી મેહતા, એમ. એ; સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ.

વળી સરકાર તરફના ૧૬ અધીકારીઓ તા૦ ૧૨ મી ડીજેમબરને દીને નેમાયા હતા, જે બધા ઇંગ્રેજ હતા.

એ કારપોરેશનની પહેલી સભા આજ દીને મલી હતી, જે વેળાએ આવતાં ત્રણ શાલ માટે કારપોરેશન તરફના ૨ હિંદુ, ૨, મુસલમાન, અને નીચલા ૪ પારસીઓ ટાઉન કૌનસીલના મેમબરો તરીકે ચુંટી કઢાયા હતા —[1]

શેઠો નાનાભાઇ બેહરામજી જીજીભાઇ, નવરોજજી ફરદુનજી, હાનરેબલ ડોશાભાઇ ફરામજી કરાકા, સી. એસ. આઇ; મનચેરજી નવરોજજી બનાજી.

તા૦ ૧૨ મી જાનેવારી

રોજ ૨૫ માહ ૫ (ક.) ૧૨૪૮ ય૦

મરણ—દાદાભાઇ બેહરાંમજી બનાજી—ઉમર વર્ષ ૬૬) એ વણ પ્રથમ કલકતા અને ચીન તરફ મોટો રોજગાર ચલાવતા હતા. ૧૮૪૫ માં ચીન મધે ત્યાંની જરથોસ્તી અંજુમનનું જે ફંડ સ્થાપ્યું તેના એવણ એક તરસ્ટી હતા. ચીનથી અતરે આવયા પછી પણ લાંબો વખત વેપારમાં પડયા હતા. અલેકજાંડરા સ્કુલ સ્થાપવા માટે મરહુમ શેઠ માણેકજી ખરશેદજી શરાફે ઉભાં કીધેલાં પેહલાં લીસ્તમાં એવંને રૂ. ૨૫૦૦) ભર્યા હતા. મુંબઇ બેંકની નાદારી બાબે સેક્રેતરી ઓફ સ્તેતે ૧૮૬૮ માં જે કમીશન નેમ્યું હતું, તેમાં એવંને શાક્ષી આપી હતી.

તા૦ ૧૪ મી જાનેવારી.

આડમીનીસ્ટ્રેટર જનરલનો ૧૮૭૪ નો ૨ જો કાએદો કે જેમાં—"હિંદુ, મુસલમાન, બુધીસ્ટ, તથા જે લોકોને ૧૮૬૫ના ઇંડીઅન સકસેશન આકટની ૩૩૨ મી કલમ મુજબ તે કાએદાના અમલ તલેથી બાતેલ કીધા હોય" તેઓને ખાસ છુટા કરી બીજા સઘળા લોકોને તે લાગુ પાડયો છે, તે કાએદો પારસીઓને પણ લાગુ પડવાથી મોફસીલમાં તેની રૂહે એક મરનાર પારસી જો કાંઇ પોતાની મીલકત મુકી જાય તો તેની મીલકત લેવાને કોઇ હકદાર ઢંઢે અને તેને તે મીલકત સપુરદ કરવામાં આવે. ત્યાં સુધી તે મીલકત જીલ્લા જડજના અથવા તે મુકરર કરે તેવા અખિકારીના તાબામાં રહે. આ કલમથી ગુજરાતના પારસીઓને તેમના રેવાજ મુજબ ઘણી અગવડો નડવાથી તેઓના તરફથી શેઠ રૂસતમજી ખુરશેદજી મોદીએ એક અરજી હિંદુસ્થાનનાં વાઇસરાય નામદાર લારડ લીટન જોગ ૧૮૭૮ના ફેબરવારી માસમાં કરી એ કાયદામાંથી પારસીઓને પણ બાતલ કરવાને આજીજી કીધી હતી. શબબ તેઓ તો આ દેશનાજ હાલ વતની હોવાથી તેઓની મીલકતનો સંભાલ લેવાને તેઓનાં ઘણાં સગાં વાહલાં તથા મિત્રો નીકલી આવે એમ છે. આ ઉપરથી નામદાર વાઇસરાએ જુલાઇ ૧૮૭૮ માં મુંબઇની સરકારને પુછાવ્યું કે, અગર આ કાએદામાંથી પારસીઓને બાતલ કરવામાં આવે તો કાંઇ હરકત છે કે નહિં, તથા ગુજરાત સિવાય મુંબઇ ઇલાકાના બીજા પારસીઓબી આ ધારામાંથી બાતલ થવાને ઇચ્છે છે કે ? આ ઉપરથી મુંબઇની સરકારે પુણાના પારસીઓનો વિચાર ખાનબાહદુર પદમજી પેશતનજી તથા, ખાંનબાહદુર દસ્તુર નોશરવાંનજી જામાસપજી જામાસ્પ આશાનાની મારફતે, તથા અહ

---

[1] ટાઇમસ ઓફ ઇંડીઆ, તા૦ ૮ મી જાનેવારી ૧૮૭૯

૪

મદનગરના પારસીઓનો વિચાર ખાંનબાહદુર નશરવાંનજી ખરશેદજી નગરવાલાની મારફતે કાગજે લખી જાણવા માગયો હતો, જેઓ બધાઓએ એક અવાજે જણાવ્યું કે પારસીઓને આએ કાએદામાંથી બાતલ રાખવા જોઈએ. એજ મુજબ મુંબઈના પારસીઓના વિચાર જાણવાને પણ સર જમશેદજી જીજીભાઈ બારોનેટને લખવાથી તેવણે-આજ દીને અતરેના આગેવાન પારસીઓની એક સભા પોતાના મજગાંમ કાસ્ટલમાં બોલાવી હતી, જયાં સંઘો પત્ર વ્યાવહાર વાંચ્યા પછી શેઠ બેહરામજી જીજીભ.ઈ, સી. એસ. આઈ. ની દરખાસ્ત, અને શેઠ પીરોજશાહ મેહરવાંનજી મેહતા, એમ. એ. ના ટેકાથી ઠેડાવ થયો કે, "સુરત તથા મોફ્યુસીલ અને બીજી જગાના પારસી રેહવાસીઓએ આડમીનીસ્ત્રેટર જનરલના આકટ વીશે જે અરજી કીધી છે, તે મધે જાહેર કીધેલા શબબોને લીધે એ ધારાના અમલમાંથી જે પ્રમાણે અને જેટલી હદ સુધી હીંદુ, મુસલમાન, અને બુધ્ધીસ્ટ લોકોને અલગ રાખ્યામાં આવ્યા છે, તેજ પ્રમાણે અને તેટલીજ હદ સુધી પારસીઓનેબી અલગ રાખવા જોઈએ એવું આ સભાનું મજબુત મત છે, અને એ રીતે તેઓને અલગ રાખવાનાં કારણ સારૂં મજકુર ધારાની ૧૬, ૧૭, ૧૮, ૩૬, અને ૬૪ મી કલમમાં "મુસલમાન" તથા "બુધીસ્ટ" એ શબ્દોની વચ્ચે "પારસી" શબ્દ ઉમેરવો બસ છે, એવું આ સભા વિચારે છે." ૧

તા૦ ૧૫ મી જાનેવારી

ડાકટર કુવરજી કાવશજી વઈદ એડીનબરોની એલ. આર. સી. એસ; તથા ગલાસગોની એલ. એફ.

---

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૫ મા જાનેવારી ૧૮૭૯.

ઉપલો ઠેડાવ સર જમશેદજીએ નામદાર સરકાર પર તા૦ ૧૬મી જાનેવારી ૧૮૭૯ને દીને એક પત્ર સાથે લખી મોકલ્યો હતો, પણ તે વિષે હિંદુસ્થાનની વડી સરકારને જરા ગુંચવાડો જણાયાથી તે બાએ પાછો વિચાર ચલાવવાને સર જમશેદજીને લખી મોકલ્યું હતું, અને તે ઉપરથી તેવણે તા૦ ૨૪ મા મારચ ૧૮૮૦ ને દીને પાછી ઉપલી સભા બોલાવી તેમાં એ બાએ નીચે મુજબ ખોલાસાથી ઠેડાવ પસાર કરી મોકલ્યો હતો:—

"નામદાર સરકારને સર જમશેદજી જીજીભાઈ બારોનેટે પોતાના તા૦ ૧૬ મી જાનેવારી ૧૮૭૯ના પત્ર મધે જણાવ્યું હતું કે પારસીની કોમના લાભને કીજે આડમીનીસ્ત્રેટર જનરલ આકટની ૧૫ મી તથા ૧૭ મી તથા ૧૮ મી કલમો ઉપયોગી છે, માટે તે ધારા પુસ્તકમાં રાખવી જોઈએ એમ જે લખ્યું હતું તે મુખ્ય કરીને ૧૭ મી તથા ૧૮ મી કલમ વીશે હતું, અને ૧૫ મી કલમ વિષે એ લખાણને ઘણો સેહેજ સંબંધ હતો. શબબ કે ૧૬ મી કલમ બાતલ કીધા પછી મજકુર ૧૫ મી કલમ ઘણે દરજજે નીરઉપયોગી થઈ પડશે એવું વીચાર્યું હતું. તોપણ વશીહત કર્યા વગર ગુજરી જનાર હરેક ધણીની માલકતનો વહીવટ ચલાવવાનો અખત્યાર મેલવવા માટે તે મરનારના માગનારાઓને જે દરજજે "ઈંડીઅન શકશેશન આકટ" ની ૨૦૬થી કલમમાં આપવામાં આવ્યો છે, તેનાથી ચહડતો દરજજે ઈયાને તે અખત્યાર મેલવવાને તેઓથી પુર્વ હક આડમીનીસ્ત્રેટર જનરલને ઉપર જણાવેલી ૧૫ મી કલમમાં આપેલો છે, તેથી એ કલમ બીલકુલ નીરઉપયોગી કહેવાય નહીં.

"૨—પણ અગરજો મજકુર આકટની ૧૫ મી અને ૧૬ મી કલમો એક બીજા સાથે સામતી વંચાતી હોય, તથા તેનો અર્થ બી સામતો થાઈ શકે, અને ૧૬ મી કલમમાં "પારસી" એ શબ્દ ઉમેર્યાથી ૧૫ મી કલમનો લાભ પારસીની કોમને મલતો બંધ પડતો હોય તોપણ પારસીઓની એવી અરજ છે કે, ૧૫ મી કલમથી મલતો લાભ ખોઈનેબી ૧૬ મી કલમના અમલમાંથી તેઓની કોમને અલગ રાખવી.

"૩—મજકુર ૧૬ મી કલમની સામે પારસીઓને જે વાંધા છે તે સુરતના પારસીઓ એ પોતાની અરજીના ૬ થા તથા ૭ મા પારેગ્રાફમાં ખોલ્લી રીતે જણાવેલા છે અને જે વાંધા ૬૪ મી કલમની સાંમે ઉઠાવવામાં આવ્યા છે તેજ ઘણાખરા વાંધા ૧૬ મી કલમને બી લાગુ પડે છે."

એ પછી એ કાયદાની ૧૬, ૧૭, ૧૮, ૩૬ અને ૬૪ મી કલમમાં જ્યાં મુસલમાંન અથવા બુધીસ્ત શબ્દો આવેલા છે તેની વચ્ચે "પારસી" શબ્દ ઉમેરવાને લગતું એક નાધલું બીલ નામદાર વાઈસરાયની ધારા સભામાં રજુ કરવા ધારા શાસ્ત્રી મી૦ વીહટલીસ્ટોકસે તૈયાર કીધું હતું, અને તે કૌનસીલમાં રજુ કરવા આગમજ પારસીઓની પસંદગીને માટે નામદાર વડી સરકારે મોકલી આપ્યું હતું. એ બીલ ઉપર વિચાર કરવા માટે પાછી પારસી આગેવાંનોની એક સભા સર જમશેદજી જીજીભાઈ બારોનેટે તા૦ ૧૧ મી આગષ્ટ ૧૮૮૦ ને દીને મજગાંમ કાસ્ટલમાં બોલાવી હતી, જ્યાં શેઠ નવરોજજી ફરદુનજી ની દરખાસ્ત અને શેઠ ખરશેદજી ફરદુનજી પારખના ટેકાથી ઠેડાવ થયો કે "હાનરેબલ મી૦ વીહીટલીસ્ટોકસે રજુ કીધેલું બીલ મુફસીલના પારસીઓને તેમની અડચણોમાંથી સારી રીતે મોકલા કરવા સરખું ચોકસ છે તેથી તેના ઉપર પારસી કોમની પુરેપુરી મંજુરયાત છે—સીવાય કે બીલની બીજી કલમમાં દાખલ કરેલી આકટની ૩૬ મી કલમ." આ ૩૬ મી કલમ વિષે શેઠ જાંહગીરજી મેહરવાંનજી પલીડરે સમજ આપી કે એ કલમનું બંધણ લાભકારક અને ફાયદે પડતું હતું. તેથી કોઈ મરનાર શખસની વીધવા, છોકરા, છોકરી, વગેરે ખેશીને ટુંક ખરચમાં રૂ. ૧૦૦૦) ની અંદરની અસકયામત કીજે પવરના સરખી સરટીફીકેટ આડમીનીસ્ત્રેટર જનરલ તરફથી મલે. આ સુચના પ્રમુખ સર જમશેદજીએ પોતાના કાગજમાં સરકારને લખી જણાવવાને ઠેડવ્યું હતું.

એસ. પી., એલ. ની પરીક્ષાઓ ફતેહમંદી સાથે પસાર કીધી હતી. [1]

તા૦૧૫ મી જાનેવારી

રોજ. ૨૮ માહ ૫ (ક) ૧૨૪૮ ય૦

મરણ—ગાંધીભાઇ જાંહગીરજી મોદી—ઉમર વર્ષ ૪૦). ૧૮૬૫ માં હાઇ કોરટ પલીડરની તથા ૧૮૭૦ માં સોલીશીતરની પરીક્ષા પસાર કરી હતી. 'જનારધન એંડ ગાંધીભાઇ' ને નામે વકીલાતનું કામ ચલાવતા હતા, અને સમોલ કોઝ કોરટમાં મુકદમો ચલાવતાં અચાનુચ મરણ પામયા હતા. [2]

તા૦ ૧૬ મી જાનેવારી

કરાંચી તાલુકાના કામચલાઉ વડા મુનશી શેઠ ફરામરોજ એદલજી પંથકીને નામદાર સરકારે તે જીલ્લાના ત્રીજા વર્ગના માજીસ્ત્રેટની સતા આપી હતી. [3]

તા૦ ૧૭ મી જાનેવારી

આજ દીને મરહુમ શેઠ ગાંધીભાઇ જાંહગીરજી મોદીનાં ઉઠમણામાં તેમના બાવા શેઠ ખરશેદજી શેરાબજી વાછાગાંધી તથા બીજા બેશીઓએ મલી રૂ૦ ૯૭૮) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા. [4]

તા૦ ૨૦ મી જાનેવારી

રોજ. ૩ માહ. ૫ (શે૦) ૧૨૪૮ ય૦

મરણ—શાપુરજી બેજનજી લુલાવાડીઆ—ઉમર વર્ષ. ૭૧) મુંબઇ મધે ૧૮૬૦—૭૦ ના દાહેકામાં તથા તેની આગમજ ઘણુંક જાણીતા પારસી તાલીમવાળાઓ હતા—જેઓ કદાવર અને હીંમતવાન હોવાથી—પોતાનાં કૌવત અને હીંમતનો ઘણો સરસ ઉપયોગ કરી અગત પડવે ગરીબોને સહાય થતા હતા. તેઓમાંના મરનાર એક હતા. અને વેપાર કરતા હતા,

---

તા૦ ૨૮ મી જાનેવારી

મુંબઇની યુનીવરસીટીની અઢારમાં વર્ષની કાનવોકેશન આજ દીને સર કાવશજી જાંહગીર યુનીવરસીટી હાલમાં ભરાઇ હતી. પ્રમુખ સ્થાને વાઇસચાનસેલર ધી હાનરેબલ જેમસ ગીબસ બીરાજ્યા હતા. આ વેળાએ જે વિદ્યાર્થીઓને પદવીની સનંદો આપવામાં આવી હતી તેમાં નીચલા પારસીઓ હતા:—

માસટર ઑફ આર્ટસ (એમ. એ.) **ની સનદ**—કાવશજી જમશેદજી સંજાણા; કેખશરૂ કુંવરજી કાપડીઆ

બેચલર ઑફ લૉઝ (એલ. એલ. બી.) **ની. સનદ**—જાંહગીર એદલજી મોદી.

લાઇસેનશીયેટ ઑફ મેડીસીન એંડ સરજરી (એલ. એમ. એંડ એસ.) **ની સનદ**—રૂસતમજી હોરમજજી કામા, ધનજીભાઇ બરજોરજી ડાકટર (સ્પેનસરના), શેરાબજી ફરદુનજી ગજધર, માણેકશાહ જમશેદજી કેરાંવાળા, બીખાજી જીવાજી દમણીઆ, મેહરવાંનજી ધનજીભાઇ કરંજીઆ, દાદાભાઇ ખરશેદજી રીવીટના, શાવકશાહ શેરાબજી તારાપોરવાલા.

લાઇસેનશીયેટ ઑફ સીવીલ ઇનજીનીઅરીંગ (એલ. સી. ઇ.) **ની સનદ**—જમશેદજી જાંહગીર દલાલ, નાનાભાઇ અરદેશર મુસ, જમશેદજી દાદાભાઇ નાદરશાહ, ખરશેદજી નવરોજજી પાવરી.

બેચલર ઑફ આર્ટસ (બી. એ.) **ની સનદ**—હોરમજજી કેરબાદજી ભરૂચા, જીજીભાઇ એદલજી મોદી, દાદાભાઇ ખરશેદજી મુનશી (કટેલી), નાનાભાઇ બેહરામજી ડાકટર, નશરવાનજી કાવશજી મસાંની, દોરાબજી ખરશેદજી નરીમાન, હોશંગજી બરજોરજી વાંનીયા, ફરામજી રૂસતમજી વાડીઆ.

આ વેળાએ અપાયલાં યુનીવરસીટી મેડલોમાં ચાનસેલરસ મેડલ કાવશજી જમશેદજી સંજાણાને એમ એ. ની. પરીક્ષામાં ગણિત શાસ્ત્રમાં પેહલા વર્ગમાં પસાર થવા માટે, તથા પ્રાઇઝોમાં જેમસટેલર પ્રાઇઝ જીજીભાઇ એદલજી મોદીને બી. એ. ની. પરિક્ષામાં તવારીખ અને અર્થવિદ્યામાં સર્વેથી ચઢતી માર્કસ મેલવવા માટે આપવામાં આવ્યાં હતાં.

વળી આએ વર્ષ યુનીવરસીટીની પુંજીમાં શેઠ જાંહગીર કાવશજી જાંહગીર રેડીમનીએ નવેમબર ૧૮૭૮માં પોતાના બાવાના દોસ્ત હાનરેબલ મી૦ જેમસ ગીબસની યાદગારીમાં રૂ. ૨૦૦૦) ની રકમ તેના વ્યાજમાંથી દર શાલ " ફરસ્ટ એકઝામીનેશન ઇન આર્ટસ "ની પરિક્ષામાં જે વિદ્યાર્થી ખુદરતી વિદ્યામાં સર્વેથી ચઢતી માર્કસે પસાર થાય તેને હાનરેબલ મી૦ ગીબસના નામથી ઇનામ આપવાને ભેટ આપી હતી. [1]

---

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૭ મી જાનેવારી ૧૮૭૯

૨ શેઠ ખરશેદજી શેરાબજી વાચ્છાગાંધીના દીકરા પણ મમાવા શેઠ જાંગીરજી ફરદુનજી મોદીના પાલક

૩ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૧૬ મી જાનેવારી ૧૮૭૯.

૪ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૧ મી જાનેવારી ૧૮૭૯.

૧ ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૨૯ મી જાનેવારી ૧૮૭૯.

ઉપલા પદવી મેલવેલા પારસીઓ ઉપરાંત આએ વર્ષ યુનીવરસીટીની નાધલી પરીક્ષાઓમાં નીચલા પારસીઓ પસાર થયા હતા:—

તા૦ ૨૯ મી જાનેવારી

રોજ ૧૨ માહ. ૬ (ક૦)૧૨૪૮ ય૦

આજ દીને મરહુમ બાઈ જાઈજી તે શેઠ કાવશજી દાદાભાઈ રૂસતમજી બનાજીનાં ધણીઆંની તથા કલકતા-વાલા શેઠ માણેકજી રૂસતમજી બનાજીનાં બેટીનાં ઉઠમણાંમાં તેમનાં ખેશીઓએ રૂ. ૮૫૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા. ૧

તા૦ ૩૦ મી જાનેવારી

મુંબઈની યુનીવરસીટીના નવા "ફેલોઝ" તરીકે નામદાર સરકારે આએ વર્ષ નીચલા પારસી ગ્રહસથોને નેમ્યા હતા:–ડાકટર કાવશજી પેશતનજી, શેઠ જાંહગીર કાવશજી જાંહગીર રેડીમની.

શેઠ શાપુરજી જામાસપજી ભાવનગરીને નામદાર સરકારે મુંબઇનાં કસટમસના ત્રિજા આસીસ્ટંટ કમીશનર તથા શેઠ જાંહગીરજી ડોશાભાઈ ફરાંમજીને ચોથા આસીસ્ટંટ કમીશનર નેમ્યા હતા. ૨

તા૦ ૩૧ મી જાનેવારી

રોજ ૧૪ માહ. ૫ (શે૦) ૧૨૪૮ ય૦

આજ દીને મરહુમ બાઈ બચુબાઈ તે મરહુમ શેઠ પાલણજી ધનજીભાઈ પાંઉવાલાનાં વીધવાનાં ઉઠમણાંમાં તેવણની પોતાની પુંજીમાંથી રૂ. ૫૦૦), તથા દીકરાઓ શેઠો ખરશેદજી અને દોરાબજી પાલણજી પાંઉવાલા તથા શેરાબજી કાવશજી પાંઉવાલાએ રૂ.૧૦૦૦૦),

---

ફુરસ્ટ એલ. એમ. એંડ. એસ. ની પરીક્ષામાં હોરમજજી એદલજી બનાતવાળા, દારાશાહ હોરમજજી બારીઆ, શેરાબજી રૂસતમજી બાઈસ, હોરમજજી શેરાબજી દારૂવાલા, ફરામજી દોરાબજી દીવેચા, જાંહગીર જમશેદજી લીલાંઉવાલા, ફરાંમજી એદલજી માડન, દીનશાહ બહમનજી માસટર, પીરોજશાહ પાલણજી મુલ્લાં, ફરાંમરોજ અરદેશર મુસ, રતનજી દોરાબજી નાનજી, શેરાબજી કાવશજી પાસકોસ, હોરમજજી જમશેદજી સીરવાઈ, હોરમજજી નશરવાનજી સીરવાઈ, જાંહગીર ખરશેદજી સુખીઆ, નાનાભાઈ રૂસતમજી ઉમરીગર.

ફુરસ્ટ એલ. સી. ઇ. ની પરીક્ષામાં—માણેકજી શેહરીઆરજી ભરૂચા, એદલજી હોરમજજી માડન, અરદેશર નવરોજજી નાદરશાહ, કેકોબાદ હોરમજજી રાવ, હીરાજી નાનાભાઈ સ્પેનસર,

ફુરસ્ટ એકઝામીનેશન ઇન આર્ટસ (એફ. ઈ. એ.) ની પરીક્ષામાં—રૂસતમ ખ. રૂ. કામા, શેરાબજી માણેકજી કાંગા, બહમનશાહ ખરશેદજી અંકલેસરીઆ, જમશેદજી મેહરવાંનજી આંતીઆ, ધનજીશાહ હોરમજજી દસ્તુર કામદીનના, દારાબજી દસ્તુર પેશોતનજી સંજાણા, કેખુશરૂ નશરવાનજી (ચાંદાભાઈ) ઇજનેર, એદલજી બેહરામશાહ હોડીવાલા, માણેકજી દોરાબજી કાંગા, માણેકજી શાપુરજી કાતરક, જીજીભાઈ પેશતનજી મીસ્ત્રી, નશરવાનજી પેશતનજી મુનશી, તેહમુલજી નવરોજજી સંજાણા.

મેટ્રીકયુલેશનની પરીક્ષામાં–દોરાબજી હીરજીભાઈ વાછા, ખરશેદજી ધનજીભાઈ સરાફ, અરદેશર જમશેદજી લાલકાકા, શેરાબજી ખરશેદજી નરીમાન, મનચેરજી કાવસજી કાંગા, પાલણજી હોરમજી કાતગરા, કાવશજી બેજનજી ખરાસ, જમશેદજી એદલજી સકલાતવાલા, બહમનજી કાવશજી વાછા, નવરોજજી હોરમજજી કાતરક, શેરાબજી જમશેદજી હાજી, નશરવાનજી શાપુરજી તવરીઆ, કેખુશરૂ ફરાંમજી મોદી, આદરજી મેહરનોશજી મસાંની, મેહરજીભાઈ રૂસતમજી શેઠના, નશરવાંનજી શેહરીઆરજી કરંજીઆ, માણેકજી લીમજી ભાજીવાલા, અરદેશર કાવશજી પટેલ, હોરમજજી બહમનજી મીસ્ત્રી, જીજીભાઈ પેશતનજી નીકલસન, નશરવાંનજી હોરમજજી ચોકસી, શાપુરજી ફરાંમજી મીસ્ત્રી, મનચેરજી માણેકજી સરાફ, નવરોજજી મનચેરજી પટેલ, અરદેશર ફરાંમજી ઉનવાલા, ફરાંમજી નશરવાંનજી પારખ, માણેકજી એદલજી વખારીઆ, દીનશાહ જીજીભાઈ ડાકટર, મેહરહોશંગ દસ્તુર જામાસ્પ આશાના, ધનજીભાઈ બેહરામજી રાઇટર, પેશતનજી રતનજી મેહતા, ખરશેદજી ફરાંમજી દારૂવાલા, રતનજી નવરોજજી ચીનાઈ, દોરાબજી ખરશેદજી ચાંનદારૂ, કાવશજી ખરશેદજી લાલકાકા, હીરાજી કાવશજી કોહલા, ફરામજી એદલજી દાવર, નાનાભાઈ દાદાભાઈ સેનારેવાલા, કેખુશરૂ નાનાભાઈ સ્પેનસર, દીનશાહ દાદાભાઈ કરાઈ, ખરશેદજી હોરમજજી મીસ્ત્રી, રૂસતમજી રતનજી લીંબુવાળા, શેરાબજી રૂસતમજી હકીમ, બેજનજી બેહરામજી ચોકસી, પીરોજશાહ માણેકજી મોદી, દારાશાહ શેહરીઆરજી હોમાજીના, ડોસાભાઈ મેહરવાંનજી ઉમરીગર, શેરાબજી દાદાભાઈ સુરતી, એદલજી માણેકજી મોદી, કાવશજી મોટાભાઈ બાટલીવાલા, પેશતનજી જમશેદજી સંજાણા, રૂસતમજી હોરમજજી માડન, દીનશાહ ડોશાભાઈ સાંગા, પેશતનજી દીનશાહ ઘાસવાલા, બરજોરજી બહમનજી મીસ્ત્રી, નશરવાનજી મનચેરજી ભાઈજી દલાલ, હોરમજજી નવરોજજી તલાટી, કેખુશરૂ નશરવાંનજી બાહદુરજી, નશરવાનજી મેહરવાનજી પારખ, જાંહગીર બરજોરજી ડાકટર (સ્પેનસરના), હોરમજજી જમશેદજી કોટવાલ, દોરાબજી હોરમજજી ભરૂચા, જમશેદજી દોરાબજી મીસ્ત્રી, જમશેદજી રૂસતમજી મીસ્ત્રી, જીજીભાઈ જીવાજી વાછા, ફરામજી કાવશજી લીચમોરના, માણેકજી કાવશજી ભરૂચા, જમશેદજી રૂસતમજી વાડીઆ, ફરામજી દોરાબજી તલાટી, રૂસતમજી શેરાબજી દાવર, અરદેશર શેરાબજી કાતરક, ફકીરજી કાવશજી માંડવીવાલા, અરદેશર નશરવાંનજી થાંણેવાલા, એદલજી નવરોજજી દેસાઈ, કેખુશરૂ જમશેદજી મોદી, ભીખાજી એદલજી ઘાસવાલા, રતનજી હોરમજજી ભાભા.

આએ વર્ષે યુનીવરસીટીના પરીક્ષકોમાં એકજ પારસી—ખાનબાહદુર દસ્તુર હોશંગજી જામાસપજી જામાસ્પ આશાના (મેટ્રીકયુલેશનની પરીક્ષામાં)–ફારસી ભાષાના પરીક્ષક હતા.

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૧ લી ફેબરવારી ૧૮૭૯

૨ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૩૦ મી જાનેવારી ૧૮૭૯

તથા બીજાં એશીઓએ રૂ. ૧૫૬)મલી રૂ. ૨૦૬૫૬) ધર્મ ખાતાંઓમાં આપ્યા હતા. [1]

તા૦ ૩ જી ફેબ્રરવારી

રોજ ૧૭ માહ ૫ (શે૦) ૧૨૪૮ ય૦

મરણુ—નશરવાનજી ફરદુનજી આંટનાં[2]–ઉમર વર્ષ (૧) સુરતના કલેક્ટર મી૦ આંટના કારભારી, અને તે પછી મુંબઇની ભાયખલા કલબના મેનેજર. ૧૦ વર્ષ સુધી કલબની વખાણવા લાયક અને ઇમાનદારીથી નોકરી કરી તેથી એ કલબના મેમબરોએ એક સોનાનો ચાંદ એમને ભેટ આપવા સુરતના કલેક્ટર મી૦ રેવનસક્રોફ્તપર મોકલ્યો હતો. ૧૮૭૪ સુધી સુરતની સદર ડીસતીલરીના દરોગા હતા. નાનપરા ચેરીટી ફંડની કમીટીના એક અધીકારી તથા સુરતની પારસી પંચાયતના એક તરસ્ટી હતા. એવણુ સુરત મધે ગુજર્યા હતા.

તા૦ ૬ થી ફેબ્રરવારી.

સુરતની પારસી ડીસ્ત્રીકટ માટ્રીમોનીઅલ કોરટના એક ડેલીગેટ ભરૂચવાલા શેઠ એદલજી મનચેરજી કંટ્રાકટરે ઓધ્ધો છોડવાથી નામદાર સરકારે તેમની જગોએ સ્તુર દીનશાહજી પેશોતનજી કામદીનજીને નેમ્યા હતા.

શેઠ દીનશાહ જમશેદજી દસ્તુર કામદીનનાને નામદાર-સરકારે સુરત જીલ્લાનાં પારડી ગામના કામચલાઉ મામલતદાર નેમ્યા હતા.[3]

તા૦ ૬ થી ફેબ્રરવારી.

રોજ ૨૦, માહ ૫ (શે૦) ૧૨૪૮ ય૦

મરણુ—તેહમુલજી દાદાભાઇ મોદી–ઉમર વર્ષ ૬૨) એવણે સરકારી નોકરીમાં પુના ખાતે પોસ્ટ માસ્તરનો ઓધો ઘણી ચાલાકીથી ચલાવ્યો હતો. તથા કાબુલની લડાઇ વખતે અને બળવા વખતે સરકારની નોકરી નીમકહલાલીથી બજાવી હતી. પાંતરીસ વર્ષની સરકારી નોકરી પછી પેનશન લીધું હતુ અને "પુના આબજરવર" પતરના માલેક થયા હતા. અને પુનામાં સર્વેના માનીતા થઇ પડયા હતા. ઇ. સ. ૧૮૬૫ માં પુનાની ડીસ્ત્રીકત માતરીમોનીયલ કોરટના એક ડેલીગેટ નેમાયા હતા. એમનું મરણુ પુના મધે નીપજયું હતું.

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૧ લી ફેબ્રરવારી ૧૮૭૯

૨ મરહુમ શેઠો કાવસજી નશરવાનજી કલબવાળા અને હોરમજશાહ નશરવાનજી આંટના બાવા.

૩ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૬ થી ફેબ્રરવારી ૧૮૭૯.

તા૦ ૭ મી ફેબ્રરવારી.

મુંબઇ ઇલાકાનાં આબકારી ખાતાંના કમીશનર મી૦ સી. બી. પ્રીચરડ તરફથી હાલ એવું જાહેરનામું નીકલ્યું હતું કે "એક ગયાલન અથવા છ બાટલી ગામઠી દારૂથી વધુ જેના પાસેથી મલી આવશે તે કલેક્ટરનાં લાઇસનસ, પરવાના, અથવા ખાસ હોકમ વગર રાખેલો ગેર કાએદાનો કહેવાશે." આ ઉપરથી અતરેના આગેવાન પારસી ગ્રહસ્થો સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, શેઠો બેહેરામજી જીજીભાઇ, સી. એસ. આઇ, દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, ફરાંમજી નશરવાનજી પટેલ, હીરજી ભાઇ હોરમજી શેઠના, નવરોજજી માણેકજી વાડીઆ, નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટ, અરદેશર હોરમજજી વાડીઆ, અને બીજાઓએ આજ દીને નામદાર સરકાર જોગ એક અરજી કીધી હતી કે એ જાહેરનામાંથી હમો જેવા તેનો ખપ કરનારાંઓને ઘણી જંજાલીઅતમાં આવવું પડશે, કાંએકે આએ વાત તો નકી છે કે ગામઠી દારૂ લાંબો વખત રાખવાથી તે સુધરે છે, અને એક એ વર્ષનો જુનો અને તરેહવાર મસાલાઓથી તૈયાર કરવા સિવાય એક પારસી ગ્રહસ્થની ટેબલ ઉપર તે કદી વપરાતો નથી. એ દારૂને પીનાર પોતાના ખવાસ અને શોખ મુજબ તરેહવાર જાતનો બનાવે છે, અને તેને મહીનાને મહીના બલકે વર્ષોનાં વર્ષો સુધી રાખી જુનો કરે છે. ગામઠી દારૂ પાછલ એ મુજબ લેવાતી સંભાલ, જોતી મેહનત અને ખરચો તરફ જોતાં એકી વખતે તેનો એક મોટો જથો ભરી રાખવાની અગત પડે છે, અને ગમે તેવી બીસાદવાલો એક પારસી ગ્રહસ્થ પોતાનાં ઘરમાં દશ ગયાલનથી ઓછો દારૂ તો કવચીતજ ભરતો હશે. આજે ઘણાક પારસી ગ્રહસ્થોનાં ગોડાંઉનોમાંથી જુદી જુદી જાતનો ૫૦ થી ૧૫૦ ગયાલન ગામઠી દારૂ મલી આવશે, જેમાં કેટલોક ૨૫ થી ૫૦ વર્ષનો જુનો હશે. તેટલા માટે હમોને એ ધારાની કલમમાંથી ફકત હમારાં પોતાનાં ઘરનાં ખપને માટે હમો જે દારૂ ભરી મુકયે તેનેજ માટે બાતેલ કરાવવા. [1]

૧ ટાઇમ્સ ઓફ ઇંડીઆ, તા૦ ૨૬ મી ફેબ્રરવારી ૧૮૭૯.

આ અરજીના જવાબમાં નામદાર સરકારના સેક્રેટરી મી૦ ટી. ડી. મેકેનઝીએ તા૦ ૨૧ મી ફેબ્રરવારી ૧૮૭૯ ને દીને સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ જોગ લખી જણાવ્યું કે "આબરૂદાર અને મોભો ધરાવનાર ગ્રહસ્થોને પડતી સઘળી અગવડોમાંથી મોકલા રાખવાને, મુંબઇના કલેકટરને એવી ફરમાસ કરવામાં આવી છે કે તે તેની મરજી મુજબ ખાસ પરવાંનગી કાહાડી તેઓને તેમની હૈયાતીમાં તેઓ પોતાના ખાંનગી ખપને માટે જેટલો ગામઠી દારૂ ભરી રાખવા માગે તેટલો તેમને રાખવા દેવો."

તા૦ ૭ મી ફેબરવારી.
રોજ ૨૧, માહ ૫ (શે૦) ૧૨૪૮ ય૦

મરણ—મનચેરજી ફરાંમજી શેઠના-ઉમર વર્ષ ૮૦) શેઠ ખાનદાન કુટુંબના એક વડીલ તથા મુંબઇમાં જાણીતા મીલકતદાર.

તા૦ ૯ મી ફેબરવારી.

આજ દીને મરહુમ શેઠ મનચેરજી ફરામજી શેઠનાના ઉઠમણાંમાં તેમની પુંજીમાંથી રૂ ૭૦૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[1]

તા૦ ૯ મી ફેબરવારી.
રોજ ૨૩ માહ ૫ (શે૦) ૧૨૪૮ ય૦

મરણ—ખરશેદજી કાવસજી ઘડીઆળી, ઉમર વર્ષ ૪૨) મરહુમ પોતાના કુટુંબોથી ઉતરી આવેલો ઘડીયાળીનો ધંધો પોતીકા પીત્રાઇ મરહુમ જમશેદજી મંચેરજી ચીકા ઘડીયાળીના હાથ હેઠળ શીખીને ઇ૦ સ૦ ૧૮૫૭ માં પોતે ઘડીઆળીનું કામ કરવા લાગા, અને મેડો સ્ત્રીટમાં એક નાની જેવી દુકાન કાહડી. તે વખતે રાસીલેટની કંપનીની એક નામીચી ઘડીયાળીની દુકાન હતી, તયાંનું સરવે રીપેર કામ મરહુમને સોંપવામાં આવતું હતું. અને તેજ વરસમાં જી. આઇ. પી. રેલ્વે આગળ ચાલુ થઇ તેના ઘડીયાળો દરસ્ત કરવા એ ખાતાંના ખાસ ઘડીયાળી તરીકે નેમાયા, અને પોતાના પીતરાઇ માફક નામીચા ઘડીયાળી તરીકે ઓળખાવા લાગ્યા તેમ જી. આઇ. પી. રેલ્વેના એજંટોનો પુરો વીશ્વાસ મેલવ્યો. એવણુનાં મરણ બાદ મરહુમના છોકરાઓએ હજુર સુધી તે કામ સાચવી રાખીને મરહુમના નામથી દુકાન ચાલુ રાખી છે તથા ઇંગ્રેજોમાં ઘણું સારૂં નામ જાળવી રાખ્યું છે.

તા૦ ૧૭ મી ફેબરવારી.
રોજ ૧, માહ ૬ (શે૦) ૧૨૪૮ ય૦

મરણ—એ૦ બરજોરજી બહમનજી મીનોચેહર હોમજીના-ઉમર વર્ષ ૮૭). નવસારીના મીનોચેહર હોમજીના સાથવાળા મોબેદોના મુંબઇના વડા. એ સાથ વાળાઓને લગતું ધરમતું ફંડ સ્થાપવામાં આગેવાન તથા તેના પેહલ વેહલા તરસ્ટી.

તા૦ ૫ મી મારચ.
રોજ ૧૭, માહ ૬ (શે૦) ૧૨૪૮ ય૦

મરણ—દસ્તુર શાપુરજી મનચેરજી મુલ્લાંરીરોજના—ઉમર વર્ષ ૬૫). મુંબઇના કદમીઓના એક દસ્તુર.

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૦ મી ફેબરવારી ૧૮૭૯.

તા૦ ૫ મી મારચ.

ડાકટર એદલજી માણેકજી દામલાએ લંડન મધે ઇંડીઅન મેડીકલ સરવીસની પરીક્ષા ફતેહમંદીથી પસાર કીધી હતી.[1]

તા૦ ૫ મી મારચ.

અતરેની ગ્રાંટ મેડીકલ કાલેજમાં શિખનારા ચંચલ વિધ્યાર્થીઓને સ્કાલરશીપો અને ઇનામો આપવાની વાર્ષિક સભા આજ દીને મલી હતી. સરનશીનની ખુરસી નામદાર ગવરનર સર રીચરડ ટેમપલે લીધા બાદ એ ખાતાંના પ્રીનસીપાલ ડાકટર કુકે ગયાં સાલનો રીપોરટ વાંચી સંભલાવ્યો, જે પછી ચંચલ વિધ્યાર્થીઓને ઇનામો તથા સ્કાલરશીપો આપી હતી, જેઓમાં નીચલા પારસીઓ હતા:—

(૧) ધનજીભાઇ બરજોરજી ડાકટર (સ્પેનસર) ને રૂ. ૨૫૦) નું સર જમશેદજી જીજીભાઇ મેડીકલ પ્રાઇઝ (૨) ડોશાભાઇ અરદેશર ચોકસીને રૂ. ૨૫) ની એનડરસન સ્કાલરશીપ, (૩) ધનજીભાઇ રૂસતમજી વાડીઆને રૂ. ૨૫) ની ફેરીશ સ્કાલરશીપ, (૪) કેખશરૂ શેરાબજી એનજીનીઅરને રૂ. ૧૫) ની રીડ સ્કાલરશીપ, (૫) હોરમજજી એદલજી બનાતવાલાને રૂ. ૨૦) ની ફેરીશ સ્કાલરશીપ, (૬) શેરાબજી કાવશજી પાસકોલને રૂ. ૧૫) ની કરનાક સ્કાલરશીપ, (૭) નાનાભાઇ રૂસતમજી ઉમરીગરને રૂ. ૧૫) ની રીડ સ્કાલરશીપ (૮) દારાશાહ હોરમજજી બારીઆને રૂ. ૧૫) ની એનડરસન સ્કાલરશીપ, (૯) શેરાબજી માણેકજી કાકાને રૂ. ૧૫) ની રીડ સ્કાલરશીપ, (૧૦) અરદેશર દાદાભાઇ મોદીને રૂ. ૧૫) ની એનડરસન સ્કાલરશીપ (૧૧) રૂસતમજી ખરશેદજી વાછાને રૂ. ૧૪) ની ફેરીશ સ્કાલરશીપ, (૧૨) ફકીરજી રતનજી હાડવઇદને રૂ. ૧૩) ની કરનાક સ્કાલરશીપ, (૧૩) નવરોજજી બહમનજી ગંદેવીઆને રૂ. ૧૩) ની કરનાક સ્કાલરશીપ, (૧૪) નાનાભાઇ નવરોજજી કાતરકને રૂ. ૧૦) ની સરકારી સ્કાલરશીપ.

કાલેજના ગુજરાતી વર્ગોની સેવટની પરીક્ષામાં ૬ હિંદુ અને નીચલા પારસીઓ પસાર થયા હતા:—

એરચશાહ જમશેદજી હકીમ, હોરમજજી લીમજીભાઇ બાટલીવાલા, ધનજીભાઇ મોટાભાઇ, બેહરાંમજી જીવણજી, નશરવાંનજી પાલણજી[2]

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૭ મી મારચ ૧૮૭૯.
૨ ટાઇમ્સ ઓફ ઇંડીઆ, તા૦ ૧૧ મી મારચ ૧૮૭૯.

તા૦ ૬ થી મારચ.

પુણાંની ડીસ્ટ્રીક્ટ પારસી માટરીમોનીઅલ કોર્ટના ડેલીગેટો તરીકે નામદાર સરકારે શેઠો દાદાભાઇ પાલણજી બેદવાર અને આદરજી દોરાબજી ઘાસવાલાને નેમ્યા હતા.

શેઠ દોરાબજી તેહમુલજી કાપડીઆને નામદાર સરકારે પુણા જીલ્લામાં આવેલાં જુનાર ગામના સબારડીનેટ જડજ નેમ્યા હતા.

શેઠ જમશેદજી અરદેશર દલાલ, એમ. એ., એલ. એલ. બી.ને નામદાર સરકારે અમદાવાદની આરટસ કોલેજમાં ગણિત શાસ્ત્ર તથા ખુદરતી ફીલસુફીના પ્રોફેસર તરીકે નેમ્યા હતા.

શેઠ દોરાબજી એદલજી ગીમી, બી. એ. ને નામદાર સરકારે નડીઆડ હાઇ સ્કુલના હેડ માસ્તર તરીકે કાયમ કીધા હતા.[1]

તા૦ ૬ થી મારચ.

સુરત મધે મોજે મેશુ ગામની સીમમાં બાઇ દીનબાઇ તે શેઠ જીવાજી જમશેદજી ડાકટરનાં બેટી તથા મરહુમ શેઠ રૂસતમજી ફરામજી હીરા માણેકનાં વીધવાએ પોતાનાં ભાણેજનાં છોકરી મરહુમ બાઇ આલીબાઇ કુવરજી દીનશાહજી મસાલાવાલાનાં પુનને માટે એક મોટો કુવો બંધાવી ખોલ્લો મુકયો હતો.[2]

તા૦ ૬ થી મારચ.
રોજ ૧૮, માહ ૬ (શે૦) ૧૨૪૮ ય૦

મરણ—નવસારીવાળા જમશેદજી તેહમુલજી દેશાઇ—ઉમર વર્ષ ૬૭). નવસારીની અંજુમનના એક આગેવાન અકાબર. ફારસી ભાશામાં ઘણુંજ કાબેલ અને ત્યાંની સર કાવસજી જાંહગીર મદરેસાના નવસારી ખાતેના પોતાના મરણ સુધી સેક્રેટરી.

તા૦ ૮ મી મારચ.
રોજ ૨૦, માહ ૬ (શે૦) ૧૨૪૮ ય૦

બીલીમોરા મધે અંજુમનના ઉધરાતથી બંધાવવા માંડેલાં દોખમાંનો તાણો પુરવાની ક્રિઆ આજ દીને તે તરફ જરથોસ્તીઓના મોટા મેળાવડાની હજુરમાં કરવામાં આવી હતી.[1]

તા૦ ૧૦ મી મારચ.

દસ્તુર બેહમનજી જામાસપજી જામાસ્પ આશાનાને ચાલુ ખ્રિસ્તી નવાં શાલને દીને મલેલા સી. આઇ. ઇ. ના ખેતાબની મુબારકબાદીમાં આજ દીને પુણાંના જરથોસ્તીઓએ શેઠ ધનજીશાહ જમશેદજી અંકલેસરીઆનાં મકાનમાં તેમનાં પ્રમુખપણાં હેઠલ એક મેલાવડો કરી માનપત્ર આપ્યું હતું. શેઠ એદલજી જીવાજી અંકલેસરીઆએ તે વાંચી સંભલાવ્યા બાદ દસ્તુરજીએ તેનો ઘટતો જવાબ વાલ્યો હતો. જે બાદ દસ્તુરજી તરફનાં માનની નિશાન દાખલ તેમને એક સુંદર કારીગરીનું "ફલાવરવાઝ" ભેટ આપ્યું હતું.[2] એ પછી પાંન ગોલાબ લઇ મેલાવડો બરખાસ્ત થયો હતો.[3]

તા૦ ૧૧ મી મારચ.

શેઠ માણેકજી શેરાબજી મેહતા (બુલીઅન કીપર) એ ઇંગ્લાંડ મધે એલ. આર. સી. પી. તથા એલ. આર. સી. એસ. ની પરીક્ષાઓ ફતેહમંદીથી પસાર કીધી હતી.[4]

તા૦ ૧૩ મી મારચ.

ડાકટર રૂસતમજી નશરવાનજી ખોરીએ "વૈદાંને લગતા કાનુનો તથા તેની વિદ્યા" ને લગતું એક પુસ્તક રચી

---

૧ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૬ થી મારચ ૧૮૭૯.

૨ આ કુવા ઉપર નીચે મુજબ તખ્તી મારેલી છે:—
"મરહુમ બાઇ આલીબાઇ તે શેઠ કુવરજી દીનશાજી મસાલાવાલાની બેટીનાં પુનને વાશતે બાઇ દીનબાઇ તે જીવાજી દાકટરની બેટીએ આ કુવો બંધાવ્યો છે. તા૦ ૬ થી મારચ સને ૧૮૭૯."

૧ જામે જમશેદ તા૦ ૧૦ મી મારચ ૧૮૭૯.

આ ક્રિઆમાં સામેલ થવાને એ દોખમાંનાં કામનમાનેજરો શેઠો દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, રૂસતમજી લીમાજીભાઇ લીમમાકુના, રૂસતમજી કોલાભાઇ કોલાકાકાના, લીમજીભાઇ હોરમજજી મેગુશી, અને બેહરામજી ફરામજી બારીઆએ તા૦ ૧૨ મી ફેબરવારી ૧૮૭૯ નાં વર્તમાન પત્રોમાં જાહેર ખબર છપાવી સર્વે જરથોસ્તીઓને અરજ કીધી હતી.

૨ આ "ફલાવર વાઝ" પર નીચે મુજબ લેખ કોતરેલો છે:—

"Presented to Dustoor Bymonjee Jamaspjee, Esq , C. I. E. Asstt. Commissioner, Hyderabad Assigned Districts by his friends and admirers amongst the Zoroastrian community of Poona on the happy occasion of his being made a companion of the Order of the Indian Empire as a slight token of esteem and regard 1879."

૩ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૩ મી મારચ ૧૮૭૯.

૪ ટાઇમ્સ ઓફ ઇંડીઆ, તા૦ ૧૪ મી મારચ ૧૮૭૯.

પ્રગટ કીધું હતું. હિંદુસ્થાનના વજીરે એની કેટલીક નકલો ખરીદી હિંદુસ્થાનની મેડીકલ કાલેજોમાં મોકલી આપી હતી.*[1]

તા૦ ૧૫ મી મારચ.

રોજ ૨૭, માહ ૬ (શે૦) ૧૨૪૮ ય૦

મરણ—જમશેદજી હોરમજજી લાકડાંવાલા અથવા વખારીઆ-ઉમર વર્ષ ૫૫). એવન ભરૂચના એક જાણીતા વેપારી હતા. પ્રથમ સાગી મલબારી લાકડા, મોવડાં વગેરેનો વેપાર કરતા હતા. ત્યાર બાદ રૂઉના મોહટા સાહસીક વેપારી તરીકે જાણીતા થયા હતા અને રૂઉ પીલવાના કારખાના તથા ગાંશડી બાંધવાના પ્રેશો એમને ઉભા કીધા હતા. એવણની નધયતે ભરૂચમાં એક તથા ઉદવાડામાં એક ગહમબાર સહેરવર મહીનો અને આસમાન રોજે થાય છે. એમના ભાઈઓએ તથા કુટંમ્બીઓએ એમનું નામ કાયમ રાખવા બહાર ગામના જરથોસ્તીઓને ઉતરવા એક મુસાફરખાનાનો બાદશાહી બંગલો ભરૂચમાં બાંધ્યો છે અને તે "જમશેદ બાગ" ના નામથી ઓલખાય છે. એમના વારસમાં એમના મરહુમ દીકરીના દીકરા શેઠ બમનશા જામાશજી જંબુસરવાલા છે અને તેઓના પણ રૂઉ, કપાસ, વ્યાજના ધંધા છે અને અંકલેશરમાં જીન અને પ્રેસના માલેક છે. મરહુમના એક ભાઈ શેઠ ધનજીશાહ હોરમજજી વખારીઆ પણ એજ ધંધામાં શ્રી પાળેજ ખાતે જીનીંગ ફેકટરી છે. અને રૂઉ તથા વ્યાજનો બહોલો ધંધો કરે છે. એમના નાહના ભાઈ શેઠ રૂસતમજી વખારીઆના ભરૂચ-પાલેજ અંકલેસરમાં જીનો પ્રેસો છે તથા ગુજરાતમાં રૂઉના શાહ વેપારી તરીક ગણાય છે. એક ભાઈ મરહુમ સોરાબજી લાકડાવાલાના દીકરા શેઠ મંચેરશાહ લાકડાનો મુંબાઈ—ભરૂચ—અંકલેશર—અમદાવાદનો મોહટો બહોલો ધંધો છે. અને એ કુટંબ તરફથી અનજુમનને મોહટી બક્ષેશો થયલી છે અને ધર્મના તથા શહેરના આગેવાન કામોમાં અગ્રેસરો છે તથા પંચાતના અકાબરો તથા તરસ્ટીઓ છે.

તા૦ ૧૭ મી મારચ.

આજ દીને ભરૂચ મધે મરહુમ શેઠ જમશેદજી હોરમજજી વખારીઆ અથવા લાકડાવાળાના થયલા ઉઠમણામાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી રૂ. ૧૨૨૨૫, માતાજી બાઈ દીનબાઈ તે મરહુમ શેઠ હોરમજજી બેહરાંમજી વખારીઆનાં વીધવાએ રૂ. ૫૦૦, ભાઈ શેઠ શોરાબજી હોરમસજીએ રૂ. ૩૦૦૦, તથા શેઠો રૂસતમજી અને ધનજીશાહ હોરમજજીએ રૂ. ૨૦૦૦, મળી રૂ. ૧૭૭૨૫, ધર્મ ખાતે આપ્યા હતા.[1]

તા૦ ૨૦ મી મારચ.

શેઠ આદરજી જીવણજીને નામદાર સરકારે ખેડાના હજુર ડેપ્યુટી કલેકટર નેમ્યા હતા.

ખાંનબાહદુર બહમનજી શોરાબજી તારાપોરવાલા, એલ. સી. ઇ., ને નામદાર સરકારે પુણાં જીલ્લાના કામચલાઉ એકઝીકયુટીવ એનજીનીઅર નેમ્યા હતા.[2]

તા૦ ૨૦ મી મારચ.

મુંબઇના નામદાર ગવરનર સર રીચરડ ટેમપલે આજ દીને નવી સેક્રેટરીએટ આફીસનાં દીવાનખાનામાં એક લેવી ભરી હતી, જે વેળાએ નીચલા પારસી ગ્રહસ્થો ત્યાં હાજર થયા હતાઃ—

પ્રાઇવેટ આંત્રી—બેહરાંમજી જીજીભાઈ, સી. એસ. આઇ; હાનરેબલ ડોશાભાઇ ફરામજી કરાકા, સી. એસ. આઇ; સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ.

પબલીક આંત્રી—અરદેશર ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ, અરદેશર ડોશાભાઇ મુનશી, અરદેશર ફરામજી મુસ, અરદેશર હોરમજજી વાડીઆ, બહમનજી મંચેરજી પંચકી, બહમનજી ખરશેદજી ભાંડુપવાળા, ખાન બાહદુર બેહરામજી દાદાભાઇ રેજીસ્ત્રાર, બેહરાંમજી નશરવાનજી સીરવાઇ, કાવશજી દાદી લીમજી, કાવશજી ખરશેદજી જમશેદજી, કાવશજી માણેકજી લીમજી, ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ, દાદાભાઇ ડોશાભાઇ કામાજી, દાદી માણેકજી લીમજી, દાદી નસરવાંનજી દાદી, એદલજી રૂસતમજી રીપોરટર, ગોદરેજજી દોરાબજી પદમજી, હોમજી ખરશેદજી

---

1 "Digest of the Principles and Practice of Medicines." Dr. Khory's recently published "Digest of the Principles and Practice of Medicines" has been brought to the notice of the Secretary of State, who, being of opinion that the work has been apparently written without any view to profit and is an instance of devotion to the scientific studies of the higher branches of the medical profession by a native of India (Dr. Khory being a Parsee) has ordered a number of copies to be purchased and transmitted to India for distribution among the medical colleges.

[Times of India, 19th May 1879]

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૧ લી આપરેલ ૧૮૭૯.
૨ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૨૦ મી મારચ ૧૮૭૯.

દાદીશેઠ, હોરમારજી અરદેશર હોરમજજી વાડીઆ, હોરમજજી બેહરાંમજી મુસ, હોરમજજી અરદેશર સંતોક, ખાંનબાહદુર જમશેદજી ધનજીભાઈ વાડીઆ, જમશેદજી ખરશેદજી જમશેદજી, જીવાજી શાપુરજી ધનજીભાઈ, જાંહગીર માણેકજી ખરશેદજી, જાંહગીર કાવસજી જાંહગીર, જાંહગીર ડોસાભાઈ ફરામજી, ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજી, કેખશરૂ નવરોજજી કાબરાજી, મનચેરજી મેહરવાંનજી ભાવનગરી, ખાંન બાહદુર મનચેરજી કાવસજી મરજબાંન, માણેકજી ખરશેદજી સરાફ, નશરવાંનજી હીરજીભાઈ કરાંની, નાનાભાઈ બેહરાંમજી જીજીભાઈ, નશરવાનજી ચાંદાભાઈ, પીરોજશાહ મેહરવાંનજી મેહતા, રૂસતમજી નાનાભાઈ બેહરામજી જીજીભાઈ.[1]

તા૦ ૨૫ મી મારચ.

મોબેદ અસપંદીઆરજી બરજોરજી પંથકીએ "ફારસી ભાષાનો ભોમીઓ" એવે નામનો એક ઈંગ્રેજી, ફારસી અને ગુજરાતી કોષ રચી પ્રગટ કીધો હતો.[2] એ પુસ્તક સર જમશેદજી જીજીભાઈ બારોનેટને અર્પણ કરવામાં આવ્યું હતું.

તા૦ ૨૭ મી મારચ.

નીચલા પારસી ગ્રહસ્થોને નામદાર સરકારે નવા સુલેહના અમલદારો તરીકે નેમ્યા હતાઃ—[3]

શેઠો અરદેશર મેહરવાંનજી શેઠના, હીરજીભાઈ અરદેશર દાદીશેઠ, નાનાભાઈ રૂસતમજી રાંણીના.

તા૦ ૩૦ મી મારચ.

અતરેનાં "ટાઈમ્સ ઓફ ઈંડીઆ" પત્રના રીપોરટર શેઠ નાનાભાઈ રતનજી ચીજગરે મી૦ પીટમેનની રીતી મુજબ "શારટહેંડ" ઈઆને જાવતમાં લખવાની પરીક્ષા પસાર કરી તે માટે, તથા એ હુનર બીજાઓને શિખાડવાની લાયકાત માટે સરટીફીકેટ મેલવી હતી.[4]

---

૧ ટાઈમ્સ ઑફ ઈંડીઆ, તા૦ ૨૨ મી મારચ ૧૮૭૯.

2 "Guide to the Persian Language. An English, Persian and Gujarati Vocabulary. For the use of English, Persian, and Gujarati learners. Compiled by, Mobed Aspundiarji Burjorji Punthaki. Bombay: Education Society's Press, 1879."

૩ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૨૭ મી મારચ ૧૮૭૯.

૪ જામે જમશેદ, તા૦ ૩૧ મી મારચ ૧૮૭૯.

તા૦ ૩૧ મી મારચ.

રોજ ૧૨, માહ ૭ (શે૦) ૧૨૪૮ ય૦

મરણ—દાદાભાઈ રૂસતમજી અપુ—ઉમર વર્ષ ૫૮) મઉ તથા વડોદરા ખાતેનો વેપાર ચલાવતા હતા. મુંબઈના નસેસાલાર બાંધીયાઓનું ફંડ ઉભું થયું તેની તકેદારી કરવા નેમાયલી કમીટીના એવણ એક અધીકારી હતા.

તા૦ ૧ લી આપરેલ.

નીચલા પારસી ગ્રહસ્થોને આએ વર્ષમાં તેમનાં નામની આગલ લખેલાં જુદાં જુદાં મથકોની મ્યુનીસીપાલીટી તથા ડીસ્ટ્રીકટ લોકલ ફંડ કમીટીઓના મેમ્બરો તરીકે નામદાર સરકારે નેમ્યા હતાઃ—

મ્યુનીસીપાલીટી.

વાંદરા—શેઠ જાહંગીરજી રૂસતમજી મોદી.
શેઠ દાદાભાઈ નવરોજજી દાવર.

કલીઆંણી—ડાકટર પેસતનજી બહમનજી ધનજીમેહતાના.
શેઠ ભીખાજી જીજીભાઈ શેઠના.

ડાપોલી—શેઠ ફરામજી રતનજી શેઠ.

કેવલામાહીમ—ડાકટર બરજોરજી અરદેશર સ્પેનસરના.

ઉરન—શેઠ કુંવરજી એદલજી ઉમરીગર.
શેઠ રૂસતમજી પેશતનજી ઉમરીગર.

જલગાંમ—શેઠ બેજનજી નવરોજજી.

અંકલેસર—શેઠ પેશતનજી નશરવાનજી જીનવાલા.
શેઠ એદલજી નશરવાનજી જીનવાલા.
શેઠ જમશેદજી જીવાજી સુનાવાલા.

ભરૂચ—શેઠ નશરવાનજી શેહરીઆરજી જીનવાલા.

ખેડા—શેઠ આદરજી જીવણજી.

દાહોદ—સરજયન કેખશરૂ શોરાબજી નરીમાન.

ડીસ્ટ્રીકટ લોકલ ફંડ કમીટી.

સુરત—શેઠ બરજોરજી રૂસતમજી ગારડા.

તા૦ ૩ જી આપરેલ.

શેઠ શાપુરજી જામાસપજી ભાવનગરીને નામદાર સરકારે કસટમસના ત્રીજા વર્ગના અને શેઠ જાંહગીરજી ડોશાભાઈ ફરામજી કરાકાને ચોથા વર્ગના આસીસ્ટંટ કમીશનર નેમ્યા હતા.

આજે સાલની ડીસ્ટ્રીક્ટ પલીડરની પરીક્ષામાં નીચલા પારસીઓ પસાર થયા હતાઃ—૧

શેઠ બેજનજી માણેકજી જંબુસરીઆ, બી. એ.

શેઠ ઉકરજી ફકીરજી મીસ્ત્રી.

શેઠ નવરોજજી અરદેશર.

તા૦ ૩ જી આપરેલ.

બાઇ આવાંબાઇ તે શેઠ કાવશજી બેજનજી આલબલેસનાં ધણીઆનીએ નવસારીની પાસેનાં તવડી ગામની પાદર આમલના મીઠા કુવાની પાસે એક મોટો અભાડો બંધાવી આપ્યો હતો.૨

તા૦ ૯ મી આપરેલ.

રોજ ૨૨ માહ ૭ (શે૦) ૧૨૪૮ ય૦

આજ દીને મરહુમ બાઇ કુકીઆઇજી તે શેઠ માણેકજી બરજોરજી શેઠનાના ધણીઆની તથા મરહુમ શેઠ કાવશજી ફરામજી મારકરના બેટીનાં ઉઠમણાંમાં તેમના ખાવંદે રૂ. ૧૦૦), દીકરા શેઠ એદલજી માણેકજી શેઠનાએ રૂ. ૫૦૦), ભાઇ શેઠ ફરામજી કાવશજી મારકરે રૂ. ૫૦૦), તથા બીજા ખેશીઓએ રૂ. ૫૦) મલી રૂ. ૧૧૫૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.૩

તા૦ ૧૦ મી આપરેલ.

શેઠ માણેકજી નશરવાનજી નાણાવટી, બી, એ; એલ. એલ. બી.ને નામદાર સરકારે થાણા જીલ્લાનાં વસાઇ અને દેહણુંના સબારડીનેટ જડજ નેમ્યા હતા.૪

---

૧ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૩ જી આપરેલ ૧૮૭૯.

૨ આ અભાડા ઉપર નીચે મુજબ તખ્તી મારેલી છેઃ—

"શ્રી દાદાર હોરમજદની મદદ છે.

"બાઇ આવાંબાઇ તે શેઠ કાવશજી બેજનજી આલ-
"બરસનાં ધણીઆનીએ પોતાના પુનને સારૂં પોતાના
"ખરચથી આએ અભાડો બંધાવેઓ છે. રોજ ૧૬ મો
"મેહેર ઇજદ, માહ ૭ મો મેહેર ઇજદ, સને ૧૨૪૮
"ઇઅજદજરદી સંવત ૧૯૩૫ ના ચઇતર શુદ ૧૧ ને
"વાર ગરેગે તા૦ ૩ જી એપરેલ સને ૧૮૭૯ ઇસવી."

૩ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૧ મી આપરેલ ૧૮૭૯.

૪ બોમબે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૧૦ મી આપરેલ ૧૮૭૯.

તા૦ ૧૭ મી આપરેલ.

પુણાંવાલા ખાનબાહદુર પદમજી પેશતનજીને નામદાર સરકારે દખણના પેહલા વર્ગના સરદાર નેમ્યા હતા.૧

તા૦ ૧૮ મી આપરેલ.

રોજ ૧ માહ ૮ (શે૦)૧૨૪૮ ય૦

આજ દીને મરહુમ બાઇ આઇમાએ તે શેઠ પીરોજશાહ ધનજીભાઇ આલબલેસના ધણીઆની તથા શેઠ અરદેશર નશરવાનજી મોદીના બેટીના ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી રૂ. ૧૦૦૦), મમાવા શેઠ કાવશજી બેજનજી આલબલેસે રૂ ૫૦૦૦), મમાઇ બાઇ આવાંબાઇએ રૂ. ૫૦૦), સસરા શેઠ ધનજીભાઇ એદલજી આલબલેસે રૂ. ૫૦૦), કાકાસસરાઓ મરહુમ શેઠ એદલજી ફરામજી આલબલેસના સાહેબજાદાઓએ રૂ. ૧૦૦૦), તથા બીજા ખેશીઓએ રૂ. ૫૨૫) મળી રૂ. ૮૫૨૫) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા ૨

તા૦ ૨૦ મી આપરેલ.

પુણાં મધે નામદાર શાહજાદા પ્રીન્સ ઓફ વેલ્સની પધરામણીની યાદગારીમાં બંધાનારી આલબરટ એડવર્ડ ઇનસ્ટીટયુટની ઇમારતનાં ફંડમાં મઉવાલા ખાનબાહદુર એદલજી પેશતનજી ધાસવાલાએ રૂ. ૧૦૦૦) આપ્યા હતા.૩

તા૦ ૨૨ મી આપરેલ.

શેઠ મનચેરજી ફરામજી પટેલ, બી. એ. એ લંડનની નેશનલ ઇંડીઅન આસોશીએશનની મુંબઇની શાખાના સંબધમાં આજ દીને ફરામજી કાવસજી ઇનસ્ટીટયુટમાં "આપણાં રૂઇનાં કારખાનાં, તેમની હાલની હાલત, તે કેમ આવી, અને તેને ભવીષમાં સુધારવાના ઉપાયો" વિષે ઇંગ્રેજીમાં એક ભાષણ કીધું હતું. સરનશીનની ખુરસીએ સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ બીરાજ્યા હતા. ૪

---

૧ ટાઇમ્સ ઓફ ઇંડીઆ, તા૦ ૨૧ મી આપરેલ ૧૮૭૯.

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૯ મી આપરેલ ૧૮૭૯.

૩ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૨ મી આપરેલ ૧૮૭૯.

૪ ટાઇમસ આફ ઇંડીઆ, તા૦ ૨૬ મી આપરેલ ૧૮૭૯.

એ ભાષણનું એક ચોપાનીયું નીચલા નામથી છપાઇ પ્રગટ થયું હતુંઃ—

"Our Spinning and Weaving Mills, their present condition, how brought about, remedies for the future. A Lecture delivered by Muncherjee Framjee Patell, B. A. in connection with the Bombay Branch of the National Indian Association. Bombay: printed at the Duftur Ashkara Press. 1879."

તા૦ ૨૫ મી આપરેલ.

અતરેની કુરલા મધે ચાલતી ન્યુ ધરમસી સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કુંપનીના એજંટો અને ડાએરેક્ટરો વચ્ચે મીલના વહીવટ બાબે ટપાટપી ચાલતી હતી. તે દરમેઆન એજંટોએ ગયા નવેમબર માસમાં પોતાના બચાવમાં એક ચોપાનીયું છપાવી ભાગીદારો વચ્ચે વેંહચ્યું હતું. આ ચોપાનીયાંમાં પોતાની આબરૂને નુકસાન પોંહચે એવું લખાણ ધારી ડાએરેક્ટરોના પ્રમુખ શેઠ નશરવાનજી અરદેશર ખરશેદજી વાડીઆએ એજંટોની પેહડીના ભાગયાઓ શેઠો નશરવાનજી મેહરવાનજી પાંડે અને દોરાબજી ફરામજી પાંડે ઉપર અતરેની પોલીસ કોર્ટમાં બદનક્ષીની ફરીઆદી માંડી હતી જે મુકદમો માજીસ્ટ્રેટે શેશનમાં મોકલ્યાથી તેની તપાસ ત્રણ દીવસ સુધી હાનરેબલ મી૦ જસ્ટીસ બેલી અને ખાસ જુરીની હજુરમાં ચાલી હતી, જે દરમેઆન પ્રથમ વાદીની શાક્ષી લેવાઇ હતી, અને મી૦ ઇનવરારીટી બારીસ્ટરે લીધેલી ઉલટ પાલટ તપાસમાં તેનું ઘણુંક ભોપાલું બાહેર આવ્યું હતું. આથી જુરીએ પ્રતીવાદીઓનો બચાવ સાંભળ્યા વગર પોતાનું મત આપ્યું કે "જે શાક્ષી આ કોર્ટ સામે પડી છે તે ઉપરથી એવું સાબીત થતું નથી કે પ્રતીવાદીઓએ નવી ધરમસી પુંજાભાઇ સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કુંપનીના ભાગીદારોમાં ફરીઆદ કરેલી બદનક્ષીવાળું ચોપાનીયું છપાવીને વેંહચવામાં કાંઇબી ખરાબ ધારણા રાખી નહીં હતી, અને વળી બીજું એ કે આ મુકદમો ફરીઆદીએ આ કોર્ટમાં લાવવો જોઇતો નહતો." નામદાર જડજે જણાવ્યું કે તમારા મતને હું તદન મલતો છું, તથા આજ સહવારના મેં એ ચોપાનીયું આખું વાંચ્યું હતું, અને તે ઉપરથી માલમ પડે છે કે પ્રતીવાદીઓએ ઇમાનદારીથી પોતાના બચાવમાં ખરી વીગત બાહેર પાડી છે, અને તેઓને આબરૂથી છોડી દેઉં છું.૧

તા૦ ૨૬ મી આપરેલ.

શેઠ કેખશરૂ નવરોજજી કાબરાજીએ "લવકુશ" નામે નાટક રચી પ્રગટ કીધો હતો. ૨

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૬ મી આપરેલ ૧૮૭૯.

૨ લવકુશ નાટક. ત્રણ અંકમાં. રચનાર, કેખુશરો નવરોજજી કાબરાજી. મુંબઇ, દફતર આશકારા છાપાખાના મધે, ફરદુનજી નવરોજજી ખંબાતાએ છાપ્યો છે. સને ૧૮૭૯ ઇસવી.

તા૦ ૨૭ મી આપરેલ.

રોજ ૧૦ માહ ૮ (શે૦) ૧૨૪૮ ય૦

ઇંડોર મધે શેઠ હોરમજજી માણેકજી ભમગરાએ પોતાના મરહુમ ધણીઆની બાઇ નવાજબાઇનાં નામથી બંધાવેલી આતશ દાદગાહની દરેમેહર પરઠવાની ક્રિઆ આજ દીને કરવામાં આવી હતી. જશનની ક્રિઆ પુણાવાલા ખાનબાહાદુર દસ્તુર હોશંગજી જામાસપજી જામાસ્પ આશાનાએ કરવા બાદ તેવણે એક ગંભીર વાએજ કરી સંભલાવી હતી. જે પછી શેઠ હોરમજજી તરફથી એક અંજુમન પત્ર વાંચવામાં આવ્યો, જેમાં જણાવ્યું હતું કે એ દરેમેહરનું મકાન શ્રી ઇંડોરની જરથોસ્તી અંજુમનને સ્વાધીન આપ્યું છે. તેનું માપ ૪૬ ફીટ લાંબુ અને ૩૮ ફીટ પહોલું છે. તેની સામે એક કુવો છે. અને પાસે એક નાયલું બબરચીખાતું છે. દરેમેહરના મકાનની પૂર્વે જે અમારૂં મકાન છે તે પણ આજ દીને અંજુમનને સ્વાધીન કીધું છે, એવી સરતથી કે એ મકાનબી ઉપલાં દરેમેહરના મકાન સાથેજ સંબંધ રેહ જે મધે મોબેદ સાહેબો પોતાનાં બાલબચાં સાથે રેહ. એ સર્વે મકાનોપર આજ દીનથી હમારો તથા હમારા વારસ વકીલો અથવા ફરજંદાન ફરજંદોનો મુખતીયારી સંબંધી કશો હક અથવા દરહાવો નથી. એ દરેમેહરનાં મકાંનની મરામત તથા દાદગાહ વગેરેનો ખરચ અંજુમન સાહેબે ચલાવવા કબુલાત આપી છે. છેલ્લે અંજુમન સાહેબને નમનતાઇથી અરજ છે જે "હમારા ગુજરીઆ બાદ અતરે થતી જશન વીગેરે જાહેર કીરીઆઓમાં મારૂં નામ શામેલ કરવાને અંજુમન તથા દસ્તુર સાહેબ ઠેરાવ કીધાથી શેવકને આએ જેહાન તેમજ તે જેહાનમાં સરફરાજી છે." ઉપલો અંજુમન પત્ર વંચાયા બાદ ઇંડોરની અંજુમનના પ્રમુખ શેઠ કાવસજી પેશતનજીએ અંજુમન તરફથી શેઠ હોરમજજીને માનપત્ર વાંચી સંભલાવી શેઆલ હોરાડી હતી, જે પછી ચાશની કરી સર્વે લોક વદાય થયું હતું.

તા૦ ૨૮ મી આપરેલ.

શેઠ દીનશાહ પેશતનજી કાંગા, એમ. એ.; એલ. એલ. બી. એ હાઇકોર્ટના સોલીશીટરની પરીક્ષા ફતેહમંદીથી પસાર કીધી હતી ૨.

તા૦ ૩ જી મેએ.

હિંદુસ્થાનમાં આયાત થતાં કાપડ ઉપરથી વડી સરકારે જગાત કાહડી નાખી હિંદુસ્થાનની એ મેહસુલ

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૬ ઠી મેએ ૧૮૭૯.

૨ ટાઇમસ ઓફ ઇંડીઆ, તા૦ ૩૦ મી આપરેલ ૧૮૭૯.

ઓછી કરી તે સામે પ્રોટેસ્ટ કરવા ઇંગલાંડ પાર્લામેંટને એક અરજી કરવા માટેનો ઠેડાવ કરી તે બહાલ રાખવા માટે મુંબઇના રેહવાસીઓની એક જાહેર સભા બોલાવવાને ગઇ તા૦ ૧૬ મી આપરેલે શેરીફ ડાકટર આતમારામ પાંડુરંગ જોગ ૫ ઇંગ્રેજ, ૨૩ હિંદુ, ૬ મુસલમાન, ૨ યાહુદી, ૨ પોરટુગીજ, અને ૩૪ પારસી (શેઠો બેહેરામજી જીજીભાઇ, સી. એસ. આઇ., દીનશાહજી, માણેકજી પીટીટ, અરદેશર હોરમજજી વાડીઆ, નવરોજ ફરદુનજી, ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ, નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટ, હોમજી ખરશેદજી દાદીશેઠ, પીરોજશાહ મેબરવાંનજી મેહતા, એમ એ; નાનાભાઇ બેહરાંમજી જીજીભાઇ, કેખશરૂ નવરોજજી કાબરાજી, માણેકજી બરજોરજી મીનોચેહરહોમજીના, અરદેશર ફરામજી મુસ, ફરામજી દીનશાહજી પીટીટ, હોરમજજી બહમનજી વાડીઆ, હોરમજજી દાદાભાઇ પલીડર, મનચેરજી નવરોજજી બનાજી, બહમનજી શેરાબજી જ. જીજીભાઇ, હોરમારજી અરદેશર હોરમજજી વાડીઆ, કાવસજી માણેકજી લીમજી, હોરમજજી નવરોજજી સકલાતવાલા, બહમનજી પેશતનજી માસટર, જમશેદજી ખરશેદજી કામા, ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજી, બેહરાંમજી નશરવાંનજી સીરવાઇ, નાનાભાઇ રૂસતમજી રાંણીના, જાંહગીર કાવશજી જાંહગીર રેડીમની, હીરજીભાઇ મેહરવાંનજી વાડીઆ, નવરોજજી માણેકજી વાડીઆ, મનચેરજી મેહરવાંનજી ભાવનગરી, શેરાબજી ધનજીભાઇ વાડીઆ, અરદેશર બેહરાંમજી કાપડીઆ, દાદી નશરવાંનજી દાદીશેઠ, અરદેશર ખરશેદજી ફરદુનજી, બરજોરજી રૂસતમજી મોદી) અહસ્થોએ કરેલાં રીકવીજીશનની રૂહે આજ દીને સરકારે ટાઉન હાલ વાપડવા નહિં આપવાથી ફરામજી કાવશજી ઇનસ્ટીટયુટમાં એક જાહેર સભા સર મંગલદાસ નથુભાઇ, સી. એસ. આઇ. નાં પ્રમુખપણું હેઠલ મલી હતી. આ વેળાએ શેઠ મોરારજી ગોકલદાસની દરખાસ્ત અને તેને શેઠ નાનાભાઇ બેહરાંમજી જીજીભાઇ તથા શેઠ નવરોજજી ફરદુનજીએ ટેકો આપવાથી પાર્લામેંટને અરજી કરવાનો ઠેડાવ થયો હતો. આ અરજીનો તૈયાર કરેલો ખરડો શેઠ પીરોજશાહ મેહરવાંનજી મેહતા સી. આઇ. ઇ. એ વાંચી સંભલાવ્યો, જે બાહલ રાખી તે પ્રોફેસર ફાસેટની મારફતે પાર્લામેંટ પર મોકલી આપવાને ઠેડવ્યું હતું.[1]

તા૦ ૮ મી મેએ.

ડાકટર સ્પીગલનું "ઇરાંનીઅન એનટીકવીટીસ" નું પુસ્તક ત્રણ દફતરમાં પુરૂં થયું હતું.

તા૦ ૧૫ મી મે.

મુંબઇના બારાંના એક પોરટ તરફથી શેઠ શેરાબજી શાપુરજી બંગાલીએ પોતાનો ઓહ્દો છોડવાથી નામદાર સરકારે તે જગાપર શેઠ શેરાબજી ફરામજી પટેલને નેમ્યા હતા.[1]

તા૦ ૨૯ મી મેએ ૧૮૭૯

રોજ ૧૨ માહ ૯ (શે૦) ૧૨૪૮ ય૦

મરણ—હોરમજજી પેશતનજી બેનેટ, એમ. એ. ઉમર વર્ષ ૩૧, ઇંગલાંડ જઇ ૧૮૭૧ માં બારીસ્ટરની પરીક્ષા પસાર કીધી હતી. અને ૧૦ મી આગસ્ટ ૧૮૭૧ ને દીને હાઇ કોરટમાં ધંધો ચલાવવાના સપત લીધા હતા. કમનશીબે ૧૮૭૭ ના સપટેમબર માસમાં હાઇકોરટ તરફથી એમને દેવાના ઠેડવ્યા હતા. પછી હરી વર્ષે કુવામાં પડી આપઘાત કરી મરણ પામ્યા હતા.

તા૦ ૨૯ મી મેએ.

રોજ ૧૨ માહ ૧૦ (ક૦) ૧૨૪૮ ય૦

મરણ—કાવશજી માણેકજી લીમજી[2]—ઉમર વર્ષ ૪૫) મેસરસ લીમજી માણેકજીના છોકરાઓની કંપનીના નામે મોટો વેપાર ચલાવતા હતા. મુંબઇની યુનીવરસીટીમાં પોતાના બાપને નામનો "માણેકજી લીમજી ગોલ્ડ મેડલ" દર શાલ આપવાને રૂ. ૫૦૦૦) આપ્યા હતા. અત્રેની મ્યુનીસીપાલ કોરપોરેશનના એક સભાસદ અને માતરીમોનીયલ કોરટના એક ડેલીગેટ હતા.

તા૦ ૧૧ મી જુન.

રોજ ૨૫ માહ ૯ (શે૦) ૧૨૪૮ ય૦

આજ દીને મરહુમ શેઠ મેહરવાનજી કાવશજી દીનશાહજી પીટીટના ઉઠમણાંમાં તેમના બપાવા શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટે રૂ. ૩૦૦૦), બપાઇ બાઇ સાકરબાઇએ રૂ. ૧૦૦૦), બાપના કાકા શેઠ નશરવાનજી માણેકજી પીટીટે રૂ. ૧૦૦૦), માતાજી બાઇ આવાંબાઇએ રૂ. ૧૦૦૦), ફુઇ તથા સાસુ બાઇ ભીખાઇજી તે શેઠ દાદી નશરવાનજી દાદીશેઠનાં ધણીઆનીએ રૂ. ૫૦૦, મરનારના ધણીઆની બાઇ મેહરબાઇએ રૂ૫૦૦), કાકાઓ શેઠો ફરામજી તથા બહમનજી દીનશાહજી પીટીટે રૂ૧૦૦૦), ભાઇઓ શેઠો માણેકજી, પેશતનજી, હોરમજજી,

---

૧ ટાઇમસ ઓફ ઇંડીઆ, તા૦ ૫ મી મેએ ૧૮૭૯.

૧ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૧૫ મી મેએ ૧૮૭૯.

૨ શેઠ ખરશેદજી કાવશજી માણેકજી લીમજીના બાવા.

ખરશેદજી, અરદેશર, શેરાબજી અને ફ્રરદુનજી તથા એહનો બાઇઓ મીઠીબાઇ, વીરબાઇજી અને સુનાબાઇએ મળી રૂ. ૧૫૦૦), પુઇઓ બાઇઓ નવાજબાઇ, રતનબાઇ, હમાબાઇ, હીરાંબાઇ, માણેકબાઇ અને બચુબાઇએ રૂ. ૧૦૦૦) મળી રૂ. ૧૦૫૦૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.

પાછલી રાતના ઉઠમણાંમાં બપાવા શેઠ દીનશાહજી એ બીજા રૂ. ૧૦૦૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[1]

તા૦ ૧૬ મી જુન.

આજ દીને અમદાવાદ મધે બેહરામજી જીજીભાઇ મેડીકલ સ્કુલની સ્થાપના થઇ હતી. તેની ઇમારત પર નીચે મુજબની તખતી છે.

The Byramjee Jeejeebhoy Medical School
Ahmedabad.
Established 16th June 1879.
Like the Sister Institution at Poona
This school takes its name
From the late
Hon'ble Mr. Byramjee Jeejeebhoy, C. S. I.,
Who contributed a sum of Rs. 20,000
Towards the construction of the
School Building.

તા૦ ૧૭ મી જુન.

આજ દીને બાઇ ખરશેદબાઇ તે શેઠ બરજોરજી નશરવાનજી ગોટલીબાજનાં ધણીઆનીએ શ્રી દવીહર ગામમાં એક કુવો બંધાવી ખુલ્લો મુકયો હતા.[2]

તા૦ ૨૬ મી જુન.

શેઠ કાવશજી ખરશેદજી જમશેદજીને નામદાર સરકારે નીમખની મેહસુલના સુપરન્યુમરી આસીસ્ટંટ કલેકટર નેમયા હતા.[1]

તા૦ ૨૧ મી જુન.

નામદાર માહરાંણી વિક્ટોરીઆનો પાંટવી કુંવર પ્રીનસ ઓફ વેલસ ૧૮૭૫ માં મુંબઇ ફરવાને આવ્યો તેની યાદગારીમાં તેનું એક ઘોડેસ્વાર કાંસાંનું બાહવલું સર આલબરટ દેવીડ સાસુને રૂ. ૫૦,૦૦૦) ને ખરચે ઇંગલાંડથી બનાવી મંગાવ્યું હતું તે તૈયાર થઇ અતરે આવ્યાથી તે પાલવેથી આવતાં મેદાનમાં ખોહલું મેલવાની ક્રિઆ મુંબઇના નામદાર ગવરનર સર રીચરડ ટેમપલે આજ સાંજે મોટી ધામધુમ સાથે કીધી હતી. એ બાહવલાંમાં નામદાર શાહજાદાને ફીલ્ડ મારશાલના પોશાકમાં ઘોડાપર કુચ કરતો કોતરયો છે, તથા નીચલા પથ્થર ઉપર તે નામદાર મુંબઇ આવ્યો તે વેળાએ તેને જે આવકાર દીધામાં આવ્યો હતો તેનો ચીતાર કોતરવામાં આવ્યોછે.[2]

તા૦ ૨૭ મી જુન.

શેઠ કાવશજી દીનશાહજી કેઆસે "ગુલેસ્તાન"નો તમામ તરજુમો નામે ગુજરાતી પુસ્તક બાહર પાડયું હતું.[3]

તા૦ ૩૦ મી જુન.

મુંબઇના મ્યુનીસીપાલ કારપોરેશનના કર ભરાનરાઓ તરફના એક મેમબર શેઠ કાવશજી માણેકજી ભીમજી ગુજરી જવાથી તેમની જગોએ આજ દીને કર ભરનારાઓએ શેઠ હીરજીભાઇ અરદેશર દાદીશેઠને ચુંટી કાઢયા હતા.[4]

તા૦ ૧ લી જુલાઇ.

મધરાજ ખાતે ઉઘાડવામાં આવેલી ખેતીવાડીની કાલેજમાં અભ્યાસ કરી નીચલા ૮) પારસીઓ સેવટની પરીક્ષામાં પસાર થયા હતાઃ—

---

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૩ મી જુન ૧૮૭૯.

૨ તે પર નીચે મુજબ તખ્તી છેઃ—

" શ્રી દાદાર હોરમજદની મદત. આએ કુવો શ્રી મુંબઇ-
" વાશી બાઇ ખરશેદબાઇ તે શેઠ બહમનજી માણેકજી
" ચોકશીના બહેને પોતાના ખાવંદ બરજોરજી નશરવાં-
" નજી ગોટલીબાજનાં પુનને શારૂ શવાબ ખાતે બંધાવેઓ
" છે. શંવત ૧૯૩૫ ના વીરોધ નામ શંવતશર જેઠ વદ
" ૧૩ વાર સોમે પારશી રોજ ૧ લો દાદાર હોરમજદ માહ
" ૧૦ દેહ ઇજદ શને ૧૨૪૮ ઇઆજદ જરદી. ઇગરેજી
" તારીખ ૧૭ માહે જુન શને ૧૮૭૯ ઇશવી૦ એ કુવાનું
" કામ પારશી હોરમજી ભીમજીભાઇ દવીઅરવાલાના
" હાતથી શમાપત થાઉ છે, ને હવે પછે એ કુવા પર
" દેખરેખ એજ ધણી તરફથી રેહશે."

૧ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૨૬ મી જુન ૧૮૭૯.

૨ ટાઇમસ ઓફ ઇંડીઆ, તા૦ ૨૭ મી જુન ૧૮૭૯.

૩ શેખસાદીનું બનાવેલું ફારસી ગુલસ્તાન. ચાર ભાગમાં તરજુમો કરનાર, કાવશજી દીનશાજી કેઆશના. મુંબઇ વર્તમાન પ્રેસમાં છાપ્યું છે. યજદેજરદી ૧૨૪૯. સન ૧૮૭૯ ઇસવી.

૪ ટાઇમસ ઓફ ઇંડીઆ, તા૦ ૧ લી જુલાઇ ૧૮૭૯.

નવરોજજી હોરમજજી પાટક, પીરોજશાહ દાદાભાઈ મોદી, જાંહગીર મનચેરજી ચીચગર, અરદેશર ડોશાભાઈ કોહલા, ફરામજી નશરવાંનજી ખંબાતા, બેહરામશાહ હીરજીભાઈ કોટવાલ, રતનજી દાદાભાઈ તાતા, બહમનજી મનચેરજી દાદીના [1].

તા૦ ૩ જી જુલાઈ.

મુંબઈની પારસી ચીફ માટરીમોનીઅલ કોરટના એક ડેલીગેટ મરહુમ શેઠ કાવશજી માણેકજી લીમજીની જગોએ નામદાર સરકારે શેઠ હીરજીભાઈ અરદેશર દાદી શેઠને નેમ્યા હતા.

આએ શાલની દેશી માજીસ્રેટોની પરીક્ષામાં નીચલા પારસીઓ પસાર થયા હતા:[2]—

બીજા વર્ગના માજીસ્રેટ—રતનજી એદલજી કાંગા, દીનશાહ જમશેદજી દસ્તુર કામદીનના.

ત્રીજા વર્ગના માજીસ્રેટ—હોરમજજી ખરશેદજી કુરલાવાલા, ખરશેદજી રૂસતમજી દાદાચાનજી.

તા૦ ૧૦ મી જુલાઈ.

રોજ ૨૯ માહ ૧૦ (શે૦) ૧૨૪૮ ય૦

મરણ—ખરશેદજી જાંહગીરજી ચીનાઈ—ઉમર વર્ષ

એવંન એકજીકયુટીવ ઈજનેરની આફીસમાં આસીસ્ટંટ અકાઉંટંટ હતા. અને પુને ગુજર્યા હતા.

તા૦ ૧૦ મી જુલાઈ.

થાણા જીલ્લાનાં વસાઈ અને ડાહણુના સબારડીનેટ જડજ શેઠ માણેકજી નશરવાંનજી નાણાંવતી, બી. એ.; એલ. એલ. બી. ને નામદાર સરકારે રૂ. ૫૦) સુધીના દાવાના દીવાની મુકદમાઓ ચુકવવાને સમાલકાઝ કોરટના જડજની સત્તા આપી હતી[3]

તા૦ ૧૩ મી જુલાઈ.

રોજ ૨૭ માહ ૧૦ (શે૦) ૧૨૪૮ ય૦

મરણ—પેશતનજી દાદાભાઈ વાડીઆ—ઉમર વર્ષ ૫૪) મરહુમ શેઠ દાદાભાઈ પેશતનજી વાહડીઆના દીકરા. એવણ એક સ્કોલર હતા. ઈ. સ. ૧૮૩૮ માં "નેટીવ એડયુકેશન સોસાઈટી "ની નામદાર ગવરનર સર રાબરટ ગ્રાંટનાં પ્રમુખપણાં હેઠળ મળેલી સભામાં એમને સ્કાલરશીપ માટે પસાર થયલા જાહેર કીધા હતા. પણ તે પોતાની ખુશીથી લેવા ના પાડી પોતાથી ઉતરતા વિદ્યાર્થીને અપાવી હતી. એવનના બાવાનો પરેલ માંહેલો લાલબાગ તેવનની નાદારી વેળા વેચાયો હતો. તે માટે ૧૮૫૨ માં એવને સુપ્રીમ કોરટમાં એવો દાવો ઉઠાવ્યો હતો કે એ જગા સરકારે એમના વડીલોને આપેલી હોવાથી તે પર માગનારાઓનો નહીં પણ એમના વારેસોનો હક છે. પણ નામદાર જડજ સર અરસકીન પેરીએ તે દાવો રદ કર્યો હતો. "માણેકજી પીટીટ સ્પીનીંગ"ના એવન કેટલુંક સુધી સેક્રેટરી અને પછી ઓડીટર હતા. હીસાબ કીતાબમાં બહુ બાહોશ હોવાથી શેર સટા વેળા ઘણીક કંપનીઓના લીકવીડેટર નેમાયા હતા[1].

તા૦ ૧૭ મી જુલાઈ.

રોજ ૧ માહ ૧૧ (શે૦) ૧૨૪૮ ય૦

આજ દીને પુણાં મધે મરહુમ બાઈ હીરાંબાઈ તે ખા૦ બા૦ એદલજી ધાસવાલાનાં વહુ તથા મરહુમ શેઠ દોરાબજી પેશતનજી ધાસવાલાંનાં બેટીનાં ઉઠમણામાં રૂ. ૬૦૫) તેમના બાવાનાં નામથી ઉભાં કરેલાં ફંડમાં આપ્યા હતા. [2]

તા૦ ૧૯ મી જુલાઈ.

રોજ ૩ માહ ૧૧ (શે૦) ૧૨૪૮ ય૦

આજ દીને સુરતની પાસેનાં ઇછાપોર ગામમાં મુંબઈવાળા શેઠ જાંગીરજી કાવશજી જાંગીરજી રેડીમનીએ પોતાના બાવા મરહુમ સર કાવશજી જાંગીરજી રેડીમની, નાઈટ, સી. એસ. આઈ,નાં પુનને માટે એક નશાખાનું બંધાવી આપ્યું હતું.[3]

---

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૪ થી જુલાઈ ૧૮૭૯.
૨ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૩ જી જુલાઈ ૧૮૭૯.
૩ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૧૦ મી જુલાઈ ૧૮૭૯.

---

૧ શેઠો બાપુજી તથા હીરજી અને ડા૦ જાંગીર પેશતનજી વાહડીયાના બાવા.

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૧ મી જુલાઈ ૧૮૭૯.

૩ આએ નશાખાનાંપર નીચે મુજબ તખ્તી મારેલી છે:—

"શ્રી દાદાર હોરમજની મદદ હોજો. આએ નશા-
"ખાનું શેઠ જાંહગીરજી કાવશજી જાંહગીરજી રેડીમ-
"નીએ પોતાના બેહેશતનશીન મુરબીજી બાવાજી સર
"કાવશજી જાંહાગીરજી રેડીમની, શી. એસ. આઈ. ના
"પુણને શારૂં બંધાવયું છે. રોજ ૩ જો માહ ૧૧ મો
"સને ૧૨૪૮ ઈઅજદેજરદી. તા૦ ૧૯ મી જુલાઈ સને
"૧૮૭૯ ઈસવી. સંવત ૧૯૩૫ ના આખાડ વદ ૩૦ ને
"વાર સનેઉ."

તા૦ ૨૪ મી જુલાઇ.

શેઠ બરજોરજી એદલજી મોદી, એમ. એ.; એલ. એલ. બી., ને નામદાર સરકારે ભરૂચના સબારડીનેટ જડજ, તથા શેઠ એદલજી મનજીભાઇ મોદીને જંબુસરના સબારડીનેટ જડજ નેમ્યા હતા. ૧

તા૦ ૭ મી આગસ્ટ.

રોજ ૨૨ માહ ૧૧ (શે૦) ૧૨૪૮ ય૦

મરણ—માણેકજી પુંજીઆજી—અચારવાલા—ઉમર વર્ષ ૬૧) એવણુ પ્રથમમાં બાઇ ધનાંબાઇ તે મરહુમ શેઠ હીરજીભાઇ બહમનજી વારડનનાં ધણીઆનીના હાથ હેઠલ અચાર ચટણી વગેરે બનાવવાનો હુનર શીખ્યા હતા. તે બાદ ઇ૦ સ૦ ૧૮૪૩ થી હિંદી ચટણી, અચાર, મુરબો, વગેરેનો ધંધો કરતા હતા. ૧૮૫૫ માં એવણે પોતાના દીકરાઓને તેમાં શામેલ કરી "માણેકજી પુંજીઆજી એંડ સન્સ" ને નામે તે ચાલુ રાખ્યો હતો.

તા૦ ૧૭ મી આગશટ.

રોજ ૨ માહ ૧૨ (શે૦) ૧૨૪૮ ય૦

આજ દીને મરહુમ બાઇ પીરોજબાઇ તે શેઠ ફરાંમજી અરદેશર દાવરનાં ધણીઆંની તથા મરહુમ શેઠ કાવશજી બહમનજી તાપીઆનાં બેટીનાં ઉઠમણાંમાં તેમના ખાવંદે રૂ. ૮૨૫) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા. ૨

તા૦ ૧૯ મી આગશટ.

આ વર્ષમાં કેટલાક પારસી ગ્રહસ્થો આપણા રવાંનોને લોખંડની ગાડીમાં મેલીને અવલ મંજલ લેઇ જવાની ભલામણ કરવા લાગા હતા, તેમજ તે વિષે ન્યુસ પેપરોમાં તકરારો ચલાવી હતી, અને સેવટે મરહુમ શેઠ જમશેદજી નોશરવાનજી દાદીશેઠનાએ એક લોહડાંની ગાડી રવાનને લેઇ જવા સારૂં ઇંગ્લાંડથી બનાવીને અતરે મોકલી હતી, અને માનવંત તરસ્ટી સાહેબોપર એક પત્ર લખી, તે ગાડીમાં રવાનોને લેઇ જવાની ભલામણ કરી હતી. તે ઉપરથી ગઇ ૪થી જુન ૧૮૭૯ ને દીને શેઠ અરદેશર ડોસાભાઇ મુનશી, શેઠ એદલજી બહમનજી મારીસ, શેઠ દાદાભાઇ એદલજી આલબલેસ, શેઠ ખરશેદજી પાલનજી પાઉવાળા વગેરે આશરે ૩૦૦) જરથોસ્તીઓની શહી સાથે એક સામી અરજી તરસ્ટી સાહેબો જોગ ગઇ હતી. જે ઉપરથી તેઓએ અતરેના પેહલે વાંધીના જાણીતા દસ્તુરજી સાહેબોના એ નવી રીત વિષે, દીનની શરીઅત પ્રમાણેના ફતવા લખી મંગાવી તે જાહેર કીધાં હતાં. તે અરજીના જવાબમાં તરસ્ટી સાહેબો લખે છે કે,

"ઉપલી એલતેમાસ મુજબ દસતુર સાહેબોએ હમારી ઉપર લખી મોકલેલા ફતવા કુલ જરતોશતી અંજુમનને વાકેફ થવા સારૂં આએ ચોપાનીઆમાં હમોએ છપાવી પ્રગટ કીધા છે. એ ફતવા ઉપર નેગાહ પોંહચાડતાં શેઠ જમશેદજી નશરવાંનજી દાદીશેઠનાંએ કીધેલી સુચના અમલમાં લાવવાને હમો ભલાગણુ કરી શકતા નથી.

બીજું—આએ જોગવાઇએ સરવે જરતોશતીઓને હમો જાહેર કરીએ છીએ કે, આપણી દીનનાં ફરમાનોની વીરૂદ્ધ નહીં જાય એવી રીતનો ફેરફાર, દસતુર સાહેબોની સલાહથી કરવાને હમોએ ઠરાવ કીધો છે, તે ફેરફાર એ છે કે ગેહાનનાં ઉપરના ભાગ ઉપર ચારે ખુણે તથા પગ અને માંથાની બાજુએ, માફકસર ઉંચાઇનાં લોહડાંનાં શલીઆ જડાવીને તે ઉપર ઘટ કુમાસનાં કપડાંની ચાદરનું ઢાંકણુ કરવું, કે જેથી રવાંનનો આકાર બાહેરનાં લોકોને દીશે નહીં. એ ફેરફાર અમલમાં લાવવાની ઘટતી ગોઠવણ હવે પછે કરવામાં આવશે.

મુંબઇ, રોજ ૨૧ મો માહ ૧૦ મો શેહનશાહી તથા માહ ૧૧ મો કદમી સને ૧૨૪૮ ઇઅજદજરદી, તારીખ ૭ મી જુલાઇ સને ૧૮૭૯.

(શહી) લા૦ સેવક જમશેદજી જીજીભાઇ.
,, લા૦ સેવક હીરજીભાઇ હોરમજજી શેઠના.
,, લા૦ સેવક ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ.
,, લા૦ સેવક દીનશાજી માણેકજી પીટીટ.
,, લા૦ સેવક ફરાંમજી નશરવાંનજી પટેલ.
અંનજુમનનાં ફંડનાં તરશટીઓ.

૧૯ મી આગશટ.

જરથોસ્તી રવાંનોને લોહડાંની ગાડીમાં મુકી અવલ મંજલ પોંહચાડવું રવા છે કે નહીં તે બાબે દસ્તુરજી સાહેબો પાસે લખાવી મંગાવેલાં મતોનું એક ચોપાનીયું આપણી અનજુમનના તરસ્ટી સાહેબોએ પ્રગટ કીધું હતું. ૧

૧ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૨૪ મી જુલાઇ ૧૮૭૯.

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૯ મી આગશટ ૧૮૭૯.

૧ "જરતોશતી રવાનોનં લેહોડાંની ગાડીમાં મુકીને અવલમજંલ લઇ જવાને દીનની શરીઅત પરમાણે બની શકે નહીં તે બાબે દશતુર શાહેબોએ લખી મોકલેલા ફતવા. કુલ જરતોશતી અનજુમનને વાકેફ થવા શારૂ અંજુમનના ફંડ તથા મીલકતોના તરશટીઓએ છપાવી પરગટ કીધા છે. જામે જમશેદ, છાપાખાનું, છાપનાર હોરમજજી દાદાભાઇ પરીંટર શને ૧૨૪૮ ઇઅજદજરદી શને ૧૮૭૯ ઇશવી."

તા૦ ૨૧ મી આગશટ.

અહમદનગર જીલ્લાનાં રાહુરી તાલુકાના મામલતદાર શેઠ રુસ્તનજી એદલજી ડાંગાને નામદાર સરકારે તે જીલ્લાના બીજા વર્ગના માજીસ્ટેટની સતા આપી હતી.[૧]

તા૦ ૨૩ મી આગશટ.

રોજ ૩ માહ ૧ (ક૦) ૧૨૪૯ ય૦

મરણ—ધનજીભાઈ ફરાતમજી પારખ—ઉમર વર્ષ ૪૭ ગોવાલીઅરના માહરાજા સીંધીઆના ઘોડેસવાર તોપખાતાનાં લશકરના મેજર. એવણનું મરણ મોરારની છાંપમાં નીપજ્યું હતું,

તા૦ ૨૪ મી આગશટ.

રોજ ૯ માહ ૧૨ (શે૦) ૧૨૪૮ ય૦

શોલાપુર મધે ઈ૦ સ૦ ૧૮૪૫ ના ફેબરવારી માસમાં શેઠો વીકાજી અને પેશતનજી મેહરજીએ બંધાવેલી દરેમેહર બીશમાર હાલતમાં આવવાથી તે દેશ પરદેશના જરથોસ્તી અનજુમનના ઉધરાતથી ફરી નવે સરથી બંધાવી આજદીને પરઠાવી હતી. જશનની ક્રિઆ પુણાવાલા ખાનબાહદુર દસ્તુર નોશરવાનજી જામાસ્પજી જામાસ્પઆશાનાએ શરૂ કીધી હતી, જે પુરી થવા બાદ તેમના ભત્રીજા એ૦ મેહરજી હોશંગજી દસ્તુર જામાસ્પઆશાનાએ "દરેમેહર" વિષે એક વાએજ વાંચી સંભલાવી હતી. એ પછી શોલાપુરના ડેપ્યુટી કલેકટર શેઠ દારાસાહ ડોસાભાઈ કે જેવણે એ દરેમેહર માટે ઉધરાણું કરવા તથા તે બંધાવવા માટેની આગેવાની લીધી હતી તેવણે એક ભાષણ કરી નાણું ભરનારાઓનો, તેમાં ખસુસ કરી શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ તથા મઉવાલા ખાનબાહદુર એદલજી પેશતનજી ધાસવાલાનો ઉપકાર માન્યો, અને ખાનબાહદુર દસ્તુર નોશરવાનજીને અંજુમન તરફથી એક શેઆલ હોરાડી હતી. એ પછી ચાશની કરી મીજલસ બરખાસ્ત થઈ હતી.[૨]

તા૦ ૨૯ મી આગશટ.

રોજ ૧૪ માહ ૧૨ (શે૦) ૧૨૪૮ ય૦

મરણ—રૂસતમજી ફરામજી શેઠના—ઉમર વર્ષ ૫૨) એવનના વડવાઓ મુસા માપલાના અતરેના એજંટ હતા. એવન સરકારી નોકરીમાં સેક્રેટેરીયતમાં રેકર્ડ કીપર હતા. અને ૧૮૭૫ની પેહલી જાનેવારીએ રીટાયર થયા હતા.

તા૦ ૩૦ મી આગશટ.

રોજ ૧૫ માહ ૧૨ (શે૦) ૧૨૪૮ ય૦

મરણ—ખાનબાહદુર રૂસતમજી શોરાબજી દલાલ—ઉમર વર્ષ ૭૬), એવન ભરૂચ મધે એક જાણીતા વેપારી અને વાહણવતી હતા. દોઢ સદીનો પોતાના વડીલોનો વેપાર ચલાવતા હતા. ભરૂચની પારસી પંચાયતના ૪૦) વર્ષ સુધી તરસ્ટી અને ૧૮૭૦ થી પ્રમુખ હતા. ભરૂચનાં દોખમાં પર જવાનો રસ્તો બાંધવાના ફંડમાં પહેલા રૂ. ૫૦૦૦) આપયા તેથી તે રસ્તાને 'રૂસ્તમ રોડ' કરી નામ આપ્યું છે. ભરૂચની સરકારી હાઈસ્કુલની ઇમારતને માટે એવંનની પુંજીમાંથી પઈસા આપેલા હોવાથી એ સ્કુલને એવંનનું નામ આપવામાં આવ્યું છે.

મહારાણી વીકટોરીઆએ શેહનશાબાનુંનો ખેતાબ અખત્યાર કીધો તે વખતે સરકારે એમને દરબાર ભરીને સર્ટીફીકેટ ઓફ ઓનરનું માન આપ્યું હતું. બાદ સને ૧૮૭૮ માં એમને ખાનબાહદુરનો ખેતાબ આપ્યો હતો. કારણ કે સને ૧૮૫૭ ના બલવા વખતે તથા બીજી દેશની તમામ પ્રજાની શેવાઓ માટે તે ખેતાબ નામદાર સરકારે આપ્યો હતો. હીંદુ માહજન, મુસલમાન તેમજ પારસીઓના તમામ સર્વજનીક કામમાં એ ગૃહસ્થ આગેવાન ભાગ લેતા હતા. મરહુમના પાંચ દીકરાઓ શેઠ નશરવાંનજી, અરદેશરજી, પીરોજશાહ, દીનશાહ અને દારાશાહ પોતાના બાપના ધંધા ઉપરાંત સુતર, કાપડ તથા મીલો તથા પ્રેસોના ડીરેકટરો તરીકે પોતાની નામના મેલવી હતી પણ તેઓ બધા ટુંક ઉમરમાં બહેસ્તી થયાછે. તે દરેક અનજુમનના ફંડના તરસ્ટીઓ તથા શહેરમાં સરવેથી આગેવાન ભાગ બજાવી ગયા છે. દવાખાના

૧ ઓમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૨૧ મી આગશટ ૧૮૭૯.

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૧લી સપટેમબર ૧૮૭૯.

એ દરેમેહરમાં નીચે મુજબ તખતી મારેલી છે:—

"આએ દરેમહેર ઇઅજદજરદી સને ૧૨૧૩ ના
"શાલમાં દખણવાલા બેહેશતનશીન શેઠ વીકાજી મેહ-
"રજીએ બંધાવી શી શોલાપુરની જરતોશતી અનજુમ-
"નને હવાલે કરી હતી પણ તે બીશમાર હાલતમાં
"આવીઆથી અશલ બંધાવનારના વારેશોની પરવાનગી
"લેઈ અતરેના ખાનબાહધર દારાશા ડોસાભાઈ ડેપ્યુટી
"કલેકટરની મેહેનત તથા દીલશોજીથી દેશપરદેશના કુલે
"જરથોશતીઓમાં એક જાહેર ઉમરાનું કરી રૂ.૬૦૦૦)
"ના ખરચે ફરીથી નવેશર બંધાવી તથા આજદીને
"ઇજાવી કુલ જરથોશતીઓ માટે ખુલી મુકી છે. રોજ
"૯ મો આદર ઇઅઝદ માહા ૧૨ અશપંદારમદ શને
"૧૨૪૮ ઇઅજદજરદી તા૦ ૨૪ મી આગસ્ટ સને
"૧૮૭૯ ઇશાવી, વાર રવેઉ."

કેળવણીને ઉત્તેજન આપવાના કામમાં હમકોમ ઉપરાંત પરકોમને પણ છુટથી મદદ આપતા હતા. અને શહેરમાં તમામ ન્યાતોમાં તેમાં વીશેષ કરીને અંગ્રેજી રાજયના અમલદારો તથા વ્યાપારીઓમાં મોટો વગવસીલો ધરાવતા હતા અને તેનો લાભ અદના તથા આલા સર્વેને આપતા હતા. તે દરેક મોટી વસ્તીવાડી મેલી ગયા છે. અને તેઓ પોતાની જમીનો, એસ્તેતો, ગામો, કંત્રાકટરો અને વેપારમાં પડેલા છે, મરહુમનો એક પૌતર હાલ પેનસન ઉપર મુંબઈમાં રીટાયર્ડ થયા છે અને તેઓ ડાકટર દલાલ છે, જેવન કરનલની પદવીએ ચહડીને સરકારનું પેનશન ભોગવે છે. એક પૌતર કલીકોટમાં મલબાર કોસ્ટ ઉપર વ્યાપાર ચલાવે છે, અને એક મી૦ બમનજી દલાલે પંચમહાલ જીલ્લામાં એક ગામ પોતાના બપાવાના નામથી "રૂસ્તમપુરા" વસાવ્યું છે અને તેની હજારો રૂપીઆની આવક ભોગવે છે અને ત્યાંના ઓનરરી મેજીસ્ટ્રેટ છે.[1]

તા૦ ૧ લી સપટેમબર.

આજ દાને ભરૂચ મધે મરહુમ ખાંનબાહદુર રૂસતમજી શોરાબજી દલાલનાં ઉઠમણાંમાં તેમના દીકરાઓએ રૂ. ૨૦૦૦) તથા બીજાં લાગતાં વલગતાંઓએ રૂ. ૧૦૦૦) મલી રૂ. ૩૦૦૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા. ઉઠમણાંની સેવટે ભરૂચના દસ્તુર દીનશાહજી પેશોતનજી કામદીનજીએ મરહુમ શેઠની લાયકાત વિષે એક ભાષાણ કરી તેમનું નામ ભરૂચમાં થતી જરથોસ્તી ધર્મને લગતી જાહેર ક્રિઆઓમાં બીજા બુજર્ગોનાં નામ સાથે દેવાને સુચના કીધી હતી. એજ મીજલસમાં મરહુમની જગોએ પંચાતનો હીસાબ રાખવા માટે એમના ભાઈ શેઠ મનચેરજી શોરાબજી દલાલને અરજ કીધી હતી.[2]

મુંબઇ મધે થયલાં ઉઠમણામાં પણ એમના દીકરાઓએ રૂ. ૫૦૦) ધર્મ ખાતે આપ્યા હતા.[3]

તા૦ ૧ લી સપટેમબર.

મુંબઇની પારસી પંચાતના ફંડના તા૦ ૬ ઠી નવેમબર ૧૮૭૭ થી ૨૫ મી અકટોબર ૧૮૭૮ સુધીના હીસાબની ચોપડી જામે જમશેદ છાપાખાનામાં તરસ્ટીઓએ છપાવી પ્રગટ કીધી હતી. તેમાંથી જોવામાં આવે છે કે વરસના શેવટે પંચાતના ફંડના તરસ્ટીઓ હસ્તકના ધરમના ફંડ ખાતાંઓની પુજી એકંદર રૂ. ૧૮૭૦૫૫૩ાા ૪ાા દોકડાની હતી તેમાં શ્રી મુંબઇની પારસી પંચાતના ફંડના તથા જુદા જુદા ધરમ ખાતાંઓના મલી રૂ. ૧૫૧૨૭૭૧ાા પાા દોકડાની હતી અને શ્રી સુરતની પારસી અનજુમનના ધરમના ફંડની તથા પારસી સુરત ચારેટી ફંડની રૂ. ૩૪૩૫૮૨) ૨૩ ની હતી અને અહમદનગરની દરેમેહેરને લગતા ખરચની રૂ. ૯૦૦૦) ની અને મરહુમ મી૦ ભીમજીભાઇ રાંદેલીઆ હાથ ચોરનારના સંબંધના ખાતાંની રૂ. ૫૨૦૦) ની હતી આગલા વરસની શેવટે રૂ. ૧૮,૨૬,૬૬૨) ૨૨) દોકડાની હતી એટલે એ સાલમાં કુલે વધારો રૂ. ૪૩૮૯૧ાા ૬ાા નો થયો હતો.[1]

---

૧ નામદાર સરકારે એમને ૧૯૦૯ નાં શ.લમાં ગુજરાતના સરદારનો ખેતાબ આપ્યાથી સરદાર બહમનજી અરદેશર દલાલ તરીકે ઓળખાય છે.

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૬ થી સપટેમબર ૧૮૭૯.

૩ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૫ મી સપટેમબર ૧૮૭૯.

૧ આ વર્ષમાં પંચાતનાં ફંડનાં હીસાબમાં નીચલી નોટો અનામત રાખવા મલી છે–:

શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટે પોતાની દીકરી બેહેસ્તનશીન બાઇ ગુલબાઇ તે શેઠ રૂસતમજી નાહનાભાઇ બેહેરામજીનાં ધણીયાંનીના પુનને સારૂં રૂ. ૫૦૦૦) ની સરકારી નોટ તેનું વ્યાજ કુલે જરથોસ્તી રવાંનોને અવલ મંજલ પોંચાડવાનાં ફંડ ખાતે વાપરવા આપી હતી.

બેહસ્તનશીન સર જમશેદજી જીજીભાઇ બીજા બારોનેટનાં પુનને સારૂં કાઢેલાં ધરમખાતાંમાંથી રૂ. ૮૫૦૦) ની સરકારી નોટ. તે મધેથી રૂ. ૪૦૦૦) નું વ્યાજ દોખમાઓને લગતાં કારણો સારૂં ખરચ કરવાના ફંડ ખાતે, રૂ. ૨૫૦૦) નું આંધલાં પાગલાં જરથોસ્તીઓની પરવરસી કરવા તથા પગાર આપવાનાં ફંડ ખાતે, રૂ. ૧૦૦૦) નું કુલે જરથોસ્તી રવાંનોને અવલ મંજલ પોહચાડવાનાં ફંડ ખાતે, અને રૂ. ૧૦૦૦)નું પુણાની પારસી અનજુમનનાં ફંડ ખાતે વાપરવાને આપી હતી.

મરહુમ બાઇ ડોસીબાઇ તે શેઠ દાદાભાઇ એદલજી આલબલેસની બેટીનાં પુનને સારૂં રૂ. ૫૦૦૦)ની સરકારી નોટ. તે મધેથી રૂ. ૨૦૦૦) નું વ્યાજ કુલે જરથોસ્તી રવાંનોને અવલ મંજલ પોહચા ડવાનાં ફંડ ખાતે, રૂ. ૧૦૦૦) નું આંધલાં પાંગલાં જરથોસ્તી ઓની પરવરશી કરવા તથા પગાર આપવાનાં ફંડ ખાતે, રૂ. ૧૦૦૦) નું મુકતાદને ટાંકણે દેશાવરો ખાતેના ગરીબ જરથોસ્તીઓને વેહેંચી આપવા સારૂં રૂપીયા વાલવાનાં ફંડ ખાતે, અને રૂ. ૧૦૦૦)નું પારસી પંચાતનાં શેનશાહી ગહમબાર ફંડ ખાતે, વાપરવાને આપ્યા હતા.

તા૦ ૪ થી સપટેમબર.

શેઠ આદરજી જીવણજીને નામદાર સરકારે અમદાવાદના ડીસ્ત્રીકટ ડેપ્યુટી કલેકટર, અને શેઠ એદલજી ડોસાભાઈ કોઠાવાલાને ખેડાના ડીસ્ત્રીકટ ડેપ્યુટી કલેકટર નેમ્યા હતા.[1]

તા૦ ૧૧ મી સપટેમબર.

એ૦ ફીરોજ હોશંગ દસ્તુર જામાસ્પ આશાના, એમ. એ.ને નામદાર સરકારે ખેડાના કામચલાઊ ડીસ્ત્રીકટ ડેપ્યુટી કલેકટર નેમ્યા હતા.[2]

તા૦ ૧૭ મી સપટેમબર.

શેઠ રૂસ્તમ ઈરાનીએ "રજપુત વીરરસ કથા" નામે એક પુસ્તક રચી પ્રગટ કીધું હતું.[3]

તા૦ ૧૮ મી સપટેમબર

સર જમશેદજી જીજીભાઈ બારોનેટને નામદાર સરકારે મુંબઈના ગવરનરની લેજીસલેટીવ કૌનસીલના એક સભાસદ તરીકે નેમ્યા હતા.[4]

તા૦ ૨૫ મી સપટેમબર.

મુંબઈની પારસી ચીફ માટરીમોનીઅલ કોરટના એક ડેલીગેટ શેઠ ધનજીભાઈ ફરામજી પટેલે એહ્દો છોડવાથી નામદાર સરકારે તેમની જગોએ શેઠ નાનાભાઈ રૂસતમજી રાણીનાને નેમ્યા હતા.

શેઠ નવરોજજી દોરાબજી ખંડાલેવાલા, બી. એ; એલ. એલ. બી.ને નામદાર સરકારે પુણા જીલ્લાના જુનાર ગામના સબારડીનેટ જડજ નેમ્યા હતા.[5]

તા૦ ૨૫ મી સપટેમબર.

શેઠ નશરવાનજી શેરાબજી વજીફદારને નામદાર ગાયકવાડ સરકારે નવસારીમાં મુખતીઆર વકીલાતપણું ચલાવવાની સનદ આપી હતી.[1]

તા૦ ૪ થી અકટોબર.

રોજ ૧૫ માહ ૨ (કo) ૧૨૪૯ ય૦

આજ દીને મરહુમ બાઈ ધનબાઈજી તે મરહુમ શેઠ જમશેદજી મનચેરજી ચીકા ઘડીઆલીનાં વીખવાનઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી રૂ. ૨૧૦૦) તથા બીજા ખેશીઓએ રૂ. ૫૫૬) મલી રૂ. ૨૬૫૬) ધર્મ ખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[2]

તા૦ ૯ મી અકટોબર.

ડાકટર જમશેદજી દીનશાહ ખંબાતાને નામદાર સરકારે અમદાવાદની મેડીકલ સ્કુલમાં રસાએનશાસ્ત્ર અને મેડીકલ જુરીસપરૂડનસના શિક્ષક નેમ્યા હતા.[3]

તા૦ ૧૦ મી અકટોબર.

રોજ ૨૧ માહ ૧ (શે૦) ૧૨૪૯ ય૦

આજ દીને મરહુમ શેઠ ખરશેદજી એદલજી જવેરીના ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી રૂ૦ ૫૦૦) તથા બીજા ખેશીઓએ રૂ૦ ૨૬૪) મલી રૂ૦ ૭૬૪) ધર્મ ખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[4]

તા૦ ૧ લી નવેમબર.

મરહુમ જેહાંગીર બેજનજી કરાણીએ "હીંદુસ્થાની ગાયન સંગ્રહ" નામે કેટલાક ઓપેરાના અને છુટક ગાયનો એકઠાં કરી છપાવી પ્રગટ કીધાં હતાં.[5]

૧ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૪ થી સપટેમબર ૧૮૭૯.

૨ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૧૧ મી સપટેમબર ૧૮૭૯.

૩ "રજપુત વીરરસ કથા. પુસ્તક બીજું. બનાવનાર રૂસ્તમ ઈરાની. પ્રગટ કરનાર જેહાંગીર બેજનજી કરાણી. ચોપડી વેચનાર. કોટ, પારસી બજાર સ્ત્રીટ. મુંબઈ."

૪ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૧૮ મી સપટેમબર ૧૮૭૯.

૫ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૨૫ મી સપટેમબર ૧૮૭૯.

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૬ મી સપટેમબર ૧૮૭૯.

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૮ મી અકટોબર ૧૮૭૯.

૩ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૯ મી અકટોબર ૧૮૭૯.

૪ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૩ મી અકટોબર ૧૮૭૯.

૫ "જેહાંગીર કરાણીનો હિંદુસ્તાની ગાયન સંગ્રહ. ભાગ પેહેલો. જેમાં ૬૦૦ થી વધુ ગાયનોનો મોટો સંગ્રહ છે. પ્રગટ કરનાર જેહાંગીર બેજનજી કરાણી, ચોપડી વેચનાર. કોટ, પારસી બજાર સ્ત્રીટ, મુંબાઈ."

તા૦ ૬ થી નવેમબર.

શેઠ ફરદુનજી કુવરજી તારાપોરવાલા, બી. એ; એલ. સી. ઈ. ને નામદાર સરકારે અમદાવાદના કામચલાઉ એકઝીકયુટીવ એનજીનીઅર નેમ્યા હતા. [1]

તા૦ ૧૧ મી નવેમબર.

રોજ ૨૩ માહ ૨ જો (શે૦) ૧૨૪૯ ય૦

મરણ—દોરાબજી તેહમુલજી કાપડીઆ–ઉમર વર્ષ એવણે ૧૮૭૨ માં અતરેની ડીસ્ટ્રીકટ પ્લીડરની અને ૧૮૭૩ માં હાઇ કોર્ટ પ્લીડર અને સબારડીનેટ જડજની પરીક્ષા પસાર કીધી હતી. પછી ૧૮૭૩ નાં નવેમબર માસમાં નામદાર સરકારે એવણને અહમદનગર જીલ્લાના રાહુરી ગામના બીજા વર્ગના સબારડીનેટ જડજ નેમ્યા હતા, અને ૧૮૭૭ ના જાનેવારી માસમાં એજ જીલ્લાના પેહલા વર્ગના માજીસ્રેટની સતા આપી હતી. પછી ૧૮૭૭ ના જુલાઇ માસમાં થાણા જીલ્લાના પીંપાળ ગામના બીજા વર્ગના સબારડીનેટ જડજ નેમ્યા હતા. એવણે પુનાની ધર્મશાલામાં આપઘાત કીધો હતો.

તા૦ ૧૨ મી નવેમબર.

મુંબઇના નામદાર ગવરનર સર રીચરડ ટેમપલ ઉતર હીંદુસ્તાનની ચાવી કવેટા ખાતે આજ દીને જઇ પુગ્યો હતો. તે નામદારને ત્યાંના વ્યાપારીઓ, અમલદારો, તથા વતનીઓ તરફથી આવકારનું એક માનપત્ર રેસી ડનસીમાં જઇ આપવામાં આવ્યું હતું. માનપત્ર બુલંદ. અવાજે કવેટાના પોસ્ટ માસ્તર શેઠ ધનજીશાહ માણેકજી લાલકાકાએ વાંચ્યું હતું, અને તે ઉપર ત્યાં રહેતા નીચલા પારસીઓની શહીઓ હતી. [2]

મેશરસ રૂસતમજીની કું૦, ધનજીશાહ માણેકજી લાલકાકા, કાવશજી દીનશાહ ખંબાતા, પાલણજી રતનજી પટેલ, હોરમજજી ખરશેદજી ચીનાઇ, ડોશાભાઇ ફરામજી કાંગા, નાનાભાઇ પાલણજી શેઠના, હોરમજજી મેહરવાં-નજી ઉમરીગર, બરજોરજી દોરાબજી પટેલ, દાદાભાઇ રતનજી દેશાઇ, માણેકજી એદલજી વજીફદાર, બીખાજી એદલજી વાછા, બાપુજી માણેકજી પસતાકીઆ, જમશેદજી રતનજી દેશાઇ, પીરોજશાહ શેરાબજી કોહલા, નવરોજજી કાવશજી મુલાં, અરદેશર દીનશાહ, બરજોરજી સોરાબજી કોહલા.

૧ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૬ થી નવેમબર ૧૮૭૯.

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૨ મી નવેમબર ૧૮૭૯.

તા૦ ૧૩ મી નવેમબર.

અમદાવાદ જીલ્લાના વીરમગામના મામલતદાર શેઠ દાદાભાઇ દીનશાહ કરાકાને નામદાર સરકારે તે જીલ્લાના ત્રિજા વર્ગના માજીસ્રેટની સતા આપી હતી. [1]

તા૦ ૨૦ મી નવેમબર.

નાશકના હજુર ડેપ્યુટી કલેકટર અને માજીસ્રેટ શેઠ ફરામજી નશરવાંનજી શેઠનાને નામદાર સરકારે પોતાના ઓધ્ધા ઉપરાંત દેવલાલીનાં મીલીટરી કેનટોન-મેંટના પણ પેહલા વર્ગના માજીસ્રેટ નેમ્યા હતા. [2]

તા૦ ૧ લી ડીજેમબર.

અતરેની મેશરસ નરશી કેશવજીની કુંપની હસ્તક પરેલમાં ચાલતી ફલેમીંગ મીલ શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટે પોતા હસ્તકની માણેકજી પીટીટ મા-યુફેકચરીંગ કું૦ ને હીસાબે રૂ ૯૭૫૦૦૦ ની કીમતે ખરીદ કીધી હતી તે પાછી ચાલુ કરવાની ક્રિઆ આજ દીને એક મોટા મેળાવડાની હજુરમાં પ્રમુખ શેઠ દીનશાહજીને હાથે કરવામાં આવી હતી. એ મીલનું નામ સર્વેની ખુશાલી વચ્ચે "દીનશાહ પીટીટ મીલ્સ" કરી રાખવામાં આવ્યું હતું. [3]

તા૦ ૮ મી ડીજેમબર.

શેઠ કેખશરૂ નવરોજજી કાબરાજીએ "વિનાશ કાળે વિપરીત બુદ્ધિ" નામે એક નાટક રચી પ્રગટ કીધો હતો. [4]

તા૦ ૧૧ મી ડીજેમબર.

આસ્ત્રેલીઆનાં મેલબોરન ખાતે આવતા ૧૮૮૦ ના અકટોબર માસમાં ભરાનારાં દેશ પ્રદેશનાં પ્રદર્શણમાં આ ઇલાકાની સર્વે પેદાયશો ઘટતી રીતે રજુ કરવા માટે નામદાર સરકારે ૧૭ ઇંગ્રેજ, ૧ યાહુદી, ૫ હિંદુ, ૩ મુસલમાંન, અને ૫) પારસી (શેઠો બેહરામજી જીજીભાઇ સી. એસ. આઇ., ફરામજી દીનશાહજી પીટીટ, મનચેરજી

૧ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૧૩ મી નવેમબર ૧૮૭૯.

૨ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૨૦ મી નવેમબર ૧૮૭૯.

૩ જામે જમશેદ, ૩ જી ડીજેમબર ૧૮૭૯.

૪ "વિનાશ કાળે વિપરીત બુધ્ધિ અથવા જુગારી પતિ-ની પતિવ્રતા પત્ની, નાટક ત્રણ અંકી (ઇંગ્રેજી ઉપરથી) રચનાર, કેખુશરો નવરોજજી કાબરાજી. "બેજન અને મનીજેહ" ઇત્યાદીના કર્તા. મુંબઇ, મુંબઇ સમાચાર છાપખાનામાં માણેકજી બરજોરજી મીનોચેહરહોમજીના-એ છાપ્યું છે. સને ૧૮૭૯."

નવરોજજી બનાજી, નાનાભાઇ બેહરાંમજી જીજીભાઇ, અને નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટ) મેહસ્થોની એક કમીટી નેમી હતી. [૧]

તા૦ ૧૩ મી ડીજેમબર.

મરણ—એદલજી હીરજીભાઇ તારાપોરવાલા—ઉમર વર્ષ ૪૯), શેઠ દાદાભાઇ બેહરામજી તારાપોરવાલાના બીજા દીકરા. એવંન પોતાના મમાંવા શેઠ હીરજીભાઇ ભીમજીના પાલક થવાથી તેમના નામ સાથે ઓળખાતા હતા. અને એ પોતાના મમાવાનો વહીવટ ચલાવતા હતા. તારાપોરની અંજુમનના ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૬ થી પ્રમુખ હતા. ૧૮૭૦ પછી હૈદરાબાદ ગયા હતા, પણ તારાપોર પાછા આવ્યા હતા. એમનુ ઇંગ્રેજી તથા ફારસીનું જ્ઞાન ઘણું સારૂં હતું, અને વિદ્વાન હતા. ફારસી, ઇંગ્રેજી, મરાઠી અને ગુજરાતીનો એક શબ્દકોષ એવંને બનાવવા માંડયો હતો, અને તેના ૧૧૬૯૮ શબ્દો તઇયાર કીધા હતા. પણ તેટલાં એમનું સીકંદરાબાદ ખાતે મરણ નીપજ્યું હતું. [૨]

તા૦ ૧૭ મી ડીજેમબર.

આકોલાના આસીસ્ટંટ કમીશનર દસ્તુર બહમનજી જામાસપજી જામાસ્પઆશાનાને આએ શાલની શરૂઆતમાં મલેલા સી. આઇ. ઇ. ના એતાબનો ચાંદ એનાયત કરવાની ક્રિઆ હૈદરાબાદના રેસીડંટ કરનલ સર રીચરડમીડે આજ દીને આકોલા ખાતે ખાસ આવી એક દરબાર ભરી કીધી હતી. [૩]

તા૦ ૧૮ મી ડીજેમબર.

રોજ ૩૦ માહ ૩ (શેં૦) ૧૨૪૯ ય૦

મરણ—ઉદવાડેવાળા દસ્તુર બરજોરજી રૂસતમજી મીરઝાં-ઉમર વર્ષ ૬૦) એવણને ઇ૦ સ૦ ૧૮૩૯ માં પોતાના બાપનાં મરણથી તેમની જગો ઉપર ઉદવાડેના બીજા દસતુર ઠેરવ્યા હતા. ઉદવાડાના આતશબેહરાંમને લગતી તથા બીજી ઘણીક જુની બાબદોની એવણ માહીતગારી ધરાવતા હતા.

વાંદરા ખાતે હીલ પર જવાના રસ્તા પર લોકોની સવલતા માટે શેઠ હોરમજજી બહમનજી જીજીભાઇએ પોતાના બાવાને નામે સીહડી બંધાવી ખુલ્લી મેલી હતી. જે પર નીચે મુજબ તખતી મારેલી છે.

"Bomonjee's steps
for Public use 1879
Presented by H. Bomonjee Jeejeebhoy
to Bandora Municipality 1879."

"Degraos De Bomonjee 1879."

"જરથોસ્તી ધર્મ એ હમણાંની ફીલસુફીનું મુળ છે." એ નામની ડાકટર રોથની જર્મન ચોપડીનો ઇંગ્રેજી તરજુમો શેઠ ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજીએ બાહર પાડયો હતો. [૧]

મોનશીયો જુલસ ઓપરટ નામના ફ્રેંચ વિદ્વાંને અસલી મીડ લોકો અને તેઓની ભાષા વિષે એક પુસ્તક રચી પ્રગટ કીધું હતું. [૨]

પ્રોફેસર નેલડેકે નામના જરમન વિદવાંને સાસાનીઆંન વખતની પારસી તથા આરબોની તવારીખનું પુસ્તક જરમન ભાષામાં પ્રગટ કીધું હતું. [૩]

પ્રોફેસર જયારજ રાલીનસને અસલી ઇરાંનીઅન ધર્મ વિષે એક રેસાલો લખી પ્રગટ કીધો હતો. [૪]

ડાકટર વીલ્હેમ ગાઇગરે અવસ્તા ભાષાનાં વ્યાકરણ, Chrestomathia અને ફરહંગનું એક નાઘલું પુસ્તક રચી પ્રગટ કીધું હતું. [૫]

---

૧ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝટ, તા૦ ૧૧ મી ડીજેમબર ૧૮૭૯.

૨ શેઠ દાદી એદલજી તારાપોરવાલાના બાવા.

૩ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૪ મી ડીજેમબર ૧૮૭૯.

1 "*Zoroastrian Religion* as one of the sources of Modern Philosophy. From Dr. Roth's German work on the Egyptian and Zoroastrian Doctrines of Faith as the Oldest Sources of our Speculative Ideas. Extracted and translated by K. R. Cama. Bombay: Times of India Steam Press. 1879."

2 "Jules Oppert, Le peuple et la langue des Mèdes. Paris, Maison neuve. 1879."

3 "The Nöldeke, Geschichte der perser und araber zur Zeit der Sasaniden. Ausder Arabischen Chronik des Yabri übersetzt und mit ausfrührlichen Erläuterangen und Ergänzungen verschen, Lezden, 1879."

4 "G. Rawlinson, the Religion of the ancient Iranians. 1879."

5 "Wilhelm Geiger, Handbuch der Avestasprache, Grammatik, Chrestomathie und Glossar, Erlangen. 1879.

ડાકટર બારથોલોમ્યોઝ નામના જરમન વિદવાંને ગાથા અથવા અસલી ઇરાંનીઓની પવીત્ર બંદગી વિષે જરમન ભાષામાં એક નાધલું પુસ્તક પ્રગટ કીધું હતું [૧]

પ્રોફેસર નેલડેકે નામના જરમન વિદ્વાંને અરદેશર બાબેગાંનની તવારીખ પેહલવી કારનામેનાં પુસ્તકમાંથી જરમન ભાષામાં તરજુમો કરી છપાવી પ્રગટ કીધી હતી. [૨]

મોનશીયો પીએતરેમા નામના ફ્રેંચ વિદવાંને "આરીયન લોકો અને તેઓનું અસલ વતન" એ બાબદ ઉપર વંદીદાદની પેહલી પરગરદ ઉપરથી એક ચોપાન્યું રચી પ્રગટ કીધું હતું. [૩]

ડાકટર ફરડીનાંડ યુશટીએ અસલી ઇરાંનીઓની તવારીખનું એક પુસ્તક જરમન ભાષામાં રચી પ્રગટ કીધું હતું. [૪]

શેઠ અસપંદીઆરજી બરજોરજી પંથકીએ "ખુલાસે દીને જરથોસ્તી" નામે ચોપડી છપાવી પ્રગટ કીધી હતી. [૫]

શેઠ પીરોજશાહ મેહરવાંનજી જીજીભાઇએ સને ૧૮૭૪ માં હીંદુસ્થાનમાં કીધેલી મુસાફરીની નોધોની ચોપડી છપાવી પ્રગટ કીધી હતી. [૬]

---

૧ "*Chr. Bartholamæ*; Die Gâthâs und heiligen Gebete des altinänischen Volkes. Halle 1879.

૨ "Th. Noldeke, Geschichte des Artachsir-i-Papakân, aus dem Pehlewi übersetzt, mit Erläuterungen und einer Einleitung versehen, 1879"

૩ "P. A. Pistrement, Les Argars et leur premiere patrie. 1879."

૪ "Ferdinand Justi, Geschichte des alten Persiens. Mit Illustrationen und Karten. Berlin 1879."

૫ "ખુલાસે દીને જરથોસ્તી, યાને જરથોસ્તી ધમ કીયાના ફરમાનોના ભેદોનો ખુલાસો, હાલના વૈદક શાસ્ત્રની શોધ સાથે મુકાબલો કરીને ઉમરે પુગેલા જરથોસ્તી છોકરાંઓને વાકેફ કરવા સારૂ, બનાવનાર. મોબેદ અશપંદીયારજી બરજોરજી પંથકી. મુંબઇ, વર્તમાન પ્રેસમાં છાપ્યું. સને ૧૮૭૯."

૬ "હિંદુસ્થાનમાં મુસાફરીની કેટલીક નોધ. બનાવનાર પીરોજશાહ મેહરવાંનજી જીજીભાઇ. મુંબઇ, વર્તમાન પ્રેસમાં મનચેરજી હોરમસજીએ છાપ્યું છે. સને ૧૮૭૯.'

શેઠ ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજીએ જરથોસ્તીઓના હોરમજદ અને યાહુદીઓના જીહોવાના કાએદાઓના મુકાબલાનું ડાકટર રોહડનાં જરમન લખાંણો પરથી ઇંગ્રેજીમાં તરજુમો કરી એક ચોપાન્યું પ્રગટ કીધું હતું. [૧]

"જરથોસ્તીઓમાં મુવેલાંની લાસને ઠેકાણે પાડવાની રસમો" વિષે ડા૦ સ્પીગલે રચેલી જર્મન ચોપડીને તરજુમો શેઠ ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજીએ બાહાર પાડયો હતો. [૨]

શેઠ જાંગીરજી મેહેરવાનજી પ્લીડરે "આપઘાત કરવાના ગુનાહ" બાબે એક ચોપાનીઉં રચી પ્રગટ કીધું હતું.

તા૦ ૩૧ મી ડીજેમબર.

આએ વર્ષમાં ઇયાને તા૦ ૧ લી જાનેવારીથી તે તા૦ ૩૧ મી ડીજેમબર ૧૮૭૯ સુધીમાં મુંબઇના પારસીઓમાં ૧૧૭૬ જન્મ—જેમાં ૬૩૬ છોકરા અને ૫૪૦ છોકરી—નોધાયાં હતાં.

એજ વર્ષમાં મુંબઇ મધે પારસીઓમાં ૩૨૮ જોડાંના લગન તથા ૨૩ જોડાંનાં ગગરના નીચે મુજબની વીગતે થયા હતાઃ—

	નર	નારી	જુમલે
લગન—૬ થી ૧૦ વર્ષનાં ...	૨	૧૫	૧૭
૧૧ થી ૧૫ વર્ષનાં ...	૩૦	૧૫૩	૧૮૩
૧૬ થી ૨૦ વર્ષનાં ...	૮૮	૧૨૩	૨૧૧
૨૧ થી ૨૫ વર્ષનાં ...	૧૨૮	૨૭	૧૫૫
૨૬ થી ૩૦ વર્ષનાં ...	૪૭	૧૦	૫૭
૩૧ થી ૩૫ વર્ષનાં ...	૧૩	૦[૩]	૧૩
૩૬ થી ૪૦ વર્ષનાં ...	૧૬	૦	૧૬
૪૧ થી ૪૫ વર્ષનાં ...	૨	૦	૨
૪૬ થી ૫૦ વર્ષનાં ...	૨	૦	૨
	૩૨૮	૩૨૮	૬૫૬

૧ "Comparison of the Laws of Ormuzd with the Laws of Jehova. Extracted and translated from the German of Dr. Rhode. By K. R. Cama. Bombay: Printed at the Fort Printing Press, 1879."

૨ "The Zoroastrian Mode of Disposing of the Dead. Extracted and translated from the German Works of Prof. Dr. Spiegel, Düncker, Rapp and Rhode. By K. R. Cama. Bombay: Times of India Steam Press, 1879."

૩ આ કોઠાપરથી જણાય છે કે, આ વર્ષમાં ૩૦ થી ઉપરની ઉમરની એક પણ નારીનાં પેહેલી વારનાં લગન નોંધાયાં નથી.

ગગરના—૧૬ થી ૨૦ વર્ષનાં ...	૦	૫	૫
૨૧ થી ૨૫ વર્ષનાં ...	૧	૮	૯
૨૬ થી ૩૦ વર્ષનાં ...	૭	૬	૧૩
૩૧ થી ૩૫ વર્ષનાં ...	૨	૦	૨
૩૬ થી ૪૦ વર્ષનાં ...	૩	૪	૭
૪૧ થી ૪૫ વર્ષનાં ...	૭	૦	૭
૪૬ થી ૫૦ વર્ષનાં ...	૧	૦	૧
૫૦ થી ૬૦ વર્ષનાં ...	૨[1]	૦	૨
	૨૩	૨૩	૪૬

એજ વર્ષમાં મુંબઇ મધે પારસીઓમાં નીચે મુજબની વીગતે ૯૭૫ મરણ નીપજ્યાં હતાં. એમાં ૭૩ અધુરે જનમેલાં બાળકો હતાં:-

	નર.	નારી.	જુમલે.
તરતનાં જનમેલાં........	૩૯	૩૪	૭૩
૧ દીનથી ૧ માસ સુધીનાં...	૪૯	૩૩	૮૨
૧ માસથી ૧ વર્ષ સુધીનાં...	૮૨	૭૪	૧૫૬
૧ થી ૫ વર્ષનાં.........	૧૦૧	૮૦	૧૮૧
૬ થી ૧૨ વર્ષનાં.........	૨૩	૧૪	૩૭
૧૨ થી ૨૦ વર્ષનાં	૧૮	૧૯	૩૭
૨૧ થી ૩૦ વર્ષનાં	૨૮	૪૦	૬૮
૩૧ થી ૪૦ વર્ષનાં.........	૩૫	૨૩	૫૮
૪૧ થી ૫૦ વર્ષનાં.........	૨૪	૧૯	૪૩
૫૧ થી ૬૦ વર્ષનાં.........	૪૩	૨૯	૭૨
૬૧ થી ૭૦ વર્ષનાં.........	૪૫	૪૨	૮૭
૭૧ થી ૮૦ વર્ષનાં.........	૨૫	૨૮	૫૩
૮૧ થી ૯૦ વર્ષનાં.........	૫	૧૪	૧૯
૯૦ ઉપરનાં	૨	૭	૯
	૫૧૯	૪૫૬	૯૭૫

એ ૯૭૫ મરણ નીચલા લતાઓ ઉપર થયાં હતાં—

કોલાબા	૫	ચોપાતી...............	૧૫
કોટ.........	૩૨૩	વાલકેશ્વર..............	૩૧
મારકીટ......	૬૨	માહલક્ષમી..........	૭
ચકલા.......	૪૮	મજગાંમ..............	૩૪
ઉમરખાડી...	૮	તારવારી..............	૩
ધોબીતલાવ...	૨૪૯	કામાતીપુરા...........	૯
		ભાયખલા............	૩
ફનસવાડી....	૨૦	પરેલ................	૧૬
ભુલેશ્વર......	૧૧	સીમ.................	૨
ખારા તલાવ..	૧૨	માહીમ	૨
કુંભારવાડા...	૧૩	દરીયામાં.............	૧
ખેતવાડી.....	૮૮	ઘર—બાર વગરનાં........	૬
ગીરગામ.....	૭		
			૯૭૫

એ ૯૭૫ મરણ નીચલાં કારણોથી નીપજ્યાં હતાં:—

તાવ	૨૨૯
જ્ઞાનતંતુને લગતાં દરદો..............................	૧૧૭
ફેફસાંને લગતાં દરદો............................	૮૭
લોહી વીકારને લગતાં દરદો......................	૧૬
જલંદર..	૧૪
શીતલા	૩
ગોવરૂ	૧૮
કોલેરા	૫
રગદપીત	૦
મરડો	૭૭
પેટ	૫૮
પીશાબને લગતાં દરદો	૩
છુપા ભાગને લગતાં દરદો	૧૨
ચામડીને લગતાં દરદો	૫
હાલ ચાલ તથા તંતુને લગતાં દરદો	૧
તરતનાં જનમેલાં	૭૩
જ્હેરી તથા નાકવતી	૧૦૯
બીજાં દરદો	૮૭
(૨ તાવને લગતાં ૮૫ છાતીને લગતાં તથા પાચન શકિતને લગતાં)	
આપઘાત અને અકસમાત	૨૧
(૪ ઝેર ખાઇને ૧૦ ડુબી જઇને ૭ ઇજા થવાથી)	
	૯૭૫

વળી એજ વર્ષમાં મુંબઇ મધે ૯૮ પારસીઓએ નાદાર દેવાદારોની કોરટનો આસરો મેલવવાને અરજી કીધી હતી, જેમાં ૬ ઓરતો પણ હતી.

[1] આમાં એક ૬૦ વર્ષના નરના ત્રીજી વારના અને એક ૫૨ વર્ષના નરનાં બીજી વારનાં લગન છે.

ઈ. સ. ૧૮૮૦.

આએ વર્ષનાં " ટાઇમસ ઓફ ઇંડીઆ " નાં કાલેનડર[1]માં સઘળી બીના નીચલા ફેરફાર તથા વધારા સિવાય આગલાં કાલેનડરની માફકજ છે.

જાઇંટ સ્ટાક કુંપનીઓ.—

આલબરટ પ્રેસ કુાં૦ ના ડાએરેકટરોમાં ડાકટરો અરદેશર જમશેદજી ભાજીવાલા, હોરમજજી બેજનજી દાંતરા અને જાંહગીર હોરમજજી મોદી, શેક્રેટરી એન્ડ ત્રેજરર, જાંહગીર હોરમજજી (મોદી) એન્ડ કુાં૦.

બોમ્બે આઇસ માન્યુફેકચરીંગ કુાં૦ ના ડાએરેકટરોમાં નાનાભાઇ બેહરામજી જીજીભાઇ.

ભાવનગર મીલસ એંડ પ્રેસ કુાં૦ ના ડાએરેકટરોમાં મનચેરજી મેહરવાંનજી ભાવનગરી.

બોમ્બે બરમા ટરેડીંગ કારપોરેશનના ડાએરેકટરોમાં નવરોજજી માણેકજી વાડીઆનું નામ વધારે.

બોમ્બે યુનૈટેડ સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કુાં૦ ના શેક્રેટરી, અરદેશર ખરશેદજી ફરદુનજી, મીલ મેનેજર, મંચેરજી ખરશેદજી રતનાગર.

સેનત્રલ ઇંડીઆ સ્પીનીંગ વીવીંગ એંડ માન્યુફેકચરીંગ કુાં૦ ના શેક્રેટરી, કાવશજી ખરશેદજી મેહતા.

મજગાંમ સ્પીનીંગ એંડ માન્યુફેકચરીંગ કુાં૦ ના ડાએરેકટરોમાં ફરાંમજી દીનશાહજી પીટીટનું નામ વધારે. શેક્રેટરી, ધનજીભાઇ હોરમજજી વાડીઆ.

મોરારજી ગોકલદાસ સ્પીનીંગ એન્ડ વીવીંગ કુાં૦ ના ડાએરેકટરોમાં શેરાબજી ફરામજી પટેલ.

ઓરીએનટલ સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કુાં૦ ના ડાએરેકટરોમાં જમશેદજી નશરવાનજી પીટીટનું નામ વધારે.

ન્યુ પ્રીન્સ ઓફ વેલ્સ સ્પીનીંગ એંડ વીવીંગ કુાં૦ ના માનેજર તરીકે તેહમુલજી ધનજીભાઇ.

સીંધ પ્રેસ કુાં૦ ના ડાએરેકટરોમાં નવરોજજી માણેકજી વાડીઆ.

થાકર એંડ કુાં૦ ના ડાએરેકટરોમાં નાનાભાઇ બેહરામજી જીજીભાઇ.

તા૦ ૧ લી જાનેવારી.

મરણ—પેશતનજી માણેકજી તોતી—ઉમર વર્ષ ૬૨. એવણુ ઇ. સ. ૧૮૪૦ થી માડાગાસકરના ફ્રેંચ ટાપુમાંના ટામાટેવ નામના શેહરમાં વ્યાપાર કરતા હતા, અને મરણ પણુ ત્યાંજ પામ્યા હતા.

તા૦ ૪ થી જાનેવારી.

શેઠ બેહરામજી ખરશેદજી ગાંધીએ " બોમ્બે ક્રાનીકલ " નામનું દર અઠવાડીઆંના રવીવારે પ્રગટ થતું એક ઇંગ્રેજી-ગુજરાતી વર્ત્તમાન પત્ર પરવરતાવવા માંડયું હતું.

તા૦ ૧૩ મી જાનેવારી.

રોજ ૨૫ માહ ૪ (શે.) ૧૨૪૯ ય.

વલસાડ મધે ત્યાંના જરથોશ્તીઓને સર અવસરે વાપરવાને તથા પારસી મુસાફરોને ઉતારો લેવાને દસ્તુરજીના મોહલ્લામાં મુંબઇવાલા શેઠ નવરોજજી પેશુતનજી કાપડીઆએ " નવરોજ બાગ " નાં નામથી એક મકાન બંધાવી ખુલ્લું મુકયું હતું [1]

તા૦ ૧૫ મી જાનેવારી.

શેઠ શેરાબજી પદમજી પેશતનજીને નવા નેટીવ સીવીલ સરવીસ કાયદા પ્રમાણે સરકારી નોકરીમાં દાખલ કરી પુણાંના કલેકટરના આસીસ્ટંટ તરીકે નેમ્યા હતા. [2]

તા૦૧૬ મી જાનેવારી.

શેઠ માણેકજી શેરાબજી મેહતાએ એડીનબરો તથા ગલાસગોની એલ. આર. સી. પી. તથા એલ. આર. સી એસ. ની પરીક્ષાઓ પસાર કરી પદવી મેલવી હતી. [3]

---

[1] The Times of India Calendar and Bombay Directory for 1880. Bombay: printed and published at the Times of India Office.

૧ એ મકાનમાં નીચલી તખ્તી મારેલી છે:—

"શ્રી દાદાર હોરમજદની મદદ છે.

"આએ મકાન એજ મોહલાના આ૦ નવરોજજી
"પેશુતનજી કાપડીઆએ પોતાનાં માએ બાઇ વીરબાઇજી
"તથા બાવા આ૦ પેશુતનજી હોરમજજીનાં પુનને માટે
"બંધાવી સરવે જરથોશતીઓને સર અવસરે વાપરવા
"સારૂં પોતાના કબજા વહીવટમાં રાખી ખોલું મુકીઉં છે.
"શ્રી વલસાડ રોજ ૨૫ મો માહા ૪ થો શેહેનશાહી સને
"૧૨૪૯ યઅજદેજરદી તા૦ ૧૩ મી જાનેવારી
"સને ૧૮૮૦ ઇસવી ને વાર બોમે."

૨ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૧૫ મી જાનેવારી ૧૮૮૦

૩ જામે જમશેદ, તા૦ ૩૦ મી આપરેલ ૧૮૮૦.

તા૦ ૨૦ મી જાનેવારી.

મુંબઈની યુનીવરસીટીની ઓગણીસમાં વર્ષની કાનવોકેશન આજ દીને સર કાવશજી જાંહગીર યુનીવરસીટી હાલમાં ભરાઇ હતી. પ્રમુખસ્થાને ચાનસેલર નામદાર સર રીચર્ડ ટેમપલ બીરાજયા હતા. આ વેળાએ જે વિદ્યાર્થીઓને પદવીની સનદો આપવામાં આવી હતી તેમાં. નીચલા પરસીઓ હતાઃ—

બેચલર ઑફ્ લૉઝ (એલ એલ. બી.) ની સનદ—જીવાજી દીનશાહ ગાંધી, બેજનજી માણેકજી જંબુસરવાલા.

લાઇસેનશીએટ ઑફ્ મેડીસીન એંડ સરજરી (એલ.એમ. એંડ એસ.) ની સનદ—ડોસાભાઇ અરદેશર ચોકસી, કાવશજી એદલજીદાદાચાનજી, પાલણજી હોરમજજી દાદાચાંનજી, જાંહગીર ખરશેદજી દાજી, કેખશરૂ શેરાબજી એનજીનીઅર, મેહરવાનજી નવરોજજી ગંદેવીઆ. મેહરવાનજી પેશતનજી ખરેધાત, એદલજી કાવશજી તુકીના, ધનજીભાઇ રૂસતમજી વાડીઆ, જાંહગીર પેશતનજી વાડીઆ.

બેચલર ઑફ્ આર્ટસ (બી. એ.) ની સનદ—રૂસતમ ખ. રૂ. કામા, જમશેદજી એદલજી દારૂવાલા, ધનજીશાહ હોરમજજી દસ્તુર કામદીનના, પેશતનજી મનચેરજી ઘડીઆલી, શેરાબજી માણેકજી કાંગા, જીજીભાઇ પેશતનજી મીસ્ત્રી, તેહમુલજી નવરોજજી સંજાણા, કેખશરૂ નશરવાનજી (ચાંદાભાઇ) ઇજનેર, નવરોજજી બેહરાંમજી કાકા, નશરવાનજી પેશતનજી મુનશી, મનચેરજી ખરશેદજી સંજાણા, પેશતનજી કુંવરજી શેઠના, હીરજી પેશતનજી વાડીઆ.

આ વેળાએ અપાયલી યુનીવરસીટી મેડલોમાં ક્રોબડન કલબ સીલવર મેડલ રૂસતમ ખ. રૂ. કામાને બી. એ. પરીક્ષામાં અર્થ વિધ્યાનાં પત્રકમાં સઉથી વધુ માર્કસ મેલવવા માટે; સ્કાલરશીપોમાં એલીસ સ્કાલરશીપ શેરાબજી માણેકજી કાંગાને બી. એ. ની પરીક્ષામાં ઇગ્રેજી પત્રકમાં સઉથી ચઢતી માર્કસ મેલવવા માટે, અને નારાયણ વાશુદેવ સ્કાલરશીપ ધનજીશાહ હોરમજજી દસ્તુર કામદીનનાને બી. એ. ની પરીક્ષામાં ખુદરતી વિધ્યાનાં પત્રકમાં સઉથી ચઢતી માર્કસ મેલવવા માટે; તથા પ્રાઇઝોમાં ડોશાભાઇ હોરમજજી કામા પ્રાઇઝ ડાકટર કાવશજી નવરોજજી મેહતાને "હિંદુસ્થાનમાં દુકાલની જાહેર સુખાકારી પર અસર" એ બાબદ ઉપર સઉથી સરસ રેસાયો લખવા માટે, અને ગીબસ પ્રાઇઝ જાંહગીર બરજોરજી સંજાણાને ફરસ્ત એકઝામીનેશન ઇન આર્ટસની પરીક્ષામાં ખુદરતી વિધ્યાના પત્રકમાં સઉથી ચઢતી માર્કસ મેલવવા માટે આપવામાં આવ્યાં હતાં.[1]

---

[1] ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ, તા૦ ૨૧ મી જાનેવારી ૧૮૮૦.

ઉપલા પદવી મેલવેલા પારસીઓ ઉપરાંત આજે વર્ષ યુનીવરસીટીની નાખલી પરીક્ષાઓમાં નીચલા પારસીઓ પસાર થયા હતા;—

ફરસ્ટ એલ. એમ. એંડ એસની પરીક્ષામાં—શેરાબજી માણેકજી કાકા, શેરાબજી નશરવાનજી આબાદાંન, ફરામજી માણેકજી આમરીઆ, ફકીરજી રતનજી હાડવૈધ, શેરાબજી રતનજી કોચમેન, બરજોરજી હોરમજજી દાંતરા, જાંહગીર બહમનજી દુબાશ, દીનશાહ જીવાજી એદલબેહરામનાં, નવરોજજી બહમનજી ગંદેવીઆ, રૂસતમજી નશરવાનજી લશકરી, અરદેશર દાદાભાઇ મોદી, દીનશાહ હોરમજજી મોતીવાલા, બેહરાંમજી હોરમજજી નાણાંવતી, જમશેદજી પોંહચાજી પોંહચા, અરદેશર હોરમજજી શેઠના, બરજોરજી શેરાબજી સરાફ, રૂસતમજી ખરશેદજી વાછા.

ફરસ્ટ એલ. સી ઇ. ની પરીક્ષામાં—ધનજીભાઇ રૂસતમજી બોગા, કાવશજી દાદાભાઇ કાંગા, દોરાબજી તેહમુલજી પાવરી; માણેકજી કાવશજી બામજી, બહમનજી મેહરવાનજી પાવરી, માણેકજી રતનજી સરવેયર, અરદેશર હોરમજજી તાડીવાલા.

ફરસ્ટ એકઝામીનેશન ઇન આર્ટસ (એફ. ઇ. એ.) ની પરીક્ષામાં—નવરોજજી હોરમજજી કુપર, બાપુજી પાલણજી ડાકટર, જમશેદજી બરજોરજી ડાકટર (કુપર), શેરાબજી એદલજી ઘાસવાલા, નશરવાનજી કાવશજી કાંગા, શેરાબજી કાવશજી ખંબાતા, પેશતનજી દાદાભાઇ મરચંટ, નશરવાનજી ફરાંમજી મીરઝાં, બહમનજી દીનશાહજી પીટીટ, જાંહગીર બરજોરજી સંજાણા, રૂસતમજી માણેકજી વઇદ, રૂસતમ બહમનશાહ વકીલ.

મેટ્રીકયુલેશનની પરીક્ષામાં—જાંહગીર દોરાબજી નીમચવાલા, જાંહગીર ખ રૂ. કામા, દીનશાહ કાવશજી એડનવાલા, મનચેરજી જીનાભાઇ વાછા, માણેકજી તેહમુલજી પાવરી, ખરસેદજી બીખાજી ઉનવાલા, ખરશેદજી નશરવાનજી સરવેયર, જાલભાઇ અરદેશર શેઠના, મેહરવાનજી શાવકશાહ દાવર, બેરચશાહ કાવશજી કારંજાવાલા, બાપુજી શેરાબજી પટેલ, જમશેદજી કાવશજી પટેલ, દીનશાહ એદલજી સબજા, મનચેરશાહ મોટાભાઇ વકીલ, ખરશેદજી ફરાંમજી છાપગર, શેરાબજી એદલજી, બહમન રૂસતમ ઇરાની, પેશતનજી માણેકજી કાંગા, જમશેદજી મેહરજીભાઇ વજીફદાર, રૂસતમજી હોરમજજી પાટક, અરદેશર હોરમજજી મોદી, મેહરવાંનજી દાદાભાઇ મસાંની, રૂસતમજી હોરમજજી પુણેગર, કેખશરૂ કેકોબાદ પંથકી, દાદાભાઇ બેહરાંમજી ગજધર, શાપુરજી શેરાબજી ઇજનેર, અરદેશર બેહરાંમજી મસાંની, મેહરવાંનજી તેહમુલજી વઇદ, પેશતનજી ખરશેદજી અદગરા, રૂસતમજી નશરવાંનજી કાતરક, માણેકશાહ રતનજી દસ્તુર જામાસ્પઆશાના, શેરાબજી કાવશજી ડાકટર, જમશેદજી મનચેરજી મેહતા, રતનશાહ પેશતનજી દમરી, શેરાબજી ખરશેદજી મેહતા, દોરાબજી માણેકજી

તા૦ ૨૨ મી જાનેવારી.

શેઠ કાવશજી ખરશેદજી જમશેદજીને નામદાર સરકારે કારવાર મધે નીમખની મેહથુલના આસીસ્ટંટ કલેકટર નેમ્યા હતાં. ૧

તા૦ ૨૯ મી જાનેવારી.

ખેડાના ડીસ્ત્રીકટ ડેપ્યુટી કલેકટર શેઠ ફીરોજ હોશંગ દસ્તુર જામાસ્પ આશાના, એમ. એ. ને નામદાર

પટેલ, માણેકજી કાવશજી ગોભાઇ, પીરોજશાહ શોરાબજી સોલન, જાંહગીર ફરામજી હારડા, મનચેરજી ખરશેદજી લાલકાકા, બહમનજી પેશતનજી સોલભાઇ, દારાબશાહ એદલજી કોઠાવાલા, કાવશજી એજનજી શેઠ, ફરામજી દોરાબજી ભરૂચા, અરદેશર બાપુજી પોંચ્યા, જમશેદજી પેશતનજી પટેલ, ધનજીભાઇ શોરાબજી ડાલાસના, એજનજી નવરોજજી કુટાર, મનચેરશાહ શોરાબજી ફીરોજપોરવાલા, જમશેદજી મનચેરજી બનાજી, જાંહગીર માણેકજી ખરાસ, શાપુરજી બેહરામજી કપટાન, હોરમજજી બેહરામજી ગોદાવરા, જમશેદજી એજનજી કાંગા, ફરામજી અરદેશર રાણું, ફરામરોજ પેશતનજી, અરદેશર જમશેદજી કેલાંવાલા, દારાશાહ મેહરવાંનજી ભરૂચા, શોરાબજી શાવકશાહ બનાજી, કાવશજી પેશતનજી બીલીમોરીઆં, અરદેશર જમશેદજી બીલીમોરીઆ, રતનજી એજનજી સુનાવાલા, ડોશાભાઇ ખરશેદજી ગાંધી, બહમનજી દોરાબજી ડોટીવાલા, બેહરામશાહ દીનશાહ દલાલ, કેખશરૂ તીરંદાઝ ઇરાંની, ડોશાભાઇ દાદાભાઇ મોદી, દાદાભાઇ પેશતનજી શરાફ, જમશેદજી માણેકજી બીલીમોરીઆ, શોરાબશાહ કાવશજી કલબવાલા, ધનજીભાઇ શોરાબજી મસાંની, જાંહગીર પેશતનજી માસટર, ગુસતાદજી ધનજીશાહ કાપડીઆ, શોરાબજી ખરશેદજી તારાચંદ, ફરદુનજી માણેકજી મોટાફરામના, ફરામજી જીવણજી ગીલડર (પટેલ), હોરમજજી રૂસતમજી કાંગા શોરાબજી ફરામજી બીલીમોરીઆ, પેશતનજી કાવશજી કાંગા, બહમનજી શાપુરજી કેયાજી, એદલજી શાપુરજી કુપર, પેશતનજી અસપંદીઆરજી વલસાડા, રૂસતમજી બહમનજી બહમન બેહેરામના, બહમનજી હોરમજજી સાબુગોરા, એજનજી રતનજી ખંબાતા, નાદરશાહ હોરમજજી બીલીમોરીઆ, ખરશેદજી બેહેરામજી સરાફ, એજનજી જમશેદજી ચોકસી, બેહેરામજી બરજોરજી ઇરાંની, પાલણજી પેશતનજી ભેદવાર, કાવશજી દાદાભાઇ ચોકસી, માણેકજી શાપુરજી ગાંધી, કાવશજી અસપંદીઆરજી કારપેનટર, રૂસતમજી ખરશેદજી માડન, કાવશજી મનચેરજી લંગડાના, કેખશરૂ ધનજીશાહ ડાકટર, નશરવાંનજી દોરાબજી આદરાંનવાલા, હોરમજજી નવરોજજી કપટાંન, દારાશાહ કુંવરજી કેયાજી, ફરાંમરોજ દોરાબજી મુસ.

આએ વષ યુનીવરસીટીના પરીક્ષકોમાં એકજ પારસી —ખાંનબાહદુર દસ્તુર હોશંગજી જામાસપજી જામાસ્પઆશાના (મેટ્રીક્યુલેશનની પરીક્ષામાં) ફારસી ભાષાના પરીક્ષક હતા.

૧ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ તા૦ ૨૨ મી જાનેવારી ૧૮૮૦.

સરકારે તે જીલ્લાના ત્રિજા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટની સત્તા આપી હતી. ૧

તા૦ ૨૯ મી જાનેવારી.

આયરલંડ મધે આ સાલ દુકાલ પડવાથી ત્યાં મદદ મોકલવાનો ઠેડાવ કરવાને અતરેના આગેવાન ગ્રહસ્થોની એક સભા આજ દીને ટાઉન હાલમાં નામદાર ગવરનર સર રીચરડ ટેમપલનાં પ્રમુખપણા હેઠલ મલી હતી. આ વેળાએ ઠેડાવ થયો કે "આયરલંડમાં ચાલતા દુકાલથી પીડાતાઓની આ સભાને ઘણી દલગીરી લાગે છે, તેથી તેઓનું દુઃખ તાલવા માટે અતરે એક ઉઘરાંણાંની ટીપ ઉભી કરવી." એ પછી ઉઘરાણું કરવા માટે ઇંગ્રેજ, હિંદુ, મુસલમાન, યાહુદી, પોરટુગીજ, અને ૧૧ પારસી (સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, શેઠો બેહરામજી જીજીભાઇ, સી. એસ. આઇ.; ડોશાભાઇ ફરામજી કરાકા, નવરોજજી ફરદુનજી, શોરાબજી શાપુરજી બંગાલી, નાનાભાઇ બેહરાંમજી જીજીભાઇ, દીનશાહ માણેકજી પીટીટ, નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટ, ફરાંમજી નશરવાંનજી પટેલ, ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ, હીરજી અરદેશર દાદી) ગ્રહસ્થોની એક કમીટી તથા ડાકટર વેર, શેઠો ડોસાભાઇ ફરાંમજી કરાકા, મોરારજી ગોકલદાસ અને નાખોદા મહમદઅલી રોગેને હાનરરી શેક્રેટરીઓ નેમી સભા બરખાસ્ત થઇ હતી. ૨ એજ સંકટનાં નીવારન માટે શેઠ અ. હો. વાડીઆએ પોતાના આડતીઆની મારફતે ૫૦૦) પૌંડ મોકલ્યા હતા, અને જો વધુ અગત્ય જણાય તો બીજા ૫૦૦) પૌંડ આપવા જણાવ્યું હતું.

તા૦ ૩ જી ફેબરવારી.

મુંબઇ મધે ચોપાતીનાં પારસીઓનાં દોખમાંઓની પડોસમાં મલબાર હીલના રેહવાસીઓને પાણી પુરૂં પાડવા માટે મ્યુનીસીપાલીટી તરફથી બંધાવવામાં આવતા "રેઝરવાએર" ઉપર છાપરૂં બાંધવું કે તે ખોલ્લોજ રાખવો તે ઉપર આજ દીને ટાઉન કૌનસીલની સભામાં તકરાર ચાલી હતી. એકઝીક્યુટીવ એનજીનીઅર મી૦ રીએનઝી વાલટને રીપોરટ કીધો હતો કે જો તે ઉપર છાપરૂં બાંધવામાં આવશે તો એ ટાંકી સાફ કરતી વેળાએ ઘણી અડચણો નડશે. આ રીપોરટ ઉપર ઘણી જોશભરી તકરારો ચાલી હતી. મ્યુનીસીપાલ કમીશનર મી૦ ગ્રાંટે એ રીપોરટ સાથે મલતાપણું બતાવ્યું હતું. પ્રમુખ

૧ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા ૨૯ મી જાનેવારી ૧૮૮૦.
૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૩૦ મી જાનેવારી ૧૮૮૦.

ડાકટર બવેનીએ જણાવ્યું કે એ ટાંકીની નજદીકમાંજ પારસીઓનાં દોખમાં આવેલાં છે, તેમના સંબંધમાં કોઇ પર કોમવાલાઓ પાછલથી નકામા વાંધા નહીં કાહડે તેથી ગમે તેવે ખરચે પણ છાપરૂં કરાવવું જોઇએ. પોલીસ કમીશનર સર ફ્રાંક સુટરે જણાવ્યું કે છેલ્લા ૧૫. વર્ષની અંદર ફકત એકજ દાખલો ડાકટર હંટરના કંમપાઉંડને લગતો છે, અને તેબી એક બચ્ચાંનાં શરીરના ભાગ તરીકે ચોકસ ચીજને ફકત કલ્પનાથી ઠેડવવામાં આવી હતી તેને લગતો છે. માટે એ હાડકાં અને માસની વાત તો તદન નાપાયદાર અને કલપીતજ દેખાય છે, વાસ્તે તે સંબંધી ધાસ્તી રાખવાનું કસ્સું કારણ નથી. એ પછી ત્રણ લાખ રૂપીઆને ખરચે એ છાપરૂં કરાવવાનો ઠેડાવ વધુ મતે પસાર થયો હતો.[1]

તા૦ ૫ મી ફેબરવારી.

એડન ખાતેના પોરટુગલના કોનસલ તથા સ્પેનના વાઇસ કોનસલ શેઠ દોરાબજી દીનશાહજી એડનવાલાની ગેરહાજરીમાં હિંદુસ્થાનની નામદાર સરકારે તે ઓધ્ધાઓ ઉપર શેઠ કાવશજી દીનશાહજી એડનવાલાની કામચલાઉ નેમણુંક કીધી હતી.

પુણાવાલા ખાંનબાહદુર દસ્તુર નશરવાનજી જામાસપજી જામાસ્પઆશાનાને નામદાર સરકારે દખણના પેહલ્લા વર્ગના સરદારનું માન આપ્યું હતું.[2]

તા૦ ૯ મી ફેબરવારી.

ડાકટરો કુવરજી કાવશજી વઇદ, ધનજીભાઇ બરજોરજી સ્પેનસર, ફ્રાંમજી રતનજી દીવેચા, અને રૂસતમજી હોરમજજી પેશતનજી કામાએ ઇંગલાંડ મધે "ઇંડીઅન મેડીકલ સરવીસ" ની પરીક્ષા ફતેહ મંદીથી પસાર કીધી હતી.[3]

તા૦ ૧૯ મી ફેબરવારી.

સુરતની પારસી ડીસ્ટ્રીકટ માટરીમોનીઅલ કોરટના એક ડેલીગેટ મરહુમ શેઠ શાપુરજી શેરાબજી મગોલની જગોએ નામદાર સરકારે શેઠ ખરશેદજી નશરવાનજી વાડીઆને નેમ્યા હતા.

---

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૫ મી ફેબરવારી ૧૮૮૦.

૨ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૫ મી ફેબરવારી ૧૮૮૦.

૩ જામે જમશેદ, તા૦ ૭ મી મેએ ૧૮૮૦.

શેઠ માણેકજી નશરવાનજી નાણાંવટી, બી. એ; એલ. એલ. બી. ને નામદાર સરકારે અમદાવાદ જીલ્લાના ધોલકાના સબારડીનેટ જડજ નેમ્યા હતા.[1]

તા૦ ૨૪ મી ફેબરવારી.

સુરતવાલા શેઠ હોરમજજી નશરવાનજી પેશતનજી વકીલે ઇંગલાંડ મધે "સોલીશીટર" ની પરીક્ષા ફતેહ મંદીથી પસાર કીધી હતી.[2]

તા૦ ૨૪ મી ફેબરવારી

રોજ ૮ માહ ૬ (શે૦) ૧૨૪૯ ય૦.

મરણ—અરદેસર નશરવાનજી દાદીબરજોરનાં—ઉમર વર્ષ. ૮૦) શેઠ નશરવાંનજી બરજોરજી દાદી બરજોરના દીકરા. એવણ પેહલ વેહલા ઇ. સ. ૧૮૧૫ માં અતરેની કમીસરીએટમાં શેઠ ખરશેદજી માણેકજી શરાફના હાથ હેઠલ રહ્યા હતા. ને પછી ઇ. સ. ૧૮૧૭ માં મીલબરન કું., ૧૮૨૨ માં આડમ સ્કીનર, તથા ૧૮૩૦ થી તે ૧૮૪૮ સુધી મેશરસ. મેક ગ્રીગર બ્રાઉનને ત્યાં ગોડાઉનકીપર અને પછી દલાલ હતા. ઇ. સ. ૧૮૩૦ માં એવણને કલકતાની રૂ. ૩૦૦૦૦)ની સરકારી સોરતી લાગી હતી. ઘણાજ સફાઇ સુઘડાઇ રાખનારા અને નીયમીત જીંદગી ગુજારનાર.

તા૦ ૨૬ મી ફેબરવારી.

કુરલા ગામના માલેક શેઠ અરદેશર હોરમજજી વાડીઆના દીકરા શેઠ જમશેદજી અરદેશર વાડીઆને નામદાર સરકારે થાણાં જીલ્લાના હાનરરી માજીસ્ટ્રેટ નેમી ત્રીજા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટની સત્તા આપી હતી.[3]

તા૦ ૨૬ મી ફેબરવારી.

"મુંબઇના પારસીઓ" વિષે બાબુ રાજેંદરલાલ મીતરે કલકતાની બીથુન સોસાયતી આગલ કીધેલું ભાષન છપાવી પ્રગટ કીધું હતું.[4]

---

૧ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૧૯ મી ફેબરવારી ૧૮૮૦.

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૫ મી ફેબરવારી ૧૮૮૦.

૩ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૨૬ મી ફેબરવારી ૧૮૮૦

૪ "The Parsis of Bombay: a Lecture delivered on February 26,1880, at a meeting of the Bethune Society, Calcutta. By Rajendralala Mitra, L. L. D., C. I. E. Calcutta: printed by G. C. Bose & Co., Bose Press 1880.

તા૦ ૨૭ મી ફેબરવારી.

રોજ ૧૧ માહ ૬ (શે.) ૧૨૪૯ ય૦

આજદીને મરહુમ શેઠ ફરાંમજી નવરોજજી બેબકુ અથવા ભાઈ સાહેબનાં ઉઠમણામાં તેમની પુંજીમાંથી અને બેશીઓએ મલી રૂ. ૬૫૫) ધર્મ ખાતાંઓમાં આપ્યા હતા. [1]

તા૦ ૨ જી મારચ.

રોજ ૧૫ માહ ૬ (શે.) ૧૨૪૯ ય૦

મરણ—જામાસપજી કાવશજી પાદશાહ—ઉમર વર્ષ ૬૫[2]—અતરે ઘોડા દલાલનો ધંધો કરતા હતા.

તા૦ ૪ થી મારચ.

પોરટુગલની સરકાર તરફથી અતરેના સત્તાવાલાએ સાથે મેહસુલ વગેરેની બાબદ ઉપર કોલકરાર કરવાને આવેલા બે અમલદારો મોનશીયો કેસેલીયો અને સીનોર ડી. અગીઆરનાં માનમાં શેઠ બેહરામજી જીજીભાઈ, સી. એસ. આઈ. એ આજ દીને પોતાના મજગામના "બેહરામજી હાલ" માં આફટરનુન પારટીનો એક મોટો મેલાવડો કીધો હતો. [3]

તા૦ ૧૨ મી મારચ.

મુંબઈનો નામદાર ગવરનર સર રીચરડ ટેમપલ બારોનેટ, જી. સી. એસ. આઈ. પાર્લામેંટની સભામાં બીરાજવાની ઉમેદવારી કરવાને પોતાનો ઓહ્દો છોડી ઈંગલાંડ જનાર હોવાથી તે નામદારના માન ભર્યા અને આભારી રાજકારોબાર માટે તેમનો ઉપકાર માનવા તથા આ દેશમાં તેમની કાંઈ યાદગારી રાખવા માટેના ઠેડાવો કરવાને મુંબઈના યુરોપીયન તથા દેશી ગ્રહસ્થોની એક જાહેર સભા બોલાવવાને ગઈ તા૦ ૧૦ મી મારચે શેરીફ મી૦ વીલ્યમ મેટલાંડ જોગ અતરેના ૨૧ ઈંગ્રેજ, ૯ હિંદુ, ૨ મુસલમાન, ૨ યાહુધી, અને ૨૩ પારસી (સર જમશેદજી જીજીભાઈ બારોનેટ, શેઠ બેહરાંમજી જીજીભાઈ, સી. એસ. આઈ., ફરાંમજી નશરવાંનજી પટેલ, દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, ડોશાભાઈ ફરાંમજી કરાકા, સી. એસ. આઈ., કાવશજી ખરશેદજી જમશેદજી, જમશેદજી ખરશેદજી જમશેદજી, માણેકજી ખરશેદજી સરાફ, નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટ, મનચેરજી નવરોજજી બનાજી, હોમજી ખરશેદજી દાદીશેઠ, નાનાભાઈ બેહરાંમજી જીજીભાઈ, ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ, શેરાબજી નવરોજજી વાડીઆ, જાંહગીર બેહરાંમજી મરજબાંન, હોરમજજી અરદેશર હોરમજજી વાડીઆ, શેરાબજી ફરાંમજી પટેલ, ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજી, જાંહગીર કાવશજી જાંહગીર રેડીમની, ફરાંમજી દીનશાહજી પીટીટ, જમશેદજી નશરવાંનજી પીટીટ, જાંહગીર ડોશાભાઈ ફરાંમજી, દાદી માણેકજી લીમજી,) ગ્રહસ્થોએ કરેલાં રીકવીજીશનની રૂહે આજ દીને એક જાહેર સભા ટાઉન હાલમાં ચીફ જસટીસ સર માઈકલ વેસ્ત્રાપનાં પ્રમુખપણાં હેઠલ મલી હતી. આ વેળાએ હાનરેબલ મી૦ મોવેટે દરખાસ્ત કરવાથી અને તેને સર જમશેદજી જીજીભાઈ બારોનેટે ટેકો આપવાથી ઠેડાવ થયો કે "નામદાર ગવરનર સર રીચરડ ટેમપલની હીંદુસ્થાન ખાતેની કારકીરદીમાં તે નામદારે બજાવેલી જાહેર સેવા તથા તેની હાકમીના દરમયાનમાં અગત્યનાં કામો વધારવા તથા સુધારવાને લીધેલી કાલજીએ તેનાં ધુંધીપણાં માટે આ ઈલાકાના રેહવાસીઓ ઉપર ઉપકાર ઘટે છે." હાનરેબલ મી૦ જસટીસ ં લીએ દરખાસ્ત કીધી અને તેને દસ્તુર જામાસપજી મીનોચેહરજી જામાસ્પ આશાનાએ ટેકો આપ્યો કે "સર રીચરડ ટેમપલની જાહેર સેવા માટે તેની યાદગારી રાખવા સારૂં ટાઉનહોલ અથવા કોઈ બીજી જાહેર જગાપર તેનું બાહવલું ઉભું કરવું એવું આ સભાનું મત છે." એ પછી નામદાર ગવરનરને આપવા ધારેલું માનપત્ર શેઠ ડોશાભાઈ ફરામજી કરાકા, સી. એસ. આઈ. એ વાંચી સંભલાવ્યું [1] જે મી૦ આટન ગીયરીની દરખાસ્તથી અને શેઠ નાનાભાઈ બેહરાંમજીના ટેકાથી બાહલ રાખી તે નામદારને અતરેથી ઉપડી જવા આગમજ પોંહચાડવાને ઠેડવ્યું હતું. એ બાદ ઉપલા ઠેડાવો અમલમાં મુકવા માટે ઈંગ્રેજ, હિંદુ, મુસલમાંન, યાહુધી, અને પારસી, (આનરેબલ સર જમશેદજી જીજીભાઈ, શેઠો ફરાંમજી નશરવાનજી પટેલ, દીનશાહ માણેકજી પીટીટ, બેહરાંમજી જીજીભાઈ, નશરવાનજી માણેકજી પીટીટ, નાહનાભાઈ બેહરાંમજી જીજીભાઈ વગેરે) ગ્રહસ્થોની એક કમીટી તથા મેશરસ ચારલસ ડગલાસ અને ડોશાભાઈ ફરાંમજી કરાકા,

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૧ લી મારચ ૧૮૮૦

૨ શેઠો શેરાબજી, (ઈંડયન સીવીલ સરવીસવાલા) કાવશજી, (શેઠ જ. ન. તાતા રીસરચ ઈનસ્ટીટયુટના શેક્રેટરી) શેઠ બરજોરજી, તથા મરહુમ શેઠ પેશતનજી જામાસપજી પાદશાહ (બારીસ્ટર) ના બાવા.

૩ જામે જમશેદ, તા૦ ૮ મી મારચ ૧૮૮૦.

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૩ મી મારચ ૧૮૮૦.

સી. એસ. આઇ. ને હાનરરી શેક્રેટરીઓ નેમી સભા બરખાસ્ત થઇ હતી.[૧]

તા૦ ૧૩ મી મારચ.

મુંબઇનો નામદાર ગવરનર સર રીચરડ ટેમપલ બારોનેટ, જી. સી. એસ. આઇ. આજ દીને પોતાનો ઓહ્દો છોડી ઇંગલાડ જનાર હોવાથી તે નામદાર વીદાય થતી વખતે આજ સાંજનાં સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટે, પોતાના મજગાંમ કાસ્ટલમાં અતરેના આગેવાન ઇંગ્રેજ તથા દેશી ગ્રહસ્થોનો એક મેલાવડો કરી તે નામદારને સફલ સફર ઇછી હતી. નામદાર ગવરનર ત્યાંથીજ પરભાડા પાલવા બંદર ઉપર રવાના થયા હતા.[૨]

તા૦ ૨૫ મી મારચ.

શેઠ શાપુરજી જામાસ્પજી ભાવનગરીને નામદાર સરકારે મુંબઇનાં કસટમના બીજા વર્ગના, તથા શેઠ જાંહગીરજી ડોશાભાઇ કરાકાને ત્રીજા વર્ગના આસીસ્ટંટ કલેક્ટર નેમ્યા હતા.[૩]

તા૦ ૨૫ મી મારચ.

રોજ ૮ માહ ૭ (શે૦) ૧૨૪૯ ય૦

મરણ–ડાક્ટર ફરાંમજી રતનજી ખરાદી—ઉમર વર્ષ ૬૬). દેશી વઇદું કરનાર મુંબઇના જાણીતા પારસી તબીબ. એઓની બાહરકોટ તરફ મોટી ધરાકી હતી.

તા૦ ૨૬ મી મારચ.

રોજ ૯ માહ ૭ (શે૦) ૧૨૪૯ ય૦

બીલીમોરા મધે અંજુમનના ઉધરાતથી બંધાવેલુ દોખમું પરઠવાની ક્રિઆ આજદીને કરવામાં આવી હતી. આ વેલાએ મુંબઇ તથા ગુજરાતથી પુષ્કલ જરથોસ્તીઓ એ મેલાવડામાં શામેલ થયા હતા. જશનની ક્રિઆ નવસારીના વડા દસ્તુર દારાબજી માહીઆરજી તરફથી તેમના કાકા દસ્તુર રૂસતમજી કેકોબાદજી મેહરજી રાંણાએ શરૂ કીધી હતી. જે પુરી થવા બાદ એ કામના આગેવાંન શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ તરફથી એક અંજુમન પત્ર વાંચી સંભલાવવામાં આવ્યો, જેમાં જણાવ્યું હતું કે એ દોખમું બાંધવાનાં કારણ સર કરેલાં ઉધરાંણાંમાં રૂ. ૧૮૦૦૦)[૧] ભરાયા હતા, અને તે બાંધવાનું

---

૧ ઉપલું માનપત્ર કમીટીનાં ડેપ્યુટેશને બીજે દીને નામદાર ગવરનરને મલબાર હીલ ઉપરના સરકારી મેહલમાં પોંહચાડયું હતું. સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટે તે વાંચી સંભલાવ્યું, જેનો તે નામદારે ઘટતો ઉતર વાલી મુંબઇના રેહવાસીઓનો ઉપકાર માન્યો હતો.

સભામાંજ ઉધરાણાની ટીપમાં પારસીઓએ રૂ. ૧૫૦૦) નીચલી વીગતે ભર્યા હતા. ૫૦૦) સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, ૩૦૦) શેઠ ડોશાભાઇ ફરામજી કરાકા, ૨૫૦) શેઠ બેહરાંમજી જીજીભાઇ, ૨૦૦) શેઠ બેહરામજી નશરવાનજી સીરવાઇ, ૧૦૦) શેઠ જાંહગીર ડોશાભાઇ કરાકા, ૧૦૦) શેઠ કાવશજી ખરશેદજી જમશેદજી, ૫૦) શેઠ જમશેદજી ખરશેદજી જમશેદજી.

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૫ મી મારચ ૧૮૮૦

૩ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૨૫ મી મારચ ૧૮૮૦.

૧ પછવાડેથી એ રકમ વધી રૂ૦ ૨૨૫૩૨) ૩ા નીચે મુજબ થઇ હતી:—

(રૂ૦ ૧૦૦૧) રૂસતમજી પેશતનજી બીલીમોરીઆ (રૂ૦ ૧૦૦૦) દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, પેશતનજી નશરવાંનજી ચાવલ, એદલજી માણેકજી નીલધરીવાલા, (રૂ૦ ૫૦૧) બરજોરજી ફરામજી ગજધરના છોકરાઓ, (રૂ૦ ૫૦૦) મરહુમો જાંહગીરજી નશરવાંનજી તથા માણેકજી નવરોજજી વાડીઆને નામે, રૂ૦ ૪૪૪)=ા) શ્રી ચીનની જરથોસ્તી અંજુમન તરફથી ભરાઇ આવેલા (રૂ૦ ૪૦૦) હોરમજજી મોટાભાઇ બીલીમોરીઆ તથા ખેશીઓ, શેરાબજી પેશતનજીની કુાં૦, (રૂ૦ ૩૬૫) હોરમજજી રૂસતમજી મેગુશીના છોકરાઓ, (રૂ૦ ૩૦૧) નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટ (રૂ૦ ૨૭૮) જીવણજી દારાબજી વાડીઆના છોકરાઓ (રૂ૦ ૨૭૫) બરજોરજી ફરામજીના છોકરાઓ (રૂ૦ ૨૬૭) નાનાભાઇ દાદાભાઇ રૂ૦ ૨૫૦) પેશતનજી બેહરામજી મેહતાના છોકરાઓ (રૂ૦ ૨૪૦) રૂસતમજી ભીમજીભાઇ માકુજી (રૂ૦ ૨૩૭) દાદાભાઇ બરજોરજી બચાજીના છોકરાઓ (રૂ૦ ૨૩૫) મોટાભાઇ બરજોરજી મેઘોરાના છોકરાઓ (રૂ૦ ૨૦૧) એદલજી ભીમજીભાઇ, દીનશાહજી તથા ફરાંમજી બીખાજી ખાંન, જીવણજી દાદાભાઇ ગજધર, નશરવાંનજી રતનજી તાતા (રૂ૦ ૨૦૦) દાદાભાઇ નશરવાનજી ચાવલ, ફરામજી દોરાબજી બહમનજીના છોકરાઓ, મરહુમ હોરમજજી એદલજી કામાજીનું ધર્મખાતું, મરહુમ બરજોરજી રૂસતમજી બાટલીવાલાના ખેશીઓ (રૂ૦ ૧૯૩) એદલજી પેશતનજી ખજોતીઆના છોકરાઓ, (રૂ૦ ૧૬૮) ફરામજી રતનજી વાડીઆના છોકરાઓ (રૂ૦ ૧૫૬) હોરમજજી દાદાભાઇ રૂસતમજી (રૂ. ૧૫૧) શેરાબજી શાપુરજી બંગાલી, રૂસતમજી દાદાભાઇ ગદેવીવાલા, મનચેરજી બહમનજી પંથકી, નાનાભાઇ માણેકજી ગજધર (રૂ૦ ૧૫૦) કાવશજી દીનશાહજી એડનવાલા, રતનજી દાદાભાઇ વાંદરીવાલા (રૂ૦ ૧૩૮) શાપુરજી કુંવરજી તાતાના છોકરાઓ (રૂ૦ ૧૩૭) શેરાબજી શાપુરજી પંથકીના છોકરાઓ (રૂ૦ ૧૩૩ા) શાપુરજી મેહરજીભાઇ વાસણીઆના છોકરાઓ (રૂ૦ ૧૨૫) પાલણજી કાંનજીભાઇ લાકડાંવાલા, સાકરબાઇ ધણી નવરોજજી નશરવાંનજી ગજધર, નવરોજજી એદલજી ગજધર, ધનજીભાઇ જીરાભાઇ (રૂ૦ ૧૧૯) બીખાજી ભીમજીભાઇ ભગત (રૂ૦ ૧૧૪) રૂસતમજી કોલાભાઇ શાપુરજી (રૂ૦ ૧૦૯) બેહરામજી જીનાભાઇ જીરી (રૂ૦ ૧૦૩) પેશતનજી મેહરવાંનજી નવરોજજીના છોકરાઓ

કામ શેઠો ફરામજી તથા દોરાબજી હોરમજજી ગજધરને સોંપવામાં આવ્યું હતું, જેઓએ તેપર સારી મેહનત લીધીહતી. તથા દોખમાની સામે પોતાના ખરચથી એક શગડી તથા કુવો પણ બંધાવી આપ્યો છે. ૨ એ અંજુમન પત્ર વંચાયા બાદ શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટને તેઓએ આ કામમાં લીધેલી આગેવાંની તથા મેહનત માટે એક માનપત્ર તથા શેઆલ હોરાડવામાં આવી હતી, તથા શેઠો ફરામજી અને દોરાબજી હોરમજજી ગજધરને પોતાને ખરચે શગડી બાંધી આપવા માટે એક માનપત્ર તથા સોનાંનું ઘડીઆલ ઇનામ તરીકે આપ્યું હતું. એ પછી ચાશ્નીની કરી મેલાવડો બરખાસ્ત થાયો હતો. ૩

(રૂ૦ ૧૦૨) કાવશજી એદલજી કોલંએવાલા (રૂ૦ ૧૦૧) એદલજી ફરામજી આલબલેસની કુંo, શુનાબાઇ ધણી એજનજી ફરાંમજી આલબલેસ, કાવશજી શેરાબજી ભેદવાર, રૂસતમજી મનચેરજી ભાભા (રૂ૦ ૧૦૦) બેહરાંમજી નશરવાંનજી સીરવાઇ, નશરવાંનજી બહમનજી મોદીના છોકરાઓ, ફરાંમજી કાવશજી મારકર, ભીખાઇજી વીધવા પેશતનજી નવરોજજી પોંહચા, હોરમજજી બહમનજી જીજીભાઇ, રૂસતમજી ધનજીશાહ કપટાંનનાં ફંડમાંથી, ફરાંમજી બરજોરજી કપટાંન (રૂ૦ ૮૨૫૩ાㆍ) રૂ૦ ૧૦૦) ની અંદરની રકમ.

એ રૂ. ૨૨૫૩૨) ૩ા ઉપરાંત દોખમાંનો તાંબો પુરાયો તે દીને પડતના રૂ. ૯૭૫ા, થયા હતા. દોખમું ઇજાયું તે દીને પડતના રૂ. ૧૮૪૬ાાㆍ, તથા બ્યાજના રૂ. ૧૨૪૭) મલી રૂ. ૨૬૬૦૧)ાા થયા. જે મધેથી દોખમું બાંધવાના ખરચના રૂ. ૨૦૦૦૦) તથા બીજા પરચુટણ ખરચના રૂ. ૪૩૨૯)૫૬ મલી રૂ. ૨૪૩૨૯) ૫૬ બાદ કરતાં બાકી રૂ. ૨૨૭૨ાા ૪૪ વધયા તે બીલીમોરાની અંજુમનના ફંડમાં એ દોખમાને હીસાબે જમે કરવામાં આવ્યા હતા.

૨ એ દોખમાંપર નીચે મુજબ તખ્તી મારેલી છેઃ—

"આ દોખમું બીલીમોરા ગામનાં જરથોશતી તથા દેશાવરોના કુલે જરથોશતી ટોળામાં ઉઘરાણું કરી કુલે જરથોશતી ધરમ પાલનારાઓના વપરાસને સારૂં બંધાવીઉં છે. રોજ ૯ મો માહા ૭ મો શને ૧૨૪૯ યજદેજરદી, તા૦ ૨૬ મી મારચ શને ૧૮૮૦ ઇશવી, સવંત ૧૯૩૬ ના ફાગણ શુદ ૧૫ ને વાર શુકર"

એની સાથની શગડી પરની તખ્તી નીચે મુજબ છેઃ—

"શ્રી દાદાર હોરમજદની મદદ હોજો.

આ સગડી બીલીમોરાની અનજુમનની ફરમાસથી બેસ્તી હોરમજજી કુવરજી ગજદરનાં પુનને શારૂ એવણનાં પુતરો ફરામજી તથા દોરાબજીએ બાંધી કુલે જરથોસ્તી ટોલાંનાં વપરાશને સારૂં બીલીમોરાની અનજુમનને સ્વાધીન કીધી છે. રોજ ૧૭ મો માહ ૬ થો સને ૧૨૪૯ ઇઅજદે જરદી સવંત ૧૯૩૬ નાં માહા વદ ૮ વાર ગરૂ. તારીખ ૪ થી માહે મારચ શને ૧૮૮૦ ઇસવી."

૩ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૯ મી મારચ ૧૮૮૦

તા૦ ૨૮ મી મારચ
રોજ ૧૧ માહ ૭ શે. ૧૨૪૯ય૦

મરણ—પેશતનજી બેહરાંમજી કોહલા—(ઉમર વર્ષ. ૫૨). પોતાના ભાઇ જામાસપજીની સાથે ચીન મધે બ્યાપાર કરતા હતા. અતરેનાં દરેક ઉઘરાણાની ટીપમાં નાણાંભરી મદદ કરતા હતા. એવનનાં મજકુર ભાઇ જામાસપજી હાંગકાંગથી મકાઉ જતાં તોફાનમાં સ્ટીમર ઉંધી વળી તેમાં ડુબી ગયા હતા. તેમની યાદમાં હાંગકાંગ ખાતે જરથોશતીઓને ભુમીદા કરવાની જમા પર એક મીનારો ઉભો કરાવ્યો હતો.

તા૦ ૧ લી આપરેલ

નીચલા પારસી ગ્રહસ્થોને આએ વર્ષમાં તેમનાં નામની આગલ લખેલાં જુદાં જુદાં મથકોની મ્યુનીસીપાલીટી તથા તાલુકા લોકલ ફંડ કમીટીઓના મેમબરો તરીકે નામદાર સરકારે નેમ્યા હતાઃ-

મ્યુનીસીપાલીટી

ભીવંડી—શેઠ બહમનજી ઉકરજી
લાનોલી—શેઠ અરદેશર મેહરવાંનજી
પુણાં—પ્રોફેસર દસ્તુર હોશંગજી જામારપજી જામારપઆશાના
શેઠ દોરાબજી પદમજી પેશતનજી.
અહમદનગર—ખાંન બાહદુર નશરવાનજી ખરશેદજી નગરવાલા.
શેઠ ફરામજી અરદેશર કેકોબાદના.
શેલાપુર—શેઠ શેરાબજી એદલજી ગુલાખરી
નાશક—શેઠ બેહરાંમજી જાંહગીરજી રાજકોટવાલા
હુબલી—શેઠ દીનશાહ શેરાબજી
કારવાર—શેઠ જગશેદજી હોરમજજી
વલસાડ—ડાકટર નશરવાંનજી ધનજીભાઇ, શેઠો શાપુરજી દાદાભાઇ, એદલજી પેશતનજી દેસાઇ.
સુરત— ખાંન બાહદુર બરજોરજી મેહરવાનજી ફરેજર, ડાકટર માણેકજી ખશુખાંજી, ડાકટર ડોશાભાઇ પેશતનજી, ખાંન સાહેબ ખરશેદજી પાલણજી

એ દોખમું પરઠવાની ક્રિઆમાં શામેલ થવાને એ કામના માનેજરો શેઠો દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ, રૂસતમજી લીમજીભાઇ લીમ માકુના, રૂસતમજી કોલાભાઇ કોલા કાકાના, લીમજીભાઇ હોરમજજી મેગુશી, બેહરાંમજી ફરાંમજી ખારીઆ, અને રૂસતમજી મોટાભાઇ મેઘેરાએ તા૦ ૧૮ મી ફેબરવારી ૧૮૮૦ નાં વર્તમાન પત્રોમાં જાહેર ખબર છપાવી સર્વ જરથોશતીઓને અરજ કીધી હતી.

લાલકાકા, શેઠો ફરામજી જામાસપજી ભાવનગરી, શેરાબજી એદલજી વાડીઆ.
રાંડેલ—શેઠ બહમનજી ભીમજીભાઇ રાંડેલીઆ
માંડવી— શેઠ હોરમજી ખરશેદજી
ભરૂચ—દસ્તુર દીનશાહજી પેશોતનજી કામદીનજી, શેઠો ધનજીશાહ મેહરવાનજી ડાકટર, એદલજી મનચેરજી કનત્રાકટર, નશરવાનજી બહમનશાહ મેહતાજી, આદરજી મનચેરજી દલાલ, બી. એ., રૂસતમજી પાલણજી બેંકવાલા, નશરવાનજી શેહરીઆરજી જીનવાલા.
નડીઆડ—શેઠ દેરાબજી એદલજી ગીમી, બી. એ.
ખેડા— શેઠ આદરજી જીવણજી, ડેપ્યુટી કલેકટર

તાલુકા લોકલ ફંડ કમીટી.

ઓલપાડ—શેઠ દીનશાહ એદલજી રાંડેલીઆ
બારડોલી—શેઠ નાનાભાઇ ધનજીભાઇ.

તા૦ ૧ આપરેલ.

શેઠ શેરાબજી ફરામજી પટેલને નામદાર સરકારે મુંબઇનાં બારાંના એક પોરટ તરસ્ટી નેમ્યા હતા. [૧]

તા૦ ૫ મી આપરેલ
રોજ ૧૯ માહ ૭ (શે.) ૧૨૪૯ ય૦

મરણ—પેસતનજી બરજોરજી એંટી–ઉમર વર્ષ ૬૮) સુરતના એક જાણીતા રેહવાસી તથા તયાંની પારસી પંચાયતના એક અકાબર.

તા૦ ૮ મી આપરેલ

આએ વર્ષની હાઇકોરટ પલીડર તથા સબારડીનેટ જડજ તેમજ ડીસ્ત્રીકટ પલીડરની પરીક્ષામાં નીચલા પારસીઓ પસાર થયા હતાઃ—

હાઇ કોર્ટ પલીડર—શેઠ રતનજી મનચેરજી

ડીસ્ત્રીકટ પલીડર—શેઠ જમશેદજી દેરાબજી ખંડાલેવાલા.

શેઠ નવરોજજી દેરાબજી ખંડાલેવાલા, બી, એ; એલ. એલ. બી. ને નામદાર સરકારે ખાંનદેશ જીલ્લાના અમાલનર ગામના સબારડીનેટ જડજ નેમ્યા હતા.[૨]

---

૧ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૧ લી આપરેલ ૧૮૮૦

૨ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ. તા૦ ૮ મી આપરેલ ૧૮૮૦

તા૦ ૧૫ મી આપરેલ.

શેઠ બેહરાંમજી દાદાભાઇ રેજીઆરને હિંદુસ્થાંનના નામદાર વાઇસરાય અને ગવરનર જનરલે "ખાન બાહદુર"નો ખેતાબ આપ્યો હતો.

મુંબઇ મધે ચાલુ માસમાં લેવામાં આવનારી સરકારી "હાયર ડીપાર્ટમેંટલ" પરીક્ષાના એક પરીક્ષક તરીકે નામદાર સરકારે સોલાપુરના હજુર ડેપ્યુટી કલેકટર શેઠ દારાશાહ ડોશાભાઇને નેમ્યા હતા. [૧]

તા૦ ૧૭ મી આપરેલ.
રોજ. ૧ માહ ૮ (શે૦) ૧૨૪૯.

મરણ—નીલગીરીવાળા શેઠ એદલજી માણેકજી બીલીમોરીઆ–ઉમર વર્ષ ૭૪). નીલગીરી મધે લાંબો વખત વસી વેપાર ચલાવ્યો હતો. અને મરણ પણ ત્યાંજ પામ્મા હતા.

તા૦ ૨૩ મી આપરેલ
રોજ ૭ માહ ૮ (શે૦) ૧૨૪૯ ય૦

આજ દીને મરહુમ શેઠ જમશેદજી સંતોકજી દાવરના ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી રૂ. ૩૦૦), ધણીઆંની બાઇ ધનબાઇજીએ રૂ. ૨૦૦), સસરા શેઠ ખરશેદજી પાલણજી પાંઉવાલાએ રૂ. ૨૦૦), તથા બીજા બેશીઓએ રૂ. ૨૭૫) મલી રૂ. ૯૭૫) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા. [૨]

તા૦ ૨૯ મી આપરેલ.

મુંબઇની પારસી ચીફ માટરીમોનીઅલ કોરટના એક ડેલીગેટ શેઠ નશરવાનજી માણેકજી પીટીટે ઓધ્ધો છોડવાથી નામદાર સરકારે તેમની જગોએ શેઠ જાંહગીરજી કાવશજી જાંહગીર રેડીમનીને નેમ્યા હતા. [૩]

તા૦ ૧ લી મેએ.

નવસારીવાલા શેઠો બરજોરજી પાલણજી દેશાઇ અને પાલણજી બરજોરજી દેશાઇએ "સાસાનીઆંન વંશની તવારીખ" ની એક ચોપડી રચી પ્રગટ કરી હતી. [૪]

---

૧ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૧૫ મી આપરેલ ૧૮૮૦

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૪ મી આપરેલ ૧૮૮૦

૩ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૨૯ મી આપરેલ ૧૮૮૦

૪ "તવારીખે સાસાનીઆન, યાને ઇરાનના સાસાની તબકકાના પારસી પાદશાહોની તવારીખ. મુખ્ય કરીને રોલીન્સન અને ફીરદોસીના તેમજ બીજા ઇંગ્રેજી અને

તા૦ ૧ લી મેએ.

આજ દીનથી નવસારી મધે "ધી દાદાભાઇ કાવસજી તાતા નવસારી એંગ્લો વરનાકયુલર સ્કુલ" ની સ્થાપના " ધી નવસારી એંગ્લો વરનાકયુલર સ્કુલ " ને નામે થઇ હતી. "સર કાવસજી જાંહગીર નવસારી જરથોસ્તી મદરેસા" ને હાઇ સ્કુલના દરજજા પર મુકવાથી, તેનાં ઇંગ્રેજી નીચલાં અને ગુજરાતી બધાં ધોરણો કહાડી નાખ્યાં. તેથી શરૂઆતની કેળવણીની નવસારીમાં ઘણી અગવડ જણાવાથી આ ખાતું ચાલુ કરવામાં આવ્યું.[1]

ફારસી ગ્રંથો ઉપરથી શીકકાઓ અને તખ્તીઓની વીદવાનોએ કરેલી છેલ્લી શોધોને આધારે. બનાવનાર બરજોરજી પાહલનજી દેશાઇ તથા પાહલનજી બરજોરજી દેશાઇ. મુંબઇ દફતર આશકારા છાપાખાના મધે રૂસ્તમજી નવરોજજી ખંબાતાએ છાપી છે. ૧૮૮૦ ઇસવી ૧૨૪૯ યજદેજરદી."

૧ એ ખાતાંની આવક કરતાં ખરચ વધુ જણાયાથી એને મુસ્તકીમ પાયા ઉપર મુકવા લગતા વળગતાઓએ તજવીજ કરવા માંડી. જે દરમ્યાન નવસારીના એક અસલ વતની શેઠ શોરાબજી કાવશજી તાતાએ પોતાના મરહુમ ભાઇ દાદાભાઇ કાવશજી તાતાની પુંજીમાંથી રૂ૦ ૭૦૦૦) ની રકમ એ સ્કુલને તેમનું નામ આપવાની અને સ્કુલમાં દરેક વર્ણના છોકરાઓને દાખલ કરવાની ખાહેશથી આપી. જેનું કાયદાસરનું તરસટ ડીડ તા૦ ૨ જી મે ૧૮૮૧ ને દીને કરવામાં આવ્યું. અને શેઠો ખરશેદજી નશરવાનજી સીરવાઇ, ફરદુનજી માણેકજી કાંગા, અને રતનજી દાદાભાઇ તાતાને તેના તરસટીઓ ઠેરવ્યા. પછી ૧૮૮૨ ના એપ્રીલ માસથી ગાયકવાડ સરકારે માસીક રૂ. ૨૫) ની ગ્રાંટ આપતી કરી. ૧૮૮૩ માં શેઠ રતનજી દાદાભાઇ તાતા ચીન જવાથી તેમની જગાએ શેઠ ખરશેદજી માણેકજી તાતાને તરસ્ટી અને કારોબાર મંડલીના એક અધીકારી ઠેરવ્યા. ૧૮૮૪ ની શરૂઆતમાં શેઠ શોરાબજી કાવસજી તાતાએ પોતાના મરહુમ ભાઇ દાદાભાઇની પુંજીમાંથી બીજા રૂ. ૩૦૦૦) આપી અસલ રકમ જે રૂ. ૭૦૦૦) ની હતી તે રૂ. ૧૦૦૦૦) ની કરી અને શેઠ નશરવાનજી રતનજી તાતાની યાદગારી રાખવા માટે શેઠ શોરાબજીએ પોતે બીજા રૂ. ૧૦૦૦) તેના વયાજમાંથી ઇનામ આપવા માટે આપ્યા. એજ અરસામાં શેઠો ફરદુનજી અને શોરાબજી માણેકજી કાંગાએ પોતાના મરહુમ મમાવા આ૦ બેજનજી રૂસતમજી કાંગાને નામે ઇનામ આપવા રૂ. ૪૦૦ ના પોરટ તરસ્ટ બોનદ આપયા હતા. શેઠ શોરાબજી કાવશજી તાતાએ રૂ. ૫૦૦) પોતાના છેલ્લા વસીહત મારફતે, એક ઇનામ સ્થાપવા આપયા હતા તથા ભાઇઓ દોરાબજી અને પેશતનજી તેમુલજી પાવરીએ પોતાના બાવાજી એમ૦ તેમુલજી ડોશાભાઇ પાવરીની યાદગારી રાખવાના હેતુથી ફ્રી સ્ટુડંટશીપ આપવાનાં એક ફંડની શરૂઆત કીધી હતી. સને ૧૮૯૩ થી એક સખી ગ્રહસ્થની ઉદારતાથી ગુજરાતી શીખતા છોકરાઓની ફી સમુલગી કાહરી નાખી મુફત કેલવણી આપવાની શુભ શરૂઆત થઇ હતી. વળી એજ સાલમાં શેઠ રતનજી દાદાભાઇ તાતાએ રૂ. ૨૦,૦૦૦ ની મદદ એવી સરતે આપવાની માગની કરી હતી કે, નામદાર ગાયકવાડ સરકાર એટલીજ રકમ તથા મકાનને માટે એક લાયક જમા બક્ષેસ આપે અને તેની રૂહે એક મકાન બંધાઇ ૧૮૯૬ માં ખુલ્લું મુકાવ્યું હતું જે પર નીચે મુજબ તખ્તી મારેલી છેઃ—

॥ શ્રી

પાક દાદાર અહુરમજદની મદદ.

મરહુમ શેઠ દાદાભાઇ કાવશજી તાતા એંગ્લો વરનાકયુલર સ્કુલ માટેનું મરહુમ શેઠ શોરાબજી કાવશજી તાતાવાલું આ મકાન નામદાર શ્રીમંત ફતેહસીંગરાવ ગાયકવાર સાહેબે તા૦ ૨ જી જાનેવારી સને ૧૮૯૬ રોજ ૧૯ મો માહ ૪થો શેહનશાહી સને ૧૨૬૫ યજદેજરદી સંવત ૧૯૫૨ નાને દીને ઘટતી ક્રીયા સાથે ઉઘાડયું.

એ મકાનના પાયાની સ્થાપના તા૦ ૩૧ મી ડીસેમબર ૧૮૯૪ ને દીને વડોદરાના નાયબ દીવાન ખા૦ બાહદુર કેરસાસ્પ રૂશતમજી દાદાચાનજીએ કીધી હતી.

એ મકાનને લગતો કુલ ખરચ રૂા. ૪૭૪૫૦

જેમાં શ્રીમંત નામદાર ગાયકવાડ સરકારે જમીન વીગેરે માટે આપેલા રૂ. ૧૦૦૦૦) ઉપરાંત રૂ.૨૦૦૦૦) આપ્યા.

તથા શેઠ રતનજી દાદાભાઇ તાતાએ બાકીના રૂા. ૨૭૪૫૦) આપ્યા.

શેઠ નશરવાનજી દારાંજી મીરઝાં—શીલ્પશાસ્ત્રી.

ખાન સાહેબ કાવશજી હોરમજી દાદાચાનજી કંટ્રાકટરની દેખરેખ તળે આ મકાન બધાયું.

નેક નામદાર મહારાજા શયાજીરાવ ગાયકવાડ જી. સી. એસ. આઇ. સેના ખાસ ખેલ શમશેર બાહદુર.

રાવ બાહદુર વિનાયક યાદેવ વેનીકર એમ. એ. નવશારીનાં સુબા"

એ નીશાળની હમણાં ૧૯૦૯ માં એકંદર પુંજી રૂ. ૫૫૧૬૧) ની છે. જેમાં રૂ. ૩૩૧૦૦) એના ચાલુ ખરચ માટેનું જાથુક ફંડ છે. અને ઇનામ, સ્કોલરશીપ, ફ્રી સ્ટુડંટશીપ વગેરેનું ફંડ રૂ. ૨૨૦૬૧) નું નીચલી વીગતે છે.

		રૂપીઆ.
૧	શેઠ નશરવાનજી રતનજી તાતાએ પોતાને નામના ઇનામ માટે	૧૦૦૦
૨	નાથુરામ જોરાવરમલને નામની સ્કોલરશીપ માટે	૬૦૦
૩	શેઠ ફરદુનજી માણેકજી કાંગાએ બેજનજી રૂશતમજી કાંગાના નામના ઇનામ માટે ...	૪૦૦
૪	શેઠ કાવશજી એરચજી દેશાઇએ એરચજી તથા ફરામજી કાવશજી દેશાઇના નામે ઇનામ માટે...	૫૦૦

તેના નવસારી ખાતેના ઉપરી તરીકે કામ કરવાને શેઠ શેહરીઆરજી દાદાભાઇ ભરૂચાએ કબુલ કીધું. સ્કુલના હેડ માસ્તર તરીકે મી૰ તેમુલજી નશરવાનજી કાંગાને નેમ્યા.

૫	શેઠ શેરાબજી કાવશજી તાતાએ	૫૦૦
૬	શેઠ જામાશજી રતનજી માસ્તરની યાદગારી રાખવાના ફંડના તરસ્ટીઓ તરફથી ...	૫૦૦
૭	શેઠ ફરામજી મનચેરજી બુમલાએ ધણીઆણી હીરાબાઇના નામે ઇનામ માટે	૫૦૦
૮	શેઠ નશરવાનજી દારાંજી મીરઝાએ ધણીઆણી ખરશેદબાઇનાં નામે ઇનામ માટે... ...	૨૦૦
૯	શેઠ જમશેદજી નશરવાનજી તાતાએ દીવાનમનીભાઇ જશભાઇ તથા કેરસાસ્પજી રૂસતમજી દાદાચાંનજીના ઇનામ તથા ફ્રીસ્ટુડંટ શીપ માટે	૫૦૦૦
૧૦	શેઠ શેઠ હોરમજી શાપુરજી શીરવાઇએ શાપુરજી તથા કુવરબાઇ બચાજી શીરવાઇનાં નામના ઇનામો માટે	૧૦૦૦
૧૧	શેઠ નવરોજી ફરાંમજી તંબોલીએ ફરાંમજી ફકીરજી તંબોલીના ઇનામ માટે... ...	૫૦૦
૧૨	શેઠ મનચેરશા શેરાબજી વખારીઆએ શેરાબજી કાવશજી વખારીઆની નામે ઇનામ	૫૦૦
૧૩	શેઠ રતનજી દાદાભાઇ તાતાએ પ્રીન્સ ફતેહસીંગરાવના નામના ચાંદ તથા ઇનામ ...	૧૦૦૦
૧૪	બાઇ જરબાઇ દોશાભાઇ દેશાઇએ પોતાના નામે ઇનામ માટે	૧૦૦૦
૧૫	શેઠ દોરાબજી તેમુલજી પાવરીએ તેમુલજી દોશાભાઇ પાવરી ફ્રીસ્ટુડંટ શીપ માટે...	૧૬૦
૧૬	પેહલા સર દીનશા માણેકજી પીટીટે ફરામજી દીનશા પીટીટનાં ઇનામ માટે... ...	૧૦૦૦
૧૭	શેઠ રતનજી દાદાભાઇ તાતાએ દીવાન શ્રી નીવાસ આયંગરનાં નામે ઇનામ માટે	૧૦૦૦
૧૮	શેઠ ખરશેદજી નશરવાનજી શીરવાઇએ નશરવાનજી બચાજી શીરવાઇના નામે ઇનામ માટે...	૫૦૧
૧૯	શેઠ હોરમસજી જમશેદજી કોટવાલે ધણીઆણી આવાંબાઇના નામે ઇનામ તથા સ્કોલરસીપ...	૬૦૦
૨૦	શેઠ રતનજી દાદાભાઇ તાતાએ રા. બા. ખોસેરાવ જાધવનાં ઇનામ માટે... ...	૫૦૦
૨૧	શેઠ દાક્ટર કેખશરૂ નશરવાંનજી બહાદુરજીના ઇનાંમ માટે તેમનાં બે મીત્રો તરફથી ...	૩૦૦
૨૨	બાઇ કુંવરબાઇ કાવશજી તાતાનાં વીલ મુજબ	૧૦૦૦
૨૩	શેઠ ખરશેદજી માણેકજી તાતાએ પોતાનાં ઇનામ માટે	૨૦૦
૨૪	શેઠ હોરમસજી શાપુરજી શીરવાઇએ પોતાનાં માતાજીને નામે ઇનામ તથા સ્કોલરશીપ વીગેરે	૧૦૦૦
૨૫	ખા. બા. આદરજી મનચેરજી દલાલે છોકરાઓને દર વરસે મીઠાઇ ખવાડવા માટે	૫૦૦
૨૬	મરહુમ ખુસમસ્તા હોરમસજી સીરવાઇનાં પુનને માટે મરહુમનાં બાવા શેઠ હો. શા. શીરવઇ તથા સસરા શેઠ ફ. મા. કાંગાએ ગરીબનાં છોકરાઓને ચોપડી આપાવવાના ફંડ માટે ...	૬૦૦
૨૭	શેઠ માણેકજી કાવશજી પીટીટે પોતાના બપાવા મરહુમ પેહલા સર દી. મા. પીટીટ તથા બાવા કાવસજી દીનશા પીટીટનાં નામના ઇનામ માટે	૧૦૦૦

તા૦ ૫ મી મેએ.

શેઠ બેહરામજી દાદાભાઇ રેજીઆરને ગયા આપરેલ માસમાં હિંદુસ્થાનની સરકાર તરફથી મલેલા "ખાંનબાહાદુર" ખેતાબની સનદ આજ દીને રેજીસ્ત્રેશન ખાતાંના ઇનસ્પેકટર જનરલ મેજર પોરટમેને પોતાની આફીસમાં એક મેલાવડાની હજુરમાં એનાયત કીધી હતી.[1]

તા૦ ૯ મી મેએ.

રોજ ૨૩ મે માહ ૮ (શે૦) ૧૨૪૯ ય૦.

પારડી મધે અંજુમનના ઉખરાતથી બંધાવવા માડેલાં દોખમાંનો તાંણો પુરવાની ક્રિઆ આજ દીને તે તરફ જરથોસ્તીઓના એક મોટા મેલાવડાની હજુરમાં કરવામાં આવી હતી.[2]

તા૦ ૧૦ મી મેએ.

રોજ ૨૪ માહ ૮ (શે.) ૧૨૪૯ ય૦

આજ દીને મરહુમ બાઇ દીનબાઇ તે શેઠ હોરમજજી ખરશેદજી દુબાશનાં ધણીઆંની તથા મરહુમ શેઠ રૂસતમજી જાલભાઇ ફ્રાંન્સીસનાં બેટીનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી રૂ.૧૫૦૦), ખાવંદ શેઠ હોરમજજી ખરશેદજી દુબાશે રૂ. ૩૦૦૦), તથા બીજા બેશીઓએ રૂ. ૧૦૩૦) મલી રૂ. ૫૫૩૦), ધર્મ ખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[3]

તા૦ ૧૩ મી મેએ.

પંચમાહલના કલોલ ગામના મામલતદાર શેઠ દીનશાહ જમશેદજી દસ્તુર કામદીનનાને નામદાર સરકારે થાણા જીલ્લાનાં વાડા ગામના મામલતદાર નેમ્યા હતા.[4]

૨૮	નવસારીનાં મોટા દેશાઇ ખાનદાન તરફથી દેશાઇ ખુરશેદજી તેમુલજીનાં ઇનામ માટે. ...	૫૦૦
	કુલ	૨૨૦૬૧

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૭ મી મેએ ૧૮૮૦.

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૮ મી મેએ ૧૮૮૦.

આ ક્રિઆમાં સામેલ થવાને એ દોખમાંનાં કામના માનેજરો શેઠો હોરમજજી ગાંડાભાઇ, જીણાભાઇ પેશતનજી, જમશેદજી ફરામજી, દોરાબજી શેરાબજી, અને તેહમુલજી દોરાબજીએ તા૦ ૩જી મેએ ૧૮૮૦ નાં વર્તમાનપત્રોમાં જાહેર ખબર છપાવી સર્વે જરથોસ્તીઓને અરજ કીધી હતી.

૩ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૪ મી મેએ ૧૮૮૦.

૪ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૧૩ મી મેએ ૧૮૮૦.

તા૦ ૨૭ મી મેએ.

મુંબઈના નામદાર ગવરનરની કૌનસીલના એક આગલા અધિકારી ઓનરેબલ એ. રાજરસ જેવણુ પેનશન પર ઓધો છોડી ઇંગલાંડ ગયા હતા તેવણુ અતરે પાછા ફરવાને આવ્યા હતા. તેવણુનાં માનમાં આજ દીને સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટે પોતાના મજગાંમ કાસ્ટલમાં ઇવનીંગ પારટીનો એક મેલાવડો કર્યો હતો. સર જમશેદજીએ તે નામદારની આ દેશના વતનીઓ તરફની દીલ સોજીને માટે થોડાક શબ્દો કહી સંભળાવ્યા બાદ તે નામદારે જણાવ્યું કે તે પેનશન લઇ ઓધ્ધેથી ખસેલો એક ખાંનગી ગ્રહસ્થ છતાં તેને દેશીઓ આટલો બધો ચાહે છે તે માટે તે સર્વેનો ઉપકાર માને છે. બાદ રીફ્રેશમેંટ લેઇ મેલાવડો બરખાસ્ત થયો હતો.[૧]

તા૦ ૨૭ મી મીએ.

શેઠ ખરશેદજી નશરવાનજી સીરવાઇને નામદાર સરકારે મુંબઇના લાઇસંસ ટાક્ષ ઉઘરાવનારાં ખાતાંના વડા અમલદાર નેમ્યા હતા.

મુંબઇની પારસી ચીફ માત્રીમોનીઅલ કોરટના એક ડેલીગેટ મરહુમ શેઠ એદલજી હીરજીભાઇ તારાપોરવાલાની જગોએ નામદાર સરકારે થાંણાવાલા શેઠ નવરોજજી જમશેદજી આંતીઆને નેમ્યા હતા.[૨]

તા૦ ૧ લી જુન.

શેઠ એદલજી જમશેદજી ખોરીએ "પ્રાણી વિધ્યા" નામે પ્રાણીઓનાં બયાનનું એક મોટું પુસ્તક રચી પ્રગટ કીધું હતું.[૩]

તા૦ ૩ જી જુન.

લંડન મધે ઇસ્ટ ઇંડીયા આશોશીએશનની એક જાહેર સભા હજુર આજ દીને શેઠ દીનશાહ ધનજીભાઇ દાવરે "ઇંગલાંડ અને હિંદુસ્થાંન" એ બાબદ ઉપર સર આરથર હૉબહાઉસ, કે. સી. એસ. આઇ. નાં પ્રમુખ પણાં હેઠલ એક ભાષાણુ કીધું હતું.[૧]

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૮ મી મેએ ૧૮૮૦.

૨ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૨૭ મી મેએ ૧૮૮૦

૩ "પ્રાણી વિધ્યા. ચાર મોટાં વાલમમાં. માલેકોને વાસ્તે. બનાવનાર. એદલજી જમશેદજી ખોરી, તે જર્મની અને ફ્રાંસ વચ્ચેની લડાઇની તવારીખ, રૂશિયા અને ટરકી વચ્ચેની લડાઇની તવારીખનો બનાવનાર, કેટલાએક નાટકોનો રચનાર, અરેબીયન નાઇટસની વારતાઓનો ભાશાંતર કરતા, ઇત્યાદી, ઇત્યાદી. વાલમ પેહલું. જે મધે નીચલાં પ્રાણીઓનું બયાન સમાવ્યું છે. ૧ ચાર હાથવાળાં પ્રાણી ૨. પાંખવાળા હાથનાં પ્રાણી. ૩. ઝીણાં જાનવરો ઉપર જીવનારાં પ્રાણીઓ. ૪. કાતરી કરડી ખાનારાં પ્રાણીઓ ૫. માસ ખાનારાં પ્રાણીઓ. બસો મોટાં નાનાં સુંદર ચત્રો સાથે. મુબઇ, દફતર આશકારા છાપખાના મધે, રૂસ્તમજી નવરોજજી ખંબાતાએ છાપ્યું છે. સન ૧૮૮૦"

તા૦ ૩ જી જુન.

અમદાવાદ જીલ્લાનાં વીરમગામના મામલતદાર શેઠ દાદાભાઇ દીનશાહ કરાકાને નામદાર સરકારે તે જીલ્લાના બીજા વર્ગના માજીસ્રેટની સત્તા આપી હતી.[૨]

તા૦ ૬ થી જુન

આજ દીને "જરથોસ્તી ધર્મ અને ક્રિઆ ઉપર એતેકાદ વધરાવનારી મંડલી" મી૦ મંચેરજી કાવશજી મન સુખની આગેવાની હેઠલ સ્થાપવામાં આવી હતી. ખેતવાડીની જરથોસ્તી છોકરીઓની મી૦ મંચેરજી કાવશજી કુતાર સ્કુલનો વારસીક ઇનામનો મેળાવડો થયો હતો જયાં મી૦ મં. કા. મનસુખે આપણા છોકરા તથા છોકરીઓને ધર્મ અને નીતીની કેળવણી બરાબર આપવામાં નહીં આવતી હતી, અને તેને બદલે ઇંગ્રેજી કેળવણીપર વધારે ધ્યાંન આપવામાં આવતું હતું તેના ઉપર લંબાણથી વીવેચણ કરવાથી ખેતવાડીના જરથોસ્તીઓએ એ માટે વીચાર કરી મી૦ મં. કા. મનસુખ સાથ ખેતવાડી અને બીજા લતાના કેટલાક જરથોસ્તીઓની આગેવાની હેઠળ એ મંડલી સ્થાપવામાં આવી હતી. એ મંડળીની આગેવાની હેઠળ ઉપલી સ્કુલની છોકરીઓને તેમજ એજ ગ્રહસ્થની છોકરાઓની સ્કુલના છોકરાઓને એક મોબેદ માસ્તર રાખી

---

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૩ મી જુન. ૧૮૦૦

એની આગમજ ઇંગલાંડમાં નવી પાર્લામેંટ ચુંટાઇ તે વેળાએ આપ્રેલ માસમાં કલકતાવાલા બાબુ લાલમોહન ઘોસનાં એક ભાષણને ટેકો આપતાં એવણે લીબરલ ટોળીની ફતેહ વિષે ખુશાલી બતાવી જણાવ્યું હતુ કે "લીબરલ ટોળીની ફતેહથી દેશીઓ ઘણા ખુશી થયા છે. કનઝરવેટીવોના વખતમાં દેશી વર્ત્તમાન પત્રો ઉપર જાપતાનો ધારો સરકારે બાંધ્યો છે,—જે કોઇબી ઇંગ્રેજ ગ્રહસ્થને પસંદ પડે નહી. લાંનકેશાયરવાલાઓને રાજી રાખવાને એ ટોળીએ હીંદુસ્થાંનની મેહશુલને ભોગમાં નાખી છે, તવંગરોને બાતલ કરી ગરીબો ઉપર કર નાંખ્યા છે, ઇંગલાંડને ખાતર ફક્ત તેણે એક લડાઇ જાહેર કીધી છે, અને તેવી એક નકામી લડાઇનો ખરચ હીંદુસ્થાંનની ખાલી થયલી તીજોરીને માથે નાખ્યો છે, અને લાખો લાખ કંગાલ લોકોને તેણે વધુ કંગાલ બનાવ્યા છે."

(જામે જમશેદ, તા૦ ૩૦ મી એપરેલ ૧૮૮૦.)

૨ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૩ જી જુન ૧૮૮૦

ધર્મની કેળવણી આપવામાં આવતી હતી. એ મંડલીનું નામ તા૦ ૧૬ મી મે ૧૮૮૧ ને દીને કારોબાર મંડલીએ એક ઠરાવ મારફતે "જરથોસ્તીઓનું ભલું ઇચ્છનારી મંડલી"[1] કરી ફેરવ્યું હતું. પણ તા૦ ૨૩ મી નવેમ્બર ૧૮૮૧ ની કારોબાર મંડલીની મોટી સભામાં શેઠ દાદાભાઈ બેજનજી કાતરકે એ મંડલીનું આગલુંજ નામ ચાલુ કરે તો રૂ. ૫૦૦૦)ની બક્ષેસ આપવાનું જણાવવાથી એ શેઠની

---

[1] એ મંડલીની શરૂઆતથી તે પોતાનાં મરણ સુધી દસ્તુર જામાસપજી મીનોચેહેરજી એના કાયમ સરનશીન હતા. અને એમના મરણ પછીથી તે મંડલીનો ૧૯૦૩ નો રીપોર્ટ છપાઈ બહાર પડયો ત્યાં સુધી દસ્તુરજી કેખશરૂ જામાસપજી આ ઓદ્ધા ઉપર ચાલુ રહયા હતા. શેક્રેટરી તરીકે શરૂઆતથી તે ૧૮૮૪ સુધી શેઠો માણેકશાહ જાંહગીરશાહ તાલેયારખાં તથા રૂસતમજી અરદેશર માસતર અને તે પછીથી તે છેલ્લો રીપોર્ટ બહાર પડયો ત્યાં સુધી શેઠો રૂસતમજી ફરામજી વાહડયા અને શાપુરજી બેહેરામજી કાતરક હતા. ખજાનચી તરીકે પેહેલાં ચાર વર્ષ સુધી મેસરસ ધનજીભાઈ એદલજી લવંગીઆ અને હોરમજજી દોરાબજી ભરૂચા હતા. મી૦ લવંગીઆના ગુજરવા બાદ અને મી૦ ભરૂચાએ રાજીનામું આપવાથી ૧૮૮૪ થી શેઠો બહમનજી બીખાજી કુપર અને હોરમજજી દોરાબજી શેઠના હતા. ૧૮૮૬ થી છેલ્લા ૧૯૦૩ સુધી શેઠ બહમનજી બીખાજી કુપર એકલા હતા. તરસ્ટીઓ તરીકે શરૂઆતથી દસ્તુર જામાસપજી મીનોચેહેરજી, શેઠો પેસતનજી રૂસતમજી કાંગા, માણેકશાહ જાંહગીરશાહ તાલેયારખાં, ડાકટર ડોસાભાઈ બેજનજી, શેઠો નશરવાનજી દાદાભાઈ કાતરક, ડોસાભાઈ દાદાભાઈ કાતરક, અને શેઠ એદલજી આદરજી હોમજી હતા. પછી દસ્તુર કેખશરૂ જામાસપજી, ડાકટર ફરામજી શાપુરજી, શેઠો નવરોજજી નશરવાનજી કાતરક, અને શાપુરજી બેહરામજી કાતરકને ખાલી પડેલી જગાએ નેમવામાં આવ્યા હતા. કારોબારીઓ તરીકે શરૂઆતમાં દસ્તુર જામાસપજી મીનોચેહરજી, દસ્તુર ખુરશેદજી બેજનજી, દસ્તુર જમશેદજી સોરાબજી કુકાજી, શેઠો પેસતનજી રૂસતમજી કાંગા, ધનજીભાઈ ફરામજી પટેલ, માણેકશાહ જાંહગીરશાહ તાલેયારખાં, ડાકટર ડોસાભાઈ બેજનજી, શેઠો મનચેરજી કાવસજી મનસુખ, રૂસતમજી અરદેશર માસતર, એદલજી આદરજી હોમજી, નશરવાંનજી દાદાભાઈ કાતરક, ડોસાભાઈ દાદાભાઈ કાતરક, હોરમજજી દોરાબજી ભરૂચા, બહમનજી બીખાજી કુપર, હોરમજજી દોરાબજી શેઠના, જાંગીરજી બેજનજી કરાંણી, પાલનજી પેસતનજી કુપર, ફરામજી હોરમજજી માદન, રૂસતમજી ફરામજી વાડીઆ, અને શાપુરજી બેહરામજી કાતરક અને પછીથી તેઓ સાથે શેઠો કુંવરજી નવરોજજી કંનટરાકટર, પાલનજી નવરોજજી પાવરી, નશરવાંનજી કોહયાજી, જમશેદજી પાલનજી કાપડયા, દસ્તુર કેખશરૂ દસ્તુર જામાસ્પજી મીનોચેહરજી જામાસ્પ આશાના, ડાકટર ફરામજી શાપુરજી, શેઠો ફરામજી રતનજી સરવેઅર, અરદેશર શાપુરજી નારીયેલવાલા, નવરોજજી નશરવાંનજી કાતરક, નશરવાંનજી બેજનજી દસ્તુર, ખરશેદજી દાદાભાઈ ખાન સાહેબ, અને નશરવાંનજી માણેકજી ગજદરને ખાલી પડતી જગાએ સામેલ કીધા હતા.

એ મંડલીનાં ફંડમાં નીચલા સાહેબોએ રકમો આપી જુદાં ખાતાંઓ પડાવ્યાં છેઃ—

(૧) શેઠ દાદાભાઈ બેજનજી કાતરકે ઈ. સ. ૧૮૮૧ માં રૂ. ૫૦૦૦) ની સરકારી નોટો અને તેના ચહડેલા વ્યાજના રૂ. ૫૭૪॥≈૧૦ રોકડા. (૨) શેઠ કાવસજી બેજનજી કરાંણીએ ઈ. સ. ૧૮૮૨ માં રૂ. ૫૦૦) ની સરકારી નોટ (૩) શેઠ દીનશાહજી માણેકજી પીટીટ ઈ. સ. ૧૮૮૩ માં રૂ. ૧૦૦૦) ની સરકારી નોટ. (૪) શેઠ નશરવાનજી માણેકજી પીટીટ ઈ. સ. ૧૮૮૯ માં રૂ. ૫૦૦) ની સરકારી નોટ (૫) બાઈ દીનબાઈ તે શેઠ નશરવાંનજી માણેકજી પીટીટનાં વીધવાએ ઈ. સ. ૧૮૯૨ માં રૂ. ૫૦૦) ની સરકારી નોટ ભેટ આપી હતી.

એ મંડલીની પુંજી તા૦ ૧૪ મી સપટેમ્બર ૧૯૦૩ દીને રૂ. ૧૦૨૭૬) ૦) ૧૦ ની હતી.

એ મંડલીની સ્થાપનાથી તે ૧૯૦૩ ના તેના છપાયલ છેલ્લા રીપોર્ટ સુધીમાં એ મંડલીની બાહેધરી હેઠલ નીચે મુજબની વીગતે ભાષણો થયાં હતાં:—

દસ્તુર જામાસ્પજી મીનોચેહરજીએ, (૧) "મુકતાદના યા ફરવરદેગાનના દીવસો ઉપર જરથોસ્તીઓની શું શું ફરજો છે" (૨) "આતશની ખુબી તથા તે કેબલાને લગતી જરૂરીઆત" (૩) "શુદરેહ કુસ્તી" (૪) "કુસ્તી" (૫) "પરહેજગારી" (૬) "પરવરદેગાર સાહેબે કોઈબી ચીજ નકામી પેદા કીધી નથી" (૭) "ફરવરદેગાંન યાને મુકતાદ" (૮) "આપણુ જરથોસ્તીઓ તરીકે અવસ્તા ભાષામાંજ બંદગી કરવાને બંધાયલા છીએ" (૯) "જે ધરમ આપણે પાળીએ છીએ તે ખરો માજદયસનાન યાને યઝદાંપરસતી છે કે નહીં, અને એ ધરમની રૂહે આપણે જે આકારમાં તે ખાવીંદની બંદગી કર્યે છીએ તે તેના હોકમ મુજબ એકજ ખોદાની કર્યે છીએ કે નહિં "(૧૦)" માણસોએ સારો ઉદયોગ કરવો અને તંગીમાં આવેલાંઓની બરદાસ્ત લેવી "(૧૧)" ફરોહર અને તેની ખુબી " (૧૨) "ફરવરદેગાન યાને મુકતાદના દીવસો" (૧૩) "બંદગીની વખતે કોઈબી તુરી કેબલો કરવો જોઈએ "(૧૪)" ગયાં પચાસ વર્ષના જરથોસ્તીઓની દુન્યાઈ, ધરમ સંબંધી ઇત્યાદીની હાલત સાથે મુકાબલો "(૧૫)" મુકતાદ અને ફરવરદેગાનના દીવસો "(૧૬)" અશો ફરોહર અને મુકતાદના દીવસો" ઉપર બે ભાષણો (૧૮) "અશો ફરોહરની ક્રીઆ સદા ચાલુ રાખવાની જરથોસ્તી ધરમનુ ફરમાન છે તેની સાબેતીમાં તેમજ ફરવરદેગાનના દીવસો ઉપર કદીમ રાહેરીતો મુજબ શું શું ક્રીઆઓ કરવી જોઈએ" (૧૯)" ખોદાના બંદાને બંદગીની જરૂર" (૨૦) "આપણુ માજદયસનાન લોકો બંદગી કંઈ જુબાનમાં કરવાને ફરજયાત બંધાયલા છીએ" (૨૧) "પરહેજગારી."

દસ્તુર જમશેદજી શોરાબજી કુકાજીએ, "અશો ફરોહર."

ખાહેશને અનુસરી અસલ નામ કાયમ રાખવામાં આવ્યું હતું. એ મંડલીની નેમ એવી હતી કે, પારસીઓની

આગલની તથા હાલની હાલત તથા દીન આઇન તથા તવારીખ તથા કેળવણી સબંધી ભાષણો મારફતે અથવા

શેઠ ધનજીભાઇ ફરામજી પટેલે, (૧) "મહેઆબાદી ટોળાના શેહેનશાહોએ પરાચીનકાલના વખતમાં પોતાની શેહેનશાહી સલતંનતમાં ભારે જાહોજલાલીથી રાજનીતી ચલાવી છે અને તેઓ પણ યજદાંપરસત ધરમ પાલતા હતા. તેજ પરમાણે પેશદાદીઅન, કેયાનીયન, તથા સાસાનીયન ટોળાના નામદારોથી યજદાંપરસત ધરમનો ફેલાવો કરી ગયા છે. (૨) દાદાર અહુરમજદે અશો પેગમબર જરથોસ્તને માજદીઅશની દીનનાં ફરમાનો તથા એકવીસ નુસકાઓ આપ્યા તે અશો જરથોસ્તે બલખબામીમાં શેહેનશાહ ગુસતાસપના જમાનામાં આ ફાની દુનીયામાં ભલી માજદયસની દીનનાં ફરમાનો તથા અવસ્તાઓ જાહેર તથા આશકારા કીધા."

શેઠ મનચેરજી કાવસજી મનસુખે–(૧) "અશો ફરોહર અથવા રવાનો એટલે શું અને તેવોની તરફની આપણી ફરજો" (૨) "જરથોસ્તીઓના બચાંઓને નહાનપણથી તેઓના ધરમને લગતું તથા તેઓનાં નેઆગાનોની તવારીખને લગતું ગ્નાન કોઇબી બીજીબાબદો શીખવવાની આગલ આપવાની અગત વિષે તથા તેને લગતી બીજી બાબદો વિષે" જુદે જુદે ઠેકાણે ત્રણ ભાષાણો આપ્યાં હતાં (૩) "પવીતર આતશના કેબલાને લગતાં તવારીખી તથા ફીલસુફી ખોલાસા ભરેલાં તથા મુંબઇ મધે બંધાતાં નવાં આતશબેહરાંમના કામને અનુસરતા વિચારોવાળાં" ચાર ભાષાનો ૧૮૮૬માં જુદે જુદે દીવસે આપ્યાં હતાં. (૪) "પારસી પંચાયત મંડલી નવા અને મુસ્તકીમ પાયા ઉપર ઉભી કરવા બાબે." (૫) "આજના પારસી સુધારાનાં ખોતારાં અને ખામીઓ" એ વિષય ઉપર પાંચ જુદાં જુદાં ભાષાણો. (૬) "સુધારાવાળાની બાજ" એ વિષે ભાષણ ચાર ભાગમાં કર્યાં હતાં (૭) "પારસી ટોળામાં મંડલીની જરૂર" (૮) "પારસી કોમ તથા પારસી ધરમ અને ધરમખાતાંની પુંજી સંભાલી રાખવી હોય તો એક મોબેદાર કારોબાર મંડલી કરવી જોઇએ" (૯) "પારસી પંચાયતના તરસ્ટી સાહેબો અને આ મંડલી વચે પંચાયતનાં ધરમખાતાંને લગતાં તથા એક કારોબાર મંડલી ઉભી કરવાને લગતાં ચાલેલા સંધેશાઓને લગતાં કાગજો રજુ કરી કીધેલી ટીકકા." (૧૦) "પારસી પંચાયત હસ્તકનાં ધરમખાતાંની પુંજીમાં હાલ થઇ પડેલા ઘટાડા વિષે અને પુંજીનો બચાવ કેવા ઇલાજ અને તદબીરથી થઇ શકશે વીગેરે" (૧૧) "ખોદાના બંદાને બંદગીની જરૂર એ વિષય ઉપર દસ્તુરજી સાહેબ જામાસ્પજીએ આપેલાં ભાષાણ પર મી૦ મનસુખની શરેહ અને વિચારો" એ વિષય પર બે ભાષાણો (૧૨) "જરથોસ્તીઓનાં અશો રવાંનો અથવા ફરોહરોની યાદ તથા સેતાયશ અને તેને લગતી ક્રિઆકામો ચાલુ રાખવાનાં ફરમાનો બાબે દસ્તુરજી સાહેબ ડાકટર જામાસપજી મીનોચેહેરજીએ કીધેલી વાએજ ઉપર શરેહ" (૧૩) "બાજ રોજગારની ચરચા બાબે" (૧૪) "રાહનુમાએની માહેતમ પોસી" (૧૫) "મરતી રાહનુમાએનો છેલ્લો એકરાર" (૧૬) "મરતી રાહનુમાએના રડાકુતાના બાકી રહેલા દહાડા" (૧૭) "મરતી રાહનુમાએ સજીવન રેહવા કેવાં ફાંફાં મારે છે" (૧૮) "પંચાએતના માનવંત અકાબર સાહેબોએ તા૦ ૪ થી જુલાઇ સને ૧૮૯૭ ને દીને બોલાવેલી જરથોસ્તી અંજુમનની સભાની બાબદને લગતા કેટલાક ઉપયોગી અને અગતના વિચારો તથા ખેરખાહી ભરેલી સલાહો અને સવાબવંતી સુચનાઓ બાબે" (૧૯) "અંજુમનનાં નવાં આતશબેહરાંમને લગતી બાબદ વિષે અગતના વિચારો" (૨૦) "પવીત્ર ઇરાંન, નીરમલ ઇમાંન, અસલી નીતી, આજની બદી, અશાતરી મલાજો, આજનો બીગાડો, અસલી મરદીપણું, આજનું બાયલાપણું, અસલનું માનસુધારાની મોહકાન" (૨૧) "પારસી સંસાર તથા ધર, મને લગતી હાલમાં ચરચાતી કેટલીક અગત્યની બાબદ ઉપર વીવેચન" બે ભાગે (૨૨) "પંચાએતનાં ફંડોના એક તરસ્ટીની ખાલી પડેલી જગાએ નવા તરસ્ટીની નેમણુક કરાવવાની બાબદ ઉપર" વિચારો (૨૩) "પારસી કેમ તથા પારસી ધરમ અને ધરમખાતાંની પુંજી સંભાલી રાખવી હોય તો એક મોભાદાર કારોબાર મંડલી કરવી જોઇએ." (૨૪) "પારસીઓનાં તન મનની હાલત" (૨૫) "જમશેદી નરોઝ" (૨૬) "મેહરંગાનન અસલી ઇરાંની જરથોસ્તીઓનાં માહ પવીત્ર જશનને લગતી તથા બીજી બીનાઓ" (૨૭) "હાલના જમાનાના પારસીઓનાં સંસારની પડતી" (૨૮) "પારસી ટોળાનું ભવીષ ઘણુંજ નીરાશી ઉગજાવનારૂં છે" એ વીષય પર બે ભાષાણો (૨૯) "પારસી કોમનાં સખી અને દીનદાર ગ્રહસ્થોની આગલી તથા હાલની સખાવત" (૩૦ને "પારસી કોમના છોકરાઓને મલતી કેળવણી" (૩૧) "મુકતાદ તથા અશો ફરોહરો અને જરથોસ્તી નીયાગાંનોની યાદ તેમજ બારાં અને તેસ્તર તીર યઝદને લગતી બાબદોનું ભાષણ પહેલું અને બીજું" (૩૨) "રાહનુમાયવાળઓની તરફથી અપાયલા ખોટા આચાર વીચારોનો રદ જવાબ" (૩૩) "રોદાબે અને જાલેજર" (૩૪) "પારસી કોમ, પારસી સંસાર અને પારસી દીનઆઇનને લગતી બાબદો" (૩૫) "ફરેદુન પાદશાહ અને તેના બેટાઓ" (૩૬) "મરતી રીબતી રાહનુંમાય" એ વિષય પર ત્રણ ભાષણો.

ડાકટર પેશતનજી નવરોજજી જી. જી. એમ. સી.–(૧) "બંદગી તથા ફરજ" (૨) "બંદગી તથા ફરજ અને તે અમલમાં મુકવા માટે કેટલીએક કીમતી સુચના" (૩) "બંદગીનું તેજ તથા ઝળકાત અને આત્માનો દરજજો," એ વિષયપર ત્રણ અને (૪) "કરણીનો કાયદો તેજ બેહસ્તનો દરવાજો" એ બાબદપર પાંચ ભાષાણો આપ્યા હતાં.

શેઠ રૂસતમજી અરદેશર માસતર–"આજના પારસીઓ તેમનો સંસારી અને ધરમ સંબંધી સુધારો" એ વિષયપર બે ભાષાણો.

એરવદ ખુરશેદજી એરચજી–"પાડીઆબ અને શુદરેહ કુસ્તી."

જરથોસ્તી ધરમને લગતી બીજી બાબદોની તપાસ કરાવામાં ઘટતું ઉતેજન આપવું. ખેતવાડી તેમજ બીજા લતામાં આવેલી કોઇ ખાનગી જરથોસ્તી છોકરાઓની નિશાલ અથવા નિશાલોમાં આપણી તવારીખ તથા ધરમ સંબંધી કેળવણી આપવા સારૂં મંડલીની નજરમાં દરૂસ્ત આવે એવા ઉપાયો લેવા. અને મંડલી

શેઠ રૂસતમજી કાવસજી પારેખે—"સાત અમશારપંદો."

શેઠ શાપુરજી બેહરાંમજી કાતરક—(૧)"પારસી સંસાર." (૨) "જરથોસ્તી ધરમ બાબે બે બોલ."

શેઠ શોરાબજી મંચેરજી દેશાઇ—"પેગમબર જરથોસ્તનું મલી આવેલું યોગ શાસ્ત્ર."

દસ્તુરજી સાહેબ કેખશરૂ જામાસ્પજી—(૧) "આતશ તેની બુઝરગી અને ખુબી (૨)" ધરમ કેળવણી કેવી અને કોણે આપવી જોઇએ."

દસ્તુરજી મીનોચેહરજી જામાસ્પજી—(૧) "રૂહની અમરગી અને સારાં નરસાંનો કાયદો" (૨) "જરથોસ્તી ક્રીઆઓ" (૩) "ફરોહરો અને તેમની યાદ" (૪) "ગુજરેલાં નીયાગાનોની યાદ અને તેઓ તરફ આપણી ફરજ" (૫) "ઘહમબાર તથા જશનો અને તે કરવામાં સમાયેલી ખુબીઓ."

સમશુલ ઓલમા એરવદ જીવનજી જમશેદજી મોદી—"ધર્મ ક્રીઆ અને એતેકાદ."

એરવદ ફરેદુનજી રતનજી કાંગા—"રવાન તથા ફરોહરો."

ડાકટર નાદરશાહ હોરમજજી એદલજી સુખીઆ—"ધરમ કેળવણી આપવાને બાંહને રાહનુંમાયવાળામાં ખપનારા કેટલાક સખશોની હીલચાલ ઉપર રાખવી જોઇતી તપાસ".

મી૦ માણેકજી કાવસજી પટેલ—"રહનુમાય સભાએ બાળકોને ધરમ કેળવણી આપવા માટે બોલાવેલી કોનફરનસ અને એ કોનફરનસ આગલ રજુ થનારા રીપોર્ટની ખુબી તથા ખામીઓ ઉપર નુકતેચીની."

એરવદ માણેકજી નશરવાંનજી ધાલા-"એતેકાદ"

એ ભાષાણો કરાવા ઉપરાંત એ મંડલીએ ઘણુંક ચોપડી ચોંપાનીયાંઓને છપાવી વેંહચી ઉત્તેજન આપ્યું હતું:-

ધી થીયોસોફીકલ સોસાયતીના પરમુખ કરનલ આલકાટે "જરથોસ્તી ધરમ" વિષે કીધેલાં એક કીમતી ભાષણનો ઇંગરેજીમાંથી ગુજરાતીમાં તરજુમો કરાવી તેની આશરે પાંચ હજાર છાપેલી નકલો મુંબઇ તથા દેશાવરના જરથોસ્તીઓમાં સભાની તરફથી વેંહચવામાં આવી હતી એ ઉપરાંત વખતે વખત જુદાં જુદાં લખાણોની નકલો છપાવી વહેંચી હતી.

વલી એ મંડલીએ મુંબઇની પારસી પંચાયત સાથે કેટલીક ચરચા ચલાવી હતી. પારસી પંચાએતના માનવંત તરસટી સાહેબોને તેણે પહલી અરજી ૧૮૮૨ માં કરી હતી કે, જરથોસ્તીઓનાં બચાંઓને સૌથી પેહલાં દીનઆઇનનું તથા તેઓના વડવાઓની તવારીખને લગતું ગ્નાન આપવાની માટી અગત છે. તે માટે પંચાયત હસ્તક ચાલતી મુંબઇ તેમજ દેશાવરો મધેની નિશાળોમાં આપવામાં આવતી કેળવણીમાં સેહજ ફેરફાર કરી, બીજા કોઇ અભ્યાસના પાઠો કમતી કરી, આપણી દીનઆઇન તથા તવારીખની બાબદો દરરોજ કલાસમાં શીખવવી, અને તેની ચોકસ "કલાસ બુકો" અથવા ચોપાનીઆં તૈયાર કરાવવાં વગેરે. અને તે માટે લાયક જરથોસ્તી ગ્રહસ્થોની એક મોટી કમીટી મુકરર કરી તે બાબેની જીકર કરવી. એના જવાબમાં પંચાયતના તે વેળાના શેક્રેટરી શેઠ નસરવાનજી બેહરામજીએ તરસ્ટી સાહેબોના હોકમથી લખી જણાવ્યું હતું કે "જરથોસ્તી ધરમ તથા નીતી સંબંધી કેળવણી આજ લાંબી મુદત થઇ નામદાર સર જમશેદજી જીજીભાઇએ પારસીઓને વાસ્તે કરેલી સખાવતનાં ધરમખાતાંને લગતી દેશાવરો ખાતેની તેમજ અતરેની ઘણી ખરી નીશાળોમાં તરસટી સાહેબો હસ્તકનાં જરથોસ્તી જંદ અવસ્તા શીખવવાનાં તથા બીજાં ફંડ ખાતેથી ખરચ કરીને આપવામાં આવે છે—અને જેમ જેમ જોગવાઇ મલતી જાય છે તેમ તેમ એ કેળવણી વધારે અસરકારક રીતે આપવાની ગોઠવણો કરવા પાછલ એ સાહેબો ઘટતું ધ્યાન આપે છે–તેજ પ્રમાણે શીક્ષકો તથા શીખનારા બાળકોને સવલ પડવા સારૂં કેટલીક ચોપડીઓ "સર જમશેદજી જીજીભાઇ ત્રાન્સલેશન ફંડ" ખાતેથી આશરો આપી લાયક વીધ્યારથીઓ પાસે તૈયાર કરાવી તથા છપાવી ઉપલી નિશાળોમાં તરસ્ટી સાહેબોએ દાખલ કીધી છે. અને એક મંડલી ઉભી કરવા બાબે જે સુચના કીધામાં આવી છે તેવી મંડલી ઉભી કરવાને એ સાહેબો દરૂસ્ત ધારતા નથી."

તાર પછી ૧૮૮૭માં મંડલીએ પંચાયતને અરજ કરી હતી કે, "જરથોશ્તી કોમમાં એક પારસી પંચાયત મંડલી સારા અને મુસ્તકીમ પાયા ઉપર ઉભી કરવાની મોટી અગત છે અને તે ઉભી કરવા સારૂ ઘટતા બંદોબસ્તો કરવા" જેના જવાબમાં તરસ્ટીઓના શેક્રેટરીએ લખી જણાવ્યું કે, "એ બાબદ વિષે એ સાહેબોએ પુરતો વિચાર કીધો છે, અને એ સાહેબોના હોકમથી તમોને હું લખી જણાવું છું કે આપણા જરથોસ્તીઓની સુધરેલી તથા કેળવણીમાં આગલ વધેલી હાલત પ્રમાણે તથા બીજા ઘણાક શબબોને લીધે તેઓની સંસારી તથા બીજી બાબદો ઉપર ઘટતો અંકુશ રાખી શકે એવી સતા ધરાવનારી પંચાએત મંડલી ઉભી કરવાને હાલને સમે બની શકે તેવું નથી, તેથી એ કામ માથે લેવાને તથા તે વિષની કોઇબી પ્રકારની ગોઠવન કરવાને એ સાહેબો દરૂસ્ત ધારતા નથી."

એ પારસી કોમની કારોબાર મંડલી નેમવાની અરજી પછી જુલાઇ ૧૮૯૪માં પંચાયતના એક તરસ્ટી શેઠ શોરાબજી ફરાંમજી પટેલના મરણ તાંકને પંચાયતનાં ધરમખાતાંનાં ફંડ તથા મીલકતોનું તરસ્ટ ડીડ દેખાડવાની અરજ કીધી હતી. તેના

તરફથી ઉપર જણાવેલી બાબદોને લગતાં જે કાંઇ ભાષાણો થાય તે તથા મંડલીની નજરમાં દરૂસ્ત આવે તો જરથોસ્તી ધરમ તથા તવારીખ સંબંધી લખાણોનો તરજુમો કરાવી કારોબાર મંડલીના એક મતથી છપાવી બાહેર પાડવો તથા તે મુફત નહીં તો ઘણી હલકી કીંમતે પારસીઓમાં વેચવાં.

જવાબમાં જણાવ્યું હતું કે "તરસ્ટી સાહેબો દલગીર છે કે કેટલાંક કારણને લીધે-કે જે જણાવવાની અગત નથી-ખુદ અંજુમનનાં અને અંજુમનનાં ફંડોના લાભને અરથે તરસ્ટ ડીડ દેખાડવાને તરસ્ટી સાહેબો દરૂસ્ત ધારતા નથી. અને પંચાયતની મીલકતોનું એક જનરલ તરસ્ટ ડીડ ૧૮૮૪માં રેજીસ્ટર કરવામાં આવ્યું છે," પછી આગસ્ટ ૧૮૯૪માં બીજી અરજી મરહુમ શેઠ શેરાબજી પટેલની જગાએ નવા તરસ્ટીની નેમણુંક પારસી અંજુમનની સભા ભરી તેઓનું મત અને મરજી મેલવી કરવા અને હાલની રીતી દરૂસ્ત અને કાયદા મુજબની નથી, તેમજ ભવીષમાં પંચાયતની પુંજી અને મીલકતોની સલામતી પકી રીતે સચવાઇ શકે તેવી નથી-તે પર ધ્યાન ખેંચ્યું હતું. અને તરસ્ટ ડીડ દેખાડો તો તે માંહેલી ખામીઓ અને કસુરોનો ઉપાય કરી શકાય તે વિષે લખ્યું હતું. તેના જવાબમાં શેક્રેટરી શેઠ જીવનજી જ. મોદીએ જણાવ્યું હતું કે, "એવી મંડલી ઉભી કરવામાં આવે તેને જયાં સુધી સરકાર તરફથી કાયદા બાંધી પોતાના ટોળા ઉપર અખત્યાર ચલાવવાની સતા આપવામાં આવે નહીં ત્યાં સુધી તે ચાલી શકે નહીં. વાસ્તે તમારી સુચના પ્રમાણે કરવાને તરસ્ટી સાહેબો દરૂસ્ત ધારતા નથી" અને "તરસ્ટ ડીડ તમારે જોવું હોય તો રેજીસ્ટર આફીસમાં રેજીસ્ટર કરેલું છે, ત્યાં જઇ જોઇ વાકેફ થાવુંજી. એ ઉપરાંત વધુ ખુલાસો તરસ્ટી સાહેબો કરી શકતા નથીજી."

વળી ૧૮૯૪ માં રાહનુમાએનું મરણની બાબતને લગતાં ભાષાણ વેળા મજકુર મંડલી તરફથી અપાતી કેળવણીને વખોડી કહાડી હતી.

વળી તા૦ ૧૭ મી જુલાઇ ૧૯૦૦ ને દીને બીજી દીનવાળાઓની લાસો પારસીઓએ ઉંચકવાના દાખલાઓ બાબે મંડલી તરફથી અંજુમનના તરસ્ટી સાહેબોને પતર લખ્યો હતો. જેમાં ડાકટર પીતરસન નામે વીધ્વાંન ઇંગ્રેજ પ્રોફેસરની લાસ ઉંચકવામાં કેટલાક પારસી જુવાંનોએ ભાગ લીધો હતો. અને એક હીંદુ ગ્રહસ્થની લાસ સાથે કેટલાક જુવાનો તેને અરકી મસાન સુધી ગયા હતા. તેનો અટકાવ કરવાના ઉપાયો લેવા સુચવ્યું હતું. તેના જવાબમાં શેક્રેટરીએ લખ્યું હતું કે "આપણી કોમનાં કાઇક જવાંનોએ બીજી દીનવાળાઓની લાસોને ઉંચકવામાં ભાગ લેવાના કોઇક દાખલા હાલ બન્યા છે, તે જાણી તરસ્ટીઓ દલગીર છે અને તે ચાલ નાપસંદ કરે છે. દેખાદેખીથી એ ચાલ વધારે ફેલાવો પામે તો તેથી નુકસાન થવાનો સંભવ છે, આપણામાં મરનારોની લાસોથી દુર રહવાને ફરમાનો છે જે જીવતાંઓની તનદરોસ્તી અરથે છે, અને તે સર્વે પ્રકારે પસંદ કરવા જોગ છે. માટે દલગીરીભર્યું છે કે તેવી ભલી નેમથી નેમાયલાં ફરમાનોનો ભંગ કરવામાં આવે છે. તરસ્ટી સાહેબો માને છે કે આગલ બનેલા એકાદ બે દાખલાની વધુ નકલ ન થાય અને આ નાપસંદ કરવાજોગ કામ એટલામાંજ અટકે તેવો ઉપાય લેવાનું કામ આપણા જાહેર લખનારાઓ, બોલનારાઓ, ધરમગુરૂઓ અને કેલવાયલી યા ધરમ સંબંધી મંડલીઓનું છે. તેઓનો ભેગો અવાજ, આવા કામની જોખમદારી અને તેના સંભવીક નુકસાનો ઉપર ધ્યાંન ખેંચી આવા દાખલાઓનો અટકાવ કરી શકશે."

તાર પછી ૧૯૦૦ માં જરથોસ્તી ધરમ અને દીન-આઇનની કેળવણી બાબે નામદાર સર જમશેદજી જીજીભાઇના ધરમખાતાંના કારોબારીઓને પત્ર લખ્યો હતો. તેના જવાબમાં શેક્રેટરી શેઠ ફરદુનજી જમશેદજી લખે છે કે, "જરથોસ્તી ધરમની કેળવણી આપવાની જરૂરયાત તથા તેને દરેક રીતે ઉતેજન આપવા બાબે હમારા સાહેબોની પુરતી દીલસોજી છતાં એવી ધરમની કેળવણી આ ખાતાંની મંડલી તરફથી આપવી એ નામદારે સરકારે આ ખાતાંના માહા કીર્તીવાન સ્થાપનાર મરહુમ પેહલા બારોનેટ નામદાર સર જમશેદજી જીજીભાઇ સાથે શરૂઆતમાં કીધેલા બંદોબસ્તની રૂએ ઉલટું હોવાથી તેમ બની શકે એમ નથી તે જાણજોજી."

પછી ૧૯૦૧ માં જરથોસ્તી બાળકોને ધરમ સંબંધી કેળવણી આપવાના સવાલની ચરચા કોમમાં ચાલી હતી. અને તે માટે યોજના ધડવા એક મોટી કમીટી નેમાઇ હતી. તે માટે નાણાં મેલવનારી સબ કમીટીએ આ મંડલી પાસે નાણાંની મદદ માંગતાં મંડલીએ નીચલો ઠરાવ પસાર કીધો હતો. "જે જયાં સુધી રાહનુમાએ સભા પોતા તરફથી ધરમ કેળવણી આપવાનું ચાલુ રાખે ત્યાં સુધી અમારી મંડલી તમારી ઉપલી મંડલીને કાંઇબી નાણાંની મદદ આપવાને ના પાડે છે."

તાર પછી ૧૯૦૪ માં નવી પારસી આશોશીએશનની સ્થાપના થઇ તારે મંડલીના શેક્રેટરી મી૦ શાપુરજી કાતરક પોતાની મંડલીએ એ માટે કરેલી આગલી ચરચાની યાદ આપી હતી.

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૨ જી આગસ્ટ ૧૮૮૦.

તા૦ ૯ મી જુન

શેઠ દીનશાહ ધનજીભાઇ દાવરે ઇંગલાંડ મધે બારીસ્ટરની પરીક્ષા ફતેહમંદીથી પસાર કીધી હતી.[1]

તા૦ ૧૦ મી જુન.

રોજ ૨૫ માહ ૯ (શે૦) ૧૨૪૯ ય૦

મરણ—દાદાભાઇ માણેકજી શેકારી-ઉમર વર્ષ ૪૭) મુલતાનના એક જાણીતા વેપારી તથા કંતરાકતર.

લાંબી મુદત સુધી ત્યાંજ રહેલા અને મરણ પણ ત્યાંજ પામ્યા.

તા૦ ૧૧ મી જુન

રોજ ૨૬ માહ ૯ (શે.) ૧૨૪૯ ય૦.

આજ દીને સુરત મધે નાનપરામાં મોએદ ડોશાભાઈ એદલજી જોગાનાએ પોતાના ઘરની સાથે લાગતી એક દરેમેહર બંધાવી પરઠાવી હતી [1]

તા૦ ૧૨ મી જુન

આજ દીને મુલતાંનવાલા મરહુમ શેઠ દાદાભાઈ માણેકજી શેકારીનાં અતરે થયલાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી રૂ. ૬૮૦) તથા ખેશીઓએ રૂ ૩૫) મલી રૂ. ૭૧૫) ધર્મ ખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[2]

તા૦ ૨૨ મી જુન

રોજ ૭ માહ ૧૦ (શે૦) ૧૨૪૯ ય૦

આજ દીને મરહુમ બાઈ માણેકબાઈ તે શેઠ ફરામજી બહમનજી સરાફનાં ધણીઆંની તથા મરહુમ શેઠ માણેકજી જીજીભાઈ વાછાનાં બેટીનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પુંજીમાંથી રૂ. ૮૦૦) તથા ખેશીઓએ રૂ. ૯૦) મલી રૂ. ૮૯૦) ધર્મ ખાતાંઓમાં આપ્યા હતા. [3]

તા૦ ૨૪ મી જુન

ડાકટર કાવશજી હોરમજજીને નામદાર સરકારે ચેપી રોગના કાયદાની રૂહે મુંબઈ મધે મારકેટ, માંડવી, ચકલા, કાલાબા, કોટ, ધોબી તલાવ અને ભુલેશવરના લતાપર નોધાયલી વેશ્યા ઓરતોની તપાસ કરનાર અમલદાર નેમ્યા હતા. [4]

તા૦ ૩૦ મી જુન

રોજ ૧૫ માહ ૧૦ (શે.) ૧૨૪૯ ય૦

મરણ—દોરાબજી નશરવાંનજી મીસતરી—ઉમર વર્ષ ૮૨) એવંન અરધી સદીથી વધારે મુદતના એક મીસતરી અથવા આગલા વખતના એક ઈજનેર (કહીએ તો ચાલે) હતા. એમનાં ઉપરીપણાં હેઠલ મુંબઈની ઘણીક જાણીતી ઈમારતો બંધાઇ હતી, જેમાંની એક—કોટ માંહેલી મરહુમ સર જમશેદજી જીજીભાઈ પારસી બેનીવોલંત ઈનસતીતયુતવાલી સ્કુલ—ની ઈમારતની બાંધણી વિષે માજી વાઇસરાય લૉર્ડ નારથબરૂકે પણ એવંનુ તથા એવંનના દીકરા શેઠ દીનશાહજીની ઘણી તારીફ કીધી હતી. એમનાં ઉપરીપણાં હેઠલ મુંબઈનું શેઠ કાવસજી એદલજી બીશનીવાલું તથા થાનાનું શેઠ રૂસતમજી કાવસજી પટેલવાલું તથા ગદેવીનું ઈસ. ૧૮૭૧ માં બંધાયલું અંજુમનનું દોખમું તેમજ બીજાં કેટલાંક દોખમાંઓ બંધાયાં હતાં. સુરત મધે ગોપીપરામાં એવંનુને પોતાને ખરચે તીઆંની ગુજરાતી નીશાળને માટે એક કુશાદે મકાંન બંધાવી સરકારને સોપ્યું, જે પર એવનનાં નામની તખતી સરકારે મુકાવી છે. [1]

તા૦ ૧ લી જુલાઈ.

શેઠ બરજોરજી એદલજી મોદી એમ. એ.; એલ. એલ. બી. ને નામદાર સરકારે સુરતના સબારડીનેટ જડજ નેમ્યા હતા.[2]

તા૦ ૨ જી જુલાઈ

આજ દીને શરોંડા ગામ મધે શેઠ ખરશેદજી ફરદુનજી પારખે બંધાવી આપવા માંડેલી અધુરી દરેમેહર શેઠ માણેકજી ભીમજીભાઈ પશતાકીયાએ પુરી કરી આપી ઈજાવી હતી. [3]

---

૧ એ દરેમેહર પર તખતી મારેલી નથી, પણ તેના પરઠાયાનો ઉપલો દીવસ ગોદાવરાં પંથકવાલા એ. નાનાભાઈ બીખાજીએ મેલવી આપ્યો છે.

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૬ મી જુન ૧૮૮૦

૩ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૬ મી જુન ૧૮૮૦.

૪ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૨૪ મી જુન ૧૮૮૦

૧ શેઠ દીનશાહજી દોરાબજી મીસતરીના બાવા.

૨ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૧ લી જુલાઈ ૧૮૮૦.

૩ એ મકાનપર નીચે પ્રમાણે તખતી છે.

"શ્રી દાદાર હોરમજદની મદતથી.

"આએ દરેમેહરનું મકાંન શ્રી મુંબઈવાલા શેઠ ખર-
"શેદજી ફરદુનજી પારખે શને ૧૨૩૪ ઈઅજદજરદીના
"શાલમો બંધાવવા સારૂં રૂ. ૫૫૦૦) બીમજીભાઈ શાપુ-
"રજી પશતાકીઆ શરોંડેવાલાની મેનીજથી આપેલા પણ
"એટલા રૂપીઆમો આએ દરેમહેરનું મકાંન પુરૂં નહીં
"થતાં બીજાં જોઈતાં નાણાં આપી શખેઆ નઈ. શબબે આએ
"ધરમનું મકાંન આજ દીન શુધી અધુરૂં પડી રહેઉં.
"શબબે મેનીજ કરનારના છોકરા માણેકજી બીમજીભાઈ
"પશતાકીઆએ પોતાના પઈશાથી પુરૂં કરાવી પોતાના
"બાવા બીમજીભાઈ શાપુરજી પશતાકીઆનાં જંદરવાંન
"નાં પુનને શારૂં ઈજાવી જશન કરી ગામ શ્રી શરોંડાની

તા૦ ૫ મી જુલાઇ.

આજ દીને ભરૂચ મધે બાઇ રતનબાઇ તે ધનજી-શાહ દાકતરનાં ધણીયાનીએ એક કુવો અને હવાડો બંધાવી ખુલ્લો મુકયો હતો. [1]

તા૦ ૮ મી જુલાઇ.

રોજ ૨૩ માહ ૧૦ (શે૦) ૧૨૪૯ ય૦

મરણ—માણેકજી ફરામજી માપલા—ઉમર વર્ષ ૮૮.) પ્રથમ પેહલાં ઇગ્રેજ બજારમાં વાઇન અને ઇંગલીશ પ્રોવીઝનની દુકાન. ૧૮૬૪ માં મેહરજી જોન સતનની કંપની નાં લીલાંઉખાનામાં જોડાયા. ગરીબ ઇરાની જરથોસ્તીઓની હાલત સુધારવાના કામમાં મરહુમ શેઠ બહમનશાહ વકીલને એવન પણ મદદ કરતા હતા.

તા૦ ૧૦ મી જુલાઇ.

રોજ ૨૫ માહ ૧૦ (શે૦) ૧૨૪૯ ય૦

મરણ—નવરોજજી હોરમજજી કાબરાજી—ઉમર વર્ષ ૬૮.) એવને પોતાની જીંદગીનો ઘણો ખરો ભાગ ઇંગ્રેજી તથા ગુજરાતી છાપાખાનાઓના સંબંધમાં ગુજા રયો હતો. પ્રથમ એમનો સંબંધ અતરે પ્રગટ થતાં ગેઝેટ નામનાં પતર સાથે હતો. અને તે ઉપરથી તેમને મી૦ નવરોજજી ગેઝેટનાં નામથી ઓળખવામાં આવતા હતા. તયાર બાદ મુંબઇ ટાઇમસ સાથે જોડાયા. ગમે એવા ખરાબ કીસમના અક્ષર એવન ઉકળાવી શકતા હતા, અને ટાઇમસના કારખાનામાં ડાકટર બીઉસટનાં લખાણુ એવંન એકલાજ ઉકલાવી શકતા હતા. પાછળથી કેટલાંક ગુજરાતી પતરો સાથ એમનો સંબંધ જોડાયો હતો. [1]

"જરથોસ્તી અંજુમનના શવાધીનમો ધરમ ખાતે "આપેલું છે. આએ દરેમેહર ઉપર એકંદર ખરચ "રૂ. ૧૦૨૦૦) થાએઆ છે. રોજ ૧૭ માહા ૧૦ શને "૧૨૪૯ ઇઆજદજરદી તા૦ ૨ જી માહે જુલાઇ સને "૧૮૮૦ શા. ૧૯૩૬ ના જેઠ વદ ૧૦ ને વાર શુકરે."

સરેંડામાં કુવો ૧) આ. નશરવાનજી જમશેદજીનો બંધાવેલો તથા કુવો બીજો શેઠ બીમજીભાઇ શાપુરજી પસતાકીઆનો બંધાવેલો છે.

૧ એ કુવા ઉપર નીચે મુજબ તખ્તી છે–:

"આ કુવો તથા હુરો લોકોને તથા ઢોરોને
"પાણી પીવા શારૂં બાઇ રતનબાઇ તે ધનજીશા
"દાકતરનાં ધણીઆંનીએ પોતાની દીકરી સવર્ગવાશી
"ગુલબાઇ તથા માએ કુવરબાઇના પુનને શારૂ
"રોજ ૧૯ મા માહ ૧૦ મો ૧૨૪૯ યજદજરદીને
"રોજે બંધાવ્યો છે, તા૦ ૫ મી જુલાઇ શને ૧૮૮૦
"ઇશવી."

તા૦ ૧૬ મી જુલાઇ.

રોજ ૧ માહ ૧૨ (ક૦) ૧૨૪૯ ય૦.

આજ દીને મરહુમ બાઇ જાઇજી તે શેઠ કાવશજી દાદીલીમજીનાં બેટીનાં ઉઠમણાંમાં તેમના બાવાએ રૂ. ૭૦૦) તથા મમાઇ ડાવેજર લેડી રતનબાઇ જમશેદજી જીજીભાઇએ રૂ. ૫૦૦) મલી રૂ. ૧૨૦૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.

તા૦ ૧૭ મી જુલાઇ.

રોજ માહ ૧૧ (શે.) ૧૨૪૯ યા૦.

આજ દીને મરહુમ શેઠ ડોશાભાઇ નાનાભાઇ મીસ્ત્રી નાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી રૂ. ૫૦૦) બાવા શેઠ નાનાભાઇ ભીખાજી મીસ્ત્રીએ રૂ. ૧૦૦), તથા બીજાં ખેશીઓએ રૂ. ૧૧૬) મલી રૂ. ૭૧૬) ધમ ખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[3]

તા૦ ૧૯ મી જુલાઇ

બાઇ મોટલાંબાઇ તે મરહુમ શેઠ માણેકજી નવરોજજી વાડીઆનાં વીધવા તથા મરહુમ શેઠ જાંહગીરજી નશરવાનજી વાડીઆનાં બેટીએ "ટાઇમસ ઑફ ઇંડીઆ" છાપાખાનાના માલેકો ઉપર પોતાનાં કોટનાં પારસી બજાર સ્ટ્રીટના રેહવાનાં ઘરની પડોસમાં છાપાખાનામાં રાતની વેળાએ ગોંધાત કરવાના અટકાવની ફરીઆદી માંડી હતી. તેને લગતા મુકદમામાં બાઇ મોટલાંબાઇને કોરટમાં શાક્ષી આપવા માટે પ્રતીવાદીઓ તરફથી સમનસ કીધા હતા, પણ બાઇ તરફથી સીવીલ પરોસીજર કોડની ૬૪૦ મી કલમ પ્રમાણે એવું સાબેત કરવા માગયું હતું કે આબરૂદાર પારસી બાનુઓના ખાવીંદોના મરણ પછી તેમનામાં કેડે બાહેર જવાનો રાબેતો નથી, તેવુંજ બાઇ મોટલાં બાઇના બાબમાં હોવાથી તેમની કમીશનથી જબાની લેવી. અગર એમ નહિં તો એ કોડની ૧૭૮ મી કલમ મુજબ એ બાઇ હાલે માદગી ભોગવતાં હોવાથી તેવણ કોરટમાં હાજર નહિં થઇ શકવાને સબબે તેવણુની

---

૧ શેઠો કેખશરૂ, બહમનજી, હોરમજજી, તથા નાદીરશાહ નવરોજજી કાબરાજીના બાવા.

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૭ મી જુલાઇ ૧૮૮૦.

૩ જામે જમશેદ તા૦ ૨૦ મી જુલાઇ ૧૮૮૦

જબાંની કમીશનથી લેવી. પેહલી બાબતની તરફેણમાં સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, શેઠો ખરશેદજી ફરદુનજી પારખ, શેરાબજી શાપુરજી બંગાલી, અને બાઇના દીકરા શેઠ નવરોજજી માણેકજી વાડીઆએ આશીરૂવીટો કીધી હતી કે આબરૂદાર પારસી બાનુઓમાં પોતાના ખાવીંદોનાં મરણ પછી બાહેર નહિં જવાની રસમનો રાખેતો છે, અને બાહેર જવાની ફરજ પાડવાથી તેમની લાગણીને નુકશાંન થાયછે. નામદાર જડજ સર ચારલસ સારજંટે ચુકાદો આપ્યો કે "પારસણોમાં કાંઇ પરદેનશીનીનો ચાલ નથી. કેટલીક પારસી બાનુઓ તો પગે અને ગાડી ઘોડે ફરતી હરતી અને ઘોડાઓપર બેસતી જોવામાં આવે છે. બાઇ મોટલાંબાઇ પોતે વાદી છતાં એવી ભરથારનાં મરણની પરદેનશીનીને મલતી વાત લાવાને સાક્ષી આપવા નહીં આવે તે ઘણું વાંધાભરેલુ ગણાય. પણ જયારે તેણીની માંદગી અને નાતવાંનીનો શબબ બતાવવામાં આવ્યો છે ત્યારે તો કમીશન કાહડી જબાની લેવાડવામાં આવે. બાકી ભરથારોનાં મરણ બાદ પારસીઓમાં પરદેપોશ રહેવાનો ચાલ મુદ્દલે નથી. રસમ રેવાજ તે આખી કોમમાં અને દેશમાં હોવો જોઇએ, તે કાંઇ કોમના ચોક્કસ ભાગમાં કે ચોક્કસ લતા પર નહીં હોવો જોઇએ. બીજી ન્યાતની માફક પારસી લેડીઓને પરદેપોશ ગણવું તદન બેહુદું છે. ભરથારોના મરણની ગમખારીથી બે પાંચ જણીઓ એકાંતમાં જીંદગી ગુજારતી હોય તો તે કાંઇ આખી કોમનો કે દેશનો રાહ રવઇઓ કહી શકાય નહીં તેથી એ શબબને સર તો નહીં, પણ મોટલાંબાઇની નાતવાનીને શબબે હું હોકમ કરૂંછું, કે તેણીની જબાંની કમીશનથી કમીશનોના ધારા મુજબ લેવી. [1]

તા૦ ૨૨ મી જુલાઇ.

નીચલા પારસી ગ્રહસ્થોને મુંબઇની સરકારે નવા સુલેહના અમલદારો ઇમાને "જસટીસ ઓફ ધી પીસ" નેમ્યા હતાઃ—[2]

શેઠો અરદેશર ફરામજી સોલીશીટર, કાવસજી ખરશેદજી જમશેદજી, એદલજી બહમનજી મારીસ, જાંહગીર કાવશજી રેડીમની, જાંહગીર ડોસાભાઇ કરાકા, ખાંનબાહદુર મનચેરજી કાવશજી મરજબાંન, માણેકશાહ જાંહગીરશાહ તાલેયારખાંન, નશરવાંનજી બેહરામજી શેક્રેટરી, રૂસતમજી અરદેશર વાડીઆ.

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૦ મી જુલાઇ ૧૮૮૦

૨ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૨૨ મી જુલાઇ ૧૮૮૦.

તા૦ ૧ લી આગશટ

શેઠો કાવસજી ખરશેદજી સંજાણા, હોરમજજી મેહરવાનજી હકીમ, અને કાવસજી હોરમજજી મીસ્ત્રીએ ઇંગલાંડ મધે "ઇંડીઅન મેડીકલ સરવીસ"ની પરીક્ષા ફતેહમંદીથી પસાર કીધી હતી. [1]

તા૦ ૮ મી આગશટ

મુંબઇની પારસી પંચાતના ફંડના તા૦ ૨૬ મી અકટોબર ૧૮૭૮ થી તા૦ ૧૩ મી નવેંમબર ૧૮૭૯ સુધીના હીસાબની ચોપડી જામે જમશેદ છાપાખાનામાં તરસ્ટીઓએ છપાવી પ્રગટ કીધી હતી. તેમાંથી જોવામાં આવેછે કે વરસની શેવટે પંચાતના ફંડના તરસ્ટીઓ હસતકના ધરમના ફંડ ખાતાંઓની પુંજી એકંદર રૂ.૧૯૬૦૬૫૯)૧૭ા ની હતી તેમાં શ્રી મુંબઇની પારસી પંચાતના ફંડના તથા જુદાં જુદાં ધરમ ખાતાંઓના મલી રૂ.૧૫૯૫૩૪૪) ૧૩ા ની હતી અનેશ્રી સુરતની પારસી અનજુમનના ધરમના ફંડની તથા પારસી સુરત ચારેટી ફંડની રૂ.૩૫૧૧૧૫)૪ ની હતી અને અહમદનગરની દરેમેહેરને લગતા ખરચની રૂ. ૯૦૦૦) ની અને મરહુમ મી. ભીમજીભાઇ રાંદેલીયા હાથ ચોરનાર ના સંબંધના ખાતાંની રૂ. ૫૨૦૦) ની હતી. આગલા વર્ષની શેવટે રૂ. ૧૮૭૦૫૫૩ાાા)૪ાા ની હતી એટલે એ સાલમાં કુલે વધારો રૂ. ૯૦૧૦૫ાા)૧૩ નો થયો હતો. [2]

તા૦ ૧૫ મી આગશટ.

ડાકટર હીરાજી એદલજીએ વૈધક હુનરની તવારીખને લગતું એક પુસ્તક ઇંગ્રેજીમાં રચી પ્રગટ કીધું હતું.

---

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૪ મી આગશટ ૧૮૮૦

૨ આ વર્ષમાં પંચાતનાં ફંડનાં હીસાબમાં નીચલી નોટો અનામત રાખવા મલી હતી.

મરહુમ શેઠ જીવાજી માણેકજી વાછાના પુનને શારૂ રૂ ૫૦૦૦) ની સરકારી નોટ તે મધેથી રૂ. ૩૦૦૦) નું વ્યાજ કુલ જરથોસ્તી રવાંનોને અવલમંજલ પોંહચાડવાના ફંડ ખાતે અને રૂ. ૨૦૦૦) નું નામદાર સર જમશેદજી જીજીભાઇ પેહેલા બારોનેટની યાદગારી માટે ઉભી કરેલી જરથોસ્તી મદરેસાનાં ફંડ ખાતે વાપરવા.

મરહુમ શેઠ કાવસજી દીનશાહજી પીટીટના પુનને સારૂ તેવણના બાવા તથા બેહેનોએ રૂ. ૨૨૫૦૦). તેમાંથી રૂ. ૭૦૦૦) નું વ્યાજ મુંબઇનાં આંધલાં પાંગલાં તથા લાચાર જરથોસ્તીઓની પરવરસી કરવા તથા પગાર આપવાનાં ફંડ ખાતે, રૂ. ૨૫૦૦) નું કુલે જ૦ રવાનોને અવલ મંજલ પોંહચાડવાનાં ફંડ ખાતે, રૂ. ૧૫૦૦) નું ઉદવાડાનાં આ

તા૦ ૧૭ મી આગશટ.

કાબુલ ખાતે માર્યા ગયલા લશ્કરીસિપાહીઓનાં કુટુંબો ના આશરા માટે એક ફંડ ઉભું કરવાનો ઠેડાવ કરવા માટે શેહરના રેહવાસીઓની એક જાહેર સભા આજ દીને ટાઉન હાલમાં નામદાર ગવરનર સર જેમ્સ ફરગુસનનાં પ્રમુખપણા હેઠલ મલી હતી. નામદાર ગવરનરે સભા મલવાનું કારણ કહી સંભલાવ્યા બાદ હાનરેબલ મી૦ આશબરનરની દરખાસ્ત અને સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટના ટેકા સાથે ઠેડાવ થયો કે "અફગાંન લડાઇમાં માર્યા ગયલા તથા જખમોથી ઘાયલ થઇ અશ્કત થઇ પડેલાં દેશી તથા યુરોપ્યન સોલજરોના પોતાનાં તથા તેમના કુટુંબના નીરવાહ માટે એક ફંડ ઉભું થવાની અગત છે." એ પછી "બોમ્બે મીલીટરી રીલીફ ફંડ"નાં નામથી એક ફંડ ઉભુ કરી તે બાબેની ગોઠવણ કરવા એક કમીટી નેમી સભા બરખાસ્ત થઇ હતી.[1]

એ કમીટીએ બીજે દીને પોતાની બેઠક કરી ડાકટર વેર અને શેઠ ડોસાભાઇ ફરાંમજી કરાકા, સી. એસ. આઇ. ને એ ફંડના ઑનરરી શેક્રેટરીઓ નેંમ્યા હતા.

તા૦ ૧૯ મી આગશટ.

પુણાના આસીસ્ટંટ કલેકટર શેઠ શોરાબજી પદમજી પેશતનજીને નામદાર સરકારે તે જીલ્લાના ત્રીજા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટની સતા આપી હતી.

પૂર્વ ગુજરાતના ડેપ્યુટી સેનીટરી કમીશનર ડાકટર મનચેરજી બેહરાંમજી કોહલાને નામદાર સરકારે તેમના

તથબેહરાંમ સાહેબનાં ફંડ ખાતે રૂ. ૧૦૦૦) નું શ્રી નવસારીનાં આંધલાં પાંગલાંઓને પગાર આપવાનાં તથા નાવારસ રવાનોને અવલમંજલ પોંહચાડવાનાં ફંડ ખાતે, રૂ. ૫૦૦) નું શ્રી સુરત શહેરના જરથોસ્તી રવાનોને અવલમંજલ પોંહચાડવાનાં ફંડ ખાતે, રૂ. ૨૦૦૦) નું ઉદવાડાની અંજુમનનાં ફંડ ખાતે, રૂ. ૧૫૦૦) નું મુકતાદ તાંકને દેશાવરો ખાતેના ગરીબ જરથોસ્તીઓને વેંહેચી આપવા સારૂ રૂપીયા વાલવાના ફંડ ખાતે, રૂ. ૧૫૦૦) નું પારસી પંચાતનાં જનરલ ફંડ ખાતે, રૂ. ૧૫૦૦) નું પારસી પંચાતના શેહેનશાહી ગહમબાર ફંડ ખાતે, રૂ ૧૦૦૦) નુ શ્રી અહમદનગરની મરહુમ શેઠ જમશેદજી પેસતનજી પલાનટીનની દરેમેહરના ચાલુ ખરચનાં ફંડ ખાતે, રૂ. ૧૦૦૦) નું શ્રી પુણાની પારસી અંજુમનનાં ફંડ ખાતે, રૂ. ૫૦૦) નું જરથોસ્તી જંદ અવસ્તાની નિશાલોનાં ફંડ ખાતે તથા રૂ. ૧૦૦૦) નું શ્રી સુરતનાં આંધલાં પાંગલાંનાં ફંડ ખાતે, મલી રૂ. ૨૨૫૦૦).

બેહસ્તનસીન બાઇ આબમાએ તે મરહુમ બાઇ જીવણબાઇ કાવસજી બેજનજી કરાંણીની દીકરીનાં પુનને માટે તેવણના મમાવા શેઠ કાવસજી બેજનજી કરાંણીએ રૂ. ૫૦૦૦) ની સરકારી નોટ તેનું વ્યાજ મુંબઇનાં આંધલાં પાંગલાં તથા લાચાર જરથોસ્તીઓની પરવરસી કરવા તથા પગાર આપવાનાં ફંડ ખાતે વાપરવા.

મરહુમ શેઠ પાલણજી ધનજીભાઇ પાંઉવાળા તથા તેવણનાં વીધવા બાઇ બચુબાઇના પુનને સારૂં રૂ. ૧૦૦૦૦) ની નોટ આપી એવી સરત કીધી છે કે, તેનું જે વ્યાજ ઉપજે તે દર સાલ હાલના તથા હવે પછીના તરસ્ટીઓની નજરમાં આવે તે માફક તેઓ હસ્તકનાં ધરમખાતાંઓ મધેનાં હરકોઇ વહીવટમાં જમે કરવા, અથવા જરથોસ્તીઓના ફાએદાનાં દીન ધરમનાં હરેક કામમાં તેની ઉપજ વાપરવી, પણ ઘણી જરૂર વગર વર્ષો વર્ષ એકજ ચોકસ ફંડમાં અથવા એકજ ચોકસ કારણ સર એ વ્યાજની આવકનો ઉપયોગ નહીં થાય તે ધ્યાંનમાં રાખવું, અગરજો કોઇ વર્ષમાં એ ખાતાંની આવકનો ઉપયોગ કરવાની જરૂર નહીં માલમ પડે તો એ આવક વધારી તે રૂપીયા હરેક બીજી વખતે વાપરવા. દીન તથા ધરમનાં હરેક કામમાં અથવા તેવાં કામની ટીપમાં એ ખાતેથી રૂપીયા વાપરવા યા ભરી આપવા પડે તો મરહુમ શેઠ પાલણજી ધનજીભાઇ પાઉંવાલાને નામે વાપરવા અથવા ભરી આપવા.

બેહસ્તનશીન ભાઇ મેહેરવાંનજી કાવસજી દીનશાહજી પીટીટનાં પુનને સારૂ રૂ. ૧૦૦૦૦) ની નોટ. તેમાંથી રૂ. ૨૫૦૦) નું વ્યાજ મુંબઇનાં આંધલાં પાંગલાં તથા લાચાર જરથોસ્તીઓની પરવરસી કરવા તથા પગાર આપવાના ફંડ ખાતે, રૂ. ૧૦૦૦) નું શેઠ દીનશાહ માણેકજી પીટીટે પોતાના મરહુમ મુરબીજી શેઠ માણેકજી નશરવાંનજી પીટીટના પુનને સારૂં મુંબઇના દોખમાઓવાળા ડુંગર ઉપર બંધાવી આપેલી સગડીમાં ચેરાગ તથા આતશ રોશન રાખવા તથા સગડીની મરામત કરવાનું ખાતું છે તેમાં, રૂ. ૧૦૦૦) નું મુકતાદ તાંકને જે દેશાવરો ખાતેના ગરીબ જરથોસ્તીઓને વેંહેંચી આપવા સારૂં રૂપીયા વાલવાનાં ફંડ ખાતે, રૂ. ૫૦૦) નું પંચાતના શેહેનશાહી ગહમબાર ફંડ ખાતે, રૂ. ૫૦૦) નું આંધલાં પાંગલાં તથા લાચાર જરથોસ્તીઓને ધર્મશાલામાં રાખી પરવરસી કરવાનાં ફંડ ખાતે, રૂ. ૧૦૦૦) નું ઉદવાડાનાં આતશબેહેરામ સાહેબના ફંડ ખાતે, રૂ. ૧૦૦૦) કુલ જરથોસ્તી રવાંનોને અવલમંજલ પહોંચાડવાનાં ફંડ ખાતે, રૂ. ૫૦૦) નું ઉદવાડાની અંજુમનના ફંડ ખાતે, રૂ. ૫૦૦) નું નવસારીનાં આંધલાં પાંગલાંઓને પગાર આપવાનાં તથા નાવારસ રવાંનોને અવલમંજલ પોંહચાડવાનાં ફંડ ખાતે, રૂ. ૫૦૦) નું વ્યાજ જરથોસ્તી ટોલાના ઉપયોગને કીજે ધરમનાં મકાંનો બાંધવા તથા દરેક બીજાં ધરમનાં કારણો સારૂં ઉઘરાણાની ટીપ ઉભી કરવામાં આવે તેમાં મદદ આપવાનાં કારણ સારૂં, રૂ. ૫૦૦) નું સુરતનાં જરથોસ્તી રવાંનોને અવલમંજલ પોંહચાડવાનાં ફંડ ખાતે, અને રૂ. ૫૦૦) નું પારસી પંચાતનાં જનરલ ફંડ ખાતે વાપરવું. મલી રૂ. ૧૦,૦૦૦

[1] જામે જમશેદ, તા૦ ૧૮ મી આગશટ ૧૮૮૦.

ઓહ્દા ઉપરાંત ભરૂચના કામચલાઉ સીવીલ સરજયન નેમ્યા હતા.[1]

તા૦ ૨૩ મી આગશટ.

રોજ ૯ માહા ૧૨ (શે.) ૧૨૪૯ ય૦

મરણ—એદલજી રૂસતમજી સુનાવાલા—ઉમર વર્ષ ૬૯) એવનની અતરે ૧૮૩૯ થી એપોલો સ્ટ્રીટમાં શેઠ હોરમસજી ધનજીભાઇ ઘીસ્તા સાથે "એદલજી અને હોરમસજી" ને નામે ઇંગરેજી અસબાબ તંબુઓ વગેરે પુરા પાડવાની દુકાન હતી. પછી ૧૮૫૬ થી પોતાના દીકરાઓને સામેલ કરી "એદલજી રૂસતમજી સન્સ" ને નામે તે દુકાન ચલાવતા હતા.

૧૮૬૬ માં પોતાના છોકરા તથા છોકરાઓના છોકરાની શેહાદી નવજોતની મીજલસમાં એક અંજુમન પત્ર વંચાવી ખેતવાડીના પોતાના રહેવાના બંગલાની પડોશનું પોતાનું એક કુશાદે મકાન જરથોસ્તીઓને સર અવસરે વાપરવાને ટ્રસ્ટમાં આપવાને ઠેડાવ્યું હતું. અને પછી તેનું પાકું ટ્રસ્ટ દીડ કરાવ્યું હતું. એ રીતે આ જગા લગનસરા વગેરેને માટે ધર્મ ખાતે આપ્યા બાદ ખેતવાડી મધે એજ કારણસર બીજો બાગો તથા વાડીઓ થવાને લીધે એનો ઝાઝો ખપ ન થવાથી શેઠ એદલજીએ તે ઇ. સ. ૧૮૭૧ થી ખેતવાડીની સર કાવશજી જાંગીરજી રેડીમનીવાલી પારસી છોકરીઓની નિશાળને વગર ભાડે વાપરવા આપ્યું હતું. એ ઉપરાંત એ વાડીના કંપાઉંડમાં ખેતવાડી ખાતે ઉભા થયલી કસરતશાળા પણ ઇ. સ. ૧૮૭૪ ના ડીજેમબર માશથી તે ૧૮૯૧ ના સપટેમબર માસ સુધી મુફત રાખવામાં આવી હતી. એ કન્યાશાલાની કારોબાર મંડલીના ૧૮૭૧ થી, અને કસરતશાળાની કારોબાર મંડલીના તેની સ્થાપનાથી તે પોતાના મરણ સુધી એવન પ્રમુખ હતા. ઇ. સ. ૧૮૭૭ ના આગશટ માસથી એવંને સીમ મધેનો પોતાનો બંગલો દુકાળથી પીડાતા લોકો મુબઇમાં આવ્યા હતા તેઓને રાખવા માટે પોલીસ કમીશનરને સ્વાધીન કેટલાક માસ સુધી આપ્યો હતો. અને તે માટે પોલીસ કમીશનર સર ફ્રાંક સુતર, સી. એસ. આઇ. એ મુંબઇ સરકારપરના પોતાન રીપોર્ટમાં એવંણુની ઘણી વખાન કીધી હતી.

તા૦ ૨૩ મી આગશટ

અતરેની હાઇ કોરટની આપેલેટ સાઇડમાં આજ દીને નામદાર ચીફ જસટીસ સર માઇકલ વેસ્ટરાપ તથા જસ્ટીસ એમ. મેલવીલ બીરાજયા હતા, તે વેળાએ એક પારસી પોતાના વકીલ સાથે વાત કરવાને ગયો હતો. એ ભાઇનાં માથાં ઉપરનો ફેંટો અને બીજો પોશાગ ઇંગ્રેજી ઢપનાં હોવાથી નામદાર ચીફ જસટીસે તેને જણાવ્યું કે તમારી ટોપી ઇંગ્રેજી ઢપની છે માટે ઇંગ્રેજી મંડલીના કાનુન મુજબ કાંતો કોરટનાં માન ખાતર ટોપી ઉતારી ઉંઘાડે માથે આવવું નહીં તો કોરટમાંથી જતા રેહવું. આ ઉપરથી તેને કોરટમાંથી જતા રેહવાની ફરજ પડી હતી.[1]

તા૦ ૨૬ મી આગશટ

રોજ ૧૨ માહા ૧૨ (શે૦) ૧૨૪૯ ય૦

આજ દીને મરહુમ બાઇ ધનબાઇજી તે શેઠ જમશેદજી દોરાબજી નાએગામવાલાનાં ધણીઆંનીનાં ઉઠમણાં માં તેમના ખારીંદે રૂ. ૧૦૦૦) ધર્મ ખાતે આપ્યા હતા.[2]

તા૦ ૨૬ મી આગશટ

રોજ ૧૨ માહા ૧૨ (શે.) ૧૨૪૯ ય૦

મરણ—મનચેરજી એદલજી અરીણવાલા—ઉમર વર્ષ ૭૪.) એવણ ઇંગ્રેજ બજારમાં દારૂકામના એક જાણીતા વેપારી હતા. મુંબઇના શેઠયાઓના મંડળમાં ફરનાર હોવાથી ઘણા હસમુખા તથા બતકબોલા હતા.

તા૦ ૨૬ મી આગશટ

શેઠ જમશેદજી અરદેશર દલાલ, એમ. એ; એલ. એલ. બી. ને નામદાર સરકારે પુણાની કાલેજ ઓફ સાએંનસમાં ગણિત શાસ્ત્રના, તથા શેઠ કાવશજી જમશેદજી સંજાણા, એમ. એ. ને ગુજરાત કાલેજમાં ગણિત અને ખુદરતી ફીલસુફીના પ્રોફેસરો નેમ્યા હતા.[3]

તા૦ ૩૧ મી આગશટ

રોજ ૧૭ માહ ૧૨ (શે.) ૧૨૪૯ ય૦

મરણ—ઉકરજી શોરાબજી ભુરેખાં—ઉમર વર્ષ ૪૪). અતરેના ચીફ-ઇનજીનીયરની આફીસમાં સીવીલ

---

૧ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૧૯ મી આગશટ ૧૮૮૦.

૧ બોમ્બે ગેઝેટ, તા૦ ૨૬ મી આગશટ ૧૮૮૦

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૩૦ મી આગશટ ૧૮૮૦

૩ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૨૬ મી આગશટ ૧૮૮૦

ઇનજીનીયરીંગનું કામ શિખાડવાનો જે વર્ગ ૧૮૫૪ માં ઉઘાડવામાં આવ્યો હતો તેમાં શિખી ૧૮૫૬ ના મારચ માસમાં પસાર થયા હતા.

તા૦ ૬ ઠી સપટેમબર.

રોજ ૨૩ માહ, ૧૨ (શે.) ૧૨૪૯ ય૦

મરણ—એ૦ કાવશજી મનચેરજી મોદી—ઉમર વર્ષ ૮૮)

એવણે ૧૨–૧૪ વરસની વયે નવસારીથી મુંબઇમાં આવી ટુંક વખત મોમેદી કરી હતી. પણ ખુશ દસકત લખનાર અને ચાલાક જેહેનનાં હોવાથી ફરદુનજી મરજબાનને ત્યાં એક લખનાર તરીકે ગોઠવાઇ ગયા હતા, અને તાર બાદ તે વખતના પૂર્વ ભાષાઓના ઓલમા શેઠ ધનજી ભાઇ ફરાંમજી પટેલને ત્યાં લખનાર તરીકે કામ કર્યું હતું. એવણે પારસીઓમાં તે વખતે ચાલતા બુતપરસ્ત રેવા જોની સામે મજબુત લડતો ન્યુસ પેપરો તેમજ ચોપાંન્યાંઓ છપાવી ચલાવી હતી. તેમાં મુકતાદ ૧૮ દિવસ માંડવાની વીરૂધમાં આજે ૫૫) વરસોની વાત ઉપરનું એવણનું લખાણુ હજી સાહદત તરીકે ટાંકવામાં આવે છે. અવસ્તામાંથી જુદા જુદા ફકરાઓ ચુંટી કાઢી "સેતાયશે હોરમજદ" નામની ચોપડીમાં છપાવ્યા હતા, જે આજે ૫૦) વરસની વાતપર નવીન પગલું ભરાયલું હોવાથી ઘણી હોહા થઇ રહી હતી.

તા૦ ૧૫ મી સપટેમબર.

શેઠ કાવશજી નવરોજજી વેસુવાલાએ "વીલાયતના કવેશ્વરો" નામે પુસ્તક રચી પ્રગટ કર્યું હતું [1]

તા૦ ૨૦ મી સપટેમબર

રોજ ૨ માહ ૧ (શે૦) ૧૨૫૦ ય૦

મરણ—દીનશાહજી દાદાભાઇ ગાંધી—ઉમર વર્ષ ૭૨. અતરેના ઇંગ્રેજ બજારના એક જાણીતા વેપારી. એ ઓનો નીલગીરી, ચીન, ઇંગલંડ ખાતે મોટો વેપાર 'ડી. ડી. ગાંધી એંડ કંપની'ના નામથી ચાલતો હતો.[2]

તા૦ ૨૧ મી સપટેમબર.

રોજ ૩ માહ ૧ (શે.) ૧૨૫૦ ય૦

મરણ—બેહેરાંમજી કાવશજી રાંદેલીઆ. એવન મરહુમ ભીમજી હાઉ વૈદના ભાણેજ થતા હતા અને પોતાના એ પ્રખયાત મામાના હાથ હેઠલ હાદ વૈદનો ધંધો અતરે કરતા હતા.

તા૦ ૩૦ મી સપટેમબર

શેઠ ફરામજી નશરવાંનજી શેઠનાને હિંદુસ્થાંનની નામદાર સરકારે "ખાન બાહદુર" નો અંગત ખેતાબ આપી અહમદનગર જીલ્લાના હોનરરી માજીસ્ત્રેટ નેમી પેહલા વર્ગના માજીસ્ત્રેટની સતા આપી હતી.[1]

તા૦ ૩૦ મી સપટેબર

રોજ ૧૨ માહ, ૧ (શે૦) ૧૨૫૦ ય૦

આજ દીને મરહુમ બાઇ આવાંબાઇ તે શેઠ કાવશજી ડોશાભાઇ દારૂવાલાનાં ધણીઆંનીનાં ઉઠમણાંમાં તેમના દીકરા શેઠ પેશતનજી કાવશજી દારૂવાલાએ રૂ. ૫૦૦) ધર્મ ખાતે આપ્યા હતા.[2]

તા૦ ૧ લી અકટોબર.

શેઠો નાનાભાઇ કુંવરજી મોદી, પીરોજશાહ હોરમજજી હકીમ, અને કેખશરૂ રતનજી દીવેચાએ ઇંગલાંડ મધે એડીનબરો યુનીવરસીટીની એલ. આર. સી. એસ. તથા એલ. એમ. ની પરીક્ષાઓ ફતેહમંદીથી પસાર કીધી હતી. [3]

તા૦ ૭ મી અકટોબર

શેઠ અરદેશર જમશેદજી દસ્તુર કામદીનનાને નામદાર સરકારે ખાનદેશના કામચલાઉ ડીસ્ત્રીકટ ડેપ્યુટી કલેકટર નેમ્યા હતા.[4]

તા૦ ૮ મી અકટોબર.

એ૦ ફરામજી મીનોચેહરજી દસ્તુર જામાસ્પઆશાના, બી. એ. એ જરતોશ્તી ધર્મબોધ પાઠમાલાની

---

૧ "વિલાયતનાં કવીશ્વરો. તેઓનાં જનમ ચરીત્રો, તેઓનાં લખાણો, અને તેમના કવેતોની વીગતો. ગુજરાતી ભાષામાં રચનાર કાવસજી નવરોજી વેસુવાલા. મુંબઇ. જેહાંગીર બેજનજી કરાણી, પુસ્તકો વેચનાર તથા પ્રગટ કરનાર, ના૦ ૧૪, પારસી બજાર સ્ત્રીટ, કોટ, ૧૮૮૦."

૨ શેઠો દાદાભાઇ, કેકોબાદ, તથા જીવાજી દીનશાહ ગાંધી (સોલીસીટર) ના બાવા.

૧ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૩૦ મી સપટેમબર ૧૮૮૦.

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૬ ઠી અકટોબર ૧૮૮૦.

૩ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૦ મી અકટોબર ૧૮૮૦.

૪ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૭ મી અકટોબર ૧૮૮૦.

ચોપડી બાહેર પાડી હતી.[1]

તા૦ ૯ મી અકટોબર.

રોજ ૨૧ માહ ૧ (શે૦) ૧૨૫૦ ય૦

મરણ—રૂસતમજી ફરાંમજી દીવેચા-ઉમર વર્ષ ૬૦) એવન પોતાના બાપને મલેલાં ઇનામી ગામ મહોલ તથા મરોલનો વહીવટ ચલાવતા હતા. અને જાતે ઘણા બાહોશ તથા અક્કલમંદ હતા. દીવેચાનું કુટુંબ મુંબઇ મધે આજ ૧૫૦) થી વધારે વર્ષનું વસેલું છે. એ કુટુંબના વડવા નાથાજી બહમનજી ઇ. સ. ૧૭૨૭ માં દીવ બંદરેથી અતરે આવ્યા હતા, અને વૈદાંનો ધંધો કરતા હતા. મુંબઇ મધે તે વેળાએ પારસીઓ વચે એ નાથા દીવેચા અને આશા વછદ એ મુખીય હકીમો અથવા ડાકટરો ગણાતા હતા. નાથાજીના દીકરા પેસતનજી અતરે આવતાં વીલા. યતી વાહણો તથા મનવારોનાં દુબાશનું કામ શેઠ દાદીભાઇ નશરવાંનજીની સહાયતા હેઠલ કરતા હતા. તેમના વડા દીકરા ફરાંમજી પેસતનજી દીવેચા તે આ મરનાર શેઠ રૂસતમજીના બાવા ઇ. સ. ૧૮૧૪ થી મુંબઇના ગવરનરોનાં ઘેર ખાતાંના તમામ વહીવટના વડા કારભારી હતા. આ ઓધે મુંબઇ આવતા દરેક ગવરનરના મનપતીજ રીતે તથા સરકાર તરફ નીમકહલાલી અને કરકસરથી બજાવવાના બદલામાં નામદાર ગવરનર સર જાન માલકમની સરકારે ઇંગ્લાંડથી કોરટ ઓફ ડાએરેકટરસની પરવાનગી મંગાવી તારીખ ૩૦ મી નવેમ્બર ૧૮૩૦ ને દીને તેવણને છારતી તરફ આવેલાં માવલ અને મરોલી નામનાં બે ગામો વંશપરંપરા ઇનામમાં આપ્યાં હતાં. મજકુર ફરાંમજીનાં ઇ. સ. ૧૮૪૫ માં મરણ બાદ એ ગામો મરનાર શેઠ રૂસતમજીનાં હસતક આવ્યાં હતાં, અને એવને પોતાની જાતી મેહનત, ખંત, અને ચોકસાઇથી તેમાં ઘણોક સુધારો કરી ઉપજ વધારી હતી, તથા તે તરફ ફીનારો આવેલો હોવાથી મીઠાંના અગરો બાંધી તે જીનશનો મોટો વેપાર પોતાના મરણ સુધી ચલાવતા હતા.[2]

તા૦ ૧૧ મી અકટોબર.

આજ દીને મરહુમ શેઠ રૂસતમજી ફરાંમજી દીવેચાનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પોતાની પુંજીમાંથી તથા બેશીઓએ મલી રૂ. ૧૧૨૬) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[1]

તા૦ ૧૧ મી અકટોબર

રોજ ૨૩ માહ ૧(શે૦) ૧૨૫૦ ય૦

મરણ—એ. ફરાંમજી મીનોચેહરજી દસ્તુર જામાસ્પ આશાના બી. એ.—ઉમર વર્ષ ૩૩. મુંબઇની યુનીવરસીટીમાંથી સફેદ પાઘડીવાળા અથોરનાન અને તેબી દસ્તુરના ખાનદાનના તરીકે એવણે બી. એ. ની પદવી મેલવી હતી. અને સર જમશેદજી મદરેસામાં એક શીશય તથા શીક્ષક તરીકે દાખલ થયા હતા. અવરતા પેહેલવીનું એવનનું ગ્નાન ઉંચા પ્રકારનું હતું. ઝંદ શીક્ષક તથા બીજી એકુ બે ચોપડીઓ એવણે રચી પ્રગટ કરી હતી.

તા૦ ૧૨ મી અકટોબર.

રોજ ૨૪ માહ ૧ (શે.) ૧૨૫૦ ય૦

આજ દીને મરહુમ શેઠ નવરોજજી હોરમજજી ભરૂચા મોવડાંવાલાનાં ઉઠમણામાં તેમના દીકરા શેઠ પેસતનજી નવરોજજી મોવડાંવાલાએ રૂ. ૩૦૦૦) તથા બીજાં બેશીઓએ રૂ. ૩૫૦) મલી રૂ. ૩૩૫૦) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[2]

તા૦ ૧૬ મી અકટોબર.

રોજ ૨૮ માહ ૧ (શે.) ૧૨૫૦ ય૦.

આજ દીને બીલીમોરા મધે મરહુમ શેઠ દાદાભાઇ હોરમજજી રતનજી તાતાનાં ઉઠમણાંમાં તેમની પુંજીમાંથી રૂ. ૩૫૨૫) ધર્મખાતાંઓમાં આપ્યા હતા.[3]

તા૦ ૨૧ મી અકટોબર.

મરહુમ શેઠો વીકાજી અને પેશતનજી મેહરજીએ પોતાના ચાલતા વખતમાં બીશર જીલ્લામાં કેટલેક ઠેકાણે ધર્મશાલાઓ બંધાવી હતી, તેમાંની આકોલાવાલી ધર્મશાલા ઘણી બીસમાર હાલતમાં આવી પડવાથી એ ખાન-

૧ "જરથોસ્તી ધર્મબોધ પાઠમાળા, પેહલી ચોપડી, શરૂઆતના અવરતા તથા જરથોસ્તી ધર્મનોબોધ. બાળકોને નવજોતને માટે તૈયાર કરવા સારૂં. બનાવનાર ફરામજી મીનોચેહરજી દસ્તુર જામાસપઆશાજીના બી. એ. સર જમશેદજી જીજીભાઇ જરથોશતી મદરેશાના ઝંદ અને પેહેલવી ભાષાનો વિદ્યારથી અને એજ મદરેસાનો ઇંગ્રેજી શીક્ષક, મુંબઇ સમાચાર છાપખાનામાં માણેકજી બરજોરજી મીનોચેહર હોમજીનાએ છાપ્યું છે. સને ૧૨૪૯ ઇઅજદજરદી—સને ૧૮૮૦ ઇસવી"

૨ મરહુમ શેઠ અરદેશર, તથા શેઠો પેસતનજી અને જાંગીરજી રૂસતમજી દીવેચાના બાવા.

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૮ મી અકટોબર ૧૮૮૦.

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૮ મી અકટોબર ૧૮૮૦.

૩ ગુજરાત મિત્ર, તા૦ ૨૪ મી અકટોબર ૧૮૮૦.

દાનના નબીરાઓની રજામંદીથી એ જુની ધર્મશાલાઓનો કાટ વેચી તથા બીજું ઉમેરાણું કરી એક નવી ધર્મશાલા એ ઠેકાણેના આસીસ્ટંટ કમીશનર દસ્તુર બહમનજી જામાસપજી જામાસપઆશાના, સી. આઇ. ઇ. એ બંધાવી ચોકસ સરતોથી ત્યાંની મ્યુનીસીપાલીટીને હસ્તક આપી હતી. એ ધર્મશાલામાં બીરારના વકીલોએ એક કુવો બંધાવી આપ્યો હતો.[1]

તા૦ ૨૧ મી અકટોબર.

સરજ્યન કુંવરજી કાવશજી વઇદને નામદાર સરકારે ભરૂચના કામચલાઉ સીવીલ સરજ્યન નેમ્યા હતા.[2]

તા૦ ૨૮ મી અકટોબર.

શેઠ મેહરજીભાઇ કુંવરજી તારાપોરવાલાને નામદાર સરકારે ૧૮૭૯ ના "દખણ એગ્રીકલચરીસ્ટસ રીલીફ આકટ" ની રૂએ સેતારા જીલ્લાનાં તાસગામના "કોનસીલીએટર" નેમ્યા હતા.[3]

તા૦ ૩ જી નવેમબર.

શેઠ કેખશરૂ નવરોજજી કાબરાજીએ "નંદ બતરીસી" નામનો એક નાટક રચી બાહેર પાડયો હતો

તા૦ ૪ થી નવેમબર.

રોજ ૧૭ માહ ૨ (શે.) ૧૨૫૦ ય૦.

કલીઆંણી ગામ મધે ઇ. સ. ૧૭૮૮ માં મુંબઇવાલા મરહુમ શેઠ એદલજી બેહરાંમજી મોદીએ બંધાવેલી દાદગાહની દરેમેહર ઘણી પુરાતમ થવાથી તે ત્યાંવાલા શેઠો ભીખાજી જીજીભાઇ શેઠના, ડોશાભાઇ હોરમજજી ભીમડીવાલા, ફરદુનજી મેહરવાનજી સરાફ અને હોરમજજી માણેકજી ભીમડીવાલાએ પોતાને ખરચે ઘટતો ફેરફાર કરાવી તેમાં આજ દીને આતશ આદરાંન પરઠાવ્યા હતા. જશનની ક્રિઆ ત્યાંવાલા દસ્તુર રૂસતમજી બેહરાંમજી સંજાણાના વડા દીકરા એ૦ દારાબજી રૂસતમજી સંજાણાએ કીધી હતી. જે પુરી થયા બાદ શેઠ ડોશાભાઇ હોરમજજી ભીમડીવાલાએ એક અંજુમન પત્ર વાંચી સંભલાવ્યો, જેમાં જણાવ્યું હતું કે એ દરેમેહરમાં કાઠી, સુખડ, તેલ, બોએ દેવાના તથા બીજા ચાલુ ખરચોને માટે ઉપલા ચાર સાહેબોએ રૂ. ૭૦૦૦) એલાહેદા કાઢયા છે. એ પછી કલીઆંણીવાલા દસ્તુર રૂસતમજી બેહરાંમજી સંજાણા, મુંબઇવાલા દસ્તુર જામાસપજી મીનોચેહરજી જામાસપઆશાના, થાંણાવાલા દસ્તુર ખુરશેદજી મીનોચેહરજી પંથકી, તથા એ૦ દારાબજી રૂસતમજી સંજાણુ તેમજ એ દરેમેહર સમારનાર મીસ્ત્રી શેઠ પાલણજીને એકેકી શાલ હોરાડી માંન આપ્યું હતું. એ બાદ આદરાંન પરઠાવનાર સાહેબો તરફથી નેઆતનું જમન કરવામાં આવ્યું હતું. તેની ચાશની કરી સર્વ લોક વદાય થયું હતું.[1]

તા૦ ૪ થી નવેમબર.

સુરતના સબારડીનેટ જડજ શેઠ બરજોરજી એદલજી મોદી, એમ. એ; એલ. એલ. બી. ને નામદાર સરકારે રૂ. ૫૦) સુધીના દાવાના મુકદમાઓ ચુકવવાની સમાલ કાઝ કોરટના જડજની સત્તા આપી હતી.[2]

તા૦ ૧૫ મી નવેમબર.

રોજ ૨૮ માહ ૨ (શે.) ૧૨૫૦ ય૦.

મરણ—હોરમજજી ફરાંમજી ચીનાઇ—ઉમર વર્ષ ૭૬). એવંન ૧૮૩૦ ના શાલથી ચીન ખાતે વેપાર તથા આડતના કામ કરતા હતા. અને ૧૮૪૪ માં મુંબઇ મધે આવી અહીંઆં પણ એક વેપારી પેહડી સ્થાપી હતી. નામા તથા હીસાબ કીતાબના કામમાં એઓ ઘણા ખબરદાર હતા, અને હુંડીયામનના કોઠા તથા બે ત્રણ ગણિતને લગતાં પુસ્તકો એવંને બાહેર પાડયાં હતાં. જરથોસ્તી મહજબને લગતી બાબતો વીશે જાણવાનો તથા તકરાર કરવાનો એવણને ઘણો માહવરો હતો.

તા૦ ૧૮ મી નવેમબર.

વીરમગામના મામલતદાર શેઠ અરદેશર જમશેદજી દસ્તુર કામદીનનાએ નામદાર સરકારના હોકમથી "કછ મોરબી બાઉંડરી કમીશન" ના કછ તરફના એક મેમબર તરીકે ૧૮૭૯ તથા ૧૮૮૦ માં મલી ૧૪ માસ કામ ચલાવીયું હતું.

સરજ્યન ફરામજી રતનજી દીવેચાને નામદાર સરકારે રાજકોટના કામચલાઉ સીવીલ સરજ્યન નેમ્યા હતા.

---

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૨૫ મી અકટોબર ૧૮૮૦.
૨ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૨૧ મી અકટોબર ૧૮૮૦
૩ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૨૮ મી અકટોબર ૧૮૮૦.

૧ જામે જમશેદ, તા૦ ૧૦ મી નવેમબર ૧૮૮૦
૨ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૪ થી નવેમબર ૧૮૮૦

અમદાવાદના કલેક્ટરના હેડ ક્લાર્ક શેઠ દાદાભાઈ દીનશાહ કરાકાને નામદાર સરકારે સુરતના કામ ચલાઉ હજુર ડેપ્યુટી કલેક્ટર નેમ્યા હતા. [૧]

તા૦ ૧૮ મી નવેમબર.

રોજ ૧ માહ ૪ (ક૦) ૧૨૫૦ ય૦.

મરણ—નવરોજજી માણેકજી લશકરી, ભાંડુપ-વાલા–ઉમર વર્ષ ૮૦).

એવન લશકરી ખાનદાનના હતા, પણ ભાંડુપના એસ્ટેટના ૧૮૩૦ થી કારભારી હોવાથી ભાંડુપવાલાની અટકથી ઓળખાતા હતા. ભાંડુપના એસ્ટેટનો કારભાર એઓએ ઘણી ચાલાકીથી તથા ફાયદાકારક અને મોટા નફામાં ચલાવયો હતો, અને પોતે પણ પાંચ પઇસે સુખી થયા હતા. એવણ ઘણાજ દીનદાર તથા પોતાના ધરમ ઉપર ચુસ્ત હતા. થાણા અને ભાંડુપ વચે ૧૮૫૩ થી આગગાડી થયા છતા પણ એવણ ભાંડુપથી થાણાના આદરીઆંનમાં દર હમકારે પાલખીમાં બેસી ભણવા જતા હતા. એ સીવાય ઘણીક જાહોજલાલી ભોગવી હતી. પાછલા વખતમાં બીચારાનું બધું નાણું કેથે જતું રહયું હતું. અને ઘણી ગરીબ અવસ્થામાં આવવાથી તથા પેટે પુઠે કાંઇ સંતાન ન હોવાથી બીચારાને ચોપાટીની આંધલાં પાંગલાંઓની ધરમશાલામાં રાખ્યા હતા. જયાં થોડાક માસમાં મરણ નીપજયું હતું. 'વખતનાં ફરતાં ચકકર તજે માણુસની મતી અને ગતીમાં કેટલો ફેર પડી જાય છે ? ' [૨]

તા૦ ૨૦ મી નવેમબર.

શેઠ નશરવાંનજી હીરજીભાઇ પટેલે "દ્રવ્ય તથા રૂપાંના મુલની ન્યુનતા" વિષે જ્ઞાન પ્રસારક મંડલી આગળ કીધેલાં ભાષાનો છપાવી પ્રગટ કીધાં હતાં. [૩]

તા૦ ૨૫ મી નવેમબર.

સુરતના કામ ચલાઉ હજુર ડેપ્યુટી કલેક્ટર શેઠ દાદાભાઈ દીનશાહ કરાકાને નામદાર સરકારે તે જીલ્લાના બીજા વર્ગના માજીસ્ટ્રેટની સતા આપી હતી[૧]

તા૦ ૨૫ મી નવેમબર.

રોજ ૮ માહ ૩ (શે૦) ૧૨૫૦ ય૦

આજ દીને મઉ મધે મરહુમ બાઇ રતનબાઇ તે શેઠ એદલજી કુંવરજી બાટલીવાલાનાં વહુ તથા મરહુમ શેઠ મેહરવાંનજી કુંવરજી બાટલીવાલાનાં બેટીના ઉઠમણાંમાં તેમના વડીલ શેઠ નશરવાનજી કુંવરજી બાટલીવાલાએ મઉ મધે એક નવું નશાખાંનું બંધાવી આપવાની તંદરોસ્તી પઢાવી હતી.[૨]

એ નશાખાનું કાંઇ વરવાંધાને શબબે મજકુર ઘણી બંધાવા નથી પામ્યા. પણ પછી લાંબે વખતે એક નશાખાનું મરહુમ ખાનબાહદુર નવરોજજી માણેકજી ખોરીએ મઉ ખાતે બંધાવ્યું છે.

તા૦ ૨૯ મી નવેમબર.

રોજ ૧૨ માહ ૩ (શે૦) ૧૨૫૦ ય૦

મરણ—શાપુરજી દાદાભાઇ બાંમજી ઉમર વર્ષ ૨૮ એવણે ૧૮૭૭ માં મુંબઇની યુનીવરસીટીની એલ. સી. ઇ. ની પરીક્ષા પસાર કીધી હતી અને ટુંક મુદતમાં મરણ પામયા હતા.

તા૦ ૨ જી ડીજેમબર.

મુંબઇની પારસી ચીફ માટરીમોનીઅલ કોરટના એક ડેલીગેટ શેઠ મનચેરજી હોરમજજી કામાજીએ ઓધ્ધો છોડવાથી નામદાર સરકારે તે જગોએ શેઠ શોરાબજી ફરામજી પટેલને નેમ્યા હતા.[૩]

તા૦ ૫ મી ડીજેમબર.

સુરતવાલા મંચેરજી જમશેદજીએ "એશકી બાનુ તથા એશકી ધણીનો ગરબો," ભાગ પેહેલો, રચી પ્રગટ કીધો હતો.

૧ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૧૮ મી નવેમબર ૧૮૮૦.

૨ એવનનાં બાપ માણેકજી કલકતામાં શેઠ "દોરાબજી બંગાલી બાનુ"ને તાંહ વેપાર ચલાવતા હતા. અને ત્યાંજ ગુજર્યા હતા. એવનના બપાવા બેહરામજી ટીપુ સુલતાનના બાપ હૈદરઅલી સાથની બીજી વારની લડાઇમાં કોમીસરીયત સંગાતે હાજર હતા, જે પરથી તેવણુને લશકરીની અટક મલી હતી.

૩ "દ્રવ્ય તથા રૂપાના મૂલની ન્યુનતા વિષેના ભાષણ: [" જ્ઞાન પ્રસારક મંડળી " આગલ કીધેલા:] ઇંગ્રેજીમાં અગતના ખોલાસા સાથે. કર્તા નશરવાંનજી હીરજીભાઇ પટેલ. મુંબઇ; કયસરે હિંદ છાપખાનામાં ફરામજી ભીમજીભાઇ પ્રિંટરે છાપ્યું છે. ૧૮૮૦."

૧ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૨૫મી નવેમબર ૧૮૮૦.

૨ જામે જમશેદ, તા૦ ૨ જી ડીજેમબર ૧૮૮૦.

૩ બોમ્બે ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૨ જી ડીજેમબર ૧૮૮૦.

તા૦ ૯ મી ડીજેમબર.

શેઠ શેરાબજી શાપુરજી બંગાલીને નામદાર સરકારે આવતાં ઇ. સ. ૧૮૮૧ નાં શાલના મુંબઇના શેરીફ તરીકે નેમ્યા હતા.[1]

તા૦ ૧૦ મી ડીજેમબર.

રોજ ૨૨ માહ ૩ (શે.) ૧૨૪૯ ય૦

મરણ—શેરાબજી ફરામજી કરાકા[2] (ઉમર વર્ષ ૫૬) એવને ૧૮૪૧ માં અતરેની એલફીનસટન ઇનસ્ટીટયુશન માંથી કલેર સ્કોલરની પદવી મેલવી હતી, અને ૧૮૪૩ થી ઘણાં વરસ ચીનમાં ગુજારયાં હતાં. પાછલથી મુંબઇ ની મ્યુનીસીપાલીટીમાં એક સારા ઓધા ઉપર રહયા હતા.

તા૦ ૧૬ મી ડીજેમબર.

શેઠ ફીરોજ હોશંગ દસ્તુર જામાસ્પઆશાના, એમ. એ. ને નામદાર સરકારે ધારવાડના કામચલાઉ હજુરે ડેપ્યુટી કલેકટર, અને અમદાવાદ ખાસ ઓધ્ધા પર ગયલા શેઠ એદલજી ડોસાભાઇ કોઠાવાલાને પાછા પોતાના ખેડાના ડીસ્ત્રીકટ ડેપ્યુટી કલેકટરના ઓધ્ધા પર નેમ્યા હતા.[3]

તા૦ ૧૮ મી ડીજેમબર.

"ફ્રેત કેલકયુલેટર" નામે વેપારીઓ અને શરાફોને ઉપયોગી કોઠાની ચોપડી ઇંગ્રેજી ભાષામાં રચેલી શેઠ માણેકજી કાવસજી તાડીવાળા તે મેસરસ મેકીનન, મેકેનઝી એંડ કંપનીના શરાફે, પ્રગટ કરી હતી.

તા૦ ૨૯ મી ડીજેમબર.

નિશાળીઆઓને ઉપયોગી થઇ પડે તેવી ગુજરાતી કોષ્ટકની ચોપડી સુરતવાળા મંચેરજી જમશેદજીએ પ્રગટ કીધી હતી.

મુંબઇનાં મ્યુનીસીપાલ કારપોરેશનનાં આવતાં બે-સાલોને માટે કર ભરનારાઓ તરફના ૩૨) અધિકારીઓની ચુંટણી ગઇ તા૦ ૨૨ મી નવેમબરને દીને થઇ હતી, જે વેળા ૨ ઇંગ્રેજ, ૧૨ હિંદુ, ૪ મુસલમાન, ૧ પોરટુગીજ અને નીચલા ૧૩ પારસીઓ કારપોરેટરો તરીકે ચુંટાયા હતાઃ—

વારડ ૧; શેઠો હોરમજજી નવરોજજી સાકલાતવાળા, હીરજીભાઇ અરદેશર દાદીશેઠ. વારડ-૨; શેઠો હોરમજજી દાદાભાઇ પલીડર, બહમનજી પેશતનજી માસ્ટર વારડ ૩; શેઠો નવરોજજી ફરદુનજી, ડાકટર કાવશજી હોરમજજી, નવરોજજી બેહરામજી સંતોક. વારડ ૪; ખાંનબાહદુર મનચેરજી કાવશજી મરજબાંન. વારડ ૬; શેઠ જમશેદજી પાલણજી કાપડીઆ. વારડ ૭; શેઠ જાંહગીરજી ડોસાભાઇ ફરામજી. વારડ ૮; શેઠો મનચેરજી નવરોજજી બનાજી, બેહરાંમજી નશરવાંનજી સીરવાઇ. વારડ ૯; શેઠ નાનાભાઇ બેહરામજી જીજીભાઇ.

એજ મુજબ સુલેહના અમલદારો તરફના ૧૬ અધિકારીઓની ચુંટણી તા૦ ૬ થી ડીજેમબરને દીને થઇ હતી, જે વેળાએ ૧૦ ઇંગ્રેજ, ૧ હિંદુ, ૧ મુસલમાન, અને નીચલા ૪ પારસીઓ, કારપોરેટરો તરીકે ચુંટી કઢાયા હતાઃ—

શેઠો ડોશાભાઇ ફરામજી કરાકા, સી. એસ. આઇ; ખાંનબાહદુર બેહરામજી દાદાભાઇ રેજીસ્ટ્રાર, હોમજી ખરશેદજી દાદીશેઠ, પીરોજશાહ મેહરવાંનજી મેહતા, એમ. એ.

વળી સરકાર તરફના ૧૬ અધિકારીઓ તા૦ ૧૯ મી ડીજેમબરને દીને નેમાયા હતા, જે મધે ૧૩ ઇંગ્રેજ, ૨ હિંદુ અને ૧ પારસી—હાનરેબલ સર જમશેદજી જીજીભાઇ બારોનેટ, હતા.

નવસારી મધે દસ્તુરવાડને નાકે બાઇ વીરબાઇજી તે શેઠ શેરાબજી કાવશજી તાતાનાં ધણીઆંનીએ એક કુવો બંધાવી ખુલ્લો મુકયો હતો.[1]

"શ્રી દાદાર હોરમજદની મદદ છે.

"આએ કુવો શવંત ૧૯૩૬ ના તથા સને ૧૨૪૯ યજદજરદીના શાલમાં બાઇ વીરબાઇજી તે આ૦ શેરાબજી કાવશજી તાતાનાં ધણીઆંનીએ પોતાના પઇસાથી બનધાવ્યો છે."

જેમસ ડ્રામેસ્તેતરે જંદ અવસ્તા અને વંદીદાદના પેહલા ભાગનો તરજુમો[2] અને પ્રોફેસર ઇ. ડબલ્યુ. વેસ્તે બુનદેહશ, બહમન યસ્ત અને શાએસ લા શાએશની

---

૧ ઓફીશીઅલ ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૯ મી ડીજેમ્બર ૧૮૮૦.

૨ શેઠ ડોસાભાઇ ફરાંમજી કરાકાના વડા ભાઇ.

૩ ઓફીશીઅલ ગવરમેંટ ગેઝેટ, તા૦ ૧૬ મી ડીજેમબર ૧૮૮૦.

૧ એ કુવા પર નીચે મુજબ તખ્તી મારેલી છેઃ—

2 "The Zend-Avesta, Part I. The Vendidad. Translated by James Darmesteter. Oxford; at the Clarendon Press. 1880."

પેહલવીકેતાબના તરજુમા છપાવ્યા હતા.[1]

સુરતવાલા શેઠ શોરાબશાહ બેહરામજી ડાકટરે ફારસી ઇંગ્રેજીની એક ડીક્ષનરી રચી બાહેર પાડી હતી. એ કેતાબ મુંબઇના ગવરનર સર રીચરડ ટેમપલને અર્પણ કીધી હતી.[2]

શેઠ ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજીએ ડા૦ સ્પીંગલની જરમન ભાષામાં પ્રગટ થયલી ચોપડી "અવસ્તા અને જેનીસીસ" નો તરજુમો કરી પ્રગટ કીધી હતી.[3]

નામીચા વિદ્વાંન ડાકટર ફ્રેડરીક સ્પીગલે કુરૂસ પાદશાહની કોમ (nationality) વિષે જરમન ભાષામાં એક નિબંધ રચી પ્રગટ કીધો હતો.[4]

પ્રોફેસર હલેવીએ નેબુનેઝરનાં રાજ વિષે ખીલા રેકી તખ્તીઓ અને કુરૂસ પાદશાહે બાબીલોન લીધું તે વિષે ફ્રેંચ ભાષામાં એક ચોપાનયું પ્રગટ કીધું હતું.[5]

એજ વિદવાંને કરૂસ અને યાહુદીઓ બાબીલોનથી પાછા પોતાને દેશ ફર્યા તે બાબે ફ્રેંચમાં એક પુસ્તક પ્રગટ કીધું હતું.[6]

પ્રોફેસર જે વુલસહાઉસન નામના જરમન વિદ્વાંને આશકાંનીઆંન લોકોનાં રાજય વિષેના કેટલાક ફકરાઓ,[7] રચી પ્રગટ કીધા હતા.

શેઠ ખરશેદજી રૂસતમજી કામાજીએ આતમાની અમરગી અને કયામત વિષના ઇરાંની અને યાહુદીઓનાં વિચારો બાબેના ડબલ્યુ. આર. આલગરનાં "ભવીષની જીંદગી"નાં પુસ્તક માહેલાં થોડાક ઉતારાઓ રચી પ્રગટ કીધા હતા.[1]

મરહુમ શેઠ શોરાબજી શાપુરજી બંગાલીએ પોતાને હાથે થયલાં જુદાં જુદાં લખાનોનો સંગ્રહ કરી તે બે દફતરમાં છપાવી બાહેર પાડયો હતો.[2]

એ. કાવસજી એદલજી કાંગાએ "ખોરદેહ અવસ્તા, તેની ગુજરાતી માએની અને શરેહ" સાથે રચી તેનુ પુસ્તક પ્રગટ કીધું હતું.[3]

તા૦ ૩૧ મી ડીસેમબર.

આએ વર્ષમાં ઇયાને તા૦ ૧ લી જાનેવારીથી તે તા૦ ૩૧ મી ડીસેમબર ૧૮૮૦ સુધીમાં મુંબઇના પારસીઓમાં ૧૪૧૧ જનમ—નોધાયાં હતાં.

એજ વર્ષમા મુંબઇ મધે પારસીઓમાં ૨૮૧ જોડાંનાં લગન તથા ૨૦ જોડાંનાં ગગરનાં નીચે મુજબની વીગતે થયાં હતાંઃ—

---

1 "Pahlavi Texts. Tran-lated by E. W. West. Part I. The Bundahis, Bahman yast, and Sadyast Lâ-shayast. Oxford; at the Clarendon Press. 1880."

2 "The Students Persian and English Dictionary, by Sorabshaw Byramji Doctor. Surat: Printed at the Irish Presbyterian Mission Press. 1880."

3 "Avesta and the Genesis; or, the Relations of the Iranians to the Semites. Translated from the German of Dr. Fr. Spiegel. By K. R. Cama. Bombay: Times of India Steam Press. 1880."

4 "Friedrich Spiegel, Uber die Nationalität des Cyrus. Ausland 1880."

5 "Halevy, Sur deux inscriptions cuneiformes sur le régne de Nabonid et la prise de Babylon par Cyrus. Compte rendu de lacadimie des Inscriptions et Belles Lellres 1880."

6 "L. Halevy, Cyrus et le Retour de l'Exil. Academic des Inscriptions et Belles Lettres, Seance de 25, Juiv 1880."

7 "J. Olshausen, Z. Erläuter. eniger Nachrichten über das Reich der Arsakiden. Monatsberichte der Berl. Akad, der Wissencshaft. 1880."

1 "The Persian and Jewish Doctrines of the resurrection and the immortality of the soul. Stray passages from W. R. Alger's Critical History of the Doctrine of Future Life. Extracted by K. R. Cama. Bombay: Fort Printing Press. 1880." 1

૨ "ચુંટી કાહાડેલાં લખાણો. એના બનાવનાર શોરાબજી શાપુરજી બંગાલીની કલમથી જુદી જુદી વેલાએ લખાએલી બાબદો મધેથી, બે દફતરોમાં. દફતર ૧ લું. મુંબઇ. દફતર આશકારા છાપાખાના મધે, રૂસતમજી નવરોજજી ખંબાતાએ છાપયું છે. સન ૧૮૮૦ ઇસવી.

ચુંટી કાહાડેલાં લખાણો એના બનાવનાર શોરાબજી શાપુરજી બંગાલીની કલમથી જુદી જુદી વેળાએ લખાએલી બાબદો મધેથી, બે દફતરોમાં, દફતર ૨ જું, મુંબઇ દફતર આશકારા છાપાખાના મધે, રૂસતમજી નવરોજજી ખંબાતાએ છાપયું છે. સન ૧૮૮૦ ઇસવી."

૩ "ખોરદેહ અવસ્તા. અશેમ, યથા, પાંચ નીઆએશ, પાંચ ગેહ, દોઆ નીરંગ હુમત, દોઆ નામ સેતાએશ્ને, પતેત પશેમાની, બધી નીરંગો, બાજ્ને તથા નમસ્કારો તથા સાત યશ્ત, બા માએની તથા શરેહ. બનાવનાર કાવશજી એદલજી કાંગા, તમામ વંદીદાદનો અસલ અવસ્તા ઉપરથી ફરહંગ સાથનો તરજુમો કરનાર, મુલ્લાં ફીરોજ મદરેસાના વડા શિક્ષક. મુંબઇ. 'નિર્ણય સાગર' છાપાખાનામાં છાપ્યું છે. સને ૧૨૪૮ ઇઅજદજરદી, સને ૧૮૮૦ ઇસવી."

	નર	નારી	જુમલે.
લગન—૬ થી ૧૦ વર્ષના...	૨	૨૩	૨૫
૧૧ થી ૧૫ વર્ષના...	૨૮	૧૧૫	૧૪૩
૧૬ થી ૨૦ વર્ષનાં...	૮૧	૧૨૧	૨૦૨
૨૧ થી ૨૫ નેર્ષનાં...	૯૬	૨૫	૧૨૧
૨૬ થી ૩૦ વર્ષનાં...	૫૨	૬	૫૮
૩૧ થી ૩૫ વર્ષનાં...	૨૦	૧	૨૧
૩૬ થી ૪૦ વર્ષનાં...	૪	૦	૪
૪૧ થી ૪૫ વર્ષનાં...	૬	૦	૬
૪૬ થી ૫૦ વર્ષનાં...	૨	૦	૨
	૨૯૧	૨૯૧	૫૮૨

ગગરનાં—૧૬ થી ૨૦ વર્ષનાં...	૦	૧	૧
૨૧ થી ૨૫ વર્ષનાં...	૨	૧૧	૧૩
૨૬ થી ૩૦ વર્ષનાં...	૧	૪	૫
૩૧ થી ૩૫ વર્ષનાં...	૫	૩	૮
૩૬ થી ૪૦ વર્ષનાં...	૩	૧	૪
૪૧ થી ૪૫ વર્ષનાં...	૪	૦	૪
૪૬ થી ૫૦ વર્ષનાં...	૩	૦	૩
૫૦ થી ૬૦ વર્ષનાં...	૨[1]	૦	૨
	૨૦	૨૦	૪૦

એજ વર્ષમાં મુંબઇ મધે પારસીઓમાં નીચે મુજબની વીગતે ૧૦૦૩ મરણ નીપજયાં હતાં. એમાં ૧૧૫ અધુરે જનમેલાં બાળકો હતાં:—

	નર	નારી	જુમલે
તરતનાં જનમેલાં	૭૩	૪૨	૧૧૫
૧ દીનથી ૧ માસ સુધીનાં	૪૦	૪૨	૮૨.
૧ આસથી ૧ વર્ષ સુધીનાં	૭૦	૫૪	૧૨૪.
૧ થી ૫ વર્ષનાં	૯૫	૧૧૯	૨૧૪.
૬ થી ૧૨ વર્ષનાં	૧૯	૧૫	૩૪.
૧૨ થી ૨૦ વર્ષનાં	૧૨	૨૦	૩૨.
૨૧ થી ૩૦ વર્ષનાં	૧૯	૩૦	૪૯.
૩૧ થી ૪૦ વર્ષનાં	૨૪	૩૨	૫૬.
૪૧ થી ૫૦ વર્ષનાં	૨૭	૨૨	૪૯.
૫૧ થી ૬૦ વર્ષનાં	૩૭	૩૦	૬૭.
૬૧ થી ૭૦ વર્ષનાં	૪૬	૪૭	૯૩.
૭૧ થી ૮૦ વર્ષનાં	૨૧	૩૫	૫૬.
૮૧ થી ૯૦ વર્ષનાં	૯	૧૫	૨૪.
૯૦ ઉપરના	૨	૬	૮.
	૪૯૪	૫૦૯	૧,૦૦૩

[1] આ એક ૫૮ વર્ષના, અને બીજા ૬૬ વર્ષના નર હતા

એ ૧૦૦૩ મરણ નીચલા લતાઓ ઉપર થયાં હતાં:—

કોલાબા	૧	ચોપાતી	૧૮
કોટ	૩૪૬	વાલકેશ્વર	૪૩
મારકીટ	૮૪	માહલક્ષમી	૫
ચકલા	૨૮	મજગામ	૨૮
ઉમરખાડી	૪	તારવાડી	૫
ડુંગરી	૧	કામાટીપુરા	૧૦
ધોબીતળાવ	૧૪૦	ભાયખલા	૧
ફનસવાડી	૨૫	પરેલ	૧૩
ભુલેશ્વર	૧૭	સીમ	૨
ખારાતલાવ	૨૨	માહીમ	૪
કુંભારવાડા	૧૧	વરલી	૧
ખેતવાડી	૮૬	ઘેરબાર વગરનાં	૫
ગીરગામ	૩		
			૧૦૦૩

એ ૧૦૦૩ મરણ નીચલાં કારણોથી નીપજયાં હતાં:—

તાવ	૨૧૪
ગ્નાન તંતુને લગતાં દરદો	૧૧૦
ફેફસાંને લગતાં દરદો	૭૯
લોહી વીકારને લગતાં દરદો...	૨૫
જલંદર	૧૬
શીતલા...	૯
ગોવરૂં	૬૧
કાલેરા	૧
રગદપીત...	૨
મરડો......	૫૪
પેટ	૬૩
પીશાબને લગતાં દરદો	૮
છુપા ભાગને લગતાં દરદો	૧૩
ચામડીને લગતાં દરદો	૭
હાલચાલ તથા તંતુને લગતાં દરદો	૫
તરતનાં જનમેલાં...	૧૧૫
જહારી તથા નાકવતી	૧૧૧
નહી જણાયલાં કારણોથી	૩
બીજાં દરદો	૯૦
(૪ તાવને લગતાં)	
(૮૬ છાતીને લગતાં તથા પાચન શકતીને લગતાં)	
આપઘાત અને અકસમાત	૧૭
(૨ ઝેર ખાઇને.)	
(૯ ડુબી જઇને)	
(૬ ઇજા થવાથી.)	
	૧૦૦૩

વળી એજ વર્ષમાં મુંબઇ મધે ૭૬ પારસીઓએ નાદાર દેવાદારની કોરટનો આશરો મેલવવાને અરજી કીધી હતી. જેમાં ૬ ઓરતો પણ હતી.

સાંકળીઊ.

આ પુસ્તકમાં આવેલાં પારસી નામોનું.

[નીચલાં સાંકળીઆમાં જે આંકડાઓ ઉપર જીનાં નંબર આપેલાં છે તેટલીવાર તે સફામાં તે ધણીને લગતી બાબદ જોવી.

જે આંકડાઓ કાળા ટાઇપે મુકેલા છે તે સફામાં તે ધણીનું મરણ છપાયલું જાણવું.]

ગ

સફે.

ભ

સાંકળીયું.

આ પુસ્તકમાં આવેલી બાબદોનું.

આગ—

આગ—પારસીઓના વાહણોમાં લાગેલી

આતશબેહરામ, સંબંધી—

ઉદવારેનાં

ચાંદ રૂપાંના.

ચાંદ કાંસાના

ચેમપીયનશીપ.

જાગીરો, જુવો જાગીર.

ટી-શટ રૂપાંનો

ટોપ.

દાબડી સોનાની.

દાબડી રૂપાંની.

પાલખી

પીસ—ઓફ—પલેટ

કબીશા વિશે—જુઓ તકરારોમાં.

કાનસરટ.

કારખાંનાં, પારસીઓએ કાઢેલાં:—

ખુનો, પારસીઓનાં થયલાં:—

ખેતાબો, પારસીઓને મલેલા—

ધર્મ પુસ્તકો, પારસીઓના—

ઇંગ્રેજી–ગુજરાતી.

ગુજરાતી.

જંદ તથા પહેલવી.

મરહુમ ખાનબાહદુર બહમનજી બેહરાંમજી પટેલનાં મરણ માટેની જાહેર નોંધો.

[જામે જમશેદ, બેસપતવાર, તા० ૧० મી સપટેમ્બર ૧૯०૮.]

ખા० બા० બહમનજી પટેલનું મરણ.

જણાવવાને ભારે ખેદ ઉપજે છે કે મુંબઇના પ્રખ્યાત પારસી તવારીખનવેશ અને જાણીતા લેખક ખા०બા० બહમનજી બેહરામજી પટેલ કેટલાક દીવસની માંદગી ભોગવી ૫૯ વરસની વયે ગઇ કાલે બપોરના બેહેસતનશીન થયા છે.

શેઠ બહમનજીનો જનમ તારીખ ૨૮ મી ડીસેમ્બર ૧૮૪૯ ના દીવસે મુંબઈ મધે થયો હતો. એવણ મુંબઇના પારસીઓના સરવથી જુનામાં જુનાં ખાંનદાનના એક નબીરા હતા. એવણના મુળ વડીલ શેઠ દોરાબજી નાનાભાઇ પહેલવહેલાં સુરતની પાસેના સુમાલી ગામમાંથી ઇ० સ० ૧૬૪० માં મુંબઇ આવી વસમા હતા, અને અત્રેની પોરટુગીઝ સરકારના વડા કારભારી હતા. ઇ० સ० ૧૬૬૨ માં મુંબઇનો ટાપુ ઇંગ્રેજ સરકારને સ્વાધીન થયો ત્યારે ઇંગ્રેજી સતાવાળાઓએ પણ તેવણને તેજ ઓધા ઉપર કાયમ રાખ્યા હતા.

શેઠ દોરાબજીના દીકરા રૂસતમ દોરાબે ઇ० સ० ૧૬૯૨ માં જંજીરાના યાકુતખાને મુંબઇ ઉપર હલ્લો કીધો તે વેળાએ કોળીઓ તથા માછીમારોનું એક શીબંદી લશકર ઉભું કરી તેની સરદારી પોતે લઇ તેમની સામે તોપો ફોડી બહાદુરીથી લડી તેમને ટાપુની બહાર હાંકી કાઢયા હતા: જે દેશહીતકારી નોકરીને માટે તેમને મુંબઇની પટેલાઇ ઇંગ્રેજ સરકારે આપી હતી. એ ઉપરાંત ઇ० સ० ૧૭૭૪ માં જ્યારે ઇંગ્રેજ સરકારે મરાઠા સરદાર રગુનાથરાવ દાદાસાહેબ પાસેથી થાણા અને વસાઇ લીધું તયારે તે જીલ્લાઓને લગતાં ગામોની પટેલાઇ રૂસતમ દોરાબના વડા દીકરા કાવસજી રૂસતમજી પટેલને સોંપી હતી. કાવસજીએ પોતાના નાના ભાઇ દોરાબજી સાથે મળી થાણા ગામમાં ઘણાક પારસીઓને લાવી વસાવ્યા હતા, તથા તેમના ઉપયોગને માટે દોખમું, દરેમેહેર, નસાખાનું વગેરે ધરમના મકાનો બંધાવ્યાં હતાં. મુંબઇ મધે ખેતવાડીના રસ્તા ઉપર એવણે ઇ સ. ૧૭૭૬ માં એક મોટો તળાવ બંધાવ્યો હતો કે જે આજ લગણ "કાવસજી પટેલના તળાવ" નાં નામથી ઓળખાય છે, તેમજ અત્રેના કોટમાં "કાવસજી પટેલ સ્ટ્રીટ" નાં નામે ઓળખાતો મોહોલો પણ એવણનાજ નામથી છે. એવણના એક દીકરા શેઠ રૂસતમજી કાવસજી પટેલે થાણાંમાં ઇ. સ० ૧૮૨૯ માં આદરાનની નવી દરેહમેહેર તથા ૧૮૪૩ માં નવું દોખમું બંધાવ્યું હતું. મુંબઇની પટેલાઇ એ પુરાતમ કુટુંબમાં ૧૬૫ વરસ સુધી રહી હતી.

ખાનબહાદુર બહમનજીએ પોતાની ઇંગ્રેજી કેળવણી અત્રેની સરકારી એલફીનસટન હાઇ સ્કુલમાં તથા ફારસી ભાશાની તાલીમ મુલ્લાંફીરોઝ મદરેસામાં લીધી હતી. પહેલવહેલું એવણે ઇ० સ० ૧૮૭૧ ના ફેબરવારી માસમાં "જરથોસ્તી મોબેદોમાં પોતાના ધરમનો તાતપરીઅ સમજવાની ખામી" વીશે એક સખી જરથોસ્તી (મરહુમ શેઠ સોરાબજી શાપુરજી બંગાલી) એ આપેલા રૂ. ૫० નાં ઇનામનો રેસાલો લખી ઇનામ મેળવ્યું હતું અને તે રેસાલાનાં ચોપાનીઆં પણ શેઠ સોરાબજીના ખરચે છપાઇ પ્રગટ થયાં હતાં. વળી એજ સાલના યાને ૧૮૭૧ના મે માસમાં એવણે ફારસી શાહનામાના બનાવનાર નામીચા શાએર ફીરદોશી તુસીના જનમારાનું "અહેવાલે ફીરદોશી" નામે એક પુસતક ગુજરાતીમાં લખી પ્રગટ કીધું હતું. ૧૮૭૨ ના ડીસેમબર માસમાં એવણે એક બાપ પોતાની બેટી ઉપર પત્ર લખતો હોય તેવા આકારમાં "ઇરાનની મુખ્તેસર તવારીખ" નું એક પુસ્તક રચી પ્રગટ કીધું હતું અને તેની અતયાર સુધીમાં ચાર આવરૂતીઓ છપાઇ છે. એ પુસ્તક અત્રેની ખાનગી શાળાઓ—મુખ્ય કરી કનયાશાળાઓ—માં ઇરાનની તવારીખની એક અભીઆસ પોથી યાને "ટેક્ષ્ટ બુક" તરીકે વપરાય છે.

ઇ० સ० ૧૮૭૮ ના અકટોબર માસમાં "પારસી પ્રકાશ" નું જાણીતું પુસતક કે જેથી એમનું નામ સદા યાદગાર રહી જશે તે પુસતકનો પેહલો ભાગ બાહેર પાડયો હતો. એ પુસતક રચવાનું કામ શેઠ બહમનજીએ ૧૮૭૧ થી શરૂ કીધું હતું. અને આ પહેલો ભાગ ૧૮૭૮ માં બાહેર પડયા પછી તેના લગોલગ ૧૧ ભાગો બાહેર પાડી તેનું ૧૮૮૮ ના અકટોબર માસમાં પહેલું દફતર પુરૂં કીધું હતું. આ પુસતકમાં પારસીઓ ઇરાનથી હીંદુસતાન

આવશા તયારથી તે અતયાર સુધીમાં તેઓના સંબંધમાં બનેલા દરેક અગતયના બનાવોની વરસોના અનુક્રમે નોંધ આપવામાં આવી છે, અને તે નોંધ આ પહેલાં દફતરમાં ઇ૦ સ૦ ૮૬૦ ની આખરી સુધીની આવેલી છે. આ પહેલું દફતર રચતાં શેઠ બહમનજીને ૧૭ વરસ લાગયાં હતાં અને તેવણુના પોતાના જણાવયા મુજબ એ પર તેવણે પોતાની જીંદગીનો મોટો તથા જવાનીનો બધો વખત રોકયા હતો. આ લાંબી મુદતજ એવણુની કેટલી જેહેમત અને રંજનું પરીણામ છે તેનો ખયાલ આપે છે. અને ૧૭) વરસનો કેવો અથાગ ઉપયોગ આ પુસતકમાં એકઠો થયો છે તે તુરત આપણાં મગજમાં ઉતરે છે. આ પુસતક રચવા માટે એવણુને લાંબી મુદત સુધી મુસાફરીઓ કરવી પડી હતી, જુના પુરાણા લેખો વાંચવા પડયા હતા, તરેહવાર તખતીઓ અને બીજી સાહદતો ઉકલાવવી પડી હતી. નજદીક ૧૦૦ વરસ ઉપરની ફાઇલો અને ચોપડીઓ ઉથલાવવી પડી હતી, અને તે સઘળી મેહેનતનું પરીણામ આ મોટું પુસતક છે, જેનાં "સ્ત્રી બોધ" ચોપાનીઆંના મોટાં કદના ૧૦૫૧ સફા થયા છે, અને તેના ૧૧ ભાગમાંનો છેલ્લો આખો અંક સાંકળીઆંથી ભરાયો છે, જે બતાવે છે કે આ પુસતકમાં વાંચવા લાયક, જોવા લાયક, નોંધવા લાયક અને અભયાસ કરવા લાયક કેટલું બધું જ્ઞાન ભરેલું છે. આવી જાથુકની અને ભારી મેહેનત થોડાઓથીજ બને એવી છે. પારસીઓ હીંદુસતાન આવયા પછીની તેમની જુની નોંધો ઉપરથી તેમની તવારીખ એકબી બનેલી નહી હોવાથી આ પુસતકની સાદી નોંધો તે ખુટ પુરી પાડે છે કે જે જોકે પોતે તવારીખ નથી તોપણ તે એકથી વધારે તવારીખોને માટે પુશકળ ખોરાક પુરો પાડે છે. આવતા જમાનામાં પારસીઓની આ નોધ જેમ જુની થતી જશે તેમ શેઠ બહમનજી પટેલનો આ આભાર વધારે પીછાન મેળવતો જશે. આ પહેલું દફતર બાહેર પાડયા પછી ઇ. સ. ૧૮૯૦ ના આગસટ માસમાં ખાનબહાદુર બહમનજીએ એના બીજાં દફતરનો પહેલો ભાગ બાહેર પાડયો હતો, તેમાં ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૧ થી ઉપર મુજબની સઘળી નોંધો સમાવેલી છે અને હાલ સુધીમાં તેના ૭ ભાગો ઇ૦ સ૦ ૧૮૭૭ સુધીની નોધોના બાહેર પડી ચુકા છે.

"પારસી પ્રકાશ"નો બીજો ભાગ બાહેર પાડવાની અણી ઉપર તેવણ હતા, પણ પોતાના મનની એ મોટી ઇચછા પાર પાડવાને તેવણને જીંદગીએ કમનસીબે યારી આપી નથી. સઘળી પારસી નોંધો અને પુરાણા પારસી દસતાવેજો તારવી કહાડીને તેને એક પુસતકના આકારમાં બાહેર પાડવાનું કામ કેટલું બીકટ છે તે તો એવી નોંધ રાખનારાઓજ સમજી શકે છે. આગલા જમાનાના કોઇ પણ પારસી બનાવ યા કોઇ પણ પારસી શેઠીયાને લગતી કાંઇ વીગતો જો કોઇ પુછવા જાય તો પોતાની નોંધોની મદદ વગર ઘણુ કરીને મોહડેથીજ સઘળી વીગતો તેવણ કહી શકતા હતા. તે એટલે સુધી કે ઘણાક ખાનદાનના નબીરાઓ પોતાના વડાઓની કારકીરદીથી અંજાણ હતા તેઓ શેઠ બહમનજીને મોહડેથી તે હકીકતો સાંભળીને અજબ થતા હતા. વળી પારસી તવારીખ નવેશ તરીકે મરહુમ શેઠ બમનજી સરકાર દરબારમાં પણ સારો મરતબો ધરાવતા હતા. મીસ મેનાએ પારસીઓની તવારીખને લગતું જે પુસતક રચયું છે. તે પુસતક બાહેર પાડવામાં તેવણે જગેજગ ખા૦ બા૦ બહમનજી પટેલના 'પારસી પ્રકાશ'ની મદદ લીધી છે.

માજી વાઇસરાય લોરડ કરઝને પ્રાચીન ઐતીહાસીક મકાનો અને સથંભો જાળવી રાખવાનો કાયદો ઘડયો તે પ્રસંગે મુંબઇ ઇલાકો-ખાસ કરીને મુંબઇ શેહેર મધેની એવી ઇમારતો ઉપરની તખતીઓમાંની નોંધો તથા બીજી અગતયની જરૂરી વીગતો મરહુમ શેઠ બહમનજીએ સતાવાળાઓને પુરી પાડી હતી. તેજ માફક 'પારસી સાઇકલોપીડીઆ'ના કરતાએ, તેમજ પારસી તવારીખની નવી જુની નોંધોનો બીજાં રૂપોમાં ઉપયોગ કરનારાઓ પોતાના ખોરાક માટે "પારસી પ્રકાશ"ને ઘણે દરજજે આભારી છે.

પારસી પ્રકાશ ઉપરાંત ઇ૦ સ૦ ૧૮૮૭ ના અકટોબર માસમાં ખા૦ બા૦ બહમનજીએ "પારસી મરતયુક" યાને મુંબઇમાં ઇંગ્રેજી તથા ગુજરાતી વરતમાનપત્રોનો પાયો નખાયો તયારથી તે ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૦ સુધીના વરસોમાં થયલાં જાણીતા પારસીઓનાં મરતયુઓની તેમાં આવેલી નોંધોના સંગ્રહનું એક પુસતક પ્રગટ કીધું હતું. એ પુસતકમાં સઘળા મળીને ૫૪૯) પારસી મરદો તેમજ ઓરતોનાં મરતયુકની નોંધ સમાવેલી છે, જેમાં ૪૧૬ ગુજરાતી અને ૧૩૩ ઇંગ્રેજી નોંધો છે. એ પુસતકમાં મુંબઇએ છાપાનું અજવાળું પહેલુંવહેલું જોયું તયારથી યાને છેક ઇ૦ સ૦ ૧૭૯૯ ના સાલથી તે ૧૮૬૦ સુધીમાં થયલાં જાણીતા પારસી મરતયુની જે જે અગતય જોગી નોંધ છાપામાં છપાઇ ગઇ તે એકઠી કરી બાહેર પાડી છે. એ કામ બેશક ભારી મેહેનતનું હતું.

પારસી પ્રકાશનું પુસતક રચવાથી ખાનબહાદુર બહમનજી પારસીઓની તવારીખ, રાહરસમો, રીવાજો વીગેરેથી પુરતા વાકેફગાર થયા હતા, આથી નામદાર સરકાર તરફથી મુંબઇ ઇલાકાના સતાવાર ગેઝેટીયરનાં પુસતકમાં પારસીઓનો અહેવાલ લખવાને તેના રચનાર સીવીલીયન સર જેમસ કેમબેલે એવણુની મદદ લીધી હતી, અને એવણે મરનાર મી૦ ખરશેદજી નશરવાનજી સારવાઇ સાથે મળી થાણા તથા ગુજરાતના પારસીઓને લગતો ભાગ લખયો હતો, જે માટે નામદાર સરકારે આ બંને ગ્રહસથોને શાબાશી આપી એઓનો ઉપકાર માનયો હતો.

ઇ૦ સ૦ ૧૮૯૬ માં આપણા પારસીઓમાં ધુપ–નીરંગ અને આફરીનગાનમાં યાદ કરવામાં આવતાં નામીચા નર–નારીઓનાં નામો તથા તેમનાં ભલાં કામોની નોંધ વીશે અત્રેની રાહનુમાએ માજદીઅસના સભા તરફથી અપાયલાં ઇનામનો રેસાલો લખી એવણે ઇનામ મેળવયું હતું, અને તે રેસાલો પણ ઇ૦ સ૦ ૧૮૯૭ માં છપાવી પ્રગટ કીધો હતો. આ રેસાલામાં બધાં પંથકોમાં દેવાતાં નામોનો તેઓના મુખય કામોની વીગત સાથ સંગ્રહ કીધેલો છે અને તે જાણવાજોગ છે.

ઉપલાં પુસતકો તથા રેસાલાઓ ઉપરાંત શેઠ બહમનજી પટેલે ઇ૦ સ૦ ૧૮૭૩ થી તે આજ સુધીમાં "જ્ઞાનપ્રસારક મંડળી," રાહનુમાએ માજદીઅસના સભા અને "એનથરોપોલોજીકલ સોસાયટી"માં ઘણી ઉપયોગી બાબદો વીશે નીબંધો વાંચયા હતા. પારસીઓના રીવાજ સંબંધી મુકદમાઓમાં કાંઇ અગતયના સવાલો ઉપર ઇનસાફની અદાલતોમાં છેક હાઇ કોરટ સુધી એવણની જબાની લઇ તે ઉપર વજન મેલવામાં આવતું હતું. ઉદવાડાના આતશબહેરામના જાણીતા મુકદમામાં એવણે તયાંના મોબેદોની અંજુમનના હક તથા ભોગવતા સંબંધી જે જે મોતેબર જબાની આપી હતી તેની છેક હાઇ કોરટમાં નામદાર ચીફ જસટીસે વટીક પ્રશંસા કરી તેજ મુજબનું હુકમનામું કરી આપયું હતું. ૧૮૮૧ માં એવણ સંજાન તથા ગોદાવરા પંથકના બધાં ગામોમાં મુસાફરીએ ગયલા તેની આપણા લોકોને જાણવાલાયક નોંધો એવણે યઝદેજરદી ૧૨૫૧ નાં ઝોરાસ્ત્રીયન કેલેનડરમાં છપાવી હતી.

ઉપર મુજબનાં આટલાંબધાં પુસતકો રચયા ઉપરાંત ખાનબહાદુર બહમનજી પારસીઓને લગતાં જાહેર ખાતાંઓમાં મોટો ભાગ લેતા હતા. ઇ૦ સ૦ ૧૮૭૯ થી એવણ "મુલ્લાંફીરોજ મદરેસા" ના સેક્રેટરી, ૧૮૮૩ થી મેદાનની કસરતશાળા જે હાલ "સર દીનશાહ માણેકજી પીટીટ જીમનાસ્ટીક ઇનસટીટયુટ" તરીકે ઓળખાય છે, તેના સેક્રેટરી તથા ઇ૦ સ૦ ૧૯૦૦ થી ખજાનચી, ૧૮૮૫ થી મરહુમ શેઠ ખુરશેદજી નાશરવાનજી કામાજીની યાદગારીનું જરથોસ્તી વીદયારથીઓને ઉતેજન આપવાનું ફંડ ઉભું થયું તયારથી તેના સેક્રેટરી; ૧૮૮૯ ની મયુનીસીપલ ચુંટણી વેળાએ ફોટ વારડના રેટપેઅરસની સ્ટેનડીંગ કમીટીના એક સેક્રેટરી; ૧૮૯૧ થી "ઇરાન દેશના રહેનારા ગરીબ જરથોસતીઓની હાલત સુધારનારાં ધરમખાતાં" ના સેક્રેટરી; (જે ઓધો એવણે મરણની થોડાક મહીના અગાઉ છોડયો હતો.) એજ સાલમાં "મરહુમ શેઠ નશરવાનજી માણેકજી પીટીટની યાદગારી કાયમ રાખવા માટે જરથોસતી અંજુમને ઉભાં કરેલાં ફંડના" એક સેક્રેટરી; તથા ૧૮૯૫ થી "મુલ્લાંફીરોજ કેતાબખાના"ના સેક્રેટરી હતા; એ ઉપરાંત "ગરીબ જરથોસતીઓના રહેઠાણોનાં ફંડનાં" ૧૮૮૭ થી ખજાનચી; ૧૮૮૯ થી "કોટનાં ધરમના દવાખાના"ના ખજાનચી; એજ સાલમાં "મુંબઇના જરથોસતીઓનાં મરણ વખતના અરસપરસન લાભનું ફંડ" ઉભું થયું તેના શરૂઆતથી વરકીંગ કમીટીના એક અધીકારી તથા પાંચ વરસ થયાં પ્રમુખ, ૧૮૯૦ થી "મરહુમ શેઠ નશરવાનજી મનચેરજી કામાજીનાં ધરમખાતાંની જરથોસતી છોકરાઓની નીશાળ"ના ઉપરી અને ૧૮૯૧ થી ફારસી ભાશાનો માહવેરો કરવાને અત્રે ઉભા થયલી "અંજુમને એસ્લામીએ ફારસી" ની મંડળીના શરૂઆતથીજ ખજાનચી હતા. એ ઉપરાંત એવણ "ફોરટ રીડીંગ રૂમ એંડ લાઇબ્રેરી" કે જે હાલ "ધી જમશેદજી નશરવાનજી પીટીટ ઇનસટીટયુટ"ને નામે ઓળખાય છે તેના તથા "રાહનુમાય માજદીઅસની સભા" ના ઇ૦ સ૦ ૧૮૭૫ થી, "જ્ઞાન પ્રસારક મંડળી"ના ૧૮૭૮ થી, નવસારીની "સર કાવસજી જહાંગીર મદરેસા"ના ૧૮૮૪ થી, "નવસારીની નવાજબાઇ તાતા કનયાશાળાના" ૧૮૮૬ થી, "ધી નશરવાનજી માણેકજી પીટીટ ચેરીટી ફંડ" ના ૧૮૮૮ થી, બોમ્બે એનથરોપોલોજીકલ સોસાયટીના ૧૮૯૩ થી, "મુંબઇના જરથોસતી રવાનોને અવલમંજલ પહોંચાડવાનાં ખાતાં"ની કમીટીના ૧૮૯૪ થી, તથા "ખેતવાડીની ધી જમશેદજી નશરવાનજી પીટીટ કસરતશાળા"ના ૧૮૯૪ થી અધીકારી હતા; તેમજ "મરહુમ શેઠ બનાજી લીમજીની દરેહમહેરને લગતાં ઇજશને, ધમબાર તથા જશનના ફંડ"ના ૧૮૮૩ થી, "થાણાની દરેહમહેર તથા જરથોસ્તી અંજુમનના ફંડ"નાં ૧૮૮૭ થી તથા "એલાવની દરેહમેહેરના" ૧૮૯૦ થી ત્રસ્ટી હતા.

મરહુમ શેઠ બહમનજી પટેલની જાહેર સેવા કાંઇ ઓછી ઉપયોગી હતી નહી. મુંબઇમાં મરકી પહેલવહેલી ફાટી નીકળી તે વખતે શહેરના લોકોમાં ફેલાયલો ગભરાટ વાંચનારાઓ ભુલી ગયા હશે નહી. એવા ગભરાટ દરમયાન સરકારને મદદ કરવા માટે જે સુલેહના અમલદારો બાહેર પડયા હતા તેઓમાં મરહુમ શેઠ પટેલ પણ એક હતા. બીજા સુલેહના અમલદારો જોડે મરનારે મુંબઇના પારસી લત્તાઓ ઉપર મહોલ્લે મહોલ્લે ફરીને મરકી વીશે ભાશણો આપયાં હતાં અને મરકીના અટકાવની દવા પોતે મેલાવીને બીજાઓને તે દવા મેલાવાની સલાહ આપી હતી. મરકી વખતની એ સેવાઓની પીછાનમાં નામદાર સરકારે તેવણને ખાનબહાદુરના ખેતાબથી નવાજયા હતા. એ ઉપરાંત મરહુમ શેઠ બહમનજી પટેલ એક સુલેહના અમલદાર, મુંબઇના આનરરી માજીસ્ટ્રેટ અને પારસી મેટ્રીમોનીઅલ કોરટના એક ડેલીગેટ પણ હતા. મી૦ જહાંગીર બેહરામજી મરઝબાનવાળાં ગરીબ જરથોસ્તીઓને મદદ કરવાનાં ફંડને લગતા મરનાર એક વીઝીટર હતા અને શેઠ જહાંગીર મરઝબાનને એ પરમારથી કામમાં સારી મદદ કરતા હતા. એક સુલેહના અમલદાર તરીકે સરકારી લોનો વગેરે ઉપર તેવણની સાખ કરાવવા માટે ઘણીક પારસી

વીધવાઓ તેવણુને ઘરે જતી હતી.અને જેઓ જઇ ન શકે તેવાંઓને તયાં મરહુમ શેઠ બહમનજી પોતે ગાંઠનું ભાડું ખરચીને જતા અને હાજતમંદોનું કામ કરી આપતા.

સને ૧૮૮૪ ના ફેબરવારી માસમાં નામદાર સરકારે એવણુને સુલેહના અમલદારનું માન આપયું હતું, તથા ૧૮૯૦ થી એઓ મુંબઇની "પારસી ચીફ મેટરીમોનીઅલ કોરટ"ના એક ડેલીગેટ તરીકે ચુંટી કહડાયા હતા. મુંબઇની નાશકારક મરકીના હીંગામમાં એક સુલેહના અમલદાર તરીકે એવણે કોટ વીભાગમાં જુદા જુદા લતાઓ ઉપર ફરી દરદીઓ શોધી કાઢવા તથા સાજાં માણુસોને સમજાવી એલાહેદા રાખવા વગેરેનાં કામમાં એક સપેશીયલ કોનસ્ટેબલ તરીકે સરકારની તથા પ્રજાની સેવા દીલભરીથી બજાવી હતી. ઇ૦ સ૦ ૧૯૦૦–૦૧ માં એવણુ મુંબઇની મયુનીસીપલ કોરપોરેશનના સુલેહના અમલદારો તરફના એક મેમબર તરીકે ચુંટી કઢાયા હતા અને તયાં પોતાની શકતી પ્રમાણે પ્રજાની સારી સેવા બજાવી હતી. ઇ૦ સ૦ ૧૯૦૧ ના સપટેમબર માસમાં એવણુના એક પુરા ૨૬ વરસના જવાન બેટાનાં મરણુથી એમને મોટો કારી ઘા લાગો હતો અને તયારથીજ તબીઅત લહડવા માડી હતી. તે પછી થોડાજ વખતમાં તેવણુના એકપુરા ભાઇ મી૦ અરદેશર પટેલ મરણુ પામયા હતા. એ બંને મરનારો ઉપર શેઠ બહમનજી પટેલની માટી પ્રીત તથા આશા હતી અને તેઓ બંનેનાં અકાળ મરણુ નીપજવાથી શેઠ બહમનજીને જબરો ફટકો પડયો હતો અને તે ગમના વખતથીજ તેવણુની તબીયત લથડી ગઇ હતી અને ચાલુ નબળાઇથી આખરે તેવણુનું મરણુ નીપજયું છે.

પારસી તવારીખનવેશ તરીકે તેમજ કેટલાંક પારસી ધરમખાતાંઓના અધીકારી તરીકે મરનારે પોતાની આખી જીંદગી સુધી જે કીમતી સેવા બજાવી હતી, તે પારસી કોમ ભુલી ગઇ હતી નહી. તેવણુની એ સેવાઓની પીછાનમાં શેઠ બહમનજીની યાદગારી જાળવી રાખવા માટે પારસી કોમે બે વરસની વાત ઉપર એક ફંડ ઉભું કરયું હતું જેમાં આશરે રૂ. ૧૦ હજારની રકમ ભરાઇ હતી. એ રકમમાંથી મરહુમ શેઠ બહમનજીની યાદગારી જાથુકની જાળવી રાખવાનો ઠરાવ નાણુા ભરનારાઓએ કરયો હતો.

મરહુમ શેઠ બહમનજી પટેલ પોતાની કારકીરદીની શરૂઆતથી તે મરણુની છેલ્લી ઘડી સુધી "જામે જમશેદ" પત્રના મોટા ખેરખાહ અને કીમતી મદદગાર હતા, જેવણુના મરણુથી આ પત્રને કદી ન પુરાય એવી ખોટ ગઇ છે. 'બ. એ. પટેલ'નીસહી સાથના તેવણુના લખાણોથી 'જામે'નો દરેક વાંચનાર માહીતગાર છે. એ લખાણો મુંબઇના વાંચક વરગમાં ઉલટ અને હોંશથી વંચાતાં હતાં.

ખાનબહાદુર બહમનજી એક સાદા દેખાવના, કશાપણુ ભપકાસપકા વગરના, તથા જુના વીચારના ચુસત જરથોસતી હતા. પારસી કોમમાં સરવે સાથે મીલનસાર તથા મોટો વગવસીલો ધરાવનારા હતા. ખાનબહાદુર બહમનજી પટેલના મરણુથી પારસી કોમને ગયલી ખોટ પુરાવી મુશકેલ છે. પારસી તવારીખ લખવાનું અતી ઝેહેમતભરયું કામ તેવણે પોતાની છેલ્લી માંદગી સુધી ચાલુ રાખયું હતું. તે અધુરૂં રહેલું બીકટ કામ ઉપાડી લેવાને હવે બીજા 'બહમનજી પટેલ' પારસી કોમમાં બાહેર પડે તે વીશે અમને શક છે. મરનારનાં કુટુંબીઓ તરફ અમારી સંપુરણુ દીલસોજી છે. પરવરદેગાર શેઠ બહમનજીના રૂહને શાંતી બક્ષે !

મરહુમ ખા૦ બા૦ બમનજી પટેલે અત્રેની સર દીનશાહ માણેકજી પીટીટ જીમનેસટીક ઇનસટીટયુશનના ઘણા વરસો સુધી આનરરી સેક્રેટરી તેમજ ત્રેઝરર તરીકે કસરતશાળાની ખીલવણી કરવામાં જાતી ઉમંગથી મેહેનત લીધી હતા. તેમના માનમાં ગઇ કાલે અને આજે સર દીનશાહ પીટીટ કસરતશાળા બંધ રાખવામાં આવી છે.

[જામે જમશેદ, ભરેસપતવાર, તા૦ ૧૦ મી સપટેમબર. ૧૯૦૮.]

ગયો—એક બીજો દીલસોજ દોસ્ત.

"પારસી પ્રકાશ"ના પ્રખ્યાત કર્તા અને 'જામે જમશેદ'ના વાંચનારાઓના માનીતા "બ. એ. પ." ખાનબહાદુર બહમનજી બેહેરામજી પટેલ જે. પી.—ના મરણુની નોધ લેતાં અમને અતીયંત દલગીરી ઉપજે છે. તેવણુ અવલથી પોતાની જીંદગીની આખેરી સુધી આ પત્રના એક કીમતી મદદગાર હતા, જેવણુનાં મરણુથી અમને ગયલી ખોટ પુરાવી મુશકેલ છે. શેઠ બહમનજીની સેવાઓ બીજા ભાગ ઉપર વરણુવવાની અમોએ કોશેશ કરી છે—અમને ચીંતા છે કે તેવણુની અમુલ્ય સેવાઓને યોગ્ય ઇનસાફ આપવામાં કદાચ અમો સંપુર્ણ રીતે ફાવ્યા નહીં હોઇશું. પારસી કોમના સુખ દુઃખ સાથ સંબંધ ધરાવનારી એકબી એવી હીલચાલ થયલી અમને યાદ નથી કે જેમાં લોકપ્રીય 'બહમનજી પટેલ' ની સામેલગીરી નહીં હોય. સંખ્યાબંધ

ધર્મખાતાંઓ સાથ એ શેઠયાનો અંગત સંબંધ હતો, અને તે દરેક ખાતાંને પગભર કરી આપવામાં એમનો આગેવાન હાથ હતો એ સર્વે તરફથી કબુલાયલી બીના છે. ખાનબહાદુર બહમનજી પટેલ વીદાય થયા છે, પણ એમની યાદ "પારસી પ્રકાશ"નો અમુલ્ય ગ્રંથ હાલની તેમજ આવતી ઓલાદમાં સઇકાઓ સુધી કાયમ રહેશે. આ અગત્યનાં પુસ્તકનું બીજું વોલ્યુમ બાહેર પાડવાની અમારા એ મીત્રની સેવટની હોંશ હતી, અને તેને લગતી સઘળી તઇયારી સેવટના તબક્કાએ આવી પહોંચેલી તેવણે અમને જણાવી હતી. પણ આ યાદગાર ગ્રંથનો બીજો ભાગ પ્રગટ થયલો જોવાને પરવરદેગારે એવણની જીંદગીને યારી આપી નથી એ આપણી દલગીરીમાં વધારો કરે છે. અમો શેઠ બહમનજી પટેલના નીકટ સંબંધમાં આવ્યા હતા, અને તે દરમ્યાન કરેલાં અવલોકન ઉપરથી કહેવાને શકતીવાન છીયે કે પારસી નોંધો નીયમીત ભેગી કરવા પાછળ ખાનબહાદુર બહમનજીએ તન, મન, અને ધનને ભોગે બેહદ ખંતથી અથાગ મેહેનત કરી હતી, જેનો ખ્યાલ તરાહીત આસામીઓને આવવો કઠણ છે. એમનું વાંચન, એમની યાદદાસ્ત શકતી, કામકાજ કરવાની એમની નીયમીત રૂઢી, એમની સાદાઇ સાથ સાલેસાઇ અને મીત્રમંડળમાં પળોતાઇ જવા સાથે સામા આદમીનું માનપ્રીત જીતવાની એમની રાહરીતી અનુપમ હતાં–તેથીજ તેવણ હમકોમમાં તેમજ પરકોમોમાં સર્વના માનીતા થઇ પડયા હતા અને પોતાના સંબંધમાં આવેલા યુરોપીયન મીત્રમંડળનો પણ તેવણે તેવીજ રીતે ચાહ જીતી લીધો હતો. તેવણ ઇંચેઇંચ પારસી હતા–તસુએ તસુ ધર્મચુસ્ત જરથોસ્તી હતા, અને પોતાની કોમની તથા હમદીનોની કાંઇ પણ સેવા બજાવવાને હંમેશ તતપર રહેતા. પારસી કોમે આ શેઠયાની હઇયાતી દરમ્યાનમાંજ ખાનબહાદુર "બહમનજી બેહેરામજી પટેલ મેમોરીયલ ફંડ" ઉભું કરીને તેવણની કોમી સેવાઓની કદર બુજવાની પોતાની ફરજ અદા કરી છે—આવું માન ભોગવવાનું થોડાઓનીજ સરજતમાં હોય છે અને તે મરહુમ શેઠ બહમનજી પટેલને મળયું છે તે તેવણની કીમતી સેવાઓના પુરાવા મીસાલ ગણાશે. આવા કોમ હીતકારી, ઉદયોગી શેહેરીઓ આજના વખતમાં ઝાઝા નથી એ આપણી દલગીરી છે. અમો મરહુમના કુટુંબ તરફ અંતઃકરણપુરવક દીલસોજી બતાવયે છીએ. પરવરદેગાર મરહુમના રૂહને શાંતી બક્ષો.

[**સાંજ વર્તમાન,** ગુરૂવાર, તા૦ ૧૦ મી સપટેમબર, ૧૯૦૮.]

પારસી કોમને ગયલી એક ખોટ.

ખાનબહાદુર બમનજી બેહરામજી પટેલ જે. પી. ના દુઃખદાયક મરણની અમોએ ગઇ કાલે નોંધ લઇ એ અમારા જુના મીત્ર તરફની ગમગીન પવીત્ર ફરજ બજાવી હતી. મરહુમ મી૦ બમનજીનાં જેવી પારસી કોમ તરફની ફરજ બજાવનાર હવે કોઇ રહયો નથી, એટલે પારસી કોમનાં કમનસીબે એ ગ્રહસ્થની જગ્યા ખાલી રહેવાની. મરહુમે "પારસી પ્રકાશ" પ્રગટ કરી પારસી કોમપર જાવેદાન સુધી ઉપકાર કરયો છે, જેની પીછાન પારસી કોમે તેવણની જીંદગીમાંજ એક મેમોરીયલ ફંડ સ્થાપી કરી હતી. આ જો કે મરહુમ મી૦ પટેલને તેવણની દુઃખી જીંદગીમાં દીલાસા જેવું હતું તોબી એ ફંડમાં ભરાયલા લગભગ રૂ. ૧૦,૦૦૦ ની રકમ પારસી કોમની વફાદારી માટે આપણને હલકો વીચાર આપે છે. મી૦ બમનજી તો મરણ પામ્યા છે, પણ "પારસી પ્રકાશ" તેવણની યાદગારી હંમેશ જીવતી અને કાયમ રાખશે. "પારસી પ્રકાશ" પછી મરહુમ ગ્રહસ્થે પારસી ધરમખાતાંઓની જે બીનસ્વારથી સેવા બજાવી છે તે ભુલાવી જોઇતી નથી. અમારો અંગત અનુભવ છે કે તેઓ તબીયત અને બીજાં કામકાજને ભોગેબી જે ધરમખાતાંઓ સાથ સંબંધ હોય તેની સભાઓમાં હાજર થવાને અને તેના કામકાજમાં ભાગ લેવાને કદી ચુકતા નહીં. તેઓની વલી એક એ નેક ખાશીયત હતી કે ગમે તેવા ગરીબ જરથોસ્તીનેબી તેનું જે કાંઇ કામ હોય તે બજાવી આપવા ચુકતા નહી. એવી બાબદમાં લીધેલી તકલીફ તેઓ મોજ તરીકે ગણતા હતા. મી૦ બમનજી પટેલ તો પોતાની નેક મનશાની પ્રમાણે આ દુનીયાની જંજાલમાંથી છુટા થઇ બેહસ્ત મુકામ પુગા છે, પણ ગરીબોની દાદ તેઓ પાછલ લેવા ઘણાજ થોડા આશામી મુકી ગયા છે. રાંક સ્વભાવને લીધે મરહુમ મી૦ પટેલ જેવા જોઇએ તેવા આગલ આવ્યા નહતા, પણ તેવણ પારસી કોમમાં કેવી લોકપ્રીયતા ધરાવતા હતા તેનો દાખલો આજ સહવારે તેઓનાં માનમાં જમા થયલી મુંબઇ શહેરમાં કદાચજ જોવામાં આવતી મોટી ગમગીન મીજલસ પુરી પાડે છે. જો કે મરહુમ મી૦ બમનજી પઇસે તવંગર ન હતા તોબી દીલે તવંગર હતા. તેઓએ પારસી કોમ માટે જે રંજ ખેંચી હતી તે ઘણાક શ્રીમંત ગ્રહસ્થોને ગોખી રાખવા જોગ દાખલો પુરો પાડે છે. પૈસાની રેલછેલ વીનાબી એક સદગ્રહસ્થ પોતાના કામનો પમરાત પોતા પાછળ કેવો મેલી જાય છે તે મરહુમ મી૦ બમનજી પટેલના બાબમાં ખોલ્લું પ્રગટી નીકલ્યું છે. મરહુમ ગ્રહસ્થ પોતાનાં ખાનદાનીઓ

જેવાજ અસલી વિચારનાં ચુસ્ત જરથોસ્તી હતા. તેઓ જેવા ધરમચુસ્ત જરથોસ્તીઓની હાલ પારસી કોમને મોટી ખુટ છે. મરહુમ મી૦ બમનજી પારસી પંચાયત કેસમાં બહુજ લાભ લેતા હતા, અને તેનાં પરીણામ માટે આતુરતાથી રાહ જોતા હતા, પણ યમદેવ તેવણુની આશા ફુલીત થવા વીના તેઓને મરહુમ સર જમશેદજી, અને મી૦ ડોસાભાઇ દાદાભાઇ આલબલેસ માફક ઘસડી ગયો છે, એબી આપણી દીલગીરીમાં વધારો કરે છે. મરહુમ મી૦ પટેલ પાસ પારસીઓની જુની તવારીખનો મોટો ભંડાર હતો એટલે જો પારસી પંચાયતવાલા છેલ્લા મુકદમામાં તેઓની સાક્ષી લેવાઇ હતે તો તેઓ ઘણુંક નવું અજવાલુ નાંખી શકતે. મરહુમ પોતે એ કેસોમાં જુબાની આપવા ઘણા ઇંતેજાર હતા. મરહુમ મી૦ બમનજી પટેલનાં રૂહને શાંતી ઇચ્છી અમો આ લખાણુ સમાપ્ત કરીશું.

[**સાંજ વર્તમાન,** ગુરૂવાર, તા૦ ૧૦ મી સપટેમબર ૧૯૦૮.]

મરહુમ ખાનબાહેદુર બમનજી બેહરાંમજી પટેલ જે. પી. ની પાયદસ્ત.

મરહુમ ખાનબાહદુર બમનજી બેહરામજી પટેલ જે. પી. ની પાયદસ્ત તેવણુનાં રહેવાનાં જુનાં મોદીખાનાનાં મકાનમાંથી આજ સહવારે ૯ કલાકે કહાડવામાં આવી હતી. સહવારના ૭ વાગેથી ગ્રહસ્થોએ આવી મોહલ્લામાં ગોઠવેલી ખુરસીઓપર બેઠક લેવા માંડી હતી. આખો મોહલ્લો ખુરસીની ચાર હારોથી ભરાઇ ગયો હતો. બાનુઓએ પાછલી રાતથી આવી ઘરની મોટી ખડકીમાં બેઠક લીધી હતી, જેબી તેઓ માટે પુરતી ન થવાથી કેટલાંક બાનુઓ તો દાદરપરબી બેઠાં. ગેહસારનું લગભગ ૮ા વાગતે ખલાસ થતાં ગ્રહસ્થો મરનાર ગ્રહસ્થને છેલ્લો સેઝદો કરવા હાજર થયા હતા, જેમાં લગભગ પોણું કલાક નીકલી ગયો હતો. મરનાર નીરાંતે હમેશની ઉંઘમાં પડેલા દીસ્તા હતા, અને તેવણુનો ચેહરો ખાલી નીકળેલો લાગતો હતો. સેઝદો ખલાસ થતાં પાયદસ્ત નીકલી હતી, જેની પુઠે પાંઉપયાદા મરનારનાં ખેશીઓ તથા મીત્રોની મોટી સંખ્યા ગઇ હતી. હાજર રહેલાઓમાં મરહુમ ગ્રહસ્થના સદગુણોની જાબજા તારીફ થતી હતી. મરહુમ ખાનબહાદુર બમનજીને સેવટનું માન આપવા જે જરથોસ્તી બાનુઓ અને ગ્રહસ્થોની અસાધારણ મોટી સંખ્યા ભેગી થઇ હતી તેવી આપણા શહેરમાં જવલેજ જોવામાં આવે છે એમ ખુલ્લું બોલાતું હતું. મરનારનાં ઉઠમણાની ક્રીયા આવતી કાલે બપોરે દાદીશેઠની અગીયારીમાં કરવામાં આવનાર છે.

[*The Times of India, Thursday, September 10, 1908.*]

A PARSI CHRONICLER.

Late K. B. Bomanji B. Patel.

We regret to announce the death of Khan Bahadur Bomanji Behramji Patel, a Parsi chronicler and a member of the ancient family of Patels. He died in Bombay, yesterday afternoon after a brief illness. The deceased was widely knowu as the Parsi Chronicler. He was a regular contributor to the "Jam-e-Jamshed" and was so thoroughly acquainted with the past and the present history of the community that he was regarded almost as a walking encyclopædia of events relating to Parsi affairs.

In the year 1871 he began collecting materials for his monumental work "The Parsi Prakash" which is a record of the important events in the history and growth of the Parsi Community from the date of their immigration into India down to our own times. The first part of the work was published in 1878 and during the next ten years, eleven parts were given out at intervals, bringing the chronicle down to the year 1860. These eleven parts constitute the first volume of this great work. He has published six further parts of the same work, bringing the record down to the year 1875. It is on this work that he has devoted the best part of his life—almost the whole period of his youth. It is only an authentic and exhaustive chronicle, which, however, affords plenty of materials for an historian or a social philosopher. The work is being largely availed of by almost all subsequent writers on Parsi history, religion, customs, manners, etc., even by European savants. He was inclined to literary pursuits from his very youth, and published in 1871, a life of the great epic poet Firdusi, in Gujarati, entitled "Aheval-e-Firdusi." In 1872 he published "A Short History of Persia," in the form of letters written by a father to his daughter, also in Gujarati, which is still current as a text-book in many of the Zoroastrian schools in Bombay.

In 1887 he published the Parsi Martiyuk or "obituary notices of the Parsis" republished from the English and Gujarati papers in Bombay down to the year 1860.

Owing to the intimate acquaintance with the Parsi history, customs, manners etc., which he acquired during the course of the compilation of his great work, the late Sir James Campbell, the Editor of the "Bombay Gazetteer," asked for his assistance, in the account of the Parsis, in compliance with which request he has, in conjunction with the late Mr. Cursetjee N. Seervai, contributed to the volumes, an account of the Parsis of Gujarat and Thana. Their services in this connection were subsequently acknowledged by Government in special resolutions. Besides this he has read many essays and speeches, during the last quarter of a century under the auspices of "The Duyan Parsarak Mandli" (a society for the spread of useful knowledge); "The Rahnuma-e-Mazdiyasnan Sabha" (a society for religious reforms among the Parsis); and the "Bombay Anthropological Society" of which he was the vice-president. Miss Menant, the French authoress was also indebted to the "Parsi Prakash" for much information regarding the history of the Parsis.

The Khan Bahadur was a Justice of the Peace and for sometime sat on the Bombay Municipal Corporation as a representative of the Justices. During the first out-break of the plague in 1896 he rendered valuable assistance to the authorities and in appreciation thereof, was given the title of Khan Bahadur. He was an Honorary Magistrate and a delegate of the Parsi Matrimonial Court. On several occasions he was examined in the Law Courts as expert Parsi witness. He was a secretary of the Association for the Amelioration of the Condition of the Irani Zoroastrian Community and was connected with several other charitable and religious institutions. He was also a secretary of the Mulla Pherozo Madrasa. He was also President of the Working Committee of the Zoroastrian Death Benefit Fund. He belonged to the old orthodox school. He was deeply respected in the community and even in his life-time a fund was started to perpetuate his memory, on account of his services to the Community, and a sum of Rs. 10,000 has already been subscribed. Sir D. M. Petit Gymnastic Institution, of which he was an Honorary

Secretary, and in the welfare of which he took an earnest interest was closed yesterday out of respect to the deceased.

[મુંબઇ સમાચાર, તા૦ ૧૦ મી સપટેમ્બર ૧૯૦૮ ને વાર ગુરૂ.]

ખાનબહાદુર બહુમનજી બેહરામજી પટેલનાં ગઇ કાલે ઓગણુસાઠ વરસની વયે નીપજેલાં મરણુની નોંધ લેતાં દલગીરી ઉપજે છે. મરહુમ ગ્રહસ્થે પારસીઓનાં અનેક ધરમખાતાંઓના સેક્રેટરી તથા ખજાનચી તરીકે કામ બજાવ્યું હતું, તેમજ મરકી વેળાએ વોલનટીર તરીકે બાહેર પડી કોમની કેટલીક સેવા બજાવી હતી. તેઓએ પારસીઓની જુની તવારીખની વીગતો ભેગી કરી પારસી પ્રકાશ નામનો ગ્રંથ રચી બાહેર પાડયો છે. એ ઉપરાંત કોમનાં ધરમખાતાંઓની માંહીતી આપનારાં કેટલાંક પુસ્તકો પણુ તેમણે રચ્યાં હતાં. તેઓ થોડો વખત સુધી એક કોરપોરેટર તરીકે પણુ મુંબઇની શહેરી સમાજમાં બીરાજયા હતા અને સરકારે તેમને એક સુલેહના અમલદાર તથા ઓનરરી મેજીસ્ટ્રેટ નેમવા ઉપરાંત ખાનબહાદુરનો ખેતાબ બખશયો હતો. સર દીનશાહ માણેકજી પીટીટ જીમનેસ્ટીક ઇનસ્ટીટયુશનના ઘણાં વરસો સુધી મરહુમ ઓનરરી સેક્રેટરી અને ખજાનચી હતા. તેઓએ કસરતશાળાના વધારામાં ઘણી જાતી ઉમંગી મહેનત લીધી હતી. તેઓના માન ખાતર ગઇ કાલે ઉપલું ખાતું બંધ રાખવામાં આવ્યું હતું અને આજે પણુ બંધ રાખવામાં આવનાર છે.

[*The Bombay Gazette, Thursday, September* 10, 1908.]

DEATH OF A PARSI AUTHOR.

In the death of Khan Bahadur Bomanji Byramji Patell, which took place yesterday at his residence in Mody Khana, in the 59th year of his age, the Parsi community loses a member who was truly an ornament in its ranks, and whose name was a household word in every Parsi family as the author of the "Parsi Prakash" and a writer of acknowledged merits. His contributions to the Gujarati Press were welcomed everywhere over the familiar initials "B. B. P." Mr. Patel's death was rather sudden after an operation which was performed a few days ago.

Born in Bombay on the 28th of December 1849, he was a scion of the oldest Parsi family, which emigrated to Bombay from the village of Sumari in the district of Surat as far back as 1640. One of his ancestors Mr. Rustomji Dorabji was rewarded in recognition of the valuable services rendered by him to the British Government, with the Patelship of Bombay in 1692, which distinction the family retained for a period of about 165 years.

Mr. Patell was educated at the Elphinstone Institution, and from his early years prosecuted his Persian studies at the Mullan Feroze Madressa, the leading "Maktab" in Bombay for imparting instruction in Persian and the ancient Iranian languages. He was inclined to literary pursuits from his youth, and published in 1871 a life of the great epic poet Firdusi in Gujarati entitled "Aheval-e-Firdusi." In 1872 he published "A Short History of Persia" in the form of letters written by a father to his daughter, in Gujarati, which is still current as a text-book in many of

the Zoroastrian schools in Bombay. In the same year, he began collecting materials for his monumental work "the Parsi Prakash," which is a record of the important events in the history and growth of the Parsi Community from the date of their immigration into India down to our own times. The first part of the work, was published in 1878, and during the next ten years eleven parts were published at intervals, bringing the chronicle down to the year 1860. These eleven parts constitute the first volume of this work. He has published six further parts of the work, bringing the record down to the year 1875. It is on this work that he devoted the best part of his life—almost the whole period of his youth. It is an authentic and exhaustive chronicle.

The work is being largely availed of by almost all subsequent writers on Parsi history, religion, customs, manners, &c., even by European savants. In 1884 he was appointed a Justice of the Peace by the Government of Bombay. In 1887 he published the Parsi Martiyuk or "obituary notices of the Parsis" republished from English and Gujarati papers in Bombay down to the year 1860. Owing to intimate acquaintance with Parsi history, customs, manners, &c., which he acquired during the course of the compilation of his great work, Sir James Campbell, the editor of the "Bombay Gazetteer" asked for Mr. Patell's assistance, in the account of the Parsis, in compliance with which request he, in conjunction with the late Mr. Cursetjee N. Seervai, contributed to the volumes, an account of the Parsis of Gujerat and Thana. His services in this connection were subsequently acknowledged by Government in special resolutions. Besides this Mr. Patell read many essays and delivered speeches, during the last quarter of a century, under the auspicies of "The Dnyan Prasarak Mandli" (a society for the spread of useful knowledge); "The Rahnuma-e-Mazdiyasnan Sabha" (a society for religious reforms among the Parsis); and the "Bombay Anthropological Society."

Mr. Patell was a prominent figure in Bombay Society. He worked as the honorary secretary of many institutions. Chief among them was "The Moolan Feroze Madressa" (the chief "maktab" in Bombay for imparting instruction in Persian and the ancient Iranian languages) since 1879; "the Society for Ameliorating the Condition of the Zoroastrian Poor in Persia" since 1891; "The Moolan Feroze Library" since 1895; "Sir D. M. Petit Gymnastic Institution" since 1883; "C. N. Cama Book-Fund for supporting and encouraging Zoroastrian Students" since 1885 &c. He was the Vice-President of the Bombay Anthropological Society and the President of the working committee of the "Zoroastrian Death Benefit Fund." He was also a delegate of the "Parsi Chief Matrimonial Court" since 1890. In 1899 he was granted the distinction of "Khan Bahadur" by the Government of India, on account of his valuable services to his community as well as to Government. He was a staunch and orthodox Zoroastrian.

The Sir Dinshaw Manockji Petit Gymnastic Institution, of which the deceased was for several years Honorary Secretary and Treasurer and in which he took great interest, was closed yesterday and to-day in honour of the deceased.

[*The Parsi*, *13th Spetember* **1908.**]

We regret to record the death of Khan Bahadur Bomanji Byramji Patel, a prominent member of the community and widely known as the author of that monumental work, the "Parsi Prakash." Mr. Patel was educated at the Elphinstone Institution, and was inclined to literary pursuits from his youth, and published in 1871 a life of the great epic poet Firdusi in Gujarati entitled "Aheval-e-Firdusi." In 1872 he published "A short History of Persia" in Gujarati, which is still current as a text-book in many of the Zoroastrian schools in Bombay. In the same year, he began collecting materials for his work the "Parsi Prakash," which is a record of the important events in the history and growth of the Parsi community from the date of their immigration into India down to our own times. The first part of the work was published in 1878, and during the next ten years eleven parts were published at intervals, bringing the chronicle down to the year 1860. These eleven parts constitute the first volume of this work. He has published six further parts of the work, bringing the record down to the year 1875. It is on this work that he devoted the best part of his life—almost the whole period of his youth. It is an authentic and exhaustive chronicle. The work is being largely availed of by almost all subsequent writers on Parsi history, religion, customs, manners, &c., even by European savants. In 1887 he published the Parsi Martiyuk or "obituary notices of the Parsis" republished from English and Gujarati papers in Bombay down to the year 1860. Owing to intimate acquaintance with Parsi history, customs, manners, &c., which he acquired during the course of the compilation of his great work, Sir James Campbell, the editor of the "Bombay Gazetteer" asked for Mr. Patel's assistance, in the account of the Parsis, in compliance with which request he, in conjunction with the late Mr. Cursetjee N. Seervai, contributed to the volumes, an account of the Parsis of Gujorat and Thana. His services in this connection were subsequently acknowledged by Government in special resolutions. Besides this Mr. Patel read many essays and delivered speeches, during the last quarter of a century, under the auspicies of "The Duyan Prasarak Mandli" (a society for the spread of useful knowledge); "The Rahnuma-e-Mazdiyasnan Sabha" (a society for religious reforms among Parsis); and the "Bombay Ahthropological Society."

Mr. Patel worked as the honorary secretary of many institutions. Chief among them was "The Moolan Feroze Madressa," "The Society for Ameliorating the condition of the Zoroastrian Poor in Persia," "The Moolan Feroze Library," "Sir D. M. Petit Gymnastic Institution," "C. N. Cama Book-Fund for supporting and encouraging Zoroastrian Students" &c. He was the Vice-President of the Bombay Anthropological Society and the President of the working committee of the "Zoroatrian Death Benefit Fund." He was also a delegate of the "Parsi Chief Matrimonial Court" since 1890. In 1884 he was appointed a Justice of the Peace by the Government of Bombay. In 1899 he was made "Khan Bahadur" by the Government of India.

[પારસી, રવીવાર, તા૦ ૧૩ મી સપટેમ્બર ૧૯૦૮.]

મરહુમ ખા૦ બા૦ બહમનજી પટેલ.

પારસી તવારીખના બુઝોર્ગ અને બાહોશ લેખક અને જાણીતા 'પારસી પ્રકાશ'ના કર્તા ખા૦ બા૦ બહમનજી બહેરાંમજી પટેલના ખેદકારક મરણથી પારસી કોમે એક ઉપયોગી અને ઉદયોગી તવારીખનવેશ ગુમાવ્યા છે. આશરે ૩૭ વરસની વાત ઉપર મરહુમ શેઠ બહમનજીએ પારસીઓની તવારીખનો સંગ્રહ કરવાનું બીકટ કામ માથે ઉઠાવ્યું અને તે પછી તેની પાછળ મંડયા રહી તેમણે 'પારસી-પ્રકાશ'નું પહેલું પુસ્તક સને ૧૮૮૮ ના સાલમાં બહાર પાડયું હતું, જે ગ્રંથ આજે પારસી કોમ માટે, પારસી તવારીખ માટે તથા પારસીઓની રાહબરી માટે એટલો અગત્યનો, આવકારદાયક અને કીંમતી થઇ પડયો છે કે 'પારસી પ્રકાશ' સાથે મરહુમ શેઠ બહમનજી પટેલનું નામ સદા યાદગાર રહી જશે તેમાં શક નથી. એ યાદગાર પુસ્તક રચવામાં ખા૦ બા૦ બહમનજી પટેલે એવો શ્રમ ખેંચયો હતો અને પારસી તવારીખના સંગ્રહ માટે પોતાના મરણના કાંઠા સુધી એવી તો કીંમતી કાળજી બતાવી હતી કે તેવણ જેવા ઉપયોગી અને ઉદયોગી પારસી તવારીખનવેશ હાલને કાજ મેળવવા ઘણા મુસ્કેલ છે. પારસીઓની સદીઓ ઉપરની સતાવાર તવારીખ ભેગી કરવી, દરેક બનાવની તુલોતવીલ હકીકત મેળવી તેનો સંગ્રહ કરી રાખવો, દરરોજ બનતા પારસી બનાવોપર નીગાહ રાખતા રહી તેને ઘટતા આકારમાં બહાર પાડવા એ સઘળું કામ કાંઇ આસાન નથી. છતાં ખા૦ બા૦ બહમનજીએ શોખની સેવા તરીકે તેમજ કોમની સેવા તરીકે તે બજાવવાનું પોતાની જીંદગીની આખરી સુધી જારી રાખ્યું. એટલેવેર કે છેક છેલ્લાં પોતાની લથડતી તબીઅત સાથે અને કેટલીક વખત તો બીમારીના બીછાને હોવા છતાં પણ પારસી તવારીખને લગતી વીગતો છાપાહવારે ચાલુ રાખતા હતા. જો જીંદગીએ તેવણને યારી આપી હતે તો આજના નવા બેસતા દીવસે " પારસી ઇંતેખાબ " તેવણનીજ કસાયલી કલમથી હમારા આજના અંકમાં બહાર પડતે કારણ કે આ પત્રની શરૂઆતથી અત્યાર સુધીમાં ખા૦ બા૦ બહમનજી પટેલની કસાયલી કલમથીજ લખાયલો ખાસ " પારસી ઇંતેખાબ " અમારા પત્રમાં દર વર્ષે દેખાવ દેતો હતો. તેવણના મરણથી આ પત્રે પોતાના એક ખાલેસ ખેરખાહ અને માનીતા મદદગાર ગુમાવ્યા છે.

જો કે તેવણ જાતે જુના વીચારોના હીમાયતી હતા છતાં પારસી કોમના બદલાતા વખત સાથના સુધારા વધારાથી સુગાઇ ઉઠતાં કેટલાક પારસીઓની માફક કશું ઝનૂન ધરાવતા ન હોતા, પણ વખત તથા જમાનાને રૂચે તેવા સંગીન સુધારાવધારા પારસી કોમમાં દાખલ થાય અને પારસી કોમ કેળવણીમાં આગળ વધે તે તેવણ ખુદરતીજ લેખતા હતા. મી૦ બહમનજી જેવા એક ઉદયોગી અને ઉપયોગી નરની સેવા પારસી કોમ બુજે એ દેખીતું છે અને તેથી તેવણની સેવાઓની પીછાણમાં તેવણની યાદગીરી જાળવી રાખવા માટે તેવણની હઇયાતી દરમયાનજ એક ફંડ ઉભું કરવામાં આવ્યું હતું જે આજે રૂ. ૧૦ હજારની રકમ જેટલું થયું છે અને હવે પછી તેમાં ધરખમ વધારો થવાની વકી રહે છે. આ ફંડનો ઉપયોગ તેવણની યાદગીરી કાયમ રીતે જાળવી શકે એવા કામમાં કરવામાં આવે એવી મરહુમની મોટી ખાહેશ હતી, આથી પારસી પંચાયતના ટ્રસ્ટીઓ જેઓના હસ્તક મરહુમ શેઠ બહમનજી પટેલની યાદગીરીનું ફંડ આપવામાં આવ્યું છે તેઓને તેમજ તે ફંડમાં નાણાં ભરનારાઓને મરહુમની છેલ્લી ખાહેશ શું હતી તે રજુ કરીશુ. મરહુમ શેઠ બમનજી પટેલ એવી ઇચ્છા રાખતા હતા કે તેવણનો 'પારસી પ્રકાશ'નો યાદગાર ગ્રંથ સંપુર્ણ થાય એટલુંજ નહીં પણ તે તવારીખી પુસ્તકનો ફેલાવો કોમના મોટા ભાગમાં થવો જોઇએ. મરહુમની યાદગીરી માટે નાણા ભરનારાઓની સભાએ આખી રકમ 'પારસી પ્રકાશ'ના પુસ્તકને સંપુર્ણ બનાવવાના કામમાં વાપરવાને ઠરાવ્યું છે. પણ મરહુમ તો તે ઉપરાંત 'પારસી પ્રકાશ'નો બહોળા પ્રમાણમાં ફેલાવો થાય તે જોવાને આતુર હતા. મરહુમની તે ઇચ્છાને માન આપી હમો સુચવીશું કે 'પારસી પ્રકાશ' ના દળદાર કીંમતી પુસ્તકને થોડા ભાગોમાં વહેંચી નાંખી તેના દરેક ભાગને પારસી પંચાયતના ટ્રસ્ટીઓ મારફતે પ્રગટ કરવો જોઇએ છે. આમ થયાથી એક કાંકડે બે પક્ષી મારી શકાશે. એક તો એ કે ખા૦ બા૦ બહમનજી પટેલે અથાગ રંજ અને જહેમત ખેંચી પારસી તવારીખના જે કીંમતી સંગ્રહ કરયો છે તેનો લાભ પારસી આલમનો મોટો ભાગ લઇ શકશે અને બીજું એ કે પોતાની મહેનતનું ફળ પોતાની કોમને મોટા પ્રમાણમાં મળેલું જોવાની મરહુમની નેક ઉમેદ પણ અદા થઇ શકશે.

[*Rast Goftar*, *13th September* 1908.]

The late Khan Bahadur Bomanji Byramji Patel.

The sad death of Khan Bahadur Bomonji Byramji Patel has removed an important figure from the Parsi community. The deceased had made his mark as a writer by his famous and memorable work, the "Parsi Prakash." The book has been published in numerous parts and is a splendid collection of notes on men and events in the history of the Parsis since their advent in India. Mr. Bomonji was in no sense a historian, but as a chronicler of historical facts he has put forward the most authentic and exhaustive work of reference. The task of compiling in a dozen and more parts events of past and current importance out of dry-as-dust records and newspaper files, would be a herculean task to a writer not gifted with the studious and diligent habits of Mr. Patel. To the deceased it was a labour of love, to which he devoted himself with exemplary patience, collecting his notes piecemeal, and arranging them serially and in the order of their dates. The work would ever be preserved by the Parsis as an important record of their communal history, and to the future historian it would supply an unfailing source of reference,—a mass of cut and dry materials, all chronologically adjusted. The parts are a most impartial and elaborate record of historical notes, uncoloured with bias or prepossession, chronicling events of varying importance, leaving it to the historian to deduce his own inferences and morals. The writer who sets to himself the task of reviewing the history of the growth of the Parsi community ever since their arrival in India would find his work simplified by the collection of notes which Mr. Patel has put together in the pages of his work. No modern writer has attempted a historical survey of the Parsi community without drawing largely upon the abundant resources of the "Parsi Prakash." Great or small, important or otherwise, all events have been crammed into the parts with a conscientious regard for accuracy, precision and truth. The death of Mr. Patel leaves a void which it would be very difficult to fill. Unless another Parsi writer begins where Mr. Patel has ended, there would be a regrettable break in the historical record which he has produced with such labour, zeal and untiring activity. The work of compiling such notes requires a constant and regular recording of every day events as they happen, a task which is in all conscience fatiguing and troublesome, and we are afraid it would be hard to find another Bomanji Patel to undertake the work with his patience and devotion. The deceased was a familiar figure in Parsi society, modest and unpretentious and a thorough gentleman by character and habits, truthful, religious and simple to a fault. His death is an irreparable loss to the community, and is mourned this day as such in every Parsi household.

૧૩

[રાસ્ત ગોફ્તાર તથા સત્ય પ્રકાશ તા૦ ૧૩ મી સપટેમ્બર ૧૯૦૮ ને વાર રવિ.]

ખાનબહાદુર બહેમનજી બેહરામજી પટેલ.

THE LATE KHAN BAHADUR B. B. PATEL.

આજના પારસીઓએ પોતાનો એકપુરો તવારીખનવેશ ખોયો છે. પારસી કોમને એક તરફથી નવાં વર્ષની મુબારકબાદી આપતાં બીજી તરફથી તેમને ગયલી આ ખોટને માટે અમને થોડી દિલગીરી ઉપજતી નથી. ખાન બાહદુર બહેમનજી બેહરામજી પટેલ મુંબઇના પારસીઓમાં એટલા જાણીતા ગૃહસ્થ હતા કે બીજા તેવા થોડાજ હશે. એમનાં ૫૯ વર્ષની ઉમરે ગયે બુધવારે નિપજેલાં અકાળ મરણથી "પારસી પ્રકાશ" નો પ્રખ્યાત કર્ત્તા ગુમ થયો છે, અને કોમને પ્રકાશિત કરનાર એ કીમતી ગ્રંથ ઉપર પડદો ફરી વળયો છે. જુના અને નવા એ બન્ને જમાનાના પારસીઓને જોડનારાં એક વળાં જેવા શેઠ બહેમનજી પટેલ હતા. એઓ સુધારા પક્ષના મિત્ર હતા, સુધારક મંડળીઓના સભાસદ હતા, તેમના તરફથી ભાષણો આપતા હતા, અને તોપણ તેઓ જુના વિચારના પારસીઓની રીતભાતને પસંદ કરનારા અને તે મુજબ અમલ કરનારા હતા. મી૦ બહેમનજી અત્રેનાં "જરથોસ્તી ફસલી સાલ મંડળ" ના સભાસદ તેમજ "રાહનુમાએ મજદયસ્નાન સભા" ના અધિકારી તથા તેના ખજાનચી હતા, તોપણ શુદ્ધ રોજ-માહને થકી જુનાં રોજ માહને તજવાને યા ફરવરદેગાનની ક્રીયાને ૧૦ દિવસની ગણીને કામ લેવાને રાજી ન હતા. એમના આચારવિચાર ગમે તેવા હોય, તોપણ તેઓ પોતાનાં સુધારક મિત્રમંડળો સાથ શેવટ સુધી જોડાઇ રહેલા હતા. અને તેમનાં કામમાં ફતેહ ઇચ્છતા હતા. મી૦ બહેમનજી પટેલે રાહનુમા સભા તરફથી ફરવરદેગાનના તેહવારો ઉપર આગળાં વર્ષોમાં હિંદુસ્તાનના પારસી નિયાગાનોની યાદમાં અનેક ભાષણો આપ્યા હતાં, અને ફરોહરોની ફરોખ્શી જેવાં તે જાણવાજોગ ભાષણો હતાં. વળી ધુપ નિરંગમાં દેવાતાં બેશુમાર નામો મધે કયાં કયાં નામો ખરે ખર યાદ કરવાજોગ છે તે મી૦ બહેમનજી સિવાય બીજો કોઇ પારસી વધારે વાસ્તવિક રીતે કહી શકે એમ ન હતું, અને તેથી એ બાબેનો એમણે લખેલો ઇનામનો નિબંધ પણ એક સતાદાર ફેહરસ્ત ગણાવી જોઇયે. નિયાગાનોનાં નામો જોડે તેમનાં કામોનાં વર્ણનનો આ નિબંધ અશો નરનારીઓનાં એક નાનકડાં નામા જેવો છે.

હિંદના પારસીઓની કીર્ત્તિ જાળવી રાખનારો એમનો મોટો ૧૦૫૨ સફાનો ગ્રંથ—"પારસી પ્રકાશ"—એક-લોજ એવો કીમતી પોથો છે કે જે વડે એમની યાદગારી લાંબાં વર્ષો સુધી જળવાયલી રેહશે. એઓ આ કામ ઉપરાંત મુલ્લાંફીરોજ મદરેસા અને બીજાં ખાતાંઓ સાથ જિંદગી પર્યંત જોડાયલા રહયા હતા, અને અકસર એ ખાતાંને એમણે પોતાની ખંત અને કાળજીથી તેની હાલની ચઢતી સ્થિતિ ઉપર લાવી મુકયું છે. પાંચ પૈસે સુખી હોવાથી મી૦ બહેમનજીને નોકરી ધંધાની દરકાર ન હતી અને તેથીજ જુદાં જુદાં ખાતાંઓના સેક્રેટરિ કે ખજાનચી દાખલ એઓ બિનસ્વાર્થિ મેહનત કરતા હતા. "પારસી પ્રકાશ" મારફતે એઓએ જુના નિયાગાનોની કીર્તિ અને ખુબી ભેગી કરી છે તેમ એજ ગ્રંથે મી૦ બહેમનજીની કીર્ત્તિ પણ સ્થાપિત કરી આપી છે. "પારસી પ્રકાશ" અને "બહેમનજી પટેલ" એકેકથી જુદા નથી, અને જ્યાંસુધી એ પુસ્તક એક સત્તાદાર ગ્રંથ દાખલ કબુલ રખાતો રેહશે ત્યાંસુધી મી૦ બહેમનજીનું નામ પારસી કોમમાંથી ભુલાવાનું નથી. મી૦ બહેમનજી પારસીઓમાં એવા પળોટાઇ ગયલા હતા, અને પોતાના પુસ્તક માટે જુના જમાનાનાં કાગળિયાં અને દસ્તાવેજોની શોધખોળને લીધે એઓ એટલા તો જાણમાં આવ્યા હતા કે વર્ષ ઉપર જ્યારે એમની યાદગારી રાખવા માટેની હીલચાલ ઉભી થઇ ત્યારે ઉપકૃત પારસીઓએ આભારની લાગણી સાથ તેમાં પોતાનો ફાળો આપીને પોતાના બાપદાદાનાં નામ અને કામને ઝળકતાં અને રોશન બનાવનારની તારીફલાયક ઉદ્યોગની સારી કદર બુઝી હતી. આવી કદરસનાસી થોડાજ પારસીઓના નસીબમાં લખેલી હોય છે, અને મર્હુમ લોકરક્ષા શેઠ નવરોજજી ફરદુનજી પછી અમે તે શેઠ બહેમનજી પટેલના બાબમાં પ્રગટ થયલી જોઇ છે.

અમો ખુશી સાથ માનિયે છિયે કે મી૦ બહેમનજીના કોઇજ દુસ્મન હશે, અને દુસ્મની કરવા જેવો એમનો ખવાસ હતોજ નહિ. જાતે સાદા, સ્વભાવે મિલનસાર, ખવાસે ઉમદા હોવાથી મી૦ બહેમનજી પટેલ ઘણું સાંભળતા, ઘણું કરી બતાવતા, પણ થોડુંજ બોલતા હતા. પારસીઓ અને પારસીઓજ તેમનું ખાસ કામ હોય તેમ તેઓ હિંદના આગળા અને હાલના પારસીઓનેજ ગોયા પોતાની જિંદગી અર્પણ કરી ચુકયા હતા. એમની બાહેરની સાદાઇ એમનાં દિલની સાદાઇનો ગોયા નમુનો હતી. લાંબી બાંહેની સફેદ ડગલી પેહર્યા વિના એઓ જેમ મરનારને ઓટલે જતા નહિ, તેમ ડગલી પેહરીનેજ આતશબેહરામ જવું તેમને મનથી પવિત્રાઇ હતી. ભોળા અને ભડભડિયા હોવાથી એમની એ રીત કોઇવાર ભારી પડી જતી હતી, તો પણ તમો કોઇ પારસી એવો નહી બતાવી શકશો કે જે મી૦ બહેમનજીની સર્વ ખામીઓ છતાં તેમના તરફ સાચો અણગમો બતાવી શકતો હોય અને કોઇબી પારસીને મી૦

બહમનજી પોતાના શત્રુ લેખતા હોય એમ બી અમો જાણતા કે માનતા નથી. એક ઘણું ખમનારા, થંડા સ્વભાવના, અસીલ બળદિયા જેવા મર્હુમ સાલેસ, સંતોષી અને ઉદ્યોગી હતા. એઓ અમારા જુનામાં જુના સ્નેહી હતા, અને "રાસ્ત ગોફ્તાર" ના સંખ્યાબંધ મદદગાર મિત્રો મધેના એઓ એક માનવંત મિત્ર હતા. એ બિના અમે અત્યાર આગમજની કબૂલ કરી ચુકયા છિયે અને આજે ફરીથી જાહેર કરતાં અમને સંતોષ ઉપજે છે. એમનું મરણ કોમને માટે વર્ષની આખેરી એ એક મોટી ખોટ જેવું થઇ પડયું છે, જે માટે અમો અંતઃકરણથી દિલગીર છિયે. છેહ્લે એટલીજ ઉમેદ રાખીશું કે ખાનબહાદુર બહમનજી પટેલની જગા પારસીઓમાં જલદીથી પુરાય.

[રાસ્ત ગોફ્તાર તથા સતય પ્રકાશ. તા૦ ૧૩ મીસપ્ટેમ્બર ૧૯૦૮.]

ખાનબહાદુર બહમનજી બેહેરાંમજી પટેલનું મરણ.

પારસીઓની તવારીખના બનાવોની યાદગાર નોંધનો સંગ્રહ કરનાર એક જાણીતા તવારીખનવેશ ખાનબહાદુર બહમનજી બેહેરામજી પટેલ જે. પી. ગયા બુધવારે બપોરે જુને મોદીખાનેનાં પોતાનાં મકાનપર ૫૯ વર્ષની ઉમરે મરણ પામ્યા હતા. ખા૦ બા૦ પટેલનો જન્મ તા૦ ૨૮ મી ડીસેમ્બર ૧૮૪૯ માં થયો હતો. મુંબઇની પટેલાઇ ૧૬૫ વરસ સુધી ભોગવનાર દોરાબ પટેલ અને કાવસજી પટેલના ખાનદાનના મર્હુમ મી૦ બહમનજી એક નબીરા હતા. ૧૬૯૨ ના સીધીઓના મુંબઇપરના હુમલા વખ્તે તેમના વડવા દોરાબ પટેલે તેઓ સામે લડી ઇંગ્રેજ સરકારની સારી સેવા બજાવી હતી, તેમજ તેના વડા ભાઇ મી૦ કાવસજી પટેલ થાણા અને વસાઇ જિલ્લાના પટેલ હતા. કાવસજીએ ૧૭૭૬ માં ખેતવાડી બાજુએ એક મોટું તળાવ બંધાવ્યું હતું જે આજે પણ "કાવસજી પટેલનાં તળાવ" ને નામે ઓળખાય છે તેમજ કોટના "પટેલ સ્ટ્રીટ" ના મોહોલ્લાનું નામ તેમનાપરથી પડેલુ છે. એ મી૦ કાવસજી પટેલના દીકરા મી૦ રૂસ્તમજીએ થાણામાં ૧૮૨૯ માં એક આદરાન અને ૧૮૪૩ માં એક દોખ્મુ બંધાવ્યાં હતાં. પટેલ ખાનદાનના આ વડવાઓ અસલ સુરત બાજુનાં સોમાલી ગામથી ૧૬૪૦ માં મુંબઇ આવી વસ્યા હતા.

મી૦ બહમનજી પટેલે પોતાની કેળવણી સરકારી ફોર્ટ બ્રાન્ચ અને એલ્ફિન્સ્ટન હાઇ સ્કુલમાં લીધી હતી તેમજ ફારસી ભાષાનો અભ્યાસ મુલ્લાં ફીરોજ મદરેસામાં કીધો હતો. ૧૮૭૧ માં "જરતોસ્તી મોબેદોમાં તેમનાં ધર્મનું તાત્પર્ય સમજવાની ખામા" બાબેનો ફત્તેહમંદ રસાલો લખી તેઓએ મી૦ સોહરાબજી શાપુરજી બંગાળી તરફનું રૂ. ૫૦ નું ઇનામ મેળવ્યું હતું, જેનાં ચોપાનિયાં એજ શેઠને ખર્ચે પ્રગટ થયાં હતાં. એજ સાલમાં "અહેવાલે ફીરદોસી"ને નામે ફારસીપરથી તેઓએ શાયર ફીરદોસી તુસીનું નાનું જન્મ ચરિત્ર પ્રગટ કર્યું હતું. ૧૮૭૨ માં "ઇરાનની મુખ્તેસર તવારીખ" ની કેતાબ તેઓએ રચી પ્રગટ કરી હતી, જેની અનેક આવૃતિઓ છપાઇ છે અને તે પારસી કન્યાશાળાઓમાં શાળાપોથી તરીકે વપરાય છે. ૧૮૭૧ થી મી૦ બહમનજી પટેલે તેમનાં યાદગાર પુસ્તક "પારસી પ્રકાશની" નોંધ ભેગી કરવા માંડી હતી. ૧૮૮૭ માં "પારસી મર્તુક" નામે પુસ્તક પ્રગટ કરી તેમાં ઇંગ્રેજી રાજઅમલની શુરૂઆતથી તે ૧૮૬૦ સુધીનાં વખ્તના જાણીતા પારસીઓનાં મરણની છાપામાં કે બીજી તરફ આવેલી ઉપયોગી નોંધો આપી હતી. એમાં એવી પારસીઓને લગતી ૫૫૯ નોંધો છે, જેમાંની ૪૧૬ ગુજરાતી વર્તમાન પત્રોપરથી અને ૧૩૩ ઇંગ્રેજી વર્તમાનપત્રોપરથી ઉતારેલી છે. મુંબઇ ઇલાકાનું "ગેજેટિયર"નું પુસ્તક લખવામાં સિવિલિયન મર્હુમ સર જેમ્સ કેમ્બેલે એમની મદદ લીધી હતી અને મી૦ બહમનજીએ મર્હુમ મી૦ ખરશેદજી નસરવાનજી સિરવાઇ સાથે મળીને એ પુસ્તકોનાં નવમા વાલમનો થાણા અને ગુજરાતને લગતા પારસીઓનો વિભાગ લખ્યો હતો. ૧૮૯૭ માં "ધ્રુપનિરંગ"માં લેવાતાં નામીચાં નર નારીઓનાં નામની સમજ અને તવારીખ આપનારૂં એક પુસ્તક તેઓએ પ્રગટ કર્યું હતું જે માટે રાહનુમા સભા તરફનું એક ઇનામ મી૦ બહમનજી જીતી ગયા હતા. વળી "પારસી ધર્મસ્થલો" સંબંધી એક પુસ્તક તેઓએ સાલ ૧૯૦૬ માં બાહેર પાડયું હતું.

"જ્ઞાન પ્રસારક મંડળી," "રાહનુમા માજદયસ્નાન સભા" અને "એન્થ્રોપોલોજિકલ સોસાયટિ" મારફતે મી૦ બહમનજીએ ૧૮૭૩ થી આજ સુધીમાં ઘણા રસાલાઓ વાંચ્યા હતા અને વિષયો રજુ કીધા હતા. "પારસી આપઘાતો" બાબે દર સાલ તેઓ "એન્થ્રોપોલોજિકલ સોસાયટિ" મારફતે ઘણી જાણવાજોગ વિગતો જાહેરમાં મુકતા. હિંદુસ્તાનના પારસીઓની આગળી અને હાલની રાહરસમોથી તેઓ પુરતા વાકેફગાર હોવાથી

પારસીઓના ધર્મ અને સંસારને લગતા અનેક મુકદમાઓ વેળા તેઓ એક સ્વતંત્ર અગત્યના શાહેદ થઇ પડત. અને ઉદવાડાના મોબેદોના મુકદમા વેળા તેઓએ આપેલી જબાનીને હાઇ કોર્ટના વડા જજે વટિક પ્રસંશા આપી હતી. ૧૮૮૧ માં સંજાણ અને ગોદાવરા પંથકનાં બધાં ગામોમાં મી૦ બહમનજી ફરી આવ્યા હતા અને તેને લગતી જાણવા લાયક નોંધ ય. જ. ૧૨૫૧ નાં "જોરાસ્ત્રિયન કેલેન્ડર"માં તેઓએ લખીને છપાવી હતી.

પારસીઓને લગતાં અનેક જાહેરખાતાંઓ સાથે ખાનબહાદુર પટેલને ઘણો ઘાડો અને ઉપયોગી સંબંધ હતો. ૧૮૭૯ થી તેઓ મુલ્લાંફીરોઝ મદરેસાના સેક્રેટરી હતા. મેદાનમાંની કસરતશાળાના સેક્રેટરીનો ઓધ્ધો ૧૮૮૩ થી ૧૯૦૦ સુધી તેઓએ ભોગવ્યો હતો અને પછી તેના તેઓ ખજાનચી મુકરર થયા હતા. મર્હુમ "ખોરશેદજી ન. કામાજીની યાદગારીનાં ફંડ"ના ૧૮૮૫ થી તેઓ લાગત સેક્રેટરી રહયા હતા. ૧૮૮૯ની મ્યુનિસિપલ ચુંટણી વેળા કોટ "વાર્ડ"ના કર ભરનારાઓની કમિટીના સેક્રેટરીનો ઓધ્ધો તેમને આપવામાં આવ્યો હતો. "ઇરાન દેશના ગરીબ જરતોસ્તીઓની હાલત સુધારનારી મંડળી"ના સેક્રેટરીનો ઓધ્ધો માત્ર થોડા માસપર તેઓએ છોડયો હતો. "નસરવાનજી માણકજી પીટિટ યાદગારીનાં ફંડ"ના તેઓ એક સેક્રેટરી હતા. ૧૮૯૫ થી "મુલ્લાં ફીરોજ કેતાબખાના"ના સેક્રેટરીનો ઓધ્ધો તેઓએ ભોગવ્યો હતો. "ગરીબ જરતોસ્તીઓનાં રેહઠાણ ફંડ"ના તેઓ ૧૮૮૭ થી ખજાનચી હતા. ૧૮૮૯ માં તેમને કોટનાં ધર્મનાં દવાખાનાના ખજાનચી મુકરર કરવામાં આવ્યા હતા. "મુંબઇનાં જરતોસ્તીઓનાં મરણ વખ્તના અરસપરસનાં લાભનાં ફંડ"ની કારોબાર કમિટીના તેઓ પેહલેથી એક અધિકારી હતા અને છેલ્લાં પાંચ વર્ષ થયાં તેઓ તેના પ્રમુખ હતા. "નોશરવાનજી મનચેરજી કામાજીનાં ધર્મખાતાં"ની શાળાઓના તેઓ ઉપરી હતા, તેમજ "અંજુમને એલમાએ ફારસી"ની સ્થાપનાથી તેઓ તેના ખજાનચી નેમાયલા હતા. ઉપરાંત "જ. ન. પીટિટ ઇન્સ્ટીટયુટ," "રાહનુમા માજદયસ્નાન સભા" (૧૮૭૫) "જ્ઞાન પ્રસારક મંડળી" (૧૮૭૮), નવસારીની "સર કાવસજી જેહાંગીર મદ્રેસા" (૧૮૮૪) નવસારીની તાતા કન્યાશાળા (૧૮૮૬), "ન. મા. પીટિટ ચેરિટિ ફંડ" (૧૮૮૮), "એન્થરોપોલોજિકલ સોસાયટિ" (૧૮૯૩), ખેતવાડી જ. ન. પીટિટ કસરતશાળાના તેઓ એક અધિકારી હતા. વળી તેઓ બનાજી લીમજી દરેમેહેરને લગતા ગાહમ્બાર જશન ફંડના, થાણાની દરેમેહેર તથા અંજુમન ફંડના અને એલાવની દરેમેહેરેના એક ટ્રસ્ટી હતા.

"પારસી પ્રકાશ"ના બનાવનાર તરીકે ખાનબહાદુર પટેલની યાદ પારસી કોમમાં લાંબો વખ્ત સચવાઇ રહેશે. આ પુસ્તકને લગતી નોંધ તેઓએ ૧૮૭૧ માં ભેગી કરવા માંડી હતી અને ૧૮૭૮ માં તેનો પહેલો ભાગ પ્રગટ થયો હતો. ૧૮૮૮ સુધીમાં તેના અગિયાર ભાગો પુરા થયા. જેમાં ૧૮૬૦ સુધીની નોંધો આપવામાં આવી હતી. આનું પહેલું વાલમ તેઓએ ૧૮૮૯ માં પ્રગટ કીધું હતું. એ પછી બીજા વાલમનું કામ હાથ ધરવામાં આવ્યું અને તેનો પહેલો ભાગ ૧૮૯૧ માં પ્રગટ થયો હતો. હાલ સુધી તેના ૭ ભાગો પ્રગટ થયા છે જેમાં ૧૮૭૭ નાં સાલ સુધીની નોંધો આપવામાં આવી છે. કમનસીબે આ વાલમ પુરૂં કરવાને ખાનબહાદુર પટેલ હૈયાત રહી શકયા નથી.

મરકી વેળા ખા૦ બા૦ પટેલે સરકારની અને પારસી કોમની સારી સેવા બજાવી હતી. તેઓએ મોહોલ્લે મોહોલ્લે ફરી મરકીને લગતી સમજણ આપી પારસીઓને ગભરાટ વચ્ચે ધીરજ આપી હતી મરકીના અટકાવની રસીના તેઓ હિમાયતી હતા અને એ રસી તેઓએ પોતે મુકાવી હતી. ૧૮૮૪ માં સરકારે એમને સુલેહના એક અમલદાર નેમ્યા હતા. ૧૮૯૦ માં સુલેહના પારસી અમલદારોએ એમને "પારસી ચીફ મેત્રીમોનિયલ કોર્ટ"ના એક "ડેલિગેટ" ચુંટી કાઢયા હતા. ૧૯૦૦—૧ માં સુલેહના અમલદારોના પ્રતિનિધિ તરીકે તેઓ કોર્પોરેશનની સભામાં બિરાજ્યા હતા. એ સાલ પછી ખા૦ બા૦ પટેલપર સંસારી આફતો ઉપરાસાપરી આવી. તેમનો સારી આશા આપતો એક ભરજવાન દીકરો ૨૬ વર્ષની ઉમરે ૧૯૦૧ માં મરણ પામ્યો. થોડાજ વખ્તમાં તેમના જવાન એકપુરા ભાઇ મી૦ અરદેશર પટેલનું મરણ નિપજયું હતું. આ વખ્તથી તેમની તબિયત લથડતી ચાલી છતાં હિમત રાખી શેવટ સુધી તેઓએ પોતાની કોમોપયોગી સેવાઓ બજાવી હતી. પારસી કોમની તેઓએ બજાવેલી સેવાની કદરદાનીમાં તેમની ઘટતી યાદગારી જાળવવાને તેમની હૈયાતીમાંજ રૂ. ૧૦ હજાર ઉપરનું ફંડ ભેગું થયું છે, જેની ઘટતી વ્યવસ્થા કરી રાખેલી છે. ખા૦ બા૦ પટેલ પોતાની પાછલ એક વિધવા અને ચાર દીકરીઓનું કુટુંબ છોડી ગયા છે. ગયા ગુરૂવારે તેમની પાયદસ્ત કાઢતી વખ્તે પારસીઓની એક મોટી સંખ્યા તેમનાં મકાનપર ભેગી થઇ હતી.

[*Kaiser-i-Hind, Dated*, 13*th September* 1908.]

The late Mr. Gostling and Mr. Bomanji Patel.

Two good citizens of Bombay, Mr. David Gostling and Mr. Bomanji Byramji Patel, have gone to their last resting place. Both were "institutions" in Bombay though the former was widely known among all the great communities by reason of his broad and catholic sympathy and cosmopolitan views on men and things in general. ... ...

As to Mr. Patel he was well known in his own community as a Parsi of orthodox belief, old fashioned, warm-hearted, ever unobtrusively doing good work of charity, and proud of the race to which he belonged, and prouder still of having rendered it such service as his industry and ability commanded. His life work was unique. He collected and compiled what may be truly called the "dry bones" of Parsi annals ever since the community came under the beneficent influence of the British raj to which he was sincerely but *unostentatiousiy* loyal. Those dry bones are indeed most valuable and the Parsi community now only awaits a writer, with correct historic instincts and literary grace, to clothe them with flesh and blood, so as to make his history a standard one of the Parsis. There can be no two opinions that Mr. Patel's *Parsi Prakash* is a monumental work in Gujarati and will be cherished by generations to come. Peace be to his soul!

[કયસરે હિંદ, રવિવાર તા૦ ૧૩ મી સપટેમ્બર ૧૯૦૮.]

ખાનબહાદુર બહમનજી બેહેરામજી પટેલનું અકાળ મૃત્યુ.

THE LATE KHAN BAHADUR BOMANJI B. PATEL, J. P.

પારસીઓને પ્રકાશમાં લાવનાર તારો અસ્ત પામ્યો છે. તેમના વિસરાયલા નેયાગાનોની કીર્તિ ઉપર રોશની નાખનાર, તેમના વખતના હમદીનોની કારકિર્દીને અજવાળામાં લાવનાર અડંગ અભ્યાસી ગુમ થયો છે. પ્રસિદ્ધ "પારસી પ્રકાશ" નો મહેનતુ, સાદો, એકમાર્ગી ભલો લખનાર આ ફાની જેહાન છોડી ગયો છે. પારસીઓમાં અચ્છી રીતે પળોટાયલા તેમની કીર્તિના ગાનાર ઉમંગી સાદા ખવાસના ખા. બા. બહમનજી બેહેરામજી પટેલનાં મરણથી એ કોમને એક એવી ખોટ ગઇ છે કે જે ઘણાં વરસો વેર પુરાવી મુશકેલ છે. ખા. બા. બહમનજી પટેલ બીજા ગાથા ગહમબારને દિને આ જેહાન ઉપરથી વાસો ઉઠાવી ગયા છે. ઉભાં વરસની તવારીખ જે દિન સુધી તેવણ રજુ કરતા તેજ દિન તેમની આ ધર્તી ઉપરની જીંદગીનો છેલ્લો દિવસ નિકળ્યો છે. આજે તેમના હાથે લખાયલી પોતાની કોમની આખાં વરસની કારકિર્દીનો સરવાલો અત્રેનાં પત્રોમાં રજુ થવો જાઇતો હતો. પણ અફસોસ કે તેજ પત્રોની કટારોમાં તેમનાં મોતની ખબર લેવાઇ છે, અને અમને પણ તેજ સંતાપકારક ખબર લેતાં અતિશય દુઃખ ઉપજે છે. જેણે સેંકડો બલ્કે હજારો જરથોસ્તી કુટુંબોને પોતાની નોધનાં બળથી વિખ્યાતી આપી હતી, જેણે સેંકડો જાણીતા જરથોસ્તીઓનાં મરણ વેળા તેમની કારકિર્દી છપાવી હતી તેને પણ મોતે છોડયા નથી, અને આજે તેમનીજ વારી આવવાથી અમને તેમની ઉપયોગી જીંદગીની અત્રે સેજસાજ નોંધ લેવાની ફરજ પડી છે જે શોકાતુર દિલે લઇએ છિએ. ખા. બા. પટેલની અગાઉ આપણી કોમના લોકોની ઝળકતી કારકિર્દીની નોંધ કોઇએ લીધી ન હતી. તે મહા મેહનતનું કામ આ સાદા દેખાવના અને સાદી જીંદગી ગુજારનાર મળતાવડા સ્વભાવના પારસી બચ્ચાએ પુર જોશ ઉલટ અને ઉમંગથી ઉપાડી લઇ પોતાની કોમના ઉપયોગી નરોની યાદગારી સદાની જાળવી રાખી છે. તે ઉપરાંત કોમની દરેક સંસારીક, રાજદારી, કેળવણી, સાહાસ, સખાવત, પરોપકાર, વિગેરેને લગતી તરેહવાર ઉપયોગી નોંધ તેવણ દરરોજ કરતા રહી તેનો સામટો સરવાળો રજુ કરતા હતા.

બહમનજી પટેલને પારસી કોમ માટે જબરી દાઝ હતી અને એ કોમનીજ કીર્તિના ગુણ ગાવા પાછળ એજ કોમના એક ઉપયોગી નોંધ લેનાર તરીકે તેવણે નામના મેળવી છે. "પારસી પ્રકાશ" સાથ પારસી કોમનું તેમજ તેના કર્તાનું નામ હમેશ જોડાઇ રહેશે. આ કીંમતી નોંધોથી પારસી કોમની તેવણે જે અમુલ્ય સેવાએ બજાવી છે તેની પિછાનમાં તેમની જીંદગીમાંજ તેમની યાદગારી જાળવવા માટેનું ફંડ સ્થાપવામાં આવયું હતું. તે મધે રૂ. ૧૦ હજારથી વધુ રકમ ભરાઇ હતી અને તે ફંડ અમો ભુલતા નહિ હોઇએ તો હજી ખુલ્લું છે. એ ફંડ મધે તેમનાં હાલનાં અકાળ મરણથી વધારો થશે એવી ઉમેદ ચાહીયે છિએ અને મરનારની જીંદગીની નેમોને અનુસરતાં કામ પાછળ તે ફંડનો સદ ઉપયોગ થાય એવું ઇચ્છીએ છિએ. સને ૧૮૭૮ નાં સાલમાં આજથી ત્રીસ વરસ ઉપર ખા. બા. બહમનજી પટેલે તેમનાં યાદગાર "પારસી પ્રકાશ" પુસ્તકનો પહેલો ભાગ પ્રગટ કીધો હતો. આ પ્રસિધ પુસ્તક લખવાનું કામ તેવણે સાત વરસ અગાઉ શરૂ કીધું હતું અને તેવણનાં મરણની છેલ્લી ઘડીએ પણ તે ખતમ થયું ન હતું. તેવણનું પહેલું દફતર જે ૧૧ ભાગમાં રચાયું હતું તે ૧૮૮૮ માં પુરૂં થયું હતું અને તે મધે પારસીઓ ઇરાનથી હિંદુસ્તાન આવ્યા ત્યારથી તે ૧૨૬૦ સુધીમાં તેમને લગતા સર્વ અગત્યના બનાવોની વરસવાર નોંધ લેવામાં આવી હતી. એ રીતે સતર વરસ મેહનત લઇ તેવણે પોતાના ન્યાગાનોની પાદશાહત પડી ભાંગી ત્યારથી હમદીનોએ કીધેલાં કામોની નોંધો મેલવી તેનું દલદાર દફતર રચ્યું હતું અને તેથી ઘણાક વીસરાયલા જરથોસ્તીઓની કીર્તિ રોશની જોવા પામી હતી. "પારસી પ્રકાશ" પાછળજ તેવણે પોતાની જવાનીનો મોટો ભાગ ઘસી નાખ્યો હતો. એ પુસ્તક રચવા માટે તેવણને ગામેગામ ફરવું પડયું હતું અને ત્યાં જઇ પુરાણા લેખો, તખ્તીઓ તથા બીજી શાહાદતો મેલવી તે ઉકલાવી તેના આધારે પોતાના ન્યાગાનોની તવારીખ ઉભી કીધી હતી. પારસીઓની તવારીખ માટેનો જબરો ખોરાક આ દલદાર પુસ્તકોમાં જળવાઇ રહયો છે. તેવણનું બીજું દફ્તર ૬ ભાગમાં પ્રગટ થયું છે જે મધેની નોધ ૧૮૭૫ નાં સાલ સુધી આવી પોહોંચી છે. આ બીજું દફતર તેવણ બાહેર પાડવાની અણીપર હતા તેટલાં મોતનો દુત આ અઠંગ અભ્યાસીને ઉઠાવી ગયો છે. એ ઉપરાંત અનેક પારસી જાહેર ખાતાંઓના અધિકારી તરીકે પોતાના કીમતી વખતના ભોગે તેવણે સારી સેવા બજાવી હતી. તેવણે મરકી વેળા પણ એક વોલનતીયર તરીકે જાહેર પ્રજાની અચ્છી સેવા બજાવી હતી અને જે. પી. તરીકે હમેશ હમદીનોને બહુ સારી રીતે ઉપયોગી થઇ પડયા હતા. તેવણ અને તેમના નાના ભાઇ મરહુમ શેઠ અરદેશર બેહરામજી પટેલ જેવા થોડાજ જરથોસ્તીઓ હશે કે જેમને પોતાની કોમમાં એઓના જેટલી બોહોલી ઓલખ હોય.

ખા૦ બા૦ બહમનજી પટેલના વિચાર તેમનાં મધ્યમપણાંને માટે જાણીતા હતા. તે જેમ એકદમ હદ બહાર આગળ વધ્યા નહિ હતા તેમ તે એકદમ પછાત પડેલા પણ ન હતા. તેવણ જરથોસ્તી કોમનું અખંડપણું, જરથોસ્તી કોમની મગરૂરી, જરથોસ્તી કોમની કીર્તિ હમેશ વધતી જતી જોવાને ચાહતા હતા અને પોતાના પાક મજહબ તરફ તેવણનું દિલ હમેશ—અને કેટલીક વેળા ઝનુનની હદ સુધી—ઉસ્તવાર હતું. તેવણ પોતાના અસલ ન્યાગાનો તથા બાપદાદાઓની તવારીખ માટે જેમ મગરૂર હતા તેમ કોમની હાલની તવારીખ જેમ બને તેમ જેબવંતિ નિવડે તે જોવાને આતુર હતા. એવા એક પારસી બચ્ચા માટે કોમે ખરી રીતે મગરૂર થવા જોગ હતું. તેવણ કોમ માટે મગરૂર હતા અને કોમે તેમના માટે મગરૂર થવાનું કાંઇ થોડું કારણ ન હતું. તેવણ વખતના ફેરફાર સાથ પોતાના સંસારિક વિચારોમાં જરૂરનો સુધારો કરતા રહયા હતા. તેવણ અત્રેની જરથોસ્તીઓના લાભની અનેક મંડળીઓ સાથે જોડાયા હતા અને તેમાં ઉલટભર્યો ભાગ લેતા અને બને ત્યાં સુધી એ મંડળીઓમાં કારોબારી તરીકે પોતાની હાજરી આપવાને ખંત ધરાવતા હતા. તેવણ જે જે મંડળીઓમાં સેક્રેટરી હતા ત્યાંનો કારોબાર બહુજ નિયમસર ચલાવતા અને તેના રિપોર્ટો વેળાસર રજુ કરતા હતા. તેમની મુખ્ય ખુબી તેમની સાદાઇમાં સમાયલી હતી. તેવણ પારસી કોમના જેટલા શખ્સોને ઓળખતા તેટલા થોડાજ ઓળખતા હશે. તેમનાં કુટુંબની અને તેમની પહેડીની વિગતો તેમને નખે હતી. જો કે કુદરતી તેવણની યાદદાસ્ત ઘણી ઉંચા પ્રકારની નહતી તોપણ તેવણે ઉદયોગીપણે નિયમિત રીતે કામ રાખી તેને ઘણે દરજજે ખીલવી હતી, અને તેથી તેવણ પોતાની કોમનાં ઇતિહાસિક કામ પાછળ ઘણા ચોકસાઇથી રોકાતા. તેવણને કોમની તવારીખ જાળવી રાખવાનો અતિશય શોખ હતો અને તેથીજ તેવણે એ કામ ભારે ઉલટ સાથ ઉપાડી ફતેહમંદીથી પાર ઉતાર્યું હતું. જે જમાનામાં તેવણ જન્મી હૈયાતી ભોગવતા હતા તે પારસી કોમની કીર્તિ અને આબાદીની સજીવનતાનો જમાનો હતો. તે જમાનાને માટે એક તવારીખ માટેની નોંધો ભેગી કરવાની ઘણી જરૂર હતી અને કુદરતે ખા૦ બા૦ બહમનજી પટેલ જેવા લાયક શખ્સને હાથે કોમને તે પુરી પાડી હતી. તેમના એક પુરા બેટાનાં અકાલ મરણથી તેમને ભારે ખોટ ગઇ હતી અને ત્યારથી તેમની દેહ લઠડી હતી. તે છતાં તેવણે જાહેર મંડળીઓમાં ભાગ લેવાને ચાલુ રાખ્યું હતું અને જીંદગીના સેવટના દિવસ સુધી પારસી કોમની ઇતિહાસીક નોંધ લેવાનું કામ તેવણે છોડયું નહિ હતું. આવા એક અઠંગ અભ્યાસી અને હમદીનોપર જાન ફેશાન કરનાર સાદા લાયક જરથોસ્તીનાં મરણથી કોમને કાંઇ જેવી તેવી ખોટ ગઇ નથી.

[જામે જમશેદ, મંગળવાર, તા૦ ૧૫ મી સપટેમબર ૧૯૦૮.]

મરહુમ ખા૦ બા૦ બહમનજી પટેલ.

થાણાની જરથોસ્તી અંજુમને બતાવેલો ખેદ.

થાણાથી એક ખબરપત્રી લખે છે કે મોટી દલગીરી સાથ જણાવવું પડે છે કે "પારસી પ્રકાશ"ના જાણીતા મરહુમ શેઠ બહમનજી બેહેરામજી પટેલની ચાર દીનની ધરમક્રીયા તથા ઉઠમણું અમારા થાણા ગામમાં બેહેસતનશીન શેઠ રૂસતમજી કાવસજી પટેલની દરેહમેહરમાં કરવામાં આવયું હતું. ઉઠમણાની ક્રીયામાં મરહુમનાં માનને ખાતર સરવે આગેવાન ગ્રહસથોએ ભાગ લીધો હતો. ઉઠમણાની ધુપસારણાની ક્રીયા પુરી થવા બાદ અમારા ત્રસ્ટી શેઠ કાવસજી બેહેરામજી દીવેચા બોલ્યા કે, દસતુરજી સાહેબ તથા અનજુમનના સાહેબો અમો શ્રી થાણાની જરથોસ્તી અંજુમનના ફંડના ત્રસટીઓ આ વેળાએ સમસત અંજુમનને મોટી દલગીરી સાથે જાહેર કરયે છીયે કે આપણી થાણાની જરથોસતી અંનજુમનના ફંડના એક ત્રસટી તથા પ્રમુખ ખા૦ બા૦ બહમનજી બેહેરામજી પટેલના રોજ ગાથા ૨ જો શેહેનશાહી સને ૧૨૭૭ યઝદેજરદી તા૦ ૯ મી સપટેંમબર સને ૧૯૦૮ ઈંગ્રેજી ને વાર બુધને દીને નીપજેલાં મરણથી અત્રેની અંજુમનને એક મોટો અને પાછો નહી વળી શકે એવો ટોટો ગયો છે. એ મરહુમ ગ્રહસથ તા૦ ૧૦ મી મે સને ૧૮૮૬ થી તે પોતાનાં મરણની છેલ્લી ઘડી સુધી ૨૨ વરસો વેર અંજુમનના ફંડના એક ત્રસટી તથા તા૦ ૪ થી અકટોબર ૧૯૦૨ ને દીનેથી પોતાના મરહુમ પીતાજીના ગુજરવા બાદ પ્રમુખ હતા. મરનાર તે ઓધો તેમજ અત્રેના જરથોસતીઓને લગતાં દરેક કામો ઘણીજ દીલસોજી—ઉલટ અને ખંતથી બજાવતા હતા. અનજુમનનાં ફંડનો વહીવટ બાહોશીથી ચલાવયા ઉપરાંત પોતાનાં વડીલોનાં ધરમનાં મકાનોની દેખરેખ તથા આ અંનજુમનને લગતાં દરેક નાનાં મોટાં કામો એ સાહેબ દુર બેઠા બેઠા યા વારે ઘડીએ આપણા ગામમાં આવીને પણ કરતા હતા. એવા લાયકીવાળા, કારસાજ, દીનદાર, અને અશો ત્રસટી તથા પ્રમુખનાં મરણથી ત્રસટીઓએ તેમજ આ આખી અંજુમને પોતાનો કીમતી સલાહકાર તથા અનુભવી અકાબર ખોયો છે. એ મરહુમ શેઠની વગર સ્વારથી મેહેનતના બદલામાં આએ નાની તથા ગરીબ અનજુમન કશુંએ કરી શકતી નથી. તોપણ એવણ સાહેબનાં નામની યાદગારી તરીકે એક નોંધ શ્રી થાણાની જરથોસતી અંજુમનના દફતરમાં રાખવાનો ઠરાવ કરીયે છીએ.

બાદ એરવદ ફરામરોજ ખોરશેદજી પંથકી વધુ બોલ્યા કે, મરહુમ શેઠ બહમનજી પટેલના વડવા બેહેસતનશીન શેઠ કાવસજી રૂસતમજી પટેલ તથા તેમના નાના ભાઇ શેઠ દોરાબજીએ સાથે મળીને આપણાં થાણાં ગામમાં પારસીઓને લાવીને પેહેલ વહેલા વસાવયા હતા, તથા પારસી કોમને માટે દોખમું, દરેહમેહેર, વીગેરે ધરમનાં મકાનો બંધાવી આપયાં હતા. તેથી મરહુમ શેઠ બહમનજી પટેલના વડવાઓથી થાણા ગામની જરથોસતી અંજુમન ઉપર ઉપકારો તથા મેહેરબાનીઓ થતી આવી છે. હું મારા અથોરનાન ભાઇઓને નમરતા પુર્વક અરજ કરૂં છું કે મરહુમ શેઠ બહમનજી પટેલ સાહેબનું નામ આપણા અશો નીઆગાનોની નામગરનની ટીપમાં ઉમેરવું તેમજ દરેક જાહેર ભણતર તથા ક્રીયા કામોમાં તે લેવું. એ સુચનાને એરવદ બેહેરામજી જમશેદજીના વધુ ટેકા સાથ બહાલ રાખવામાં આવી હતી. બાદ મીજલસ વીખરાઇ ગઇ હતી.

[જામે જમશેદ, બુધવાર, તા૦ ૧૬ મી સપટેમબર ૧૯૦૮.]

મરહુમ ખાનબહાદુર બહમનજી પટેલની "છેલ્લી સલામ."

હીંદના પારસીઓને લગતી નોંધો.

પંચાયતના ત્રસ્ટી સાહેબોને સવાધીન કરવાનું ફરમાન.

'પારસી પ્રકાશ'ના કરતા મરહુમ ખાનબહાદુર બહમનજી બેહરામજી પટેલ જે. પી. ના ઉઠમણાની ક્રીયા કોટની દાદીશેઠની દરેહમેહેરમાં કરવામાં આવી હતી તે વખતે નીચલો અંજુમન પત્ર મીજલસ સમક્ષ વંચાયો હતોઃ—

અંજુમન પત્ર.

શ્રી દાદાર હોરમજદની મદદ.

નોંધો પંચાયતને અરપણ.—

"ખાનબહાદુર બહમનજી બેહરામજી પટેલ રોજ ગાહા ૨ જો સને ૧૨૭૭ યઝદેજરદી, તા૰ ૯ મી સપટેમબર સને ૧૯૦૮ ઇસવી ને વાર બુધને દીને ૫૯ વરસની ઉમરે બેહસતનશીન થયા તેવણે પોતાના વસીયતનામામાં ફરમાવયા મુજબ હીંદુસતાનના પારસીઓને લગતી નોંધો એકઠી કરવાના સંબંધમાં તેવણે જે જે નોંધો દસતાવેજો, ધરમખાતાંઓના હીસાબો, ચોપાનીઆં, વગેરેનો સંગ્રહ એકઠો કીધો છે તે મુંબઇની પારસી પંચાયતનાં ફંડના ત્રસટી સાહેબોને સવાધીન કરવામાં આવશે, એવી શરતથી કે તે સંગ્રહ પંચાયતને લગતાં દફતરખાનામાં તે ઉપર બેહેસતનશીન ખા૰ બા૰ બહમનજીનાં નામનો લેખ લખી સદા સાચવી રાખવો અને ત્રસટી સાહેબોને દરૂસત દીસે તેમ હરકોઇબી જરથોસતીને સગવડ પ્રમાણે તે જોવા તથા તેમાંથી નકલ કરી લેવાને ખુલ્લો મુકવો."

તેની જાળવણીનું નીભાવ ફંડ—

"બીજું—એ સંગ્રહની સાથે બેહેસતનશીન ખા૰ બા૰ બહમનજી બેહરામજી પટેલની પુંજીમાંથી તેમનાં વસીયત મુજબ રૂ. ૫૦૦ ની સરકારી નોટ ૧ ટકા ૩ાા ના વયાજની મુંબઇની પારસી પંચાયતના ફંડના ત્રસટી સાહેબોના સવાધીનમાં આપવામાં આવશે, એવી શરતથી કે પંચાતનાં દફતરમાં તે નોટ બેહસતનશીન ખાનબહાદુર બહમનજીનાં નામથી જનરલ ફંડ ખાતે સદા અનામત જમે રાખવી, અને તેનું દર સાલ જે વયાજ ઉપજે તે પંચાયતને લગતાં જનરલ ફંડ ખાતે લઇ જવું, અને ઉપલા સંગ્રહને સાફસુફ તથા "ગુડ આરડર"માં રાખવાનો જે ખરચ બેશે તે જનરલ ફંડ મધેથી કરવો."

"છેલ્લી સલામ"—

"ત્રીજું, ખાનબહાદુર બહમનજી બેહરામજી પટેલે પોતાનાં વસીયતનામાની છેલ્લી કલમમાં લખયું છે કે—"મારો નર વારસ હઇયાત ન હોવાથી હું મારી ધણીઆણી તથા બેટીઓને ફરમાવું છું કે મારી લાશને દોખમે લઇ જતી વખતે જેઓ તેની પુઠે ચાલે તથા મારે બારણે અને ઉઠમણે આવે તેઓને મારી સલામ પહોંચાડજો," તે મુજબ તેમનાં વીધવા તથા બેટીઓ તે સરવેને માન સાથે તેવણની સલામ પહોંચાડે છે."

મુંબઇ રોજ ગાથા ૪ થો શેહેનશાહી સને ૧૨૭૭ યઝદેજરદી તા૰ ૧૧ મી સપટેમબર સને ૧૯૦૮ ઇસવી ને વાર સુકર.

લા૦ રતનબાઇ તે મરહુમ બહમનજી બેહરામજી પટેલનાં વીધવા તથા વકીલાતન.

[જામે જમશેદ, તા૰ ૧૭ મી સપટેમબર ૧૯૦૮.]

શ્રીમાન બેહેશત તને ઓ વફાદાર દોસ્ત.

ખાનબહાદુર બહમનજી બેહેરામજી પટેલનાં ઉઠમણાની મીજલસમાં વંચાયલો અંજુમન પત્ર જેટલો અપુર્વ છે તેટલોજ પારસી કોમના એ ખરા શુભેચ્છક દોસ્તની વાહલી યાદ તેમજ આભારનો ઉભરો આપણા દીલમાં તાજો કરે છે અને તે હરૂદયમાં તાજોજ રાખશે. આ મરહુમ શેઠીયાએ લગભગ પા સદીની પોતાની જેહેમતભરી મહેનત દરમયાન એકઠો કરેલો ખજાનો પારસી પંચાયતના ત્રસ્ટી સાહેબોને સ્વાધીન કર્યો છે; તે કોમના કોઇપણ આદમીને તપાસવા માટે ખુલ્લો રાખવાને ફરમાવ્યું છે, અને તેને સફાઇદાર તેમજ 'ગુડ ઓરડર'માં રાખવા માટે એક નાનકડું નીભાવ ફંડ પોતાની ગીરોથી ઉભું કરી ત્રસ્ટી સાહેબોને સ્વાધીન કરયું છે. શેઠ બહમનજી પટેલે પોતાની પ્રીય કોમને એક એવો કીમતી વારસો બક્ષયો છે કે જેનો સંભાળથી સદુપયોગ કરવામાં આવશે તો અનેક ગ્રંથકારો, તવારીખના અભયાસીઓ તથા તવારીખના કટકા બુકલાનો ઉપયોગ કરનારાઓને અમુલ્ય ખોરાક પુરો પાડશે અને હવે પછી કદાચ કોઇ બીજા 'બહમનજી પટેલ' મરહુમનું કામ ઉપાડીને ચાલુ રાખવા ચાહશે તો તેવણ આગલી પારસી તવારીખ ઉપર વધુ અજવાળુ નાંખી શકશે. આ બક્ષેશ જોતાં મરહુમ ખા૰ બા૰ બહમનજી પટેલને પારસી કોમના એક ખરા વફાદાર દોસતની ઉપમા આપતાં અમો અતીશયોકતી કરતા નથી. તેવણે પોતાની હઇયાતી દરમયાન કોમી કામોને પોતાને હઇડે બાંધયાં હતાં અને આ ખાકી દુનીયા છોડી જતી વખતે પણ કીંમતી

કોમોપયોગી કામ કરીનેજ વીદાય થયા છે. પણ તે ઉપરાંત મરહુમ શેઠ બહમનજી પોતાના ખેરખાહો અને દોસ્તોને વીસર્યા નથી. પોતાના વસીયતની છેલ્લી કલમમાં પોતાની પાયદસ્તે ગયલા તથા ઓટલે ઉઠમણા વખતે હાજર થનારા સઘળાઓને "છેલ્લી સલામ" પહોંચાડવાને પોતાના વારસોને ફરમાવ્યું છે, જે ફરજ તેઓએ વફાદારીથી અદા કરી છે. આ ખ્યાલ તદન 'ઓરીજીનલ' છે, અને તે મરહુમ ગ્રહસ્થની 'ઓરીજીનેલીટી'ને છાજતોજ છે. મરહુમની પાયદસતે તેમજ ઉઠમણાની ક્રીયા વખતે હાજર રહેલી મોટી મીજલસે મરહુમની લોકપ્રીયતાનો અચ્છો પુરાવો આપ્યો છે, અને મરહુમની છેલ્લી સલામના જવાબમાં તેવણના અસંખ્ય મીત્રો અંતઃકરણ પુરવક દુવા ગુજારે છે કે "ગ્રોથમાન બેહેશત તને ઓ વફાદાર દોસ્ત."

[જામે જમશેદ, બરેસપતવાર, તા૦ ૧૭ મી સપટેમબર ૧૯૦૮.]

વારસામાં મળેલો ખજાનો. તેનું શું કરશો?

હાથે લખાયલાં કાગજ્યાંઓ ગમે તેટલાં જાળવવા છતાં ધુળ, કીડા, અને વખતના સખત હાથ હેઠળ હળવે હળવે તારાજ તો થવાનાજ. આજે નહી તો પાંચ પચીસ વર્ષે તે મીટીમાં મળી જશે, તેના બાકી રહેલા ટુકડા ઉપયોગમાં નહી આવે તેવી હાલતમાં રહી જશે, તેના બકોરાં, છીદરો અને ખવાઇ ગયલી કીનારીઓ અને છેડાઓથી બાકી રહેલો ભાગ ભાગી તુટી નોંધ પણ પુરી પાડી શકશે નહી. પણ તે હાથે લખાયલાં કાગજ્યાંઓ અનેક નકલમાં, છાપાના ઉત્તમ હુનરની બરકતે વધુ સંગીન રીતે જાળવી શકાશે, આવરૂતી પછી આવરૂતી ઉતારી શકાશે; હાથના લખાયલાં કાગળો એકજ જગાએ રહેવાથી કોઇબી નાની મોટી કુદરતી હોનારતથી તારાજ નાબુદ થવાની ધાસતી રહેશે ત્યારે તેની છપાયલી, સેંકડો જગાએ વહેંચાયલી પંથરાયલી નકલો એકી વખતે તારાજ થવાનો ભય રહેવાનો નથી. હાથે લખાયલાં કાગળો એકજ તરફ રહેવાથી તેનો લાભ મોટાં પ્રમાણમાં કુદરતી રીતે લઇ શકાયજ નહી જયારે તેની છપાયલી સેંકડો નકલોનો લાભ કોઇબી માણસ, કોઇબી જગાએ, શેહેરમાં અથવા પરગામમાં મનમાનતી રીતે લઇ શકશે. મરહુમ ખાનબહાદુર બહમનજી પટેલે પોતાની પારસી કોમને એક નાનકડા ખજાનાનો વારસો આપ્યો છે. પોતાની અથાગ મેહેનત, ખંત અને ઉલટથી જે બહુજ કીમતી નોંધો તેવણે એકઠી કીધી છે, લખી છે, ચુંટી કહાડી છે અને જાળવી રાખી છે તે તેવણે પારસી કોમને ભેટ આપી છે, જે નોંધો માહેલી ઘણીક એવીબી હશે કે જેની જોડી મળવાની નથી. જેની નકલ જડવાની નથી. ત્યારે આવી કીમતી, પારસી કોમને મગરૂર બનાવનારી, પારસી તવારીખ રચવાને માટે સર્વથી મોટી અને કીમતી મદદ આપનારી નોંધો હાથે લખાયલાં કાગજ્યાંઓમાં પડી રહે તેના કરતાં તે છપાઇને પુસ્તકરૂપે જળવાય તથા તેની નકલો આખી પારસી કોમને મળવાની તક અપાય એ બેશક વધારે પસંદ કરવાજોગ થઇ પડશે અને ખાત્રીથી માની શકાય છે કે મરહુમનાં કુટુંબને પણ તે મનપસંદ થઇ પડવા સાથે મરહુમની ખરી નેમ તેમ કરવાથી પાર પડશે.

આ ખજાનો પારસી કોમને મળ્યો છે—હવે તેનું શું કરવું! જે પારસીઓને, મોટાં નાનાં કુટુંબોને મરહુમ ખાનબહાદુર બમનજી પટેલની મહેનતથી સંતોષ લેવાનું કારણ મળ્યું છે, મરનાર મહાન પારસી શેઠયાઓ, જાણીતા આસામીઓ, વેપારીઓ, તબીબો, વકીલો, વગેરેના વારસોને પોતાના પીતા, બપાવા, વગેરે ખેશીઓની તવારીખ 'બ૦ બે૦ પ૦' ની સહી સાથે વાંચવાનું મળયું છે, તેઓએ તેમજ આખી પારસી કોમે આ કામમાં ઉલટ પકડવી જોઇયે. આ સઘળા દસ્તાવેજો છપાવીને તેનો સંગ્રહ એક પુસ્તક રૂપે કરવામાં આવશે તો મરહુમની સેવાથી જેઓને લાભ અને સંતોષ મળયો છે તેઓએ તે સેવાનો બદલો વાળી આપેલો ગણાશે. આ દસ્તાવેજો બહુ મોટા જથામાં છે એ વાત ખરી, તેના દલદાર અનેક પુસ્તકો બનાવી શકાશે એ પણ ખરૂં. પણ તે પુસ્તકોની સીરીઝ પારસી કોમને મગરૂર બનાવનારી નીવડશે એમાં કશો શક નથી. જેમ મરહુમની હઇયાતી વેળા મરહુમની સેવાની પીછાનમાં એક યાદગારી ફંડ ઉભું કરવામાં આવેયું હતું તેમ મરહુમના આ દસતાવેજો છપાવવા અને ગ્રંથરૂપે તે જાળવવા માટે જરૂર પડે તો એક ફંડ સેહેલાઇથી ઉભું કરી શકાશે અને જેઓએ મરહુમની હઇયાતી દરમ્યાન મરહુમની શ્રમ અને સેવા માટે નાણાં ભરી આપ્યાં છે તેઓ મરહુમની યાદમાં વધુ મદદ આપવાને આનાકાની કરશે નહી એમ પણ માની શકાય છે. આ મોટા જથાના દસ્તાવેજો મધેથી સરવેથી અગતના, હાલની અને હવે પછીની ઓલાદને ઉપયોગી થઇ પડે તેવા દસ્તાવેજો ચુંટી કહાડી તેનો ગ્રંથરૂપે સંગ્રહ કરવાનું કામ એક નાની કમીટી મારફતે આસાનીથી બજાવી શકાશે અને તેમ કરવાથી મરહુમની યાદ ખરેખરી રીતે જેમ જાળવી શકાશે તેમ મરહુમની સેવાની પુરેપુરી કદર પણ બુજેલી કહેવાશે.

[*Jame-Jamshed* ***Friday, 18th September 1908.***]

PLAIN SPEAKING.

The Late Mr. Patel.

The death of Mr. Bomanjee Patel continues to be mourned for among the Bombay and mofussil Parsees. He certainly deserved to be thus lamented. There was a no warmer hearted friend or greater well-wisher of the community than he. Service in the cause of his co-religionists he deemed to be a duty, and he spent himself ungrudgingly, to the last, in that service. Men of his type are but few—too few; and the loss of one like him is bound to be felt as a misfortune on all hands. Considering his ceaseless, many-sided activities, and the beneficent nature of those activities,little wonder everybody feels as if he has lost a friend.—

[**જામે જમશેદ,** બુધવાર, તા૦ ૨૩ મી સપટેમબર ૧૯૦૮.]

ગયો પરલોક !

પારસી તવારીખનવેશ ખા૰ બા૦ બહમનજી બેહરામજી પટેલની પવીત્ર યાદમાં !

એક ખાકી પેગામ.

'જામે જમશેદ' માટે ખાસ રચનાર, મરહુમનો એક દીલસોજ પણ દુઃખી દોસત,

દા. એ. તારાપોરવાળા.

[બયત]

પહોંચતો હોય મિનોઇમાં ખાકી પેગામ,
તો પુગજો તે પ્યારાને સો સો સલામ !
ને ગમખાર તે મોતની આ ગમગીન સતર—
પર ખેંચાજો મિનોઇ મુજ દોસ્તની નજર !

[મીસરા]

સ્નેહની સાંકળ હતી તે તો હવે તુટી ગઇ !
દિલ-લગી કૈં વર્ષની, તે તો હવે છૂટી ગઇ !
કાચની પ્યાલી હતી, અફસોસ ! તે ફુટી ગઇ !
તું પમરતાં પુષ્પ પ્યારાને અજલ ચૂંટી ગઇ !
હાય ! હીરો કોમનો જુલ્મી કજા લૂટી ગઇ !
તું ગયો તે સાથ તુજ અકસીર તે બૂટી ગઇ !
બાગમાં બુલબુલ હતું તે તો અજલ ઝૂંટી ગઇ !
શું ધરે **દિલ-જાન** ધીરજ તો બધી ખૂટી ગઇ !

૨૨

[દોહરા]

અરે અજલ ! તું એટલી, કેમ બની ગઈ ક્રૂર !
જાલિમ જમ ! કયાં લઈ ગયો, દોસ્ત અમારો દુર !
કૈં પાપી છે ઘાં પડયા, જડયા ન તેમાં કોઈ !
જુલમગાર તેં તો અરે ઝવેર ઝુટયું જોઈ ?
કરજ ફરજનું ફેડવા, કલમ ! ન કર કલ્પાંત !
માયા કાજે મિત્રની, શરણ થાઈ બન શાંત !
સાલ મુબારક ચાહિને, શાઈ ન હજી સુકાઈ ;
આવી ઉભી એટલાં, આય ફરજ દુ:ખદાઈ !
બહમનજી બેહરામજી પટેલ પ્યારૂં નામ !
હમદિનને હૈયે ચઢી, કકળે કોમ તમામ !
હતો પારસી કોમની, કીર્તિ કેરો કોટ !
પુરાં સો વર્ષે નહી, પુરાય તારી ખોટ !
વસંત વળતાં વાટિકા, જણાય ઉજડ જેમ !
કુશલ કલમકસ ! તુજ વિના, ભાસે મુજને તેમ !
ધજા ઉડાવી જે નરે, ગજા કુદાવી પુર ;
રજા ન પુછી કોમની, કજા એટલી ક્રૂર ?
કોણ હવે તુજ કોમની, નીર્મળ લેશે નોંધ ?
કોણ પુરાણા લેખની, તુજ સમ કરશે શોધ ?
હાઝી કોમી દાઝથી, કોણ પકડશે ખંત ?
તું ઇતિહાસિક નર જવે, ઉપજે શોક અનંત !
કીર્તિ કાજે કોમની, ઝહેમત ખેંચી મ્હાન !
અનહદ તેં તુજ કોમપર, છે કીધાં હેસાન !
કુટુંબ એવું કોમમાં, હશે ન એકે કોય !
હકીકતો જેની અરે ! તને ખબર નહિં હોય !
કુવા હતા તુજ પેટમાં, ઇતિહાસિક ભરપુર ;
કોહિનુર સમ કોમના, દોસ્ત ! થયો કયાં દુર !
પટેલ ! તારૂં **પારસી–પ્રકાશ** પુસ્તક એક ;
અમર યાદ તુજ રાખશે, હૈયે વસી હરેક !
દોરે–દુનિયાં ! તું ભલે, ચલાવ તારો દોર !
પણ સાંભળ અંતર તણો, શોકાતુર આ સ્હોર !
ક્રૂર બની કીધો અરે ! રાંક ઉપર કાં રોષ ?
અજલ ! અજલ ! છે તુજ ઉપર, હજાર સદ અફસોસ !
કરશે કાતિલ કયાં તલક, કોમ ઉપર મુજ કહેર ?
શું તુજમાં મૂકી નથી, કંઈ માયા કે મ્હેર !
સ્હેરી ઉત્તમ સ્હેરનો, કોમ—નોંધ લેનાર ;
દોસ્ત ગયો દીલસોજ તું, તવારીખ રચનાર.
ઇતિહાસીક અંધકારમાં, ખંતે દાખલ થાઈ;
આપી તેં તુજ કોમને સૃષ્ટીમાં સરસાઈ.
સ્હેરે સ્હેર ફરી વળી ઘૂમી ગામે ગામ;
ઉત્તમ નોંધો આગલી, ભેગી કરી તમામ.
લગભગ વર્ષ હજારની જુની આગલી યાદ ;
ભમી ભમી ભેગી કરી, નકર જતે બરબાદ !
ધન્ય જન્મ ધરણી ઉપર ! ધન્ય ધન્ય ઉદયોગ !
હરેકને હોતા નથી, સરસ એમ સંજોગ !
નામી નર ! તું તો ગયો ! જશે ન તારૂં નામ !
તવારીખની તખ્તિપર, રહેશે અમર તમામ !

લાખ લખું શું લાયકી, લેખ ન એક લખાય ;
માયાળુ મુજ મિત્રનાં, ગુણું ગણતાં ન ગણાય.
ફક્તર બીજું **પારસી–પ્રકાશ** પુરૂ થાત;
ઉમેદ તારાં દિલ તણી, દિલમાં નહિ રહિ જાત !
મરજી તુજ માલેકની ! ઓ ઇશ્વર ! ઓ ઇશ !
ગરજ અમોને હયાં હતી, વધુ વરસ દશ–વીસ !
ભલે નજરથી દૂર પણ નથી જીગરથી દૂર ;
યાદ અશો તે એકથી, અંતઃકરણ ભરપુર !
તન–મનનો ખાલેશ તું, નર નામીચો નેક ;
ગાથા બીજો મરણનો, ઉત્તમ લીધો એક !
ચાર માસપર હું મળ્યો ! અરે તમોને જયાર;
પટેલ પ્યારા ! શું કહયા હતા તમે ઉદગાર !—
"કીડા મારાં **પારસી–પ્રકાશનો** જો હોય;
દાદી! મારી કોમમાં, તો તે તમે, ન કોય !"
અરે કદર કરનાર ! તું, જઇ બેઠો કયાં આજ !
અજબ હેત મુજપર હતું, કદર––કદરને કાજ !
મિનોઇમાં પુગે અગર, ખાકી આ પેગામ;
અંતઃકરણથી મોકલું, સ્નેહી તને સલામ !
તુજ જેવો ઉદયોગ, ને, તુજ સમ ખંતી હામ !
મોકલજે આ વારસો, કે કૈં આવે કામ !
જશવંતી તુજ જીંદગી, નથી રમત કે ખેલ !
બીજો **બહમનજી** હવે, છે મળવો મુશ્કેલ !
રયોમંદ તુજ રૂહને, સ્વર્ગે રાખે શાંત !
દાદી બસ કર ! બસ હવે–કલમ છોડ કલ્પાંત !

જામે જમશેદ, ભરેસપતવાર તા૦ ૨૪ મી સપટેમ્બર ૧૯૦૮.]

પારસી પંચાયતને એક સુચના.

"પારસી પ્રકાશ"ના બાહોશ કરતા ચાલ્યા ગયા છે અને એ કામ હવે પછી કોણ બાહેર પાડશે તે જોવાનું રહ્યું છે. કોમમાં બનતા બનાવો ઉપર બારીક નીગાહ પહોંચાડી તેમને અનુક્રમે સાવચેતપણે નોંધતા જવું એ કેટલું મુશકેલ કામ છે તે હવે પછી એ કામમાં ઝીપલાવનાર સાહેબોને માલુમ પડશે અને ત્યારેજ મરહુમ ખા૦ બા૦ બહમનજી બેહરામજી પટેલની કદરસનાસી અને ઉપયોગી સેવાઓની પ્રેમ સાથ યાદ કરવાનું બની આવશે. ખા૦ બા૦ પટેલની હયાતીમાં 'પારસી પ્રકાશ'ના જે ભાગો પ્રગટ થઇ ચુકયા છે તે અમોએ તા૦ ૧૮ મી જુલાઇ ૧૯૦૮ ના 'જામે જમશેદ'ની આરટીકલમાં વીગતે જણાવ્યા મુજબ જોઇયે એવો ફેલાવો પારસી કોમમાં પામી શકયા નથી. મરહુમ ખા૦ બા૦ પટેલે પોતાના અનેક મીત્રો આગળ એવી ખાએસ દેખાડી હતી કે એ મરહુમની યાદગારી માટે એવણની હયાતીમાંજ ઉભાં થયલાં ફંડમાં ભરાયલી આશરે રૂ. ૮૦૦૦)ની રકમમાંથી એ ભાગોની નાની સસ્તી આવૃતીઓ બાહેર પાડવામાં આવે તો સારૂં કે જેથી એ મરહુમની એ યાદગાર અને ભારે જેહેમત સાથ એકઠી કરેલી નોંધો દરેક પારસી ઘરમાં સચવાઇ રહેવા સાથ તેનો છુટથી ઉપયોગ થઇ શકે. એટલું યાદ રાખવાની જરૂર છે કે કોઇ પણ ગ્રંથ કર્તા પોતાનું પુસ્તક બાહેર પાડે છે ત્યારે તેની નેમ તે પુસ્તકનો બોહોળો પ્રસાર થયલો જોવાની હોય છે અને નહીં કે તેનો મોટો જથ્થો પોતાના ઘરમાં યા એકાદ કેતાબખાનાના ભંડારમાં કીડા, ચાંચડના ઉપયોગ માટે રાખી મુકવાની હોય છે. આશા છે જે પારસી પંચાયતના સેક્રેટરી સાહેબ સમશુલ ઓલમા એરવદ જીવનજી મોદી મરહુમ ખા૦ બા૦ બહમનજી પટેલના કુટુંબીઓની "પારસી પ્રકાશ"ના અત્યાર સુધી છપાયલા ભાગોની સસ્તી આવૃતીઓ ઉપલાં ફંડમાંથી છપાવવા બાબેની લાગણી અને વીચાર જાણી તે મુજબ અમલ કરશે. અમોને ઉમેદ છે કે મરહુમ ખા૦ બા૦ પટેલના કુટુંબીઓ પણ પોતાના એ ભણેલા મુરબીનાં યાદગાર પુસ્તકની યોગ્ય કદર બુજવાનાં એ કામમાં પારસી પંચાયતના ટ્રસ્ટી સાહેબોને ઘટતી મદદ આપ્યા વીના રહેશે નહી.

જામે જમશેદ, બુધવાર, તા૦ ૩૦ મી સપટેમ્બર ૧૯૦૮.]

જાહેર ક્રીયાઓમાં દેવાતાં નામાંકીત નર–નારીઓનાં નામ.

એ માન કેવાં માણસોને મળવું જોઇયે—કેમ મળવું જોઇયે અને કોણ તરફથી મળવું જોઇયે. ?

મરહુમ ખા૦ બા૦ બહમનજી પટેલ એ માનને ઇંચેઇંચ લાયક છે.

એ માન વીશે એ મરહુમનાં લખાણમાંથી મળી આવતા દાખલા.

જામે જમશેદના અધીપતી જોગ—

સાહેબ,

ચાલતા માસની તા૦ ૨૧ મીના તમારા લોકપ્રીય છાપામાં કલકતાવાળા એરવદ સાહેબ સોરાબજી માણેકજી દસ્તુર મેહેરજીરાણાનાંએ લખેલો કાગળ તથા તા૦ ૨૫ મીના અંકમાં એરવદ સાહેબ નોશીરવાન બરજોરજી દેશાઇ એ લખેલું ચરચાપત્ર મેં ધ્યાનથી વાંચ્યાં છે. પારસી કોમની સેવા બજાવવા પાછળ પોતાની આખી જીંદગી અરપણ કરનાર આપણા પરગજુ મરહુમ માનવંત મીત્ર ખા૦ બા૦ બહમનજી બેહેરામજી પટેલનું યાદગાર નામ જાહેર જરથોસ્તી જશનો અને ક્રીયાઓમાં નામીચા નર નારીઓનાં નામો જોડે કાયમનું જોડાયલું જોવાની જે લાગણી ઉપલાં પત્રોમાં દરશાવવામાં આવી છે તે એ બેઉ સાહેબોને માનભરેલી છે, પણ દલગીરીભરેલું તો એ છે કે આપણી કોમમાં એવાં માન આપવા–અપાવવા માટે કોઇ પ્રકારનું કાયમનું સંગીન બંધારણ નથી. એવાં માનો જેમ એક તરફ ખરેખરી લાયકાત ધરાવનારનેજ મળવાં જોઇયે, તેમ બીજી તરફ એ કીસમનાં માન છુટા છવાયા આગેવાનો કે દસ્તુર દાવરોની મરજી કે મુનસફી ઉપર નહી રાખતાં કોમની સમસ્ત અંજુમને જાહેર રીતે એકત્ર થઇ એકામતીથી આપવાં ઘટે છે. હું ખાત્રીથી માનું છું કે એક ખરા ભણેલા દસતુર અને દસતુરીનો ખરો દરજ્જો સમજનાર દસતુર કદી પણ આ આપખુદ સત્તા પોતાને હાથ રાખવા ઇચ્છશે નહી. આપણા દસતુર દાવરો તરફનાં આપણાં પુરતાં માન છતાં, સ્વતંત્રપણે કહી શકાય કે એવાં મોતેબર માન માટે કોણ લાયક છે અને કોણ લાયક નથી તેનું તોલ કરવાનું કામ તેમનું નહી, પણ કોમની લાગણીનું છે. જાહેર ક્રીયાઓમાં દેવાતાં નામાંકીત નર નારીઓનાં નામની ટીપ ઘણીજ સંભાળભરેલી ખંતથી ચોખી અને પવીત્ર રહેવી ઘટે છે, જે કમનસીબે હાલની ઢંગધડા વગરની સથીતીને લીધે કેટલીકવાર ટીકાનું મુળ થઇ પડે છે. એવાં માનને કેવી લાયકાતવાળા આસામીઓ લાયક છે તે વીશે લંબાણ નુકતેચીની કરવા કરતાં મરહુમ ખા૦ બા૦ બહમનજી પટેલનાં પોતાનાં એક લખાણનો અત્રે આપણે આધાર લઇશું. "ધુપનીરંગ અને આફરીનગાનમાં યાદ કરવામાં આવતાં નામીચાં નર નારીઓનાં નામો તથા તેમનાં ભલાં કામોની નોંધ" એ નામના મરહુમ ખા૦ બા૦ બહમનજી પટેલે રચેલા એક ઇનામી નીબંધના "દીબાચા"માં આપણા એ મહાન પારસી તવારીખનવેશે એ બાબે પુર છુટથી અને હીંમતથી પોતાના વીચારો દરશાવેલા છે. તેમાંથી એકજ ફકરો હું અત્રે રજુ કરીશ. તેઓ લખે છે કે:—

"આ નીબંધમાં મેં જે નામોની ટીપ તથા વીગત આપી છે, તે બધાં નામો જેમ હાલે સરવે પંથકોમાં દેવાય છે તે મુજબ આપી છે. એ બધાં નામો દેવાની હું ભલામણ કરૂં છું એમ કોઇએ સમજવું નહીં. અલબતાં કેટલાંક નામો એવાં છે કે જેમાં કાંઇ માલ નહીં. તે ધણીઓએ પોતાની આખી જીંદગીમાં કોમને લગતું એકબી રૂડું કામ કરયું નહીં હોય, પણ કોઇ આગેવાન કુટુંબના બેટા અથવા નબીરા અથવા વારસ હોય એટલે તેનું નામ કોમને લગતાં જાહેર ભણતરમાં આવી ગયું. એ એક મોટી ગેરઇનસાફી છે........અલબતાં ઘણાં નેક

કામો કરનારા થઇ ગયા છે પણ જ્યાં ધોરણુજ બરાબર નહી, એવી જાહેર ક્રીયાઓમાંબી સવારથ આવી સમાઇ, અને દરેકની મનખુશીની વાત થઇ ત્યાં ઘણું લખવું તથા બોલવું ફોકટ છે.........જાહેર ક્રીયાઓમાં નામ દેવાનો ઠરાવ પસાર કરવાની રૂઢી પણ ઘણી વાંધાભરેલી છે. કોઇ દસતુરજીની મરજી કોઇનું નામ દેવડાવવાની થઇ તો તે તેનાં ઉઠમણાંની મીજલસમાં ઉઠીને નામ દેવાની દરખાંસત કરે છે. ઉઠમણાનો એટલે તાજી ગમગીનીનો ગંભીર દીવસ, અને વળી તે ધણીને ત્યાંનીજ મીજલસ એટલે કોઇથી ના તો પડાય નહી. હું તો ધારૂં છું કે એ માન આખી અંજુમનની સંમતીથી યાને અંજુમન બોલાવી લાયક તથા કોમનું ભલું કરનાર આસામીનેજ આપવુ જોઇયે. એકલા દસતુર મોબેદોની મરજીપર એ માન આપવાની બાબદ રાખવી જોઇયે નહી. એવો ઠરાવ ઉઠમણાને દહાડેજ કરવાની ઉતાવળ શું છે? પાંચ પચીસ દહાડા રહીને તે થાય તો અડચણ શું છે? જેમ હાલ મુંબઇમાં આપણે નેક તથા સખી માણસોનાં મરણની દલગીરી બતાવવા અંજુમન ભેગી કરી દલગીરીની નોંધ લઇજીયે છીયે, તેવીજ રીતે અંજુમન ભેગી થઇ એવા નામ દેવાના ઠરાવો પસાર કરે તો તે વધુ માન તથા શોભા ભરેલું ગણાય અને એથી દસતુરોની મરજી મુજબના જેનાં તેનાં નામ દેવાય છે તે પણ બંધ પડે. અને એ યાદગારીની મોતેબર મતલબ છે તે પુરેપુરી બર આવે."

સાહેબ, મરહુમ ખાનબહાદુરના ઉપલા વીચારો શું દેખાડે છે? એજ કે એવાં માન ખરેખર લાયક નરોનેજ મળવાં જોઇયે. અને તે સમસ્ત અંજુમનની એકમતીથીજ મળવાં જોઇયે. હવે કુદરતી રીતે સવાલ ઉભો થાય છે કે "લાયક તથા કોમનું ભલું કરનાર" કોણને કહેવો? મરહુમ ખાo બાo બહમનજીની પોતાની જીંદગી આપણી નજર સામે ધરીયે, તો કયો નગુણો પારસી એ માનવંત મરહુમ ગ્રહસ્થને માટે નકારમાં જવાબ આપશે? એ ભલા અને મેહેનતુ ગ્રહસ્થે પોતાની આખી જીંદગી કોમના હીતને અરપણ કીધી છે, એવા એક પરગજુ અને પરોપકારી પુરૂશને "લાયક અને કોમનું ભલું કરનાર" કોણ નહીં કહેશે? ગયા વરસના જુલાઇ માસમાં જયારે એ મરહુમની હઇયાતી દરમયાન એમની યાદગારી રાખવાની મોતેબર સુચના થાણાવાલા (મરહુમ) મીo નવરોજી આંટીયાએ કીધી, તયારે તાo ૨૫ મી જુલાઇ ૧૯૦૬ ના તમારા અંકમાં એ બાબદના સંબંધમાં મેં લખેલાં એક પત્રમાં કેવા ઉદગારો નીકળયા હતા, તેમાંથી અત્રે બે પાંચ વાકય ઉતારી લઉં છું. મરહુમની હઇયાતી દરમયાનજ આ અદના કલમે લખયું હતું કે—"આપણી કોમની સેવા બજાવનારા હાલનાં હઇયાત પારસી પુરૂશોમાંથી પોતાની કોમપર જો કોઇનો પણ સઉથી વધુ હક પહોંચતો હોય તો વગર શકે તે ખાo બાo બહમનજી પટેલનો હક છે, કારણ કે એ એકમારગી ગ્રહસથે કોમની સેવા પાછળ પોતાની આખી જીંદગી ઘસી નાંખી છે. જેમ આપણા અસલ વતન ઇરાનના કયાની વડવાઓની કીરતી નામાંકીત શાયર ફીરદોસી તુસીનાં જગજાહેર અને અમર પુસતક 'શાહનામાએ' જાળવી રાખી છે, તેમ હીંદુસતાનના નામીચા જરથોસતી નરોની નોંધ ખાo બાo પટેલનાં જેટલાં કીમતી તેટલાંજ યાદગાર પુસતક 'પારસી પ્રકાશે' જાળવી છે, એમ કહેવામાં હું જરાએ અતીશયોકતી કરતો નથી........આપણી પારસી પંચાયતની ખાo બાo પટેલે કાંઇ ઓછી સેવા બજાવી નથી. શરૂઆતથી તે આજના દહાડા સુધી એજ પટેલ સાહેબે પોતાનાં યાદગાર દફતરમાં અને બીજાં સેંકડો લખાણોમાં ડગલે ને પગલે પારસી પંચાયતની સેંકડો તવારીખો નોંધેલી છે. પારસી કોમમાં આજે એવો પણ એક પુરૂશ હઇયાત નથી કે જેનાં પેટમાં ખાo બાo પટેલના જેવા પારસી તવારીખના 'કુવા ને કુવા' ભરેલા હોય. હું તો ખાત્રીથી માનું છું કે શેઠ બહમનજીની હઇયાતી બાદ એમની જગા પુરાવી મુશકેલ છે. જાણે આખી કોમ એક કુટુંબ હોય અને તે કુટુંબના 'મોટા બાવા' તે આપણા ખાo બાo પટેલ હોય તેમ શું મુંબઇ કે મુફસીલના લગભગ દરેક કુટુંબને એ ગ્રહસથ ઓળખે છે અને પોતાની રાક્ષસી યાદદાસતથી ભેજામાં તાજાં રાખી શકે છે, એ કાંઇ જેવી તેવી નામદારી ગણાય નહી. પારસી કોમ પઇકી એવું કોઇજ કમનસીબ કુટુંબ હશે કે જે પોતાની હાલની નહી તો પોતાના વડવાઓની નોંધના બાબમાં આપણા ખાo બાo ની કલમની નોંધમાં આવવા પામયું નહી હોય. પારસી કોમમાં થયલું કયું જાણીતું મરણ 'બo બેo પo' ની નોંધ વગર ખાલી ગયું છે?"

સાહેબ, હવે વધુ લંબાણ કરી તમારી કીમતી કટારોપર દબાણ રૂપ થઇ ન પડતાં હું ટુકમાં એટલુંજ કહેવા માગું છું કે જાહેર ક્રીયાઓમાં દેવાતાં નામીચાં નરનારીઓનાં નામોની ટીપમાં મરહુમ ખાo બાo બહમનજી પટેલનુ યાદગાર અશો નામ વગર ઢીલે દાખલ થવું જોઇએ.એ માનને મરહુમ પોતે પણ ઘણું બુલંદ માન સમજતા હતા, જે એમના "ધુપનીરંગ" નાં ઇનામી રેસાલાના "દીબાચાના" પહેલાજ પેરેગ્રાફમાંથી ઉતારી લીધેલા નીચલા ફકરા ઉપરથી ખુલ્લે ખુલ્લું જણાઇ આવે છે. દીબાચો લખવાની શરૂઆતજ તેવણ સાહેબે નીચલા શબદોમાં કીધી છે:—

"નેકી અને ભલાઇનાં કામો કરી જનાર કોઇબી જરથોસતીને આપણી કોમ તરફથી તેના ગુજરવા બાદ મોટામાં મોટું માન આપી શકયે. તે જરથોસતી મહજબને લગતી જાહેર ક્રીયાઓમાં બીજા બુજરગોનાં નામ સાથે અંજુમનમાં તેનું નામ દેવાથી છે. **હું તો એ માન સરવથી મોતેબર સમજું છું.** આગલા વખતના

મુજરઓ, પહેરેજગારો, પાદશાહો, પેહેલવાનો તથા નામીચા શખસોનાં નામ જાહેર કીધાઓમાં દેવાથી આપણને તેઓનાં નામ તથા તેમના કામો અને તોખમ યાદ રહી જાય છે."

ઉપલા ફકરામાં અંદરલાઇન કીધેલા કાળા ટાઇપો ખાસ ધયાન ખેંચવા માટે મેં કીધા છે. આ ફકરામાં સમાયલી મોતેબર મકસદ મરહુમ ખાનબહાદુરના પોતાના વીચારો એ બાબે કેવા હતા તે ઉપર બહુ જાણવા જોગ ખુલ્લી ખુલ્લી રોશની ફેંકે છે.

હવે આ પત્ર બંધ કરતાં, નામદાર સર જમશેદજી તથા મુંબઇની પારસી પંચાયતના માનવંત ત્રસટી સાહેબો-ને હું નમરતા પુરવક જાહેર એલતેમાસ કરૂં છું કે મરહુમ ખા૦ બા૦ બહમનજી પટેલ જેવા એક ઉમંગી અને ઉપયોગી મહાન પારસી તવારીખનવેશે આપણી કોમપર કરેલાં મોટાં હેશાનની એક જાહેર કદરસનાસી જો આ રસતે થઇ શકે એમ છે, તો એ આગેવાન ત્રસટી સાહેબોએ સમસત જરથોસતી અંજુમનની એક જાહેર સભા બોલાવી મરહુમ પરગજુ પટેલ સાહેબને આ કોમી માન આપવા અપાવવાના લાયક પગલાં ભરવાં ઘટે છે. માન-વંત ત્રસટી સાહેબોએ આ લાયક કદરસનાસી હાર પાડી જાહેર પ્રજાને તથા જરથોસતી ટોળાંને બતાવી આપવું ઘટે છે કે જેઓ પોતાની હમકોમને માટે કશા પણ સવાર્થ વગર કેવળ પરમારથીપણે જીંદગી ઘસે છે તેઓની કોમ અને કોમના મુખીઓ કદરદાની કીધા વગર રહેતા નથી. મરહુમ ખાનબહાદુર ઉપર ટાંકેલા ફકરાઓમાં ખુલ્લું કહી ગયા છે કે "હું તો ધારૂં છું કે એ માન આખી અંજુમનની સંમતીથી યાને અંજુમન બોલાવી લાયક તથા કોમનું ભલું કરનાર આસામીનેજ આપવું જોઇયે." વળી બીજી તરફ તેઓ કહે છે કે "હું તો એ માન સરવેથી મોતેબર સમજું છું." મરહુમના આ કીમતી શબદો એકે એક જરથોસતીએ ગોખીને ધયાનમાં રાખવા લાયક છે. છેવટે આ બાબદના સંબંધમાં હું મરહુમ મી૦ નવરોજજી જમશેદજી આંટીયા (થાણાવાળા)ના પોતાના શબદો જે ગયે વરસે એજ મરહુમ ખા૦ બા૦ ના સંબંધમાં વપરાયલા છે, તેમાં કહીશ કે "જો (ખા૦ બા૦ બહમનજીની) એ સેવાની પીછાન પારસીઓનો હાલનો જમાનો ન કરે, તો તેઓને માથે એક મોટો કલંક રહી જશે."

દુવાગો સેવક,

દા. એ. તારાપોરવાળા

તારાપોર, તા૦ ૨૭ મી સપટેમ્બર ૧૯૦૮.

[**જામે જમશેદ**, શુકરવાર, તા૦ ૯ મી અકટોબર ૧૯૦૮.]

મુંબઈની કોરપોરેશન.

ખા૦ બા૦ બહમનજી પટેલનાં મરણ માટે દલગીરી.

આ૦ સર ફીરોઝશાહ મેરવાનજી મેહેતાએ તે પછી દરખાસત મુકી હતી કે ખાનબહાદુર બહમનજી બેહરામજી પટેલનું મરણ તા૦ ૮ મી સપટેમબરને દીને નીપજ્યું છે તે જાણી કોરપોરેશન બહુ દલગીર થઇ છે અને દલગીરીના ઠરાવની નોંધ લે છે કે જેવણ કોરપોરેશનના થોડાક મહીના મેમબર હતા અને મેમબર તરીકે તથા બીજા સંજોગો વચ્ચે શેહેરના ભલાંને માટે બહુજ મોટી ઉલટ દેખાડતા હતા; મરહુમના કુટુંબ ઉપર દીલસોજીના સંદેશ સાથે આ ઠરાવની એક નકલ મોકલી આપવી. *

* તે ઠરાવની ઇંગરેજી નકલ નીચે મુજબ છે:-

" That the Corporation place on record their regret at the, death on the 8th September 1908, of Khan Bahadur Bomanji Byramji Patel, who, as a member of the Corporation for some months and in other capacities, took great interest in matters concerning the well-being of the City."

સર ફીરોઝશાહ આ દરખાસ્ત મુકતાં બોલ્યા કે આપણા એક આગલા ગોઠયાના મરણ માટે આપણુને દલગીરી જાહેર કરવાની છે. મી૦ પટેલ કોરપોરેશનમાં બહુ નાની મુદત ગુજારી ગયા હતા પણ તે નાની મુદત દરમયાન તેવણે એકાંત રહી કીમતી મદદ આપી હતી. તેવણે આવતાંના વારમાંજ ફ્રાવસજી પટેલના તળાવના બાબમાં પોતાના તવારીખ સંબંધી જ્ઞાનથી એવો ખુલાસો કરયો હતો કે જેથી આપણુને ઘણું નવું જાણવાનું મળયું હતું. શેહેરની અનેક રીતે તેવણે સેવા બજાવી છે તેમાં પારસી કોમને સામાનય રીતે તેવણુ મોટા મદદગાર થઇ પડયા હતા. એ તેવણુની સેવા પારસી કોમ કદીબી ભુલશે નહી એમ હું માનું છું. આખી પારસી કોમને લગતી તવારીખ તેવણે ઉપજાવી કહાડી હતી અને એ વીગતોથી પારસી કોમ પોતાની અસલ તથા હાલની તવારીખ ધરાવવાને શકતીવાન થયા છે. એવણુની નોંધ બહુંજ કીમતી હતી અને તે નોંધો એકઠી કરીને તે ઉપરની પોતાની સરેહ સાથની એવી અચુક તવારીખ રજુ કરતા હતા કે એક કીમતી વારસા તરીકે તે જાળવી રાખવા જોગ થઇ પડે.

સર દીનશાહ માણેકજી પીટીટે આ દરખાસતને ટેકો આપ્યો હતો.

મી૦ દીનશાહ એદલજી વાછા બોલ્યા કે સર ફીરોઝશાહના વીચારો સાથે મારો અવાજ હું જોડું છું. તેવણુ ખરેખર પારસી કોમને બહુજ ઉપયોગી હતા અને તેવણુની ખોટ પારસી કોમને બહુ ભારી થઇ પડશે.

રા૦ બા૦ વૈદયએ કહ્યું કે મી૦ પટેલની નોંધો સઘળી કોમોમાં વખણાતી હતી કારણકે પારસી કોમના જુદા જુદા જાણીતા આસામીઓને બીજી કોમના માણસો સાથે કેવો સંબંધ હતો તે ઉપલી નોંધો ઉપરથી માલમ પડી આવતું હતું.

ડા૦ જહાંગીર લીલાંઉવાળાએ કહ્યું કે હું અનુભવથી કહું છું કે તેવણે મ્યુનીસીપાલીટીની આડકતરી રીતે મોટી સેવા બજાવી છે. મોહોહ્લલાઓમાં ફરીને સઘળી બાબતોની તેવણુ જાતે તપાસ કરતા હતા અને મરકીના વખતમાં તેવણુની સેવા અગતની થઇ પડી હતી.

બાદ દરખારત સભાએ એકમતે પસાર કીધી હતી.

[Jame-Jamshed, Tuesday 13th October 1908.]

PLAIN SPEAKING.

In Honour of a Friend.

The Bombay Corporation have done a graceful thing in passing a resolution recording the death of Mr. Bomanjee Patel. His interest in the welfare of the city was very keen, and in more ways than one his memory deserved such recognition as it has met with from the City Fathers of Bombay, at the instance of Sir Pherozeshah Mehta and Sir Dinshaw Petit. Apropos of this Resolution, it has of course to be said that Bomanjee Patel's own community owe a greater debt to his memory than his fellow-citizens in general, and that this debt will be somewhat repaid by their responding to the appeal the Secretary of the Parsee Punchayet, Mr. Jivanjee Mody, has made through the Press last week. The Memorial Fund started in his life-time needs a little increase, and the few hundred rupees that it wants may be advantageously made up as much in the interest of the community themselves as in honour of the memory of the deceased, as the annual proceeds of the Fund are to be contributed to the continuance of that extremely useful work, the Parsi Prakash. Its immense value to the community is not be questioned. Mr. Bomanjee Patel's monumental labours in this connection, for nearly fifty years, could find a no more fitting reward than its continuance for the benefit of the present and future generation of Parsis. It is a work which it would be almost a sin to let die, whether one contemplates its value from the point of view of the good of the community or of the memory of the deceased worthy.—
